

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

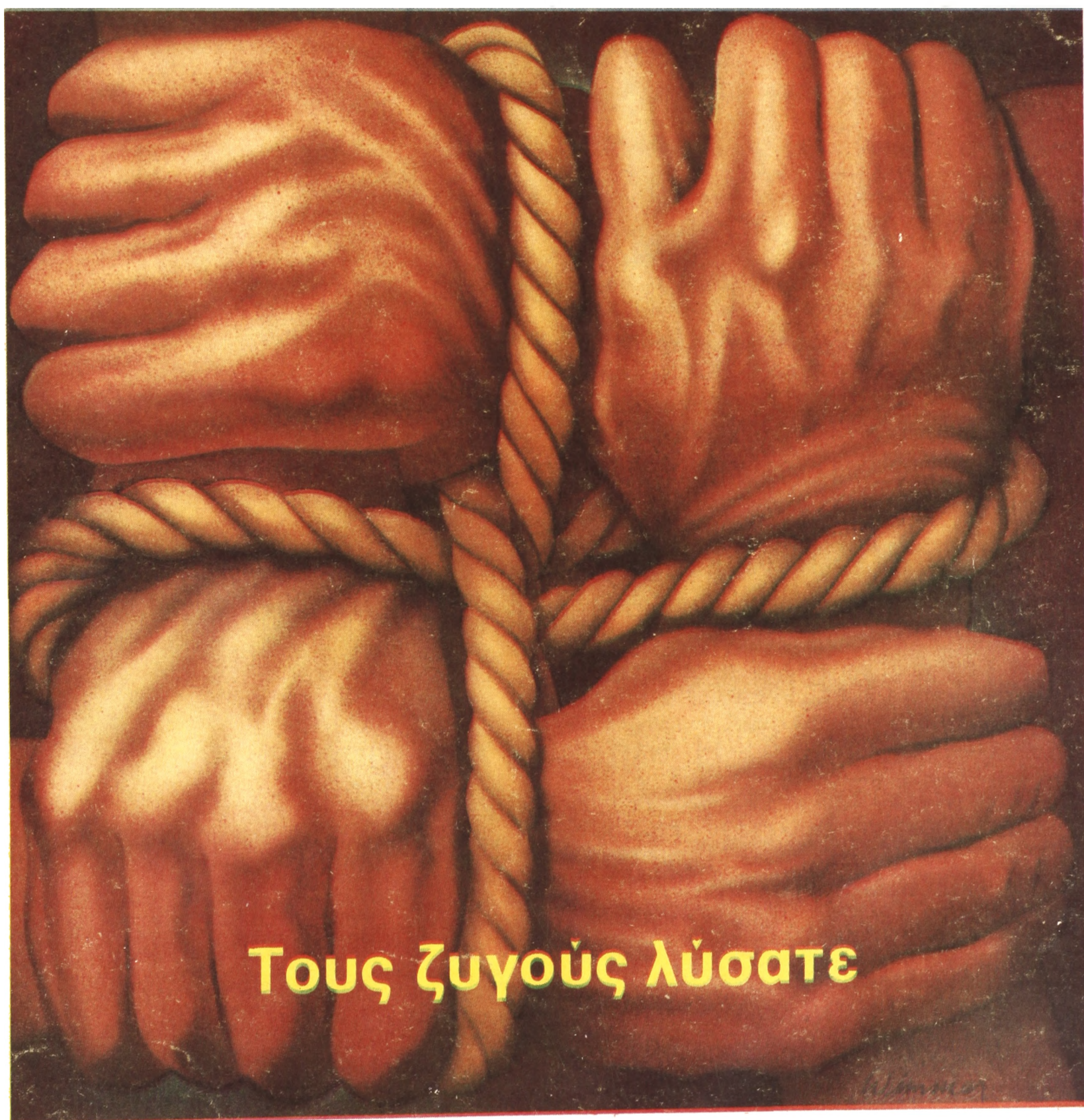
ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 441
Παρασκευή
29 Ιουνίου 1990
Δρχ. 200

ΑΡΙΣΤΕΡΑ:
Ο Συνασπισμός
είναι μονόδρομος

ΚΑΘΑΡΣΗ:
Οι δημοτικές
αποστειρώνουν

Τους ζυγούς λύσατε

ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ:
Οι δρόμοι
της Ευρώπης
είναι νυχτερινοί

ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟ:
Εθνικισμοί
και άξονες
νέων συμμαχιών

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΙΒΑΝΗ

Βιβλία για το καλοκαίρι

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

NINA MOATI: Η Ανατολίτισσα
ΜΙΣΕΛ ΝΤΕ ΓΚΡΕΣ: Το παλάτι των δακρύων
ΦΡΑΝΣΟΥΑΖ ΣΑΓΚΑΝ: Η Θηλιά
ΜΙΚΙ ΣΠΙΛΑΪΪΝ: Νύχτα φόνου
ΝΕΣΑΤ ΤΟΖΑΪ: Τα μαχαίρια
ΖΑΝ ΚΑΡΙΕΡ: Μαχαμπαράτα
ΖΑΝ ΒΙΛΑΡ: Το τανγκό της Βαστίλης
ΤΖΩΝ ΑΠΝΤΑΪΚ: Οι μάγισσες του Ιστγουϊκ
ΚΟΥΡΤ ΒΟΝΕΓΚΑΤ: Γκαλαπάγκος
ΣΑΛΜΑΝ ΡΑΣΝΤΙ: Σατανικοί στίχοι
ΣΑΛΜΑΝ ΡΑΣΝΤΙ: Τα παιδιά του μεσονυχτίου
ΠΟΛ ΣΟΥΛΙΝΤΖΕΡ: Το χρήμα
ΦΡΕΝΤΕΡΙΚ ΧΕΜΠΡΑΝΤ: Το χαρέμι

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ: Κρυμμένοι άνθρωποι
ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ: Το μάτι του ασύλου
ΡΙΤΑ ΣΙΔΕΡΑΔΗ: Ο Γιομί
ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ: Έγκλημα στο προεδρικό μέγαρο
ΜΠΑΜΠΗΣ ΤΣΙΚΛΗΡΟΠΟΥΛΟΣ: Η οδύσσεια του Μήτσου

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΜΟΡΙΤΑ — ΙΣΙΧΑΡΑ: Η Ιαπωνία που μπορεί να πει ΟΧΙ
ΜΠΟΡΙΣ ΓΙΕΛΤΣΙΝ: Η άλλη άποψη
ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΣΑΧΤΟΥΡΗ: Γαία - από το χάος στον κόσμο
ΣΤΙΝΓΚ: Αμαζόνιος - μάχη για τη ζωή
ΝΙΚ ΚΕΪΒ: Ο βασιλιάς Μελάνι
ΡΟΜΠΕΡΤ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ: Οι «ζωές» του Τζων Λένον
ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ: Άπω Ανατολή
ΠΟΛΥΣ ΜΥΛΩΝΑΣ: Οι πομάκοι της Θράκης
ΚΑΤΙΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ: ΠΑΚΙΣΤΑΝ - Η γη των αγνών

...Και καλές διακοπές

ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ

ΟΙ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΕΣ πολιτικές δυνάμεις που εγκαινιάζουν τις διαδικασίες εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας τις σφραγίζουν με τη δική τους φιλοσοφία και ιδεολογία, καθώς επίσης και με τις δικές τους προκαταλήψεις. Έχουν όμως την πρωτοβουλία των κινήσεων.

ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ νομοσχέδιο-ογκόλιθος με τις ρυθμίσεις του που απελευθερώνουν την αγορά και την ιδιωτική πρωτοβουλία από τα «κατεστημένα δεσμά» τους, τίθεται πλέον στο επίκεντρο της πολιτικής διαμάχης και των κοινωνικών αγώνων. Κι αυτό είναι φυσικό. Γιατί, μολονότι είναι νωρίς ακόμα για να σταθμίσει κανείς τις θετικές και αρνητικές του επιπτώσεις, γεγονός παραμένει ότι τα νέα μέτρα θα επιφέρουν ουσιαστικές αναδιαρθρώσεις και αναδιατάξεις στο συσχετισμό των κοινωνικών ομάδων. ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ οι προϋποθέσεις για μια κινητικότητα και ρευστότητα κοινωνική κι ένα πεδίο ευρύτατων ανταγωνισμών. Σε αυτό το παιχνίδι θα υπάρχουν σίγουρα κερδισμένοι και χαμένοι. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ στην αγορά εργασίας θα επέλθουν ουσιώδεις αλλαγές που δεν μπορεί να αφήσουν αδιάφορη την Αριστερά, καθώς μάλιστα η ίδια αναζητεί νέους τρόπους πολιτικής παρέμβασης και έκφρασης, νέο ρόλο στην πολιτική ζωή της χώρας. ΕΧΟΝΤΑΣ ήδη κάνει σημαντικά βήματα για αλλαγή πλεύσης, συζητώντας και αγωνιώντας για τη νέα της

φυσιογνωμία, θέλοντας να εκφράσει τις δυνάμεις του εκσυγχρονισμού στο δικό της κοινωνικό χώρο, με τη δική της ιδεολογία και το δικό της προσανατολισμό — αντίπαλο δέος, αντίπαλος λόγος στις δεξιές και αντιλαικές λύσεις.

Ο ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ της λόγος, αν τον εννοεί, θα δοκιμαστεί μέσα στις κοινωνικές συγκρούσεις και στην πάλη για την κατεύθυνση και το χαρακτήρα του εκσυγχρονισμού, που θα ελαχιστοποιεί το κόστος για τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα και θα μεγιστοποιεί τα οφέλη σε συνθήκες ανταγωνιστικές, δυναμικής ανασύνθεσης του κοινωνικού τοπίου. Σ' ΑΥΤΟΝ το στίβο καλείται να προβάλλει και να αναπτύξει την πολιτική της, εγκαταλείποντας εργατιστικές και συνδικαλιστικές πρακτικές, ιδεοληψίες που ευνοούν τη στασιμότητα, την οχύρωση αλλά προβάλλοντας ταυτόχρονα την ανθρωπιστική και οικολογική διάσταση της ανάπτυξης. Κι εδώ καλείται όχι μόνο να ασκήσει την υπεύθυνη αντιπολίτευση την οποία επαγγέλθηκε αλλά και να αναπτύξει το αριστερό εκείνο μαζικό κίνημα που θα θέσει την προοδευτική του σφραγίδα στις εξελίξεις και θα διεκδικήσει για λογαριασμό του τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας, θα θέσει με νέους όρους και νέους τρόπους τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας.

ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ του εκσυγχρονισμού είναι γενικό. Δεν προκύπτει μόνο από ισχυρούς εξωγενείς παράγοντες. Η Αριστερά αντιμετωπίζει μια νέα πρόκληση. Δεν μπορεί να αγνοήσει το αίτημα. Δεν έχει την πολυτέλεια πλέον να αφήσει τις εξελίξεις να διαμορφωθούν ερήμην της.

αντι

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

- Περίοδος Β'
- Χρόνος 17ος
- Τεύχος 440

Παρασκευή 29 Ιουνίου 1990
δρχ. 200

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

Γ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	
Υπερατλαντικές πτήσεις	28
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Βαλκανισμός, το τελευταίο στάδιο του κομμουνισμού	30
ΜΠΟΣΤ	
Απίστευτα και όμως αληθινά	34
Οι πρώτοι καρποί της Δημοκρατίας	39
Αργά το καταλάβατε ότι ήμουν ένας ηλίθιος	40
Μνήμη Σάντρο Περτίνι	42
Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Αντισημιτισμός χωρίς Εβραίους	45
ΕΝΣΤΟΛΟΣ	
Στρατός σωφρονιστήριο;	46
ΝΙΚΟΣ ΣΒΟΡΩΝΟΣ - Τιμώντας τη ζωή και το έργο του	54
Λ. ΜΟΣΧΟΥ	
Για μια αρχαιολογία του ανθρώπου	58
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Από το Δουβλίνο στα πολυνομοσχέδια...	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ	8
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	15
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	36
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	48
ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	56
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ	60
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	64
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	
Ο αφόρτιστος ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ ευρίσκεται εν αδεία	

ΤΑ ΑΝΤΙΔΩΡΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	9
Ο ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ	10
Γ. ΦΛΩΡΟΣ	
ΕΑΡ: Νέα ηγεσία - ίδια προβλήματα	10
ΤΑΚΗΣ Ο ΚΟΥΚΟΥΕΣ	
Το Συνέδριο του ΚΚΕ θα επικυρώσει την ανανέωση;	12
Τ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ	
Η ευρεία ολομέλεια προδικάζει το μέλλον του ΚΚΕ	14
Ι. ΜΑΝΔΡΟΥ	
Θα λαλήσει ο κόκορας;	16
Κ. ΔΕΔΕΣ	
Στον κυκλώνα της αγοράς	18
ΣΠ. ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ	
Ωράριο και εκσυγχρονισμός	21
ΟΛ. ΦΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ	
Η Χαρτοποιία Λαδοπούλου	22
Β. ΖΗΣΗΣ	
Η αναβίωση των εθνικισμών και οι νέοι άξονες συμμαχιών	24
Ν. ΧΙΟΣ	
Η Βουλγαρία αντεπιτίθεται	27

Από το Δουβλίνο στα πολυνομοσχέδια...

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ αποφάσεις για το μέλλον της Ευρώπης —ας αρχίσουμε μια φορά το «Δεκαπενθήμερο» χωρίς αναφορές ελληνοκεντρικές— έλαβε η σύνοδος κορυφής των «12» στο Δουβλίνο. Οι αποφάσεις, μάλιστα, δεν κάλυψαν μόνο θέματα σχετικά με την πολιτική, οικονομική και νομισματική ένωση της Ευρώπης, αλλά και προβλήματα όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η αντιμετώπιση των ναρκωτικών, η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, η διεύρυνση των σχέσεων ΕΟΚ-Ανατολικής Ευρώπης, η αναβάθμιση του ρόλου της ΔΑΣΕ, κ.ά. Φυσικά οι αντιφάσεις και τα σημεία τριβής δεν έλειψαν («η πέτρα θέλει να μείνει πάντα πέτρα», ελεγε ο Σπινόζα, το ίδιο και η κ. Μάργκαρετ Θάτσερ...), πλην γεγονός παραμένει ότι και οι «12» υιοθέτησαν, τελικά, την πεντασέλιδη έκθεση του Συμβουλίου Υπουργών, πράγμα που σημαίνει ότι οδεύουμε προς τη σύγκληση της διακυβερνητικής διάσκεψης, για την αναθεώρηση των κοινοτικών συνθηκών.

Η ΣΥΝΟΔΟΣ έλαβε και δυο άλλες αποφάσεις, οι οποίες δικαίως αξιολογήθηκαν (όχι μόνο από ελληνικής κυβερνητι-

κής πλευράς) ως «προσωπική επιτυχία του πρωθυπουργού κ. Κ. Μητσοτάκη». Η πρώτη από αυτές αναφέρεται στην διάθεση της Κοινότητας να στηρίξει την παραπαιούσα ελληνική οικονομία και η δεύτερη στο Κυπριακό, «...ζήτημα που επηρεάζει τις σχέσεις της ΕΟΚ με την Τουρκία».

ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ το θέμα της ελληνικής οικονομίας, ο κ. Μητσοτάκης έχει λόγους να αισθάνεται ευτυχής, εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όχι μόνο «εκφράζει την ικανοποίησή του για τα πρώτα μέτρα που ενέκρινε η ελληνική κυβέρνηση για τη σταθεροποίηση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας», αλλά και διαδηλώνει την διάθεσή του να βοηθήσει στην αναδιάρθρωση της οικονομίας μας: «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο —αναφέρει το σχετικό κείμενο— καλεί την Επιτροπή (της ΕΟΚ) να εξετάσει, σε στενή συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση και το Συμβούλιο ECOFIN τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της επιτυχούς αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και της στενότερης ενσωμάτωσής της στην Κοινότητα». Η διατύπωση ερμηνεύθηκε, από ορισμένους σχολιαστές, ότι ανοίγει τον δρόμο για την επιβολή νέων μέτρων λιτότητας. Ο ίδιος, πάντως, ο πρωθυπουργός σε συνέντευξη Τύπου που έδωσε λίγο προτού αναχωρήσει από την ιρλανδική πρωτεύουσα, δήλωσε —απαντώντας σε σχετική ερώτηση— ότι: «δεν βλέπω κανέναν που να επιμένει στη λήψη και άλλων μέτρων».

ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΠΑΣΟΚ, η μόνη επώνυμη αντιδραση προήλθε από τον κοινοβουλευτικό του εκπρόσωπο Γ. Ποττάκη, ο οποίος διατύπωσε σοβαρές διαφωνίες «για τον τρόπο με τον οποίο η κυβέρνηση προσπαθεί να εκμεταλλευθεί τα κοινοτικά ταμεία». Κατά τα άλλα, την απουσία άλλων (πασοκικών) αντιδράσεων, κάλυψαν οι εφημερίδες του Ταύρου: «Υπό κατοχή των Βρυξελλών η οικονομία μας» —αποφαινεται ο «Δημοκρατικός Λόγος», ενώ η «Αυριανή» βεβαιώνει πως: «Ο Μητσοτάκης μας έκανε προτεκτοράτο της ΕΟΚ». Κατά την τρίτη πάλι εφημε-

ριδα του Ταύρου (τη «Νίκη»), το μόνο που πετυχε ο Μητσοτάκης είναι ότι «γύρισε τη χώρα και την οικονομία της πίσω στα 1897», τότε που μας είχε επιβληθεί ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (ΔΟΕ). Σε ανάλογο μήκος κύματος ήταν και η αντίδραση «κύκλων του ΚΚΕ», οι οποίοι αναφερόμενοι στις διατυπώσεις της συνόδου και ιδιαίτερα στα περί συνεργασίας της Αθήνας με το Συμβούλιο ECOFIN (το Συμβούλιο υπουργών Οικονομικών της ΕΟΚ) έκριναν ότι η κυβέρνηση έχει υποβαθμιστεί «στον ρόλο παραρτήματος της ΕΟΚ». (Τη συγκεκριμένη αυτή αντίδραση «κύκλων του ΚΚΕ» δεν συμμερίζονται αρκετά από τα ανανεωτικά στελέχη του ΚΚΕ. Οι θριαμβολογίες Μητσοτάκη —τόνιζαν είναι ασφαλώς περιττές, πολύ περισσότερο όταν δεν είναι βέβαιο ακόμα αν το δάνειο της Κοινότητας σημαίνει «πρόσθετα μέτρα». Όμως δεν είναι δυνατόν να αντιδρούμε σαν να βιώνουμε ακόμα την εποχή του «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο»! Η Ελλάδα παραμένει οργανικό μέλος της Κοινότητας).

Κυπριακό: Κινητικότητα;

ΚΑΤΑ ΤΑ ΆΛΛΑ, έχει αρκετή σημασία, α-

Κυκλοφορεί το νέο βιβλίο του
ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΙΜΠΟΥΚΙΔΗ
Ο ΠΟΛΥΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗ

σφαλώς, το ότι οι «12» περιέλαβαν στην κοινή δήλωσή τους τη διαπίστωση ότι οι σχέσεις ΕΟΚ-Τουρκίας συνδέονται με τη λύση του Κυπριακού... Η διατύπωση δεν είναι τυχαία, όπως δεν είναι τυχαίο το ότι η Βρετανία διατηρούσε επιφυλάξεις, ως την τελευταία στιγμή, ως προς τη «χρησιμότητα» μιας τέτοιας αναφοράς. Όπως και να έχει το πράγμα βέβαιο είναι ότι η όλη αυτή «ανάμιξη» της Κοινότητας στο Κυπριακό έχει δυσανεστήσει την Άγκυρα... Το απόγευμα της Τετάρτης, μάλιστα, υπήρχαν πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες η συνάντηση Κ. Μητσotάκη και Γιλντιρίμ Ακμπουλούτ ενδέχεται να μην πραγματοποιηθεί «αν δεν βρεθεί ο κατάλληλος χρόνος». Όπως είναι γνωστό, η συνάντηση αυτή έχει κατ' αρχήν συμφωνηθεί να πραγματοποιηθεί στο περιθώριο της συνόδου κορυφής του ΝΑΤΟ, στο Λονδίνο, αλλά δεν αποκλείεται να αναβληθεί, αν η Άγκυρα εκτιμήσει ότι το ψήφισμα των «12» για το Κυπριακό είναι ζημιογόνο για την ίδια.

ΠΑΝΤΩΣ ΤΟ ψήφισμα των «12», σε συσχέτισμό με την συνάντηση Μητσotάκη-Μπους, την αναμενόμενη έκθεση Κουεγιάρ και την έντονη διπλωματική δραστηριότητα που αναπτύσσει η ελληνική αντιπροσωπεία στα Ηνωμένα Έθνη (ήδη ο Έλληνας πρέσβης στον ΟΗΕ κ. Κώστας Ζέππος έχει συναντηθεί με τους πρέσβεις των πέντε μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας), ενισχύουν την εκτίμηση ότι το Κυπριακό παρουσιάζει και πάλι κινητικότητα... Πού θα οδηγήσει η κινητικότητα αυτή, κανείς δεν ξέρει επακριβώς. Φαίνεται, πάντως, πως βασικός στόχος της Αθήνας και της Λευκωσίας αυτή τη στιγμή είναι η απομάκρυνση κατά 50% των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής από το νησί και η επιστροφή της Αμμοχώστου ως «ένδειξη καλής θελήσεως από τουρκικής πλευράς». Όσο για τα επόμενα βήματα, «ο θεός είναι μεγάλος» —λένε στα Ηνωμένα Έθνη ορισμένοι φλεγματικοί παρατηρητές. Πάντως πολλοί είναι αυτοί που θυμίζουν ότι κατά την πρόσφατη συζήτηση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, για την ανανέωση, για ένα ακόμα εξάμηνο, της εντολής παραμονής της ειρηνευτικής δύναμης στην Κύπρο, η τουρκική πλευρά επανέφερε τη γνωστή θέση περί «δικαιώματος αυτοδιάθεσης» των Τουρκοκυπρίων.

Το πολυ-νομοσχέδιο αναστατώνει

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ η κατάθεση του πολυνομοσχεδίου προκάλεσε νέες εντάσεις στις σχέσεις κυβέρνησης και εργαζομένων. Η ΓΣΕΕ κήρυξε 24ωρη πανελλαδική απεργία, ενώ σε απεργιακές κινητοποιήσεις ετοιμάζονται η Ομοσπονδία Εργαζομένων στη ΔΕΗ, οι διοικήσεις του Εργατικού Κέντρου Αθήνας, της ΟΤΟΕ, της ΟΜΕ-ΟΤΕ και σειρές άλλων μεγάλων συνδικάτων.

ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΚΕ, μόνοι ωφελημένοι από την κατάθεση του νομοσχεδίου αυτού εί-

ναι τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, ενώ, από την πλευρά του, ο Συνασπισμός επισημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να γίνει στη Βουλή συζήτηση επί της αρχής του νομοσχεδίου, εφόσον πρόκειται για πολλά ανεξάρτητα νομοσχέδια...

Ο ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ τάσσεται «*υπέρ των αναγκαιών εκσυγχρονισμών*» όχι μόνο στην οικονομία, αλλά και στις εργασιακές σχέσεις. (Από την πλευρά αυτή, η εμμονή μεγάλων συνδικαλιστικών οργανώσεων σε «*πρακτικές του χθες*», αποτελεί —όπως επισημαίνει η Ελίζα Παπαδάκη στην «*Αυγή*», εμπόδιο στον εκσυγχρονισμό και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας). Όσο για την αφαίρεση κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων, κανείς, βέβαια δεν θα μπορούσε να δεχθεί «*ρυθμίσεις*» του είδους αυτού. Άλλο τόσο, κανείς δεν θα μπορούσε να αμφισβητήσει την προάσπιση συγκεκριμένων συλλογικών συμφερόντων εφόσον τα συμφέροντα αυτά δεν αντίκεινται στο συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

Οι εξελίξεις στην Αριστερά

ΜΕΣΑ στην εβδομάδα που επισκοπούμε δεν έλειψαν οι εξελίξεις (ακόμα και τα «*χάπενινγκ*») στον κόσμο της Αριστεράς, με εντυπωσιακό γεγονός —σε ελληνική κλίμακα— το 2ο συνέδριο της ΕΑΡ, που ανέδειξε ως νέο γραμματέα του τον Φώτη Κουβέλη, με τον Λεωνίδα Κύρκο στη θέση του προέδρου του κόμματος. Και ο Συνασπισμός; Και η πρόταση για την μετεξέλιξή του; Ο νέος γραμματέας της ΕΑΡ πιστεύει ότι «*δεν πρέπει να βιάσουμε τις πραγματικότητες*». Και καθώς η Αριστερά έχει την ιστορία και τις εμπειρίες της (τραυματικές ή όχι), η μετεξέλιξη του Συνασπισμού θα πρέπει να αναζη-

τηθεί ως «*αποτέλεσμα της κοινής πολιτικής βούλησης όλων των μερών που τον απαρτίζουν*».

ΥΠΑΡΧΕΙ, όμως και το θέμα της συνεργασίας του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ. Είναι γνωστό, βέβαια ότι στο συνέδριο καταγράφηκε μια ισχυρότατη μειοψηφία (η διαφορά ήταν μερικές ψήφοι...) που είχε ταχθεί υπέρ του αποκλεισμού του ΠΑΣΟΚ από τις όποιες συνεργασίες στους μεγάλους δήμους. Τι λέει επ' αυτού ο Φώτης Κουβέλης; «*Χρειάζεται προσοχή, είμαστε σε δύσκολο σημείο, δεν πρέπει να διολισθήσουμε στο να γίνουμε "και λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις"*... Αυτά όμως όλα θα συζητηθούν και θα κριθούν στην εξειδίκευσή τους». Την ίδια στιγμή, ο κ. Α. Παπανδρέου —ύστερα από μια θυελλώδη συζήτηση στο Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ— δήλωνε ότι δεν είναι βέβαιος για την «*αξιοπιστία του ΠΑΣΟΚ*» (!) και ότι, όπως και αν έχει το πράγμα, η αξιοπιστία του αυτή θα κριθεί στην πράξη...

ΚΑΙ ΕΝΩ αυτά συμβαίνουν εν Αθήναις, στη Ρώμη η προσωρινή ηγεσία του Ιταλικού ΚΚ αποφάσισε μικρή αναβολή του συνεδρίου, ενώ στη Μόσχα, η διακήρυξη του ΚΚΣΕ εν όψει του 28ου συνεδρίου αποκήρυξε —Κύριε των Δυνάμεων...— τον «*δημοκρατικό συγκεντρωτισμό*» και εισηγείτο την αναγνώριση τάσεων μέσα στο κόμμα!

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, μέσα στο ΚΚΕ συνεχίζεται, εν όψει του δικού του συνεδρίου, ο «*διάλογος*» (ή η αντιπαράθεση) μεταξύ συντηρητικών και ανανεωτικών, όσο και αν οι συντηρητικοί επιμένουν ότι είναι εξίσου ανανεωτικοί με τους ανανεωτικούς.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΣΤΑΝΤΑΛ

Τό ρόζ και το φράσινο

Τό Ρόζ και τό Πράσινο πού μεταφράζεται για πρώτη φορά στή γλώσσα μας, είναι μιά από τίς ωραιότερες νουβέλες τοῦ Σταντάλ. Ὁ συγγραφέας τοῦ *Κόκκινου* καί τοῦ *Μαύρου* μιλάει ἐδῶ μέ τό γνωστό λιτό ὕφος του, γιά τίς περιπέτειες τῆς ὄνειροπαρμένης ἡρωίδας του, ἡ ὁποία ἀρνεῖται νά δεῖ κατά πρόσωπο τήν πραγματικότητα. Ἡ νουβέλα ἐντυπωσιάζει μέ τούς ἔξυπνους ὑπαινικτικούς της διαλόγους, τήν σέ βάθος ἀνάλυση τῶν χαρακτήρων, τήν κομψότητα τοῦ ὕφους.

Μετάφραση Βερονίκη Δαλακούρα.

ΝΕΦΕΛΗ

Ο Κοσκωτάς επιστρέφει...

Στα χέρια του Στέητ Ντηπάρτμεντ είναι η έκδοση του μεγαλοαπατεώνα Κοσκωτά. Όταν το ΑΝΤΙ πήγαινε στο τυπογραφείο έγινε γνωστό ότι το δικαστήριο απέρριψε την έφεση Κοσκωτά, σχεδόν σε όλα τα σημεία της, για την έκδοσή του στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την απόφαση της δικαστού κ. Αλεξάντερ ο φυγόδικος μεγαλοαπατεώνας θα πρέπει να εκδοθεί για να δικασθεί στην Ελλάδα.

Μετά από αυτήν την εξέλιξη —ο Κοσκωτάς έχει δικαίωμα να κάνει προσφυγή μέσα σε 30 ημέρες— θα αποφασίσει η αμερικάνικη κυβέρνηση. Στην περίπτωση θετικής απόφασης ο Κοσκωτάς θα πρέπει να επιστρέψει σε δυο μήνες περίπου και να παραδοθεί στην Ελληνική Δικαιοσύνη.

Όπως είναι φυσικό αυτή η εξέλιξη θα δώσει νέα διάσταση στις υποθέσεις των σκανδάλων, αλλά και στη δίκη για το σκάνδαλο της Τράπεζας Κρήτης, όπου οι ανακριτές συνεχίζουν το έργο τους.

Εκβιαστικά πλαγιοκοπήματα

Η παρελκυστική τακτική που ακολουθεί ο Νίκος Αθανασόπουλος και η εναλλασσόμενη υπεράσπισή του στη δίκη του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού συνοδεύθηκε την προηγούμενη εβδομάδα με τις ευθείες βολές στο πρόσωπο του προέδρου του ειδικού Δικαστηρίου Ιωάννη Γρίβα.

Όσοι είχαν την υπομονή να παρακολουθούν από τα τηλεοπτικά κανάλια την εξέλιξη της δίκης αντιμετώπισαν με ανάμεικτα συναισθήματα τις σκληρές φράσεις και τους υβριστικούς, χαρακτηρισμούς του κατηγορούμενου προς τον Ι. Γρίβα. Και επειδή η αναβαθμισμένη υπερασπιστική τακτική απαιτούσε «στυλ Γιαννόπουλου», ο τελευταίος προσέτρεξε προς βοήθεια του Αθανασόπουλου φθάνοντας στο ανώτατο σημείο δικηγорικής ευπρέπειας να αναφωνήσει: «Αν είναι άνδρας ας απαντήσει!».

Και οι δυο, αντί να επικαλούνται νόμους και παραγράφους —όπως συνηθίζεται— αντέγραψαν τη γνωστή τακτική

Η «Επικαιρότητα» του Σαββάτου 23/6 είναι χαρακτηριστική στο χειρισμό της «υπόθεσης Γρίβα». Οι τίτλοι και οι χαρακτηρισμοί είναι πέραν του επιτρεπόμενου. Όμως βασίζονται στην σιγουριά ότι δεν θα υπάρξει απάντηση. Ακρίβια περίπτωση «αυριανισμού» και εκβιασμού από το «εμπρεπές» όργανο του ΠΑΣΟΚ και του επιχειρηματία Σ. Κόκκαλη.

του Συγκροτήματος Κουρή με στόχο τον εκβιασμό των δικαστών. «Κύριοι» είπε χαρακτηριστικά ο Γιαννόπουλος «κάνετε δεκτή την αίτηση. Έχουμε και άλλα να βγάλουμε και για άλλους». Με άλλα λόγια έχουμε τους φακέλους των δικαστών και αν χρειαστεί τους χρησιμοποιούμε...

Εν κατακλείδι να τονιστεί ότι η ηγεσία της Δικαιοσύνης δεν είναι άμοιρη ευθυνών. Όσοι από τους δικαστές φθάνουν σε αυτά τα υψηλά κλιμάκια παίζουν με τις εκάστοτε κυβερνήσεις προσδοκώντας προαγωγές —και όχι μόνον. Η δικαστική εξουσία πάντα είχε σχέσεις στενές και μη ομολογημένες «χάριν της ανεξαρτησίας της» με τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Άλλωστε, η επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης από το υπουργικό συμβούλιο γίνεται. Η συμπεριφορά των δικαστικών με την ευλύγιστη μέση είναι ασυζητητή επικριτέα. Αλλά εξίσου πρέπει να επικρίνεται και η τακτική των εκπροσώπων της κυβέρνησης που χρησιμοποιούν τους εκπροσώπους της δικαστικής αρχής και όταν δεν τους εξυπηρετούν πλέον, τους εκβιάζουν με τις εξυπηρετήσεις ή με τους φακέλους. Και επιτέλους ας καταργηθεί η επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης από την κυβέρνηση καθώς και ο θεσμός της διαιτησίας. Γιατί αφού ο θεσμός υπάρχει και σκοπίμως υπάρχει ουδείς μπορεί να θεμελιώνει επ' αυτού αιτήματα για μεροληπτική συμπεριφορά δικαστών και για παράνομες αμοιβές και διαιτησίες.

Τι λέτε; Να αυτοκτονήσουμε;

Το τεύχος του ΑΝΤΙ όδευε προς το τυπογραφείο όταν κυκλοφόρησε το τεύχος Ιουλίου του «Πεντχάουζ» με μια, άκρως ενδιαφέρουσα, ομολογουμένως συνέντευξη του Λίβουο πράκτορα του Καντάφι και ενίοτε εκδότη, στην Αθήνα, Αμπντουλχαμίτ Ομπειντί. Τη συνέντευξη που πήρε ο παλαιός γνωστός και συνδαιτημών —όπως αναφέρει και ο ίδιος— δη-

μοσιογράφος κ. Π. Δημητριάδης, δεν κατανόησαμε ποίους στόχους εξυπηρετούσε: Να «ανακριθεί» δημοσιογραφικά ο Ομπειντί σχετικά με όσα αποκάλυψε προ καιρού το «ΑΝΤΙ» για τις σχέσεις του με την «17Ν» ή να του δοθεί ευκαιρία για να διατυπώσει τα άλλοθι του;

Διερωτώμεθα επειδή ανάμεσα σε πολλά μελοδραματικά που εκφωνεί στη συνέντευξη ο κ. Ομπειντί του τύπου «φίλος της Ελλάδας» και «οπαδός του Καντάφι» αναδημοσιεύεται ένα τηλεγράφημά του προς το ίδιο περιοδικό όπου αναφέρεται επί λέξει: «Το ΑΝΤΙ πληρώθηκε αυτά που έγραψε και καλά πληρώθηκε. Αν ήμουν στη θέση του αρχισυντάκτη του ΑΝΤΙ θα αυτοκτονούσα».

Αποκαλύπτεται λοιπόν ποιος είναι ο υποβολέας των δημοσιευμάτων που είδαν το φως της δημοσιότητας στην Ελλάδα μετά τις αποκάλυψεις του «ΑΝΤΙ» για τις σχέσεις του κ. Ομπειντί με την τρομοκρατία και την 17Ν. Ο ίδιος ο κ. Ομπειντί.

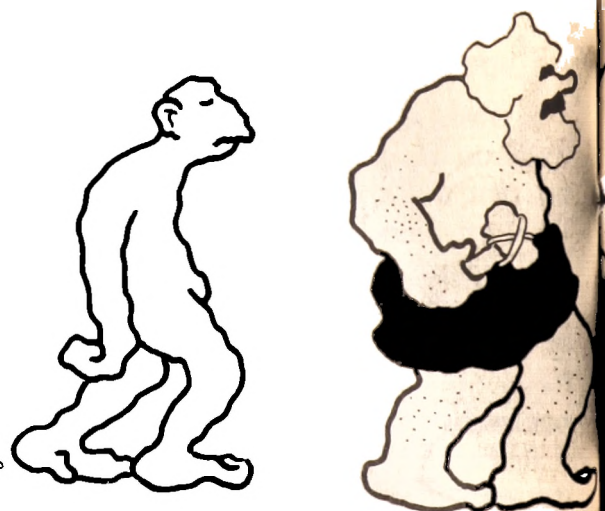
Αν όμως ο κ. Ομπειντί διαθέτει στοιχεία για το... «χρηματισμό» του ΑΝΤΙ, από οποιαδήποτε πηγή τον καλούμε να τα δώσει στη δημοσιότητα. Διαφορετικά θα αποδείξει ότι δεν «αγαπά την Ελλάδα».

Θέμα ηθικού κύρους

Η απεργία των εκπαιδευτικών συνεχίζεται. Η κυβέρνηση οργανώνει το δικό της μηχανισμό για τη διενέργεια εξετάσεων. Οι γονείς, έστω και των Βορείων Προαστείων, διαμαρτύρονται. Οι μαθητές αδημονούν και ταλαιπωρούνται. Το αδιέξοδο είναι πλήρες.

Πέρα από την επίδειξη ισχύος και τον προφανή στόχο της κυβέρνησης να σπάσει τη σπονδυλική στήλη του συνδικαλιστικού οργάνου των καθηγητών, η συγκρουσιακή κατάσταση μεταξύ πολιτείας - καθηγητών - γονέων - μαθητών κινδυνεύει να διαταράξει ανεπανόρθωτα τόσο τις σχέσεις των φορέων από τη συνεργασία των οποίων εξαρτάται η στάθμη της παιδείας, όσο ιδιαίτερα να πλήξει το ηθικό κύρος των καθηγητών έναντι των μαθητών τους.

Ανεξάρτητα από την ευθύνη που φέρει η συνδικαλιστική ηγεσία των καθηγητών για τη σύγκρουση αυτή, η πολιτεία έχει χρέος να σταθμίσει την ηθική ζημία που προκαλείται κυρίως στις σχέσεις καθηγητών - μαθητών, την υπονόμευση του κύρους και της ηθικής υπόστασης των διδασκόντων.

Η διδασκαλία δεν είναι απλή μετάδοση γνώσεων. Προϋποθέτει ψυχικό δεσμό μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων και καλλιέργεια ήθους. Όταν το ηθικό κύρος των καθηγητών τραυματισθεί θανάσιμα, σαν αποτέλεσμα διαδικασιών και μέτρων που θα τους αποσυνδέουν από τους μαθητές τους, τότε οι απώλειες θα είναι τεράστιες για την ήδη παραπαίουσα, λιμνάζουσα και υποβαθμισμένη παιδεία μας. Το τελευταίο που θα επιθυμούσαν όσοι, πέρα από συντεχνιακές πρακτικές, αναγνωρίζουν τον ουσιαστικό ρόλο των καθηγητών στην αναβάθμιση της παιδείας, είναι η καταρράκωση του ηθικού τους κύρους.

Η ιστορία επαναλαμβάνεται: Τι Τσάκος, τι Κουντούρης

Ακολουθώντας το παράδειγμα αυτού που πνίγεται και θέλει να σωθεί, η «Επικαιρότητα» —αλλά και άλλα Πασοκικά φερέφωνα— ισχυρίστηκε στο φύλλο της περασμένης Τρίτης ότι η υπόθεση της «αγοράς του αιώνα» έκλεισε, εφόσον αμερικανικό δικαστήριο απέρριψε την αγωγή που κατέθεσε κατά της «Τζένεραλ Νταϊνάμικς» ο έμπορος όπλων Δημ. Κουντούρης διεκδικώντας κι αυτός «μίζες» από το μεγάλο σκάνδαλο. Σύμφωνα με την εφημερίδα εφόσον το δικαστήριο έκρινε ως αβάσιμες τις απαιτήσεις, Κουντούρη, το ίδιο «αβάσιμη» πρέπει να θεωρηθεί και η κατάθεσή του στη Βουλή ως μάρτυρα για την ίδια υπόθεση.

Απορούμε πραγματικά με αυτή τη «συλλογιστική». Διότι το γεγονός ότι ο Δ. Κουντούρης δεν δικαιούται, κατά το αμερικανικό δικαστήριο, «μίζας» δεν σημαίνει και ότι η «Τζένεραλ Νταϊνάμικς» δεν κατέβαλε προμήθειες, ή ότι δεν τις εισέπραξε άλλος. Άλλωστε, σύμφωνα με όσα έχουν ήδη αποδειχθεί από τη Βουλή και τις δικαστικές αρχές συμφωνούμε κι εμείς ότι όπως φαίνεται ο κ. Κουντούρης δεν... δικαιούνται —αυτή τη φορά— μίζας. Για τον απλούστατο λόγο ότι δεν

την «έκλεισε» αυτός τη «δουλειά», αλλά ο ίδιος ο Ανδρέας Παπανδρέου προσωπικά, μέσω των συνεργατών του, όπως ο Γιάννης Παπανικολάου κ.ά.

Ο ακροδεξιός Δημ. Κουντούρης έσπευσε απλώς να εκμεταλλευθεί το έργο της Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής, παγιδεύοντας τον πρόεδρό της κ. Ι. Παλαιοκρασσά, ο οποίος τον εμφάνισε ως ουσιώδη μάρτυρα κατηγορίας. Αλλά το μοναδικό «στοιχείο» που είχε να προσφέρει ήταν αυτό που ενίσχυε την επιχειρηματολογία του κατά της «Τζένεραλ Νταϊνάμικς». Ότι δηλαδή ενώ αυτός ήταν ο αντιπρόσωπος της πριν τον Οκτώβριο του 1981 και «ξεκίνησε» τις διαπραγματεύσεις για την αγορά των F-16, μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ η εταιρεία τον αντικατέστησε με τον «πασοκικό» κ. Μουρκογιάννη, με αποτέλεσμα να χάσει την προμήθεια που υποτίθεται ότι αυτός edικαιούτο.

Οι αναγνώστες του ANTI θα θυμούνται ασφαλώς ότι η πρακτική του κ. Κουντούρη είναι πολύ συνηθισμένη στον κόσμο των εμπόρων όπλων. Πριν από επτά χρόνια, ένας άλλος συνάδελφος του κ. Κουντούρη, ο κ. Βασίλης Τσάκος κατέθεσε μια παρόμοια αγωγή εναντίον της γερμανικής εταιρείας «Κράους Μαφάι», ισχυριζόμενος ότι αυτός εδικαιούτο την «προμήθεια» που κατέβαλε η εν λόγω εταιρεία στην ΑΧΧΟΝ του κ. Θ. Λιακουνάκου για την αγορά από τον ελληνικό στρατό των αρμάτων μάχης «Λέοπαρντ». Ο κ. Τσάκος έχασε βέβαια τη δίκη στο Μόναχο, αλλά όπως αποδείχθηκε ύσερα από πολλούς μήνες, με σειρά εγγράφων που δημοσίευσε το ANTI, οι «μίζες» είχαν καταβληθεί, αλλά σε άλλους «δικαιούχους».

Για την «ιστορία» αναφέρουμε ότι η «επιχειρηματολογία» του κ. Κουντούρη στο αμερικανικό δικαστήριο στηρίχθηκε κυρίως σε ένα έγγραφο του 1982 που φέρει την υπογραφή του τότε υπουργού Οικονομικών κ. Γεράσιμου Αρσένη με το οποίο αποδεικνύεται ότι η απόφαση για την αγορά των F-16 είχε ληφθεί από τότε. Αλλά αν το έγγραφο αυτό δεν θεμελιώνει τις διεκδικήσεις του κ. Κουντούρη, «αποδεικνύει», αντίθετα, την ενοχή του ΠΑΣΟΚ. «Μπούμεραγκ» λοιπόν η υπόθεση.

Για τον Ελαιώνα

Το καλοκαίρι του 1988 το περιοδικό ANTI διοργάνωσε, την Κυριακή 3 Ιουλίου 1988, συζήτηση στην αλάνα της οδού Αγίας Άννης 43 για την προβληματική και ρυπογόνο περιοχή του Ελαιώνα. Πέρυσι στις 27 Αυγούστου διοργανώθηκε και πάλι μια δεύτερη συνάντηση με θέμα τα χρονίζοντα προβλήματα της περιοχής.

Τις συναντήσεις εκείνες είχαν παρακολουθήσει αρμόδιοι υπουργοί και υπηρεσιακοί παράγοντες, εκπρόσωποι κομμάτων και των Δήμων της περιοχής, καθώς και φίλοι του ANTI, ενώ το γεγονός κάλυψαν εκτενώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η πρόταση του ANTI, στην οποία επιμένει φέτος για τρίτη συνεχή χρονιά, είναι **να ξαναγίνει ο Ελαιώνας πηγή ζωής.**

Την πρόταση αυτή υιοθέτησαν τα μέλη της Εναλλακτικής Κοινότητας «Παρέμβαση», που είναι μονάδα του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων. Σκοπός της Κοινότητας είναι η θεραπεία εξαρτημένων από ουσίες ατόμων και στόχοι της η κοινωνική προσφορά και η παρέμβαση σε οτιδήποτε εναντιώνεται σε ένα φυσικό και ανθρώπινο τρόπο ζωής.

Τη Δευτέρα, 4 Ιουνίου, τα μέλη της ΕΚ «Παρέμβαση» άρχισαν να διαμορφώνουν την παιδική χαρά και μια πλατεία στη γειτονιά «Μαρκόνι». Στην προσπάθεια αυτή συμμετέχει ο Εξωραϊστικός Σύλλογος της περιοχής «Άγιος Σάββας» και ο Δήμος Αθηναίων. Παράλληλα γίνονται δειροφυτεύσεις σε περιοχές του Ελαιώνα σε συνεργασία με τους περιβάλλοντες Δήμους. Την Παρασκευή, 8 Ιουνίου, έγινε μια πρώτη συνάντηση στην οποία παρουσιάστηκαν οι προτάσεις μας για τον Ελαιώνα.

Οι εργασίες στη γειτονιά «Μαρκόνι» και στην περιοχή του Ελαιώνα, γενικότερα, υπολογίζεται να τελειώσουν το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου, οπότε θα ακολουθήσουν δυο εκδηλώσεις για την παρουσίαση του έργου της «Παρέμβασης» αλλά και συζητήσεις για τις προοπτικές βελτίωσης των συνθηκών στην περιοχή.

Το πρόγραμμα των συναντήσεων έχει ως εξής:

● **Σάββατο 14 Ιουλίου 1990, ώρα 6.30 μ.μ.:** Συνάντηση στην αλάνα της οδού Αγίας Άννης αρ. 43 με αντικείμενο την ενεργοποίηση φορέων και πολιτών για τον Ελαιώνα.

● **Κυριακή 15 Ιουλίου 1990, ώρα 6.30 μ.μ.:** Συνάντηση στην πλατεία της γειτονιάς Μαρκόνι με παρουσίαση των δραστηριοτήτων της ΕΚ «Παρέμβαση» και συζήτηση για τις επιπτώσεις της ρύπανσης στην υγεία των κατοίκων του λεκανοπεδίου.

Σας περιμένουμε, λοιπόν, στις 14 και 15 Ιουλίου, για να ακούσουμε τις ιδέες και τις προτάσεις σας. Περισσότερες λεπτομέρειες από μας στο επόμενο τεύχος που θα κυκλοφορήσει την παραμονή των εκδηλώσεων, Παρασκευή 13 Ιουλίου.

□□□ **ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ.** Παρα τις περι του αντιθέτου διαβεβαιώσεις μερίδας του Τύπου, σύμφωνα με τις πληροφορίες του ANTI ο πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης συζήτησε την επαναδιαπραγμάτευση της «αγοράς του αιώνα» κατά τη διάρκεια των επισκέψεών του στις ΗΠΑ και τη Γαλλία. Στη Νέα Υόρκη, για παράδειγμα, δέχθηκε «κάποιο πρωί Σαββάτου», όπως επιμένει καλά γνωρίζων, την επίσκεψη εκπροσώπων κάποιας —όχι και τόσο φανεράς— αμερικανικής κυβερνητικής υπηρεσίας, οι οποίοι του ενεχείρισαν ογκοδέστατο φάκελο με πολλές και ενδιαφέρουσες «λεπτομέρειες» για την ανάμιξη πρώην κυβερνητικών παραγόντων του ΠΑΣΟΚ στην αγορά των F-16. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία για τις συνομιλίες που είχε υφυπουργός Άμυνας του ΠΑΣΟΚ με εκπροσώπους της «Τζένεραλ Ντάιναμικς» σε ξενοδοχείο της Λωζάνης. Είναι ο ίδιος που είχε ανάλογες συνομιλίες και με εκπροσώπους της «Ντασσώ» προκαλώντας την οργή του Ανδρέα Παπανδρέου, ο οποίος δεν ήθελε την ανάμιξη άλλων, για ευνόητους λόγους οι οποίοι δεν έχουν να κάνουν με τη διαφάνεια. Άλλες πληροφορίες του «ANTI» αναφέρουν ότι σημαντικά στοιχεία για τη διαφθορά αξιωματούχων του ΠΑΣΟΚ υπάρχουν και στην «Μπανκ οφ Κάναντα». Όλα αυτά μας οδηγούν στην εκτίμηση ότι η «Τζένεραλ Ντάιναμικς», η οποία διέρχεται δύσκολες στιγμές λόγω του... αφοπλισμού, ίσως καταφέρει στο τέλος να μην επαναδιαπραγματευτεί την αγορά του αιώνα με την κυβέρνηση Μητσοτάκη. Το αντάλλαγμα θα αφορά φυσικά την τύχη όσων αναμίχθηκαν

□□□ **ΕΠΙΚΑΛΥΨΕΙΣ.** Από την άλλη μεριά του Ατλαντικού, οι πληροφορίες μας από το Παρίσι αναφέρουν ότι ο πρωθυπουργός συζήτησε το θέμα των «τυφλών» Μιράζ με τον Γάλλο ομόλογό του Μισέλ

Ροκάρ με στόχο την εξεύρεση ενός τρόπου επαναδιαπραγμάτευσης «ο οποίος θα εξυπηρετεί και τις δυο κυβερνήσεις». Δηλαδή, να είναι κατ' αρχήν «ήπιος» και χωρίς «έξαλλα δημοσιεύματα που θα πλήττουν διεθνώς το κύρος της γαλλικής αεροναυπηγικής βιομηχανίας», να εξασφαλίζει κάποια σοβαρά οικονομικά ανταλλάγματα για την Ελλάδα και τρίτον να ικανοποιεί τις ανάγκες δημοσίων σχέσεων της «Ντασσώ» η οποία δεν θέλει οι Άραβες πελάτες της —διότι σε αυτούς έχει περιορισθεί πλέον— να μάθουν ότι τα αεροπλάνα της είναι μόνο για «λιακάδα» και... Ειρήνη.

□□□ **ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ.** «Δεδομένη» θεωρούν καλά τοποθετημένες, ως προς τις σχέσεις τους με τον Τύπο, αστυνομικές πηγές την «τρομοκρατική» προέλευση των αλληπαλών βομβιστικών ενεργειών που συγκλονίζουν τελευταία την Αθήνα. Αναφερόμαστε στις βόμβες του Κολωνακίου, ή του Χίλτον την ευθύνη των οποίων δεν ανέλαβε μέχρι στιγμής καμιά οργάνωση. Οι εκτιμήσεις και πληροφορίες αντίθετα κάποιων άλλων και περισσότερων «ειδικών» προσδιορίζουν ως δράστες τους αιωνόβιους παρακρατικούς μηχανισμούς. Και συνεκτιμούν ότι οι βόμβες αυτές εκρήγνυνται σε μια περίοδο έντονης αναταραχής στο σώμα των αστυνομικών, λόγω κρίσεων και άλλων αντιθέσεων.

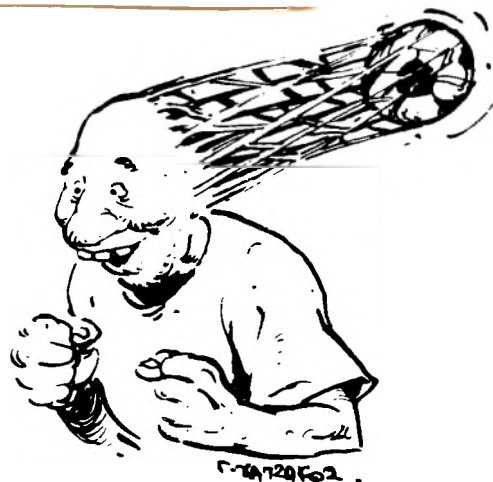
□□□ **ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ.** Ογκοδέστατος είναι όπως μαθαίνουμε ο φάκελος που υπάρχει στο υπουργείο Εξωτερικών για το θέμα της Μερσίνας και τις απαράδεκτες υποχωρήσεις που διέπραξε ο πρώην επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Διάσκεψη της Βιέννης πρέσβης κ. Φραγκούλης. Αν οι πληροφορίες μας είναι ακριβείς, τότε το ερώτημα είναι γιατί δεν δίνεται στη δημοσιότητα ο φάκελος αυτός για να πληροφορηθεί η κοινή γνώμη μια ακόμα «εθνική πρωτοβουλία» του κ. Παπανδρέου. Κατά τα άλλα και όπως επιμένει καλά πληροφορημένη διπλωματική πηγή το θέμα της Μερσίνας θα είναι εκείνο που θα κυριαρχήσει στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αυτή τη δεκαετία.

□□□ **ΑΝΑΘΕΣΕΙΣ.** Μάθαμε επίσης ότι το συντονισμό της επαναδιαπραγμάτευσης της αγοράς του αιώνα την έχει αναλάβει στενός φίλος του κ.

Μητσοτάκη, ο οποίος δεν είναι πολιτικός, αλλά... επιχειρηματίας. Ο λόγος έχει να κάνει με τα τεράστια οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται με την επαναδιαπραγμάτευση και την πεποίθηση του κ. Μητσοτάκη ότι «με αυτές τις δουλειές» δεν πρέπει «να ανακατεύονται πολιτικοί, οι οποίοι ως γνωστόν από το παρελθόν είναι λίαν επιρρεπείς» σε ...επαφές «τρίτου τύπου». Ενώ οι επιχειρηματίες κάνουν μόνο «μπίζνες».

□□□ **ΕΠΑΝΕΝΩΣΕΙΣ.** Κάποιες ακριτομύθιες, μεταξύ σοβαρού και αστείου, του κ. Μητσοτάκη καθ' οδόν προς το Δουβλίνο, έδωσαν λαβή για τη διασπορά φημών σύμφωνα με τις οποίες η ΔΗΑΝΑ θα επιστρέψει σύντομα στις αγκάλες του «κόμματος - μητέρα». Διερευνήσαμε την αξιοπιστία των διαδόσεων και μάθαμε ότι συζητείται μέχρι και η ένταξη του κ. Κατσίκη στη ΝΔ, στην περίπτωση που ο πρόεδρος της ΔΗΑΝΑ κ. Κωστής Στεφανόπουλος επιμένει στην «αυτόνομη» παρουσία του. Άλλες πηγές με προέλευση τη Ρηγίλη, επιμένουν αντίθετα ότι η κυβερνητική υποστήριξη προς τη ΝΔ διέλυσε τα νέφη του παρελθόντος και ο κ. Στεφανόπουλος μπορεί τώρα, εν όψει μάλιστα του νέου εκλογικού νόμου, να επιστρέψει «τιμημένος» στο κόμμα του και να αναλάβει ηγετική θέση. Το πιθανότερο είναι ότι μάλλον θα καταλήξουν σε ένα σχήμα στενής πολιτικής —και εκλογικής— συνεργασίας της ΝΔ με τη ΔΗΑΝΑ, με πολύ πιθανή μάλιστα τη συμμετοχή και άλλων εκπροσώπων του «ευρύτερου πολιτικού φάσματος» της χώρας.

□□□ **ΣΧΕΣΕΙΣ.** Δεν είναι πλέον μυστικό η υποστήριξη που παρέχει το συγκρότημα Κουρή στον βουλευτή κ. Γεράσιμο Αρσένη, φερέλπιδα διεκδικητή πλέον του χρίσματος του διαδόχου. Όπως δεν είναι κρυφές και οι πολύ καλές σχέσεις του κ. Αρσένη με την Εκάλη στα πλαίσια του αγώνα της τελευταίας για την εξουδετέρωση του αμφιλεγόμενου κ. Γεννηματά. Αυτό που εξέπληξε είναι η πληροφορία για τις πολύ καλές σχέσεις του κ. Αρσένη και με τον αειθαλή κ. Κατσιφάρα στο κότερο του οποίου εθεάθη πολλές φορές επιβαίνων. Οι «πληροφοριοδότες» μας στο λιμάνι του Πειραιά υπόσχονται συνέχεια και μάλιστα δροσερή, λόγω θέρους φυσικά.

□□□ **ΣΥΓΚΑΛΥΨΕΙΣ.** Στο μεταξύ, αποκαλύπτονται νέα σκάνδαλα της «οικουμενικής διακυβέρνησης» της χώρας από τον κ. Ζολώτα και των προμηθειών του υπουργείου Άμυνας από τον κ. Κάρολο Παπούλια. Μετά τα «γρήγορα» σκάνδαλα των ασύρματων χειρός και άλλων στρατιωτικών υλικών που αποκάλυψε προ καιρού το ANTI, μαθαίνουμε τώρα ότι ο κ. Παπούλιας υπέγραψε με εταιρεία που ελέγχεται από τον κ. Αλεξ. Τσάτσο, των «Μάτζικ», «Μιράζ» και Λούβαρη, συμβόλαιο ύψους έξι δισεκατομμυρίων δραχμών για την αγορά «επακτίων πυροβολικών μονάδων», τύπου «Εξοσέτ», γαλλικών φυσικά. Αντίπαλος ήταν πάλι αμερικανική εταιρεία με τους «Χαρπούν», που «έχασε» φυσικά με αποτέλεσμα να διερωνώνται οι ανταγωνιστές για ποιο λόγο ταξιδεύει άραγε στην Αμερική ο κ. Μητσοτάκης. Σημειώνεται ότι παρόμοια πυραυλικά συστήματα διαθέτουν μόνον η Αργεντινή και το Γιβραλτάρ, με αποτέλεσμα αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού να διερωνηθεί «τι τα χρειάζεται η Ελλάδα» και να σταματήσει την ολοποίηση της σύμβασης. Τελικά η σύμβαση να βρίσκεται τώρα στο γραφείο του κ. Παλαϊοκρασά. Θα την υπογράψει;

□□□ **ΠΑΤΗΡ, ΥΙΟΣ ΚΑΙ...** Για τον κ. Ιπποκλείδη Βογιατζόπουλο και την οικογένεια Παπανδρέου είχαμε αναφερθεί εκτενώς στο προηγούμενο τεύχος. Φυσικά σε όλες τις ιστορήσεις υπάρχουν και παραλήψεις. Στην περίπτωση αδικήσαμε τον υιό του Ιπποκλείδη τον κ. Στέλιο Βογιατζόπουλο. Ελέω πατρός Ιπποκλείδη και του νονού του Ανδρέα χωρίς ιδιαίτερη πείρα κατέχει σημαντική θέση στην Α.Ε. Γενικών Αποθηκών αλλά κυρίως είναι πολυθεσίτης. Η ιστορία του έχει πολλά ντεσού αλλά «αξιοκρατικά» προτάθηκε από τον νονό του Ανδρέα και κατέλαβε και αυτός μια θέση στις ΚΟΕΣ «ως επιτυχημένος εκπρόσωπος του δημόσιου τομέα». Αυτό το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να συνετισθεί με τίποτε. Να επανέλθουμε και με νεώτερα;

ΤΑ ΑΝΤΙΔΩΡΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Όλα δείχνουν ότι στις δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου θα αναβιώσει τηρουμένων των αναλογιών το σχήμα «ΠΑΣΟΚ και λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις». Κακές γλώσσες μάλιστα, που συνήθως είναι καλά πληροφορημένες ομιλούν περί συμφωνίας «ένα προς τρία»: Τρεις του ΠΑΣΟΚ υποψήφιοι, ένας του Συνασπισμού. Ίσως για ορισμένους η «δόση» των «λοιπών δημοκρατικών δυνάμεων» στη συνεργασία ΠΑΣΟΚ -Συνασπισμού να δίνει και διαφορετική «ποιότητα» στην επερχόμενη συνεργασία.

Απο τον «κόκκινο» δεύτερο γύρο των δημοτικών εκλογών του Οκτωβρίου του 1986 μεσολάβησαν πολλά. Το ΠΑΣΟΚ τότε ήταν κυβέρνηση. Είχε προχωρήσει σαν μονόπλευρη λιτότητα και είχε ψηφίσει το «άρθρο 4». Οι υποθέσεις των σκανδάλων και η διαχείριση της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ ήταν ακόμα καλά κρυμμένες.

Οι αποκαλύψεις για τα σκάνδαλα ακολούθησαν. Ήρθαν στο φως οι δεσμοί ΠΑΣΟΚ - Κοσκωτά, η πολιτεία του Μένιου, οι επιδόσεις του Γ. Λούβαρη φίλου του Α. Παπανδρέου, η υπόθεση του καλαμποκιού των υποκλοπών και της «αγοράς του αιώνα».

Οι εκλογές του Ιουνίου '89 έγιναν με το Συνασπισμό να συνενώνει την Αριστερά. Σχηματίζεται η κυβέρνηση Τζαννετάκη. Η Βουλή αποφασίζει την παραπομπή υπουργών του ΠΑΣΟΚ και του τέως πρωθυπουργού για τα σκάνδαλα του καλαμποκιού, των τηλεφωνικών υποκλοπών και την υπόθεση Κοσκωτά. Ακολούθησαν νέες εκλογές το Νοέμβριο και ο σχηματισμός της οικουμενικής κυβέρνησης και στη συνέχεια οι τρίτες εκλογές του Απριλίου.

Ο Συνασπισμός και στις τρεις αυτές εκλογικές αναμετρήσεις άσκησε δριμύτατη κριτική στο ΠΑΣΟΚ ιδιαίτερα για την πολιτική διαχείρισης που ακολούθησε στην οκταετία '81-'89 και η οποία οδήγησε στα σκάνδαλα. Ζήτησε μάλιστα και ψήφισε την παραπομπή υπουργών του ΠΑΣΟΚ και του τέως πρωθυπουργού στη Δικαιοσύνη. Απέκλεισε δε τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, αν δεν φύγει από τη μέση η «ψαροκασέλα» της κάθαρσης. Έθεσε όρους για τη μετεκλογική κυβερνητική συνεργασία ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμού στις τελευταίες εκλογές του Ιουνίου.

Σε αυτές τις δημοτικές εκλογές, σε αντίθεση και με τις προ τετραετίας —όταν ακόμη δεν είχε τεθεί θέμα κάθαρσης— και πολύ περισσότερο σε αντίθεση με τις περασμένες τρεις εκλογικές αναμετρήσεις—, όλα δείχνουν ότι ο Συνασπισμός «φλερτάρει» με το ΠΑΣΟΚ όχι μόνο σε επίπεδο «τοπικών κοινωνιών», αλλά διεκδικεί «γάμο» με προίκα την εξασφάλιση κεντρικής συμφωνίας που θα του επιτρέψει την ανάδειξη ως δημάρχων μιας σειράς στελεχών του.

Τι άλλαξε από τον Οκτώβριο του '86; Και πολύ περισσότερο τι άλλαξε από τον Ιούνιο, το Νοέμβριο και τον Απρίλιο για να επιδιώξει ο Συνασπισμός «στρατηγική σύγκλιση» με το ΠΑΣΟΚ;

Τον Οκτώβριο του '86 το ΚΚΕ (αποδέσμευε τους ψηφοφόρους του) αλλά και άλλες δυνάμεις της Αριστεράς δεν υποστήριξαν στο δεύτερο γύρο τους υποψηφίους του ΠΑΣΟΚ· πολλοί προτίμησαν το λευκό ή το άκυρο.

Η επιλογή αυτή δεν υπαγορεύθηκε μόνο από την ανυπαρξία μιας προγραμματικής συμφωνίας με το ΠΑΣΟΚ για την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Υπαγορεύθηκε κυρίως από την πολιτική που είχε το ΠΑΣΟΚ ως κυβερνητικό κόμμα και την ανάγκη αυτονόμησης των δυνάμεων της Αριστεράς από μια πολιτική ουράς και συμπληρωματικής δύναμης. Η ανοχή προς το ΠΑΣΟΚ είχε σηματοδοτηθεί με το αλησμόνητο εκείνο «ΠΑΣΟΚ και λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις» στις δημοτικές εκλογές του 1982.

Η «μεγάλη Αλλαγή» που ακολούθησε είναι γνωστή. Τι μεσολάβησε λοιπόν από την άνοιξη του '89 πριν τις εκλογές του Ιουνίου όταν αποκαλύφθηκε σε όλη της την έκταση η πασοκική «μεγάλη Αλλαγή» μέχρι τον Ιούνιο του '90 και ο Συνασπισμός προχωρεί, όπως φαίνεται, σε συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ;

Μήπως το ΠΑΣΟΚ προχώρησε σε «αυτοκάθαρση»; Μήπως έκανε αυτοκριτική για τη «μεγάλη Αλλαγή» που υλοποιούσε ο Μένιος μέχρι το '89; Τίποτα απ' όλα αυτά δεν έγινε. Απεναντίας. Στους λόγους που είχαν οι δυνάμεις της Αριστεράς το 1986 να μην συμπαραταχθούν στο «αντιδεξιό μέτωπο» που προσκαλούσε το δεξιόστροφο ΠΑΣΟΚ προστέθηκαν και άλλοι, πλέον ουσιαστικοί.

Ο Συνασπισμός με την κυβέρνηση Τζαννετάκη σηματοδότησε το τέλος του ιστορικού αντιδεξιισμού και υποτίθεται ότι έβαλε τέλος στα τυφλά αντιδεξιά σύνδρομα και τις νόθες διαχωριστικές γραμμές επιμένοντας ότι η «μάχη» πρέπει να δίδεται επί της ουσίας και επί των προβλημάτων. Σαφώς και αλλάζει την κατάσταση η διαχείριση της εξουσίας

σήμερα από τη ΝΔ. Η συντηρητική επίθεση άρχισε. Όμως η επίθεση δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με μια άνευ όρων παράδοση στο ΠΑΣΟΚ ούτε με την αναβίωση της αντίληψης «ΠΑΣΟΚ και λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις» εναντίον της Δεξιάς, ξεχνώντας τα όσα πριν τις εκλογές έθετε η Αριστερά ως προϋποθέσεις για σύγκλιση και συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ.

Αν η όλη τακτική που υιοθέτησε και ακολούθησε ο Συνασπισμός εδώ και δύο χρόνια ήταν λάθος η Αριστερά οφείλει να το πει ευθαρσώς. Και στη βάση αυτή να συζητήσει και με το ΠΑΣΟΚ εξ αρχής την προοπτική της συνεργασίας, αλλά και των προγραμματικών δεσμεύσεων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και στη συνέχεια σε άλλους τομείς.

Ο Συνασπισμός όπως προωθεί τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ δίδει πολιτικό άλλοθι στον Α. Παπανδρέου για το «ξελάσπωμα» απ' τα σκάνδαλα που εκκρεμούν. Αντίδωρο προσφέρεται η κατάληψη κάποιων δημαρχιακών θέσεων από στελέχη του Συνασπισμού.

Φυσικά ο Συνασπισμός αντιτίθεται στις διαδικασίες που ακολούθησε το ΠΑΣΟΚ —με την υποστήριξη εκ των προτέρων και την επιβολή ουσιαστικά, αν γίνει αποδεκτή, της υποψηφιότητας της κ. Μερκούρη για την Αθήνα —όμως στην ουσία η επιλογή του είναι σαφής: Συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ και μετά συζητά το πρόγραμμα, τη μορφή της συνεργασίας και τα πρόσωπα.

Πώς όμως θα συνεργασθεί με το ΠΑΣΟΚ που είχε μια συγκεκριμένη —«δεξιά»— όπως υποστήριζε ο Συνασπισμός, πολιτική στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και στην οκταετή διαχείριση της εξουσίας απέναντι σε μια επίσης «δεξιά» και συντηρητική πολιτική που εφαρμόζει και η ΝΔ; Μήπως το ΠΑΣΟΚ ανένηψε και αναβαπτίζόμενο στην κολυμβήθρα της αντιπολίτευσης έχει δώσει δείγμα γραφής ότι θα εφαρμόσει στην Τ.Α. —και γενικότερα— μια εκσυγχρονιστική πολιτική;

Θα αντιμετωπίσει τα προβλήματα που απασχολούν τους πολίτες και όχι εκείνα που ενδιαφέρουν τους μηχανισμούς και τους υποψήφιους δημάρχους;

Τέλος, πώς ξεχνά ο Συνασπισμός την «ψαροκασέλα» της κάθαρσης; Ποιο βήμα έκανε το ΠΑΣΟΚ ώστε να δικαιολογεί μια τέτοια στροφή του Συνασπισμού;

Μήπως τελικά η ανομολόγητη αιτία αυτής της συμπεριφοράς του Συνασπισμού είναι η έλλειψη αυτοπεποίθησης της ηγεσίας του και οι εγκλωβισμοί της στη λογική του δικομματισμού; Μήπως τελικά προδίδεται η ατολμία της Αριστεράς να χειραγωγήθει ως αυτόνομη δύναμη;

Ο ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ

ΕΑΡ: ΝΕΑ Η

Ανάγκη και οι Θεοί πείθονται...

Το συνέδριο της ΕΑΡ έληξε, με την εκλογή νέας ηγεσίας, το ΚΚΕ ετοιμάζεται για το 13ο συνέδριό του ενώ η ΚΕ απέρριψε το προσχέδιο των θέσεων στην ευρεία Ολομέλεια και ο Συνασπισμός μετά την πανελλαδική συνδιάσκεψή του για την Τοπική Αυτοδιοίκηση που γίνεται αύριο και μεθαύριο αποσαφηνίζει τις θέσεις και τις συνεργασίες για τις δημοτικές εκλογές.

Όποιες και να είναι οι εξελίξεις αυτό που φαίνεται ότι θα κρατηθεί ως «κόρη οφθαλμού» από το ΚΚΕ, την ΕΑΡ, τη «Νέα Πορεία» και τις άλλες δυνάμεις που μετέχουν στο Συνασπισμό είναι ο ίδιος ο Συνασπισμός. Όλοι τώρα τον έχουν ανάγκη «Ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου είναι πολύ περισσότερο από το σήμερα της Αριστεράς. Είναι το μέλλον της» είπε ο γραμματέας του ΚΚΕ Γρ. Φαράκος στο συνέδριο της ΕΑΡ. Και δεν είχε άδικο. Όλες οι συνιστώσες της Αριστεράς που μετέχουν

στο Συνασπισμό τον έχουν ανάγκη: Και για το παρόν και για το μέλλον. Η ΕΑΡ χωρίς το Συνασπισμό θα είναι ένα πολύ μικρό κόμμα και δύσκολα θα μπορεί να ξεπεράσει την εμβέλεια του ενιαίου ΚΚΕ εσ. Ο Συνασπισμός της έδωσε τη δυνατότητα να έχει μια κοινοβουλευτική εκπροσώπηση διαφορετική απ' αυτή του παρελθόντος, μέσα από το Συνασπισμό διαμόρφωσε τη σημερινή της φυσιογνωμία και εκεί ελπίζει.

Το ΚΚΕ ανεξάρτητα από τις εξελίξεις στο συνέδριό του και την κατάληξη της μάχης για τα εικονίσματα του «μαρξισμού - λενινισμού», του προλεταριακού διεθνισμού και του «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού» τον χρειάζεται γιατί υπηρετεί όλες τις τάσεις του: Οι «συντηρητικοί» γιατί διαφορετικά κινδυνεύουν να απομονωθούν. Αποτελεί το πολιτικό «άλλοθι» γι' αυτούς απέναντι στις όποιες εξελίξεις στο κάτω κάτω τον αντιμετωπίζουν με μια *λαϊκομετωπική αντίληψη*. Οι «ανανεωτικοί» οφείλουν να τον προστατεύσουν, γιατί αποτελεί το όχημα εκσυγχρονισμού που επιδιώκουν. Το πρώτο βήμα ανανέωσης του ΚΚΕ έγινε με τη δημιουργία του Συνασπισμού.

Η «Νέα Πορεία» και οι άλλες δυνάμεις χωρίς το Συνασπισμό δεν μπορούν να λειτουργήσουν πολιτικά. Ο Συνασπισμός, όπως έχουν τα πράγματα σήμερα, αποτελεί μονόδρομο για όλες τις δυνάμεις της Αριστεράς. Ο καθένας τον αντιμετωπίζει διαφορετικά και από τη σκοπιά του: Οι «συντηρητικοί» του ΚΚΕ π.χ. θα είναι ευχαριστημένοι με ένα Συνασπισμό - συμπαράταξη των κομμάτων που τον απαρτίζουν. Ορισμένοι της ΕΑΡ αντίθετα θα ήθελαν τη μετατροπή του «εδώ και τώρα» σε ενιαίο πολιτικό φορέα. Άλλοι το βλέπουν αυτό «ουτοπικό». Όλοι όμως έχουν την ανάγκη του Συνασπισμού. Και σ' αυτή την ανάγκη πείθονται. Το ποια θα είναι η μετέπειτα φυσιογνωμία του θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες. Ο διάλογος ετσι κι αλλιώς άνοιξε. Και συνεχίζεται.

Στα κείμενα που ακολουθούν καταγράφονται οι αποφασίες του 2ου συνεδρίου της ΕΑΡ η συζήτηση στην ευρεία ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ και ο διάλογος για τον εκσυγχρονισμό και την ανανέωσή του καθώς και οι απόψεις που διατυπώθηκαν εκεί.

Το 2ο Συνέδριο της ΕΑΡ, αν εξαιρεθεί το θέμα της ηγεσίας, απασχολήθηκε κυρίως με προβλήματα συγκυρίας. Στο επίκεντρο των παρεμβάσεων και του προβληματισμού των συνέδρων ήταν η προοπτική του Συνασπισμού σε σχέση και με τις εξελίξεις στο ΚΚΕ, οι δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου και οι συνεργασίες.

Άλλα θέματα όπως π.χ. η οικονομική πολιτική, η εξωτερική πολιτική, η οικολογία κτλ. που θα μπορούσαν να αποτελέσουν για ένα κόμμα όπως η ΕΑΡ αντικείμενο επεξεργασίας, αλλά και ανάλυσης που θα επέτρεπε να αναπτυχθεί ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για άσκηση πολιτικής στη συνέχεια έμειναν στις διατυπωμένες θέσεις. Οι οποίες, όσο και αν είναι «προωθημένες» σε σχέση με αντίστοιχες επεξεργασίες άλλων αριστερών κομμάτων, δεν μπορούν να απαντήσουν στο ποια είναι σήμερα η αριστερή πολιτική απέναντι στις μεγάλες προκλήσεις των καιρών, αλλά και στη συντηρητική λύση που προωθείται σταθερά σε κρίσιμους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς τομείς της ζωής της χώρας.

Φυσικά ένα συνέδριο καλείται να δώσει απαντήσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα. Και μάλιστα ώριμα. Όμως ορισμένα που απασχόλησαν το συνέδριο θα μπορούσαν να είναι και αντικείμενο ενός Διαρκούς π.χ. Συνεδρίου, αφού γι' αυτά έγινε μεν συζήτηση, αλλά ουσιαστικά εξουσιοδοτήθηκε η νέα ηγεσία να τα χειρισθεί ανάλογα με τις εξελίξεις και εντός ενός πλαισίου γενικών κατευθύνσεων και αρχών.

Οι δημοτικές εκλογές

Το συνέδριο της ΕΑΡ τάχθηκε ουσιαστικά υπέρ της συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ στις δημοτικές εκλογές, ενώ για τους τρεις μεγάλους δήμους απορρίφθηκε πρόταση που αφορούσε την τακτική της ΕΑΡ (Κ. Φιλίνης - Μ. Παπαγιαννάκης, Ε. Παπακωνσταντίνου, Ν. Παπάζογλου, Θ. Γεωργακόπουλος κ.ά.) και η οποία σ' αυτούς τους δήμους απέκλειε τη συνεργασία.

«Η συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ μπορεί και πρέπει να ανιχνευθεί και να προωθηθεί στις υπόλοιπες πόλεις», τονίζονταν στη σχετική τροπολογία. «Η παράλληλη και συναγωνιστική διαδικασία εκσυγχρονισμού ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμού που είναι απαραίτητη για τη μελλοντική προωθητική σύγκλιση των δύο χωρών, δεν θα βοηθιόταν από μια συνεργασία στις 3 μεγάλες πόλεις. Αντίθετα κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ευνοήσει ξεπερασμένα αν-

ΕΙΑ - ΙΔΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

του Γιάννη Φλώρου

Με την ανανέωση της ηγεσίας και με αναμενόμενες αποφάσεις για τα θέματα που το απασχόλησαν έληξε το 2ο συνέδριο της ΕΑΡ. Η διαδοχή του Λ. Κύρκου από τον Φώτη Κουβέλη έγινε χωρίς «τριβές» και μέσα από μια δημοκρατική λειτουργία ενθαρρυντική για αντίστοιχες και σε άλλα κόμματα.

Η μετάβαση από την ηγεσία Κύρκου στη νέα ίσως να ήταν και το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετώπισε και έλυσε το συνέδριο της ΕΑΡ. Στα άλλα επιβεβαίωσε τις μέχρι τώρα προγραμματικές θέσεις της και διαμόρφωσε ένα πλαίσιο για τις δημοτικές εκλογές και την προοπτική του Συνασπισμού επί του οποίου θα κινηθεί η νέα ΚΕ. Άλλα μεγάλα θέματα το συνέδριο δεν αντιμετώπισε. Στα δύο δε προηγούμενα αποτυπώθηκαν οι διαφορετικές προσεγγίσεις τόσο στο θέμα των συνεργασιών με το ΠΑΣΟΚ — οι οποίες δεν αμφισβητούν τη σύγκλιση — όσο και στο θέμα της προοπτικής του Συνασπισμού — οι οποίες δεν αμφισβητούν τη χρησιμότητα και την ανάγκη λειτουργίας, ενίσχυσης και ενδυνάμωσής του.

τιδεξιά και λαϊκιστικά σύνδρομα, χωρίς να δίνει λύσεις ούτε στο πρόβλημα της συνεργασίας, ούτε στο τεράστιο πρόβλημα των 3 πόλεων» κατέληξε υποστηρίζοντας τη συγκρότηση ψηφοδελτίων στους 3 δήμους από δυνάμεις του Συνασπισμού, άλλες αριστερές δυνάμεις τους Οικολόγους και άλλες τοπικές πολιτιστικές πρωτοβουλίες.

Το Συνέδριο υιοθέτησε τελικά την πρόταση των ευρύτερων δυνατών συνεργασιών. «Ο ΣΥΝ», τονίζεται στην απόφαση, «πρέπει να επιδιώξει συνεργασίες με ευρύτερες πολιτικές δυνάμεις αλλά και πρόσωπα ικανά, που θα εγγυηθούν την εφαρμογή των προγραμματικών συμφωνιών».

...Αυτό ισχύει κυρίως για τις μεγάλες πόλεις... Τα συμφέροντα της Τ.Α. πρέπει να διασφαλιστούν από μετωπικές αντιπαραθέσεις».

Στην ίδια απόφαση προτείνεται ιδιαίτερα για τον δήμαρχο Αθήνας να διερευνηθεί και η δυνατότητα υποψηφίου κοινής αποδοχής και επίσης να μην μετασχει ο ΣΥΝ στην Αθήνα σε συνεργασία ο επικεφαλής της οποίας τάσσεται υπέρ της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων.

Και στις δύο προτάσεις δεν αμφισβητείται η συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ. Στην τροπολογία, που δεν υιοθετήθηκε, προτείνεται όμως μια διαφορετική τακτική αλλά και αντιμετώπιση της συνεργασίας, η οποία θέτει ως προϋπόθεση τη διαδικασία εκσυγχρονισμού τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και του Συνασπισμού για τη μελλοντική σύγκλιση των δύο χώρων.

Το καράβι του Συνασπισμού

Το συνέδριο επαναδιατύπωσε την πρόταση της ΕΑΡ για μετεξέλιξη του Συνασπισμού σε ενιαίο φορέα με την προϋπόθεση ότι και τα άλλα κόμματα που τον συγκροτούν θα συμφωνήσουν. Κεντρικός στόχος πρέπει να παραμένει, τονίζεται στη σχετική απόφαση, «η συνεχής διεύρυνση του Συνασπισμού και η επιδίωξη ολοένα και ευρύτερες δυνάμεις να αναγνωρίζουν τον εαυτό τους στην προοπτική συγκρότησης ενός ενιαίου μαζικού και δημοκρατικού σχηματισμού της σύγχρονης και δημοκρατικής Αριστεράς. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρόκειται για πρόταση χωρίς ορίζοντα, δηλαδή ότι δεν συναρτάται με τη χρονική διάσταση που ορίζει μία φάση εξελίξεων, κατά την οποία αυτή η προοπτική θα αντιστοιχεί στις πραγματικές ανάγκες και προσδοκίες των αριστερών πολιτών».

«Ο Συνασπισμός» τόνισε χαρακτηριστική στην παρέμβασή του ο Λ. Κύρκος «είναι μία πρωτότυπη σύλληψη που πρέπει να την ενισχύσουμε με όλες μας τις δυνάμεις»...

Να σημειωθεί ότι το συνέδριο καταψήφισε τροπολογία σύμφωνα με την οποία θα έπρεπε να «παγώσουν» όλες οι οργανωτικές διαδικασίες για την αυτόνομη λειτουργία του Συνασπισμού, μέχρι να είναι υλοποιήσιμη η πρόταση για ενιαίο φορέα καθώς και πρόταση που προέβλεπε τη σύγκλιση εκτάκτου συνεδρίου της ΕΑΡ το Δεκέμβριο με μοναδικό θέμα την προοπτική του Συνασπισμού.

«Σε κάθε περίπτωση», είπε ο Μ. Παπαγιαννάκης, ευρωβουλευτής της ΕΑΡ και του Συνασπισμού, στο συνέδριο — ο οποίος ήταν από τους πρώτους που υποστήριξε την πρόταση της μετατροπής — «είναι αλήθεια ως ο Συνασπισμός είναι σήμερα το καράβι όπου έχουμε όλοι

μπαρκάρι. Μην το αντιπαραθέτουμε γενικώς με τη σχεδία όπου σε έκτακτη ανάγκη θα επιβιβάζοταν όποιος βρισκόταν σε κίνδυνο.

«Αλλά καράβι από καράβι διαφέρει και ως προς το σκαρί του και ως προς τη ρότα του και ως προς τον καπετάνιο του και το πώς το κυβερνάει. Υπάρχουν αυτοί που δεν τους αρέσει να τους επιβάλλεται το γνωστό «σκάσε και κολύμπα». Αυτοί που σκάνε και κολυμπάνε προς το άγνωστο. Αυτοί που δεν σκάνε και δεν κολυμπάνε, και πνίγονται άδικα. Κι αυτοί που σκάνε και δεν κολυμπάνε, και πνίγονται άκλαφτοι. Ο καθένας και η τύχη του. Προτιμώ, κατέληξε, τη ζωή και την κίνηση, αν είναι δυνατό πάνω στο καράβι».

Το συνέδριο της ΕΑΡ τόσο για τα θέματα των δημοτικών εκλογών και των συνεργασιών, όσο και για την προοπτική του Συνασπισμού ουσιαστικά διαμόρφωσε ένα πλαίσιο εξουσιοδότησης προς τη νέα ηγεσία για να τα χειρισθεί. Από το συνέδριο επιβεβαιώθηκε επίσης πολιτικά η ανάγκη σύγκλισης με το ΠΑΣΟΚ και ενίσχυσης του Συνασπισμού. Μόνο που η σύγκλιση με το ΠΑΣΟΚ συζητήθηκε εμμέσως — δια των δημοτικών εκλογών — και όχι ευθέως. Έτσι έμειναν αναπάντητα και φυσικά ούτε καν συζητήθηκαν κρίσιμα προβλήματα μιας τέτοιας στρατηγικής, η οποία δεν έχει να κάμει μόνο με τις δυνατότητες εκσυγχρονισμού η μη του ΠΑΣΟΚ.

Η «μετάθεση» της συζήτησης για τα σημαντικά θέματα με την παράλληλη εξουσιοδότηση στη νέα ΚΕ να τα χειρισθεί και η απουσία πολιτικών θέσεων για ζητήματα τα οποία κρίνουν σήμερα το «ποια είναι η Αριστερά» — που ήταν και το ερώτημα του συνεδρίου — ήταν το κύριο χαρακτηριστικό του 2ου συνεδρίου της ΕΑΡ. Απ' αυτή την άποψη το θέμα της «πολιτικής ταυτότητας» της ΕΑΡ παραμένει ανοικτό. Η ΕΑΡ δείχνει ότι θέλει να λειτουργήσει ως «κρίος εξελίξεων» για τα κόμματα της ευρύτερης Αριστεράς, δηλαδή το ΚΚΕ και το ΠΑΣΟΚ. Αυτός ο ρόλος του «καταλύτη» δεν σημαίνει όμως ότι μπορεί και να διαμορφώσει έγκαιρα και την αναγκαία πολιτική που θα επιτρέψει στην Αριστερά να απαντήσει στις προκλήσεις των καιρών. Φυσικά δίνει λόγους ύπαρξης και επιτρέπει την αναπαραγωγή του στελεχικού μηχανισμού, αλλά με τις ίδιες αντιφάσεις, τα ίδια προβλήματα και τα ίδια αποτελέσματα σε κοινωνικούς χώρους που συνθλίβονται από τις αντιθέσεις που δημιουργεί η καπιταλιστική ανάπτυξη και η εφαρμογή των συντηρητικών συνταγών.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΕ ΘΑ ΕΠΙΚΥΡΩΣΕΙ

Τα όσα έγιναν στην πλατιά ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, που συνήλθε στον Περισσό από τις 15 ως τις 18 Ιουνίου, έχουν ήδη καταγραφεί από τον

καθημερινό Τύπο ώστε να μη χρειάζεται να επαναληφθούν εδώ. Άλλωστε εκείνο που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι να δούμε την πολιτική αξία των γεγονότων, τις συνέπειές τους για την πορεία του ΚΚΕ, για το ΣΥΝ και έμμεσα για τις πολιτικές εξελίξεις γενικότερα και όχι απλώς το χρονικό τους.

Πρώτα απ' όλα θα πρέπει να θυμηθούμε ότι η σύγκληση μιας τέτοιας Ολομέλειας, με τη συμμετοχή πέρα από τα μέλη της ΚΕ και των Επιτροπών των μεγάλων πόλεων (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Πειραιά) καθώς και των Επιτροπών Περιοχών, πράγμα που ανέβασε τις συμμετοχές στις 700, αποτέλεσε την απάντηση της ηγεσίας του κόμματος στο αίτημα στελεχών και κομματικών οργανώσεων εδώ και μήνες, να συνέλθει το συντομότερο ένα πανελλαδικό όργανο. Το αίτημα αυτό διαμορφώθηκε κάτω από την επίδραση αφενός της κατάρρευσης των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» στην Αν. Ευρώπη αφετέρου της αποχώρησης μιας δεκαπεντάδας περίπου μελών της ΚΕ τα οποία μαζί με την ΚΝΕ του Γράφα δημιούργησαν το «**Νέο Αριστερό Ρεύμα**». Το ΝΑΡ μπορεί να εκμηδενίστηκε στις εκλογές του Απριλίου όμως το ζήτημα των ευθυνών για τη διάσπαση και ουσιαστική διάλυση της ΚΝΕ και για τα όσα σημειώθηκαν στην ΚΕ του ΚΚΕ βαρύνουν ακόμη και σήμερα στο κόμμα.

Η επιλογή της ηγεσίας για μια πλατιά Ολομέλεια έστω και με τη συμμετοχή τόσο μεγάλου αριθμού στελεχών αντί μιας πανελλαδικής συνδιάσκεψης αποσκοπούσε σαφώς στο να περιορίσει τα θέματα της συζήτησης και κυρίως να αποκλείσει το ενδεχόμενο να τεθεί θέμα εκλογής νέας ΚΕ ή ακόμη και συμπλήρωσης των κενών της, κάτι που μόνο μια συνδιάσκεψη θα μπορούσε να κάνει σύμφωνα με το καταστατικό —ο κίνδυνος δε για μια ανατροπή του συσχετισμού των δυνάμεων αν εκλεγόταν νέα ΚΕ έγινε εμφανέστατος, όταν κατά τη συζήτηση των θεμάτων αυτών στις οργανώσεις σημειώ-

θηκε έντονη αμφισβήτηση όχι μόνο της ΚΕ αλλά και του ΠΓ, ενώ ταυτόχρονα στις τακτικές συνδιασκέψεις των οργανώσεων, στις αρχές του χρόνου, καταψηφίστηκαν πολλά μέλη της ΚΕ και άλλα παλιά κομματικά στελέχη.

Έτσι η πλατιά Ολομέλεια κατέληξε να έχει αποκλειστικό αντικείμενο τη συζήτηση για το σχέδιο θέσεων του 13ου Συνεδρίου που συνέταξε η Επιτροπή την οποία όρισε η ΚΕ. Η τελευταία για να σώσει προφανώς το χαμένο κύρος της, αποφάσισε ακόμη ότι τελικά στην πλατειά Ολομέλεια δικαίωμα ψήφου θα είχαν μόνο τα τακτικά μέλη της ΚΕ, οι δε υπόλοιποι θα ψήφιζαν μόνο συμβουλευτικά, πράγμα που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις.

Το αξιοπερίεργο όμως είναι πως ενώ σ' όσους θα συμμετείχαν στην πλατειά Ολομέλεια η ΚΕ έδωσε το κείμενο του σχεδίου θέσεων πριν τις εργασίες, την πρώτη δε ημέρα δημοσιεύθηκε ολόκληρο στο «**ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ**», από το βήμα της Ολομέλειας όλα τα τακτικά μέλη του Π.Γ. (με εξαίρεση τον Γενικό Γραμματέα **Γρ. Φαράκο**) και η πλειοψηφία των τακτικών μελών της ΚΕ απέρριπταν το κείμενο ως βάση συζήτησης. Τι σήμαινε άραγε αυτή η ανακολουθία; Πρόκειται απλώς για μια πράξη πολιτικής ανευθυνότητας; Άλλαξαν γνώμη αργότερα. Ή υπάρχει κάποια άλλη σκοπιμότητα; Όπως κι αν έχουν τα πράγματα το σίγουρο είναι ότι η επιθετικότητα με την οποία οι πλειοψηφίες του ΠΓ και της ΚΕ αντιμετώπισαν το σχέδιο θέσεων δεν έχει καμιά σχέση όπως θέλησαν οι ίδιοι να φανεί με τη διατήρηση ή όχι του μαρξισμού - λενινισμού, του προλεταριακού διεθνισμού και του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, αφού για τα θέματα αυτά το σχέδιο της Επιτροπής περιείχε διαζευκτικές λύσεις αφήνοντας για το Συνέδριο τη διατήρησή τους ή όχι. Άλλοι συνεπώς λόγοι τους παρακίνησαν στη στάση αυτή.

Είναι πιθανό π.χ. η επίθεση να έχει τις ρίζες της σε μια ενθάρρυνση από τις εξελίξεις στην ΕΣΣΔ όπως το ανέβασμα των αντιπολιτευτικών τόνων του Λιγκατσώφ κ.ά. συντηρητικών, οι δυσκολίες της περεστρόικα κτλ. Η δραστήρια επανεμφάνιση του **κ. Τσολάκη** μέλους του ΠΓ που για καιρό είχε τεθεί σε αφάνεια, λέγεται πως δίνει σ' αυτή την υπόθεση κάποια βασιμότητα, αφού είναι γνωστοί οι στενοί δεσμοί του με τους συντηρητικούς πολιτικούς και κρατικούς κύκλους της Μόσχας. Αυτή όμως δεν μπορεί παρά να είναι η μια μόνο πλευρά του ζητήματος.

Φαίνεται ότι μ' αυτή την επιθετικότητα και τους υψηλούς τόνους τα στελέχη αυτά θέλησαν να δείξουν ότι παραμένουν οι ελέγχοντες το κόμμα ώστε να συσπειρώσουν έτσι δυνάμεις γύρω τους, γι' αυτό ακριβώς και επέλεξαν η μάχη να δοθεί πάνω στα σύμβολα και τις «εικόνες» για να εμφανιστούν ως οι προστάτες των ιερών και οσίων, των παραδόσεων αλλά και του ίδιου του χαρακτήρα του κόμματος. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι όλα αυτά τα συνδύασαν με επιθέσεις εναντίον όσων επιδιώκουν τον εκσυγχρονισμό του ΚΚΕ ως «σοσιαλδημοκρατών» ισχυρισμός μάλλον αστείος για το ΚΚΕ και την ελληνική πολιτική πραγματικότητα κατηγορώντας τους ότι θέλουν τη διάλυση του ΚΚΕ στο ΣΥΝ, κάτι που, όπως φάνηκε από τις ομιλίες που δημοσιεύθηκαν, κανείς δεν έθεσε. Δεν αποκλείεται επίσης να ήθελαν έτσι να δώσουν και ένα μάθημα στην επιτροπή του σχεδίου που περιλαμβάνει τα γνωστότερα «ανανεωτικά» στελέχη αλλά και στον ίδιο το Γ.Γ. **Γρ. Φαράκο** προσωπικά ο οποίος ήταν και επικεφαλής της επιτροπής σχεδίου θέσεων. Άλλωστε, κυκλοφόρησαν έντονες φήμες για πρόθεση να τον αντικαταστήσουν από τη θέση του Γ. Γραμματέα, ο απόηχος των οποίων ακούστηκε έμμεσα και στην πλατειά Ολομέλεια με προσωπικές επιθέσεις που του έγιναν.

Ο **Γρ. Φαράκος** με τη σθεναρή τοποθέτηση του υπέρ του σχεδίου και γενικότερα υπέρ της ανανέωσης και του εκσυγχρονισμού του κόμματος εξέπληξε πολλούς είναι αλήθεια. Όποιοι πάντως λόγοι κι αν τον ώθησαν στη στάση αυτή, είναι αναμφισβήτητο ότι η στάση του έχει ένα ιδιαίτερο βάρος. Η έκπληξη όμως ήταν κι από τη μεριά του προηγούμενου Γ.Γ. και Προέδρου τώρα του κόμματος αλλά και του ΣΥΝ, **Χαρ. Φλωράκη**. Έκπληξη με αντίστροφη βέβαια κατεύθυνση. Κι αυτή δεν προέρχεται ασφαλώς από την υπεράσπιση των *κομματικών εικονισμάτων*, όπως τα χαρακτήρισε ο ίδιος, αλλά από τον οξύ τόνο της ομιλίας του και το γεγονός ότι τάχθηκε σαφώς με τη μια πλευρά του κόμματος εναντίον της άλλης. Πράγματι, για πρώτη φορά ο **Χαρ. Φλωράκης** δεν αναζήτησε ένα συγκεκριμένο αλλά εμφανίστηκε τόσο ακραίος προκαλώντας κρίση στον ίδιο το ΣΥΝ. Παραμένει μυστήριο γιατί γηραιός ηγέτης προτίμησε να διακυβεύσει το πολιτικό κύρος του.

Η πλατιά Ολομέλεια έκλεισε έτσι με μια απόφαση των τακτικών μελών της ΚΕ

ΑΝΑΝΕΩΣΗ;

ότι θα συνεχισθεί η επεξεργασία κειμένου θέσεων. Αν όμως ήταν αυτό το τυπικό αποτέλεσμα, το ουσιαστικό, το πολιτικό ήταν πολύ σημαντικότερο. Απεκάλυψε με τον πιο έντονο τρόπο το χάσμα που υπάρχει και που τώρα έγινε ακόμη πιο βαθύ ανάμεσα στην ΚΕ και τις κομματικές δυνάμεις, τουλάχιστον των μεσαίων στελεχών ή για την ακρίβεια ανάμεσα στην πλειοψηφία της ΚΕ (και του ΠΓ βέβαια) και την πλειοψηφία του στελεχικού δυναμικού του κόμματος. Αποκάλυψε τη γύμνια, το φορμαλιστικό ιδεολογισμό και την πολιτική ανεπάρκεια της μιας και την εκσυγχρονιστική διάθεση και ταυτόχρονα τον πλούτο, κατά κάποιο τρόπο που κλείνει σε δυναμικό το ΚΚΕ μέσα του. Παραφράζοντας τα λόγια του Λένιν για την επαναστατική κατάσταση θα λέγαμε πως φάνηκε ότι οι πρώτοι πια δεν μπορούν να κυβερνούν το ΚΚΕ και οι δεύτεροι δεν θέλουν πλέον να κυβερνώνται από τους πρώτους. Με την παρατήρηση φυσικά ότι επαναστατική κατάσταση δεν συνεπάγεται αναπόφευκτα

την επανάσταση. Όποια κι αν θα 'ναι πάντως η προοπτική το σίγουρο είναι πως το ΚΚΕ δεν θα είναι πια το κόμμα που γνωρίσαμε από το 1974 τουλάχιστον ως σήμερα.

Το σίγουρο ακόμη είναι πως οι λεγόμενοι «συντηρητικοί» βρίσκονται μάλλον σ' αδιέξοδο. Βασική αιτία είναι πως αναγκάζονται σήμερα πλέον να παίξουν σε γήπεδο που δεν τους ευνοεί. Δεν τους ευνοεί π.χ. η διαφάνεια και η διευρυνόμενη δημοκρατικότητα, η ύπαρξη του ΣΥΝ, η ένταξη στο γενικότερο πολιτικό παιχνίδι. Δεν τους ευνοούν οι διεθνείς πριν απ' όλα συγκυρίες. Ούτε ο Λιγκατσώφ ασφαλώς ούτε ο Κουνιάλ αποτελούν επαρκές διεθνές στήριγμα. Ισως σ' αυτό το χάσμα ανάμεσα στους αντικειμενικούς όρους και τις προθέσεις τους να οφείλεται, όπως ισχυρίζονται ορισμένοι στο ΚΚΕ, ότι κάθε ενέργειά τους προκαλεί αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Θέλησαν να κάνουν επίδειξη δύναμης και φάνηκε η αδυναμία τους. Να πλήξουν το Φαράκο και τον ενίσχυσαν θέλουν να διατηρήσουν το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό και οι ίδιοι τον αναιρούν. Αλήθεια τι θα έχει μείνει απ' αυτόν αν ετοιμάσουν άλλο κείμενο θέσεων, όταν αυτό που οι ίδιοι απορρίπτουν βρί-

σκεται ήδη στα χέρια των κομματικών μελών; Θέλουν τέλος τη διατήρηση του ΚΚΕ και το οδηγούν σε διάλυση.

Οι «ανανεωτές» από την άλλη ισχυρίζονται πως η πορεία για τον εκσυγχρονισμό του κόμματος είναι χωρίς επιστροφή, πως εμπόδια μπορεί κανείς να βάλει όχι όμως και να την αποτρέψει τελικά. Έχουν τάχα δίκαιο; Ίσως ναι, ίσως όμως κι όχι. Θα το δείξουν οι εξελίξεις και κυρίως το συνέδριο του κόμματος το Νοέμβριο.

Στην όλη υπόθεση πρέπει σοβαρά κανείς να προσμετρήσει ότι υπέρ του εκσυγχρονισμού και της ανανέωσης του κόμματος τοποθετείται ο σημαντικότερος αριθμός των πιο αξιολογών συνδικαλιστικών στελεχών του κόμματος κι αυτό για το ΚΚΕ έχει ιδιαίτερη σημασία.

Τίθεται τέλος το ερώτημα: υπάρχει μήπως κίνδυνος διάσπασης του ΚΚΕ; Όσοι γνωρίζουν καλά τα πράγματα απαντούν κατηγορηματικά όχι. Ο κίνδυνος για το ΚΚΕ δεν είναι η διάσπαση αλλά η συρρίκνωσή του αν δεν ανανεωθεί. Και φυσικά η απαλλαγή του από τους «ισμούς» δεν φέρνει από μόνη της την ανανέωση. Είναι ασφαλώς προϋπόθεση αναγκαία όχι όμως και επαρκής.

Τάκης ο Κουκουές

Διακοπές μαζί σας

Και τώρα για πρώτη φορά
σ' όλα τα περίπτερα
ο «πραγματικός»
εραστής της Λαίδης
Τσάτερλι.

Μετάφραση αριστουργηματική
χωρίς περικοπές.

Ο ΝΤ. Χ. ΛΩΡΕΝΣ σ' όλο του
το μεγαλείο.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζωοδόχου Πηγής 21, τηλ. 36 15 433

ΝΤ. Χ. ΛΩΡΕΝΣ
Ο εραστής
της Λαίδης Τσάτερλι
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Η ΕΥΡΕΙΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΠΡΟΔΙΚΑΖΕΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΚΕ

«Εγώ θα φύγω, αλλά για το ποιος θα έρθει στη θέση μου θα αποφασίσω και εγώ...» είπε κατεβαίνοντας από το βήμα της αίθουσας συνεδρίων στον Περισσό ο κ. Κ. Τσολάκης μιλώντας σε μια από τις τελευταίες συνεδριάσεις της ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής.

Στην τελευταία πιο πρόσφατη ευρεία Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ ο Χ. Φλωράκης είπε σε μια αποστροφή της ομιλίας του ότι *είναι μια από τις τελευταίες φορές που παίρνει το λόγο.*

του Τ. Αναστασίου

Οι παλιοί λοιπόν φεύγουν από τον Περισσό αλλά θέλουν να έχουν αποφασιστικό ρόλο για το ποιος θα τους διαδεχθεί. Και το ποιος δεν αφορά μόνο τα πρόσωπα αλλά και το ποιο κόμμα. Το ότι αλλάζει το ΚΚΕ είναι βέβαιο. Όπως επίσης είναι βέβαιο ότι αλλάζει προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των ολοκληρωτικών του χαρακτηριστικών.

Όποιος έζησε εκ του σύνεγγυς τις 3 δραματικές μέρες της Ευρείας Ολομέλειας στον Περισσό θα διεπίστωσε ότι οι συζητήσεις δεν είχαν τόσο ενδιαφέρον από την άποψη της πολιτικής και της ιδεολογικής αντιπαράθεσης —εκεί η συζήτηση διεξάγεται για έννοιες νεκρές και θαμμένες από καιρό— αλλά από την άποψη των ανθρώπινων εντάσεων: «Λογαριασμοί» 40 χρόνων λύνονταν σε ένα 3ήμερο. Τα νεότερα στελέχη υπό το κράτος ενός ηθικού σοκ, που προκλήθηκε από τις αποκαλύψεις για τα καθεστώτα στην Ανατολική Ευρώπη δεν θα ήθελαν να οδηγηθούν στις καταστάσεις παράκρουσης όπως οι δεκαπέντε του κ. Γράψα-θύτες και θύματα μαζί του δογματισμού τους.

Πολλές από τις ομιλίες των, περί τον Χαρίλαο Φλωράκη, στελεχών έμοιαζαν εξαιρετικά με όσα κατά καιρούς έχουν πει οι εκπρόσωποι του «Νέου Αριστερού Ρεύματος», όπως εύστοχα παρατήρησε ο κ. Δ. Κοντοφάκας, ενᾶ από τα λίγα μέλη της ΚΕ που αρνήθηκε μετά το τέλος της συνδιάσκεψης να εξουσιοδοτήσει την Κεντρική Επιτροπή για τη σύνταξη κειμένου θέσεων.

Διότι και στο στρατόπεδο των λεγόμενων ανανεωτικών στελεχών οι «αποχρώσεις» ποικίλλουν. Ο ευρωβουλευτής κ. Α. Αλαβάνος είχε π.χ. αρκετά διαφορετικές απόψεις απ' ό,τι ο κ. Γ. Δραγασάκης για τα θέματα που συνδέονται με το διεθνές καταμερισμό εργασίας και την ολοκλήρωση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς ενώ αρκετά νεότερα στελέχη θα έβλεπαν

με «καλό μάτι» την απάλειψη του «κομμουνιστικού» από τον τίτλο του κόμματος που εδρεύει στον Περισσό. Αλλά αυτά είναι πράγματα που γίνονται χωρίς να λέγονται, όπως όλα σχεδόν όσα έχουν δρομολογηθεί στο ΚΚΕ τους δεκαοκτώ τελευταίους μήνες.

Πολλά από τα στελέχη των «δογματικών» όπως ο Δ. Κωστόπουλος ή ο πρώην γραμματέας της περιοχής Κρήτης Μ. Σπυριδάκης απείλησαν με τις τοποθετήσεις τους ότι θα μπορούσαν και να αποχωρήσουν από το κόμμα αν έπαυε να είναι Μ-Λ ή επί τω «λενινιστικότερον», «κόμμα νέου τύπου». Το επιχείρημά τους ανθρώπινο αλλά ελάχιστο πολιτικό. «Εμείς αναλώσαμε τη ζωή μας για ένα τέτοιο κόμμα». «... Κάτι τέτοιο δεν αλλάζει την πραγματικότητα των 12 τελευταίων μηνών...» παρατηρούσε όχι χωρίς ειρωνεία νεότερο στέλεχος του ΚΚΕ.

● Έτσι όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα η ριζική ανανέωση του ΚΚΕ είναι πλέον μονόδρομος. Οι ανανεωτικοί είναι αποφασισμένοι να μη συμμετάσχουν στη νέα επιτροπή θέσεων. Γρίφος παραμένει η θέση του κ. Φαράκου που εκτός από τις προσωπικές απόψεις του πρέπει να παίρνει υπόψη του και τις απόψεις του Π.Γ. Το νέο κείμενο των θέσεων θα αντιπροσωπεύει, δίχως «ανανεωτικές προσμίξεις» τον παλιό κόσμο και ασφαλώς θα τυγχάνει ενθουσιώδους αποδοκimasίας της κομματικής βάσης.

● Κάθε άλλη εξέλιξη θα «διαχωρίσει» τον «Συνασπισμό» από το ΚΚΕ. Διότι με τη δημιουργία του «Συνασπισμού» οι δογματικοί άρχισαν να κλείνονται ανεπαίσθητως έξω από τον κόσμο της Αριστεράς, ο Συνασπισμός από ένα εκλογικό σχήμα μετατράπηκε σε παράταξη, άρχισε να επεξεργάζεται ιδεολογικά κείμενα (όπως η προγραμματική του διακήρυξη που κινείται στην εντελώς αντίθετη, κατεύθυνση από το πρόγραμμα του ΚΚΕ) και πραγματοποίησε πολιτικές κινήσεις που θρυμμάτιζαν την πολιτική κουλτούρα του κόμματος.

Κάθε κίνηση προς τα πίσω σημαίνει το

τέλος του «Συνασπισμού». Αν οι «δογματικοί» χρησιμοποιούν την ιστορία της κυβέρνησης του βουνού για να «πιέζουν» τον Χαρίλαο Φλωράκη, οι «ανανεωτικοί» τον «κρατούν» με την πρόσκαιρη δημόσια εικόνα του περασμένου καλοκαιριού. Αυτή η περίεργη ισορροπία φαίνεται να καθορίζει και τη συμπεριφορά του ηγέτη του «Συνασπισμού» που πλήρωσε ακριβά την υπέρβαση των «εσκαμμένων».

«... Εγώ δεν στρατεύθηκα σ' αυτή την ιστορία για να φυλάω εικονίσματα...» έλεγε προ ημερών εκνευρισμένος ο κ. Νίκος Κωνσταντόπουλος, ένας από τους μέχρι πρότινος στενότερους συμμάχους του Χαρίλαου Φλωράκη στον «Συνασπισμό», ενώ ο κ. Γρηγόρης Γιάνναρος πρότεινε μιλώντας στο συνέδριο της Ελληνικής Αριστεράς τον συντονισμό όλων —πλην του ΚΚΕ— δυνάμεων που δραστηριοποιούνται στον «Συνασπισμό» ως αντίβαρο στους δογματικούς του Περισού.

Όμως η σπουδή από την οποία διακατέχονται πολλές από τις ομάδες και τα κόμματα που συμμετέχουν στο «Συνασπισμό» μετά τις πρόσφατες εξελίξεις, μάλλον κακό κάνουν στην επικράτηση των ανανεωτών.

«... Στο συνέδριο και εγώ και ο κ. Τσολάκης που διέλυσε την ψηφοφορία! μετά την ευρεία ολομέλεια...», έλεγε βουλευτής του ΚΚΕ την περασμένη εβδομάδα, «... θα έχουμε από μία ψήφο. Τώρα όμως, αυτός ήταν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής, εγώ όχι. Σαράντα χρόνια περιμένουν άλλοι, ας περιμένουμε πέντε μήνες ακόμα». □

1. Μετά τη συνεδρίαση της ευρείας ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ έγιναν μετά από πρόσκληση του προεδρεύοντος Ν. Καλούδη δύο ψηφοφορίες. Τα μέλη της ΚΕ ψήφισαν με 5 ή 6 εξαιρέσεις για τη σύνταξη «κειμένου θέσεων». Το 65-70% των μελών της Ευρείας Ολομέλειας που δεν ήταν μέλη της ΚΕ κατεψήφισαν την πρόταση δείχνοντας έτσι την προτίμησή τους στο «Προσχέδιο των Θέσεων».

Λες και ήταν χθες

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΘΑ ΛΑΛΗΣΕΙ Ο Κ

Τα σημαντικότερα στοιχεία των μαρτυρικών καταθέσεων

- **Εμίλ Μένενς**, εκπρόσωπος της ΕΟΚ:
- Ο Αθανασόπουλος ήταν ο εγκέφαλος της συγκάλυψης. Οι συγκατηγορούμενοί του γνώριζαν την απάτη. Ο κάθε ένας έπαιρνε εντολές από τον ανώτερό του. Ο κύκλος έκλεινε στον Αθανασόπουλο. Όλοι, μας είπαν ψέμματα όταν κάναμε τον έλεγχο. Το πρόστιμο που επέβαλε η ΕΟΚ για την απάτη, είναι 843 εκ. δραχμές (σ.σ. θα τα πληρώσει ο Έλληνας φορολογούμενος).
- **Πέτρος Στάικος - Μαρκής**, εκπρόσωπος της εταιρείας «Κοφαγκρέν» (εμπορίας δημητριακών ανταγωνίστριας της Γκρανομάρ των Μαργέλων):
- Ανώτατα στελέχη της τότε κυβέρνησης είχαν ανάμιξη στην απάτη και στη συγκάλυψή της. Ιδιαίτερα ο **Γιώργος Παπανδρέου**, στενός φίλος του Θ. Μαργέλου που είχε τα κέρδη απ την απάτη.
- Το πρακτικό μέρος της συγκάλυψης ανέλαβε με άνωθεν εντολή να υλοποιήσει ο Αθανασόπουλος για άγνωστους λόγους.
- Η υπόθεση ήταν «πιλότος». Θα ακολουθούσαν και άλλες. Τα κέρδη μοιράστηκαν και σε άλλους. Ο Μαργέλος ήταν απλώς ο εισπράκτορας.
- Ένας ήταν ο ιθύνων νους για τη συγκάλυψη. Αυτός έδωσε εντολή στον Αθανασόπουλο. Ο ένας αυτός ήταν πάνω από τους υπουργούς. Αιχμή ευθεία και σαφής για τον **Ανδρέα Παπανδρέου**.
- **Δημ. Διαμαντούρος**, Πρόεδρος του Συνδέσμου εμπόρων Δημητριακών:
- Η συγκάλυψη έγινε για την εξυπηρέτηση του κομματικού και όχι του εθνικού συμφέροντος. Από την απάτη με το καλαμπόκι ωφελήθηκε μόνον ο **Μαργέλλος**. Για χάρη του έγινε η συγκάλυψη. Για το σκοπό αυτό, αξιοποίησε ο Μαργέλλος τη γνωριμία του με τον **Γιώργο Παπανδρέου** και τον **Γ. Κατσιφάρα**. Ο Αθανασόπουλος πήρε εντολή από το Γιώργο Παπανδρέου για να συγκαλύψει την υπόθεση.
- **Μιχ. Μινatzής**, Λιμενάρχης στην Καβάλα το 1986:
- Εντολές για τη συγκάλυψη έδωσε ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας στους λιμενικούς της Καβάλας. Το υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας γνώριζε την κομπίνα.
- **Παν. Ζαχαρίου**, Λιμενικός. Εκτελούσε χρέη λιμενάρχη στην Καβάλα το 1986 όταν γινόταν έλεγχος από το κλιμάκιο της ΕΟΚ.
- Πήρα εντολή από το γ.γ. του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας να μην δώσω κανένα στοιχείο στο κλιμάκιο της ΕΟΚ.
- Το υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και ο υπουργός του **Στάθης Αλεξανδράκης** καθώς και ο τότε αρχηγός του Λιμενικού **Αρ. Παπανδρέου** ήξεραν για την πλαστογράφηση των εγγράφων. Οι πλαστογραφίες έγιναν για να εμφανιστεί ότι το πλοίο «Αλφονσίνια» φόρτωσε το καλαμπόκι στην Καβάλα.

Η σκοτεινή πλευρά του φεγγαριού θα μείνει πάντα σκοτεινή ή θα γίνουν αποκαλύψεις επί της ουσίας στη δίκη για το σκάνδαλο του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού; Στο ερώτημα μόνον ο **Νίκος Αθανασόπουλος** πρώην υπουργός του ΠΑΣΟΚ και βασικός κατηγορούμενος στην υπόθεση μπορεί να απαντήσει. Και φαίνεται, από τη μέχρι τώρα πορεία της δίκης, ότι μπορεί να το κάνει, αφού διέγινωσεν ότι η εξέλιξη της υπόθεσης δεν είναι ευνοϊκή γι' αυτόν και οι πρώην συνάδελφοι του υπουργοί —ουσιαστικά δηλαδή το ΠΑΣΟΚ— τον έχουν εγκαταλείψει. Ο σώζων εαυτόν σωθήτω, λοιπόν. Και ήροκειμένου «να μην κάνει την παλικαριά να αναλάβει και ευθύνες άλλων» όπως ο ίδιος είπε, άρχισε ήδη να «καρφώνει» συναδέλφους του υπουργούς, αρχής γενομένης από τον **Στάθη Αλεξανδρή** υπουργό τότε Εμπορικής Ναυτιλίας και μέχρι πρόσφατα συνήγορό του στη δίκη. «Το υπουργείο της Εμπορικής Ναυτιλίας πήρε μέρος στη συγκάλυψη, ήταν ενήμερο γιατί γίνονταν οι πλαστογραφίες των εγγράφων. Αυτά τα ολίγα τα ελάχιστα προς το παρόν και όταν έρθουν και οι άλλοι υπουργοί που πήραν μέρος στη σύσκεψη όπου αποφασίστηκε η συγκάλυψη της υπόθεσης έχουμε να πούμε πολλά και για πολλούς».

Αυτά τόνισε την Τρίτη ενώπιον του ειδικού δικαστηρίου ο πρώην υπουργός προειδοποιώντας σαφώς ότι θα μιλήσει. Και την επόμενη μέρα, Τετάρτη, κατέστησε τις προθέσεις του σαφέστερες: «Δεν είμαστε» τόνισε, «ασκέρη η κυβέρνηση να κάνουμε πλαστογραφίες οι υπουργοί και κανείς να μην ξέρει τίποτα υπήρχε και πρωθυπουργός». Και συνέχισε «έχω συγκλονιστικά στοιχεία. Όταν θα τα πω και θα αποδείξω αυτά που λέω δεν θα είναι ευχάριστη η εξέλιξη αυτή για πολλούς». Συντροφικά μαχαιρώματα λοιπόν και έπεται συνέχεια. Ίσως σ' αυτή τη δίκη αποκαλυφθεί όχι η κορυφή του παγόβουνου αλλά το παγόβουνο ολόκληρο.

Από την αλαζονεία στην απάτη

Πάντως το κυρίαρχο στοιχείο που προκύπτει από την ακροαματική διαδικασία της δίκης που πλησιάζει να συμπληρώσει ένα μήνα είναι ένα:

Αποκαλύπτονται οι πρακτικές μιας κυβέρνησης που έφθασε να οργανώνει συγκαλύψεις απατών με πλαστογραφίες εγγράφων, έκδοση ψεύτικων πιστοποιητικών για να προσκομίσουν κέρδη σε επιχειρηματίες που ανήκαν στα «νέα τζάκια» και ενδεχομένως και σε κυβερνητικά στελέχη. Ο πολίτης που παρακολου-

θεί τη δίκη, αισθάνεται έκπληκτος μπροστά στις μεθοδεύσεις κυβερνητικών παραγόντων οι οποίοι όχι μόνο παραβίασαν τον ποινικό νόμο αλλά μεταχειρίστηκαν μεθόδους μαφιόζικες και φέρθηκαν ως κοινοί απατεώνες. Αισθάνεται αηδιασμένος μπροστά στην αντίληψη που κυριαρχούσε στα στελέχη της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ ότι «μπορούμε να κάνουμε τα πάντα. Κανείς δεν θα μας αποκαλύψει». Αποψη που εξέφρασε και μαρτυρας στη δίκη, ενδεικτική μιας αντίληψης αλαζονείας της εξουσίας και χρησιμοποίησης των υπουργών και των κρατικών υπηρεσιών ως φέουδων και προσωπικών μαγαζιών.

Όλα αυτά προσδίδουν άλλες διαστάσεις στη δίκη για το σκάνδαλο του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού διαστάσεις που υπερβαίνουν κατά πολύ το ποινικό μέρος της υπόθεσης και αγγίζουν, αλλά και προσδιορίζουν την πολιτική πρακτική μιας κυβέρνησης που με τη συμπεριφορά της ενίσχυσε και παρήγαγε φαινόμενα ηθικής και κοινωνικής σήψης. Φαινόμενα που ούτε και σήμερα φαίνεται να αποκηρύσσουν οι σκανδαλοποιοί, αφού σημαίνοντες κύκλοι του ΠΑΣΟΚ δια των εντύπων του Ταύρου και δι' αυτών μέσω Αθανασόπουλου δεν παραλείπουν να εκβιάζουν το δικαστήριο για να μην λάμψει η αλήθεια, ωσάν να είναι τα στελέχη της κάθε κυβέρνησης υπεράνω νόμων και του Συντάγματος.

Και ενώ από την πλευρά του ο Νίκος Αθανασόπουλος αρχίζει τις αποκαλύψεις τονίζοντας σε κάθε ευκαιρία ότι «δεν θα είναι το εξιλαστήριο θύμα της υπόθεσης» οι μάρτυρες κατηγορίας που μέχρι στιγμής εξετάστηκαν στο δικαστήριο, αποκάλυψαν ότι και άλλοι τότε κυβερνητικοί παράγοντες είχαν ανάμειξη στο σκάνδαλο.

Γιωργάκης και Γιωργάρας

Οι μάρτυρες κατηγορίας, **Πέτρος Μαρκής**, **Στάικος**, **Μιχάλης Παπαγιάννης**, και **Δημ. Διαμαντούρος**, εξέφρασαν την άποψη απαντώντας σε ερωτήσεις ότι:

- Η συγκάλυψη της απάτης με το γιουγκοσλαβικό καλαμπόκι έγινε προς χάριν του «πράσινου» επιχειρηματία, **Θεόδωρου Μαργέλου**. Ο Μαργέλος ήταν εκείνος που είχε κέρδη από την απάτη, αφού η εταιρεία του «Γκρανομάρ» αγόρασε το καλαμπόκι από την κρατική εταιρεία ΙΤΣΟ και το πούλησε στο Βέλγιο.

- Ο Μαργέλος είχε στενότερες σχέσεις με το γιο του πρωθυπουργού **Γιώργο Παπανδρέου** και τον **Γιώργο Κατσιφάρα**, τότε υπουργό Εμπορίου.

ΔΟΚΟΡΑΣ;

της Ιωάννας Μάνδρου

● Αξιοποίησε τις πολιτικές του γνωριμίες και τις στενές σχέσεις του με τα κυβερνητικά στελέχη όχι μόνον για να κερδίσει από την απάτη αλλά και να συγκαλυφθεί η υπόθεση.

Για την ανάμειξη του Νίκου Αθανασόπουλου, στη συγκαάλυψη του σκανδάλου οι περισσότεροι από τους μάρτυρες κατηγορίας υποστήριξαν ότι ο «αναπληρωτής υπουργός των Οικονομικών, συντόνιζε τη συγκαάλυψη και σαφώς έχει ευθύνες». Ο Δημ. Διαμαντούρος, πρόεδρος του Συνδέσμου Έμπορων Δημητριακών που είχε και την πιο αναλυτική και αξιόπιστη, κατάθεση στο δικαστήριο, εξέφρασε την άποψη ότι «η συγκαάλυψη δεν αποφασίστηκε όπως λέει ο Αθανασόπουλος σε σύσκεψη κυβερνητική το καλοκαίρι του 1986, αλλά στέλεχος της τότε κυβέρνησης και ειδικά ο Γιώργος Παπανδρέου που είχε φιλία με τον Μαργέλο, τηλεφώνησε στον Αθανασόπουλο και του είπε "Νίκο μου σκέπασέ την την υπόθεση"».

Το ότι δεν θα αποφασίστηκε η συγκαάλυψη στη σύσκεψη που έγινε το 1986 το καλοκαίρι μεταξύ επτά υπουργών, ενισχύουν και οι ερωτήσεις του Ιω. Γρίβα και άλλων μελών του Δικαστηρίου. Και άλλοι μάρτυρες όμως όπως ο Πέτρος Στάικος αλλά και ο Μιχάλης Παπαγιάννης (εκπροσώπουσε ο πρώτος τη γαλλική εταιρεία «Κοφαγκρέν» και ο δεύτερος τη βελγική ICCO που ήταν και ο τελικός αποδέκτης του, φερόμενου ως ελληνικού καλαμποκιού) υποστήριξαν ότι η συγκαάλυψη «έγινε από πρόσωπο πάνω από τους υπουργούς και εκείνος που κατέστρωσε την απάτη, κατέστρωσε και το σχέδιο της συγκαάλυψης». Οι μάρτυρες αυτοί, αφήνουν αιχμές και κατά του **Ανδρέα Παπανδρέου**, υποστηρίζοντας ότι «είχε εκπονηθεί σχέδιο επιχειρηματιών που ανήκαν στα νέα τζάκια και κυβερνητικών παραγόντων για πλουτισμό. Η υπόθεση του καλαμποκιού ήταν "πilotος" αν δεν απεκαλύπτετο θα ακολουθούσαν και άλλες εξαγωγές τέτοιου είδους και τα κέρδη θα ήταν πολλά».

Μάλιστα ο Δημήτρης Διαμαντούρος, κατέθεσε στο δικαστήριο και παραδείγματα για τις υπόγειες διαδρομές της υπόθεσης, τονίζοντας ότι ο Μαργέλος, προσωπικός φίλος του Γιώργου Παπανδρέου, στον κύκλο των εμπόρων δημητριακών τον αποκαλούσε πάντα με το όνομα «ο Γιωργάκης» και τον Κατσιφάρα με το «Γιωργάρας».

Ελληνική η πατέντα

Συγκλονιστική όμως ήταν και η κατάθεση του **Εμιλ Μένενς** εκπροσώπου της

ΕΟΚ που είχε ηγηθεί και του κλιμακίου της Κοινότητας το οποίο το καλοκαίρι του '86 ήρθε στην Ελλάδα και έκανε επί τόπου έλεγχο για το καλαμπόκι.

Ο Μένενς κατέθεσε με λεπτομέρειες που είχε οργανωθεί η συγκαάλυψη της απάτης με την έκδοση ψευδών βεβαιώσεων και πλαστών πιστοποιητικών. Κατονόμασε ως εγκέφαλο της συγκαάλυψης το Νίκο Αθανασόπουλο, λέγοντας «ο υπουργός ήταν εν γνώσει της απάτης. Ότι δηλαδή το καλαμπόκι δεν ήταν ελληνικό ούτε φορτώθηκε στην Καβάλα. Ήξερε ότι ήταν γιουγκοσλαβικό και φορτώθηκε στο Κόπερ της Γιουγκοσλαβίας. Ήταν εκείνος που έδωσε εντολές για τη συγκαάλυψη. Εκείνος που διαβεβαίωνε το κλιμάκιο της ΕΟΚ ότι το καλαμπόκι είναι ελληνικό».

Η κατάθεσή του προκάλεσε οργή στον Αθανασόπουλο ο οποίος μην μπορώντας να την αμφισβητήσει ρωτούσε συνέχεια το μάρτυρα αν γίνονται και άλλες απάτες στην ΕΟΚ. Και εισέπραξε την απάντηση: «Απάτες γίνονται πάρα πολλές. Πάντα όμως από ιδιωτικές εταιρείες. Ποτέ από κρατική εταιρεία όπως η ΙΤΣΟ που συμμετείχε στην απάτη με το καλαμπόκι». Και πρόσθεσε ο Μένενς «Στα 20 χρόνια της καριέρας μου ως υπεύθυνος για τον έλεγχο των κοινοτικών εσόδων, πρώτη φορά συναντώ συγκαάλυψη μιας απάτης από την κυβέρνηση του κράτους - μέλους. Αυτή είναι και η ειδικότητάς διαφορά αυτής της απάτης απ' όλες τις άλλες. Σε άλλες χώρες όταν καταγγέλλονται απάτες οι κυβερνήσεις βοηθούν στην αποκάλυψή τους. Δεν συγκαλύπτουν».

Για την ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης απάτης ο μάρτυρας Δημ. Διαμαντούρος είπε: «Άλλο συγκαάλυψη από μια κυβέρνηση και άλλο αποκάλυψη. Κύριε Αθανασόπουλε δεν λέω ότι οι άλλες χώρες σπεύδουν να καταγγείλουν στην ΕΟΚ τις απάτες. Το φαινόμενο της μη αποκάλυψης είναι πανευρωπαϊκό. της συγκαάλυψής τους όμως είναι καθαρά ελληνικό».

Να σημειώσουμε εδώ ότι ο κατηγορούμενος πρώην υπουργός του ΠΑΣΟΚ πολλές φορές οργισμένος από τις τεκμηριωμένες καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας δεν δίστασε να αυτοαναγορευθεί σε υπερασπιστή του ελληνικού φιλότιμου και του εθνικού συμφέροντος υποστηρίζοντας πάντα ότι για την πατρίδα και το συμφέρον της έγινε η συγκαάλυψη. Σε μια στιγμή οργής μάλιστα καθίβρυσε τον Μένενς λέγοντας το αμίμητο εκείνο, «όταν εσύ έτρωγες βελανίδια εμείς χτίζαμε Παρθενώνες!»

Κακός μήνας ο Ιούλιος για τον Ανδρέα

Στο δεύτερο δεκαπενθήμερο του μήνα καλείται ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ σε απολογία από τον ανακριτή που χειρίζεται την έρευνα για το σκάνδαλο των τηλεφωνικών υποκλοπών. Ο **Ανδρέας Παπανδρέου** θα απολογηθεί με υπόμνημα, σύμφωνα με πληροφορίες, για τη βαρύτερη των κατηγοριών που του έχουν αποδοθεί από τη Βουλή, αφού διώκεται ως ηθικός αυτουργός σε τηλεφωνικές υποκλοπές. Διώκεται δηλαδή για παραβίαση συνταγματικής διάταξης που κατοχυρώνει το απόρρητο των τηλεφωνικών ανταποκρίσεων.

Ο ανακριτής, αρεοπαγίτης **Νικόλαος Καβαλλιέρος** μέσα στον Ιούλιο θα καλέσει σε απολογία και το διαβόητο **Θεοφάνη Τόμπρα** που έχει παραπεμφθεί ως συμμετοχος του Ανδρέα. Ο τρίτος βασικός κατηγορούμενος στο σκάνδαλο —και εγκέφαλος των παρακολουθήσεων— **Κωνσταντίνος Τσίμας** είναι ευρωβουλευτής του ΠΑΣΟΚ και δεν θα απολογηθεί έως ότου αρθεί η ασυλία του.

Επειδή όμως η διαδικασία της άρσης της ασυλίας ενός ευρωβουλευτή καθυστερεί, ο ανακριτής Ν. Καβαλλιέρος σκέπτεται να χωρίσει την υπόθεση σε ό,τι αφορά τον Τσίμα και να κλείσει τη δικογραφία στο τέλος Αυγούστου.

Αυτό σημαίνει ότι κανονικά στις αρχές του Οκτώβρη θα πρέπει να αρχίσει η δίκη. Και λέμε κανονικά, διότι στο σκάνδαλο των τηλεφωνικών υποκλοπών με κατηγορούμενο τον Ανδρέα Παπανδρέου μπορεί ενδεχομένως να λειτουργήσουν και άλλες κατευθυνσής πολιτικές επιλογές.

Το σκάνδαλο των υποκλοπών, αφορά την παρακολούθηση τηλεφώνων, πολιτικών προσώπων, εκδοτών, εφημερίδων, επωνύμων και άλλων.

Με την απόφαση για την παραπομπή των υπευθύνων από τη Βουλή στο Ειδικό Δικαστήριο, έχουν συμπαραπεμφθεί και οι συμμετοχοί του Ανδρέα Παπανδρέου. Δηλαδή υπάλληλοι της ΕΥΠ και του ΟΤΕ οι οποίοι έκαναν τις παρακολουθήσεις.

Ήδη από την ΕΥΠ απολογήθηκαν τέσσερις υπάλληλοι της που έκαναν υποκλοπές και αφέθηκαν ελεύθεροι χωρίς όρους. Και οι τέσσερις είπαν ότι ενεργούσαν με εντολή του τότε αρχηγού της ΕΥΠ Κων. Τσίμα. Οι κατήγοροι βουλευτές στην υπόθεση των υποκλοπών είναι: Παν. Σκοτεινιώτης από τον ΣΥΝ. Απ. Ανδρεουλάκης και Π. Κωνσταντινίδης από τη ΝΔ.

Οι τέσσερις που απολογήθηκαν είναι: Μανώλης Βαρδάκης, Μαν. Σταγάκης, Κων. Τζομάκος και Ε. Κουφάκης.

ΣΤΟΝ ΚΥΚΛΩΝΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Οι διαδικασίες του εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας μπήκαν σε κίνηση. Το αναπτυξιακό νομοσχέδιο, στο οποίο προσδόθηκαν άφθονοι επιθετικοί προσδιορισμοί, ήρθε στο επίκεντρο της πολιτικής διαμάχης. Διαπνέεται βέβαια από τη φιλοσοφία της συντηρητικής παράταξης. Αλλά, αν δεν κάνουμε λάθος, για εκσυγχρονισμό μιλούσαν προεκλογικά όλα τα κόμματα. Σήμερα ΠΑΣΟΚ και ΣΥΝ αντί να προτείνουν μια άλλη αναπτυξιακή φιλοσοφία, αν έχουν, αντί να πρωτοστατήσουν στη μάχη του εκσυγχρονισμού που αποτελεί ζήτημα ζωής και θανάτου για την ελληνική οικονομία και κοινωνία, επιδίδονται μαζί με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις που ελέγχουν, σε μάχη οπισθοφυλακών, αφήνοντας το έδαφος ανοιχτό για να αλωνίζει η Νέα Δημοκρατία. Ιδιαίτερα η Αριστερά, η παράταξη που ήθελε να ταυτίζεται πάντα με την «πρόοδο», αδυνατεί να ξεχωρίσει σήμερα ως προς αυτό την ήρα από το σιτάρι. Αδυνατεί να επιχειρηματολογήσει από την σκοπιά των εργαζομένων και να προτείνει τις δικές της λύσεις που θα προστατεύσουν καλύτερα τους μισθούς και τα ημερομίσθια, θα συμβάλουν στη μερική απορρόφηση της ανεργίας, θα διασφαλίσουν δικαιώματα και σωστούς όρους εργασίας. Στο θέμα αυτό αναφέρονται τα άρθρα του Κώστα Δέδε και Σπύρου Καβουνίδη που αναπτύσσουν ορισμένη προβληματική για τη φιλοσοφία, τους στόχους και τις πιθανές επιπτώσεις του αναπτυξιακού νομοσχεδίου.

Νέες σηματοδοτήσεις επανακαθορίζουν τον «πλου» της αναπτυξιακής προσπάθειας και μια νέα φιλοσοφία διαπνέει την αναπτυξιακή διαδικασία: Το πρώτο δεδομένο είναι πως η κοινωνία δεν είναι πια διατεθειμένη να επιχορηγεί ή να συμβάλλει στη χορήγηση δανείου σε οικονομικά αδύναμες χώρες-μέλη της, όπως, κατ' εξοχήν, η Ελλάδα, χωρίς να γνωρίζει το πού θα κατευθυν-

θούν και διοχετευθούν τα ποσά που διαθέτει: Και, συγκεκριμένα, δεν πρόκειται να υποστηρίξει την κάλυψη καταναλωτικών, δηλαδή αντιπαραγωγικών, δαπανών. Αντιθέτως, είναι αποφασισμένη να χρηματοδοτεί αναπτυξιακά έργα, με τα οποία αντιμετωπίζονται διαρθρωτικές αδυναμίες των οικονομιών (και απ' αυτές η ελληνική οικονομία είναι «περήφανη»...), ώστε η ενιαία αγορά του 1992 να

καθιερωθεί ανώδυνα. Αυτή η κοινοτική φιλοσοφία επηρεάζει την αναπτυξιακή διαδικασία στην ελληνική οικονομία και ως εκ τούτου η κυβερνητική οικονομική πολιτική υποχρεούται, τώρα, εκ των πραγμάτων, να συμβαδίσει με τις κοινοτικές προθέσεις και θέσεις, προκειμένου να της προσφερθεί η «κοινοτική αλληλεγγύη», που αποτελεί αρχή για ένα κράτος που κινδυνεύει οικονομικά.

Το δεύτερο δεδομένο είναι πως η κυβέρνηση με ένα κυκλώπιο αναπτυξιακό νομοσχέδιο, για το οποίο «άναψαν» τα φωτοτυπικά μηχανήματα αναπαραγωγής του αφού αποτελείται από 276 σελίδες, επιχειρεί σημαντικές αλλαγές στην οικονομική ζωή και στις εργασιακές σχέσεις, προσαρμοσμένες στα ευρωπαϊκά πρότυπα και προδιαγραφές, και τα πρώτα βήματα για την προστασία ενός περιβάλλοντος, που συνεχώς υποβαθμίζεται. Και η προσπάθεια οικονομικής μεγέθυνσης στηρίζεται στον ιδιωτικό τομέα και όχι στο δημόσιο. Επιδίωξη, άλλωστε, που συμφωνεί με το ιδεολογικοπολιτικό «πιστεύω» του κυβερνώντος κόμματος. Φυσικά, η νομοθετική προσπάθεια δεν φαίνεται να τελειώνει στο αναπτυξιακό νομοσχέδιο. Προβλέπεται να ακολουθούν και άλλα μέτρα, που, κυρίως, θα αφορούν στην καταπολέμηση της ελλειμματικότητας των ασφαλιστικών ταμείων, καθώς, επίσης, και σε μέτρα όταν διαπιστώνονται δυσκαμψίες και στρεβλώσεις στην εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής.

Αυτά τα δυο δεδομένα (κοινοτική βοήθεια, αναπτυξιακό νομοσχέδιο) σηματοδοτούν την αναπτυξιακή πορεία της χώρας που θα περάσει από τα «καυδιανά δίκρανα» των διατάξεων και δεδομένων της ενιαίας αγοράς της ΕΟΚ το 1992.

Ως προς την κοινοτική βοήθεια, ο πρωθυπουργός κ. Κωνσταντίνος Μητσοτάκης πέτυχε, κατά τη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού συμβουλίου, στο Δουβλίνο την περασμένη Δευτέρα να υπάρξει έμπρακτη έκφραση της κοινοτικής αλληλεγγύης προς «ένα κράτος-μέλος που αντιμετωπίζει προβλήματα». Και δόθηκε εντολή στην Επιτροπή της ΕΟΚ να συντάξει σε συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση, πρόταση για τα μέτρα στήριξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο της κοινοτικής αλληλεγγύης και συμπαράστασης. (Δηλώσεις κυβερνητικού εκπροσώπου 25/6/1990). Τώρα, το ποια μορφή θα πάρει αυτή η βοήθεια (αν θα είναι δάνειο 2,8 δισ. ευρώπαϊκών Νομισματικών Μονάδων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή από ιδιωτική Τράπεζα με

Υπεραγορές εναντίον παντοπωλείων

του Κώστα Δέδε

εγγύηση της ΕΟΚ ή δεν θα είναι κάποια άλλη μορφή χρηματοδότησης) θα εξαρτηθεί από τις σχετικές συζητήσεις που θα γίνουν. Γνώμονας, πάντως, θα είναι ότι τα ποσά που θα εισπράξουμε θα χρησιμοποιηθούν για ανάπτυξη (και μόνον για ανάπτυξη) μέσω των Σχεδίων Περιφερειακής Ανάπτυξης τα γνωστά ως ΣΠΑ (Δηλώσεις του αναπληρωτή υπουργού Εξωτερικών κ. Ευθυμίου Χριστοδούλου στις 21/6/1990).

Από το «περίπτερο» στο «σούπερ μάρκετ»...

Στην «κοινοτική κατεύθυνση» βρίσκεται και το αναπτυξιακό νομοσχέδιο, που κατατέθηκε στη Βουλή από τον υπουργό εθνικής οικονομίας κ. Γιώργο Σουφλιά.

Το νομοσχέδιο αυτό φαίνεται ότι δεν γίνεται αποδεκτό από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και από την αξιωματική αντιπολίτευση, παρά το γεγονός ότι πολλά άρθρα του νομοσχεδίου (όπως αυτά που αφορούν στην εκχώρηση δανείου σε ξένους για ίδρυση βιομηχανιών σε παραμεθόριες περιοχές) έχουν συνταχθεί επί των κυβερνητικών ημερών του ΠΑΣΟΚ... Και το οποίο ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίζει το νομοσχέδιο «πολυνομοσχέδιο - σούπερ μάρκετ». Απαντώντας, έτσι, στην κυβέρνηση που θέλει το νομοσχέδιο «πρωτοποριακό και εκσυγχρονιστικό», το οποίο «προωθεί την επίτευξη του τελικού καταναλωτικού στόχου που δεν είναι άλλος από την ευημερία του ελληνικού λαού».

Φυσικά, από το χαρακτηρισμό του ΠΑΣΟΚ, «πολυνομοσχέδιο σούπερμάρκετ» ως τον ισχυρισμό της Νέας Δημοκρατίας ότι οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ έκαναν την Ελλάδα «χρεωκοπημένο περίπτερο», αναμένεται να κινηθεί ο εσμός των κρίσεων, επικρίσεων και απειλουμένων καταστρατηγήσεων αυτού του νομοσχεδίου. Ήδη οι συνδικαλιστικές οργανώσεις ετοιμάζονται για κινητοποιήσεις γιατί απειλούνται «κεκτημένα δικαιώματα» και παντός είδους «επιδόματα».

Ανεξάρτητα, πάντως, από τα θετικά ή αρνητικά του νομοσχεδίου αυτό που έχει σημασία είναι το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο θα λειτουργήσει ο αναπτυξιακός νόμος. Και τούτο γιατί η ύπαρξη πληθωρισμού και πληθωριστικών πιέσεων τερπιλλίζει την αναπτυξιακή προσπάθεια, δεδομένου ότι αποθαρρύνονται οι επιχειρηματίες για την πραγματοποίηση επενδύσεων.

Σύμφωνα με καλά πληροφορημένη πηγή του υπουργείου Εθνικής οικονομίας ο πληθωρισμός θα βρίσκεται στο 23% (ε-

τήσια βάση) τον Αύγουστο. Και όπως προβλέπουν από το υπουργείο ο πληθωρισμός θα αποκλιμακώνεται με χαμηλό ρυθμό έκτοτε. Πάντως, στο τριετές πρόγραμμα που επέδωσε η κυβέρνηση στον αντιπρόεδρο της ΕΟΚ κ. Χ. Κριστόφερσεν γίνεται η πρόβλεψη για πληθωρισμό 18,5% φέτος, 16% το 1991 και 12% το 1992. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι το αν και κατά πόσον οι στόχοι αυτοί μπορούν να επιτευχθούν αν πρώτα δεν καταπολεμηθούν τα τεράστια δημοσιονομικά ελλείμματα, για τα οποία όλοι συμφωνούμε ότι θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, αλλά όταν έρθει η ώρα των μέτρων αρχίζουν οι αντιδράσεις επειδή απειλούνται «κεκτημένα δικαιώματα»

«Στρατηγική» χωρίς «μοντέλο»...

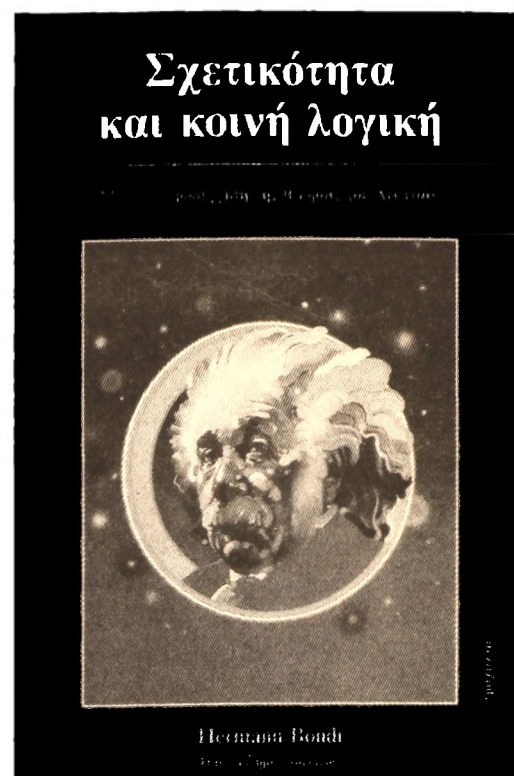
Ως προς το νομοσχέδιο αυτό καθεαυτό είναι νωρίς να προσδιορισθούν τα τρωτά του σημεία, αφού το νομοσχέδιο δόθηκε την περασμένη Δευτέρα στη δημοσιότητα. Έτσι, δεν είναι δυνατό με ακρίβεια να προσδιορισθούν τα «παραθυράκια» και οι «πόρτες» από όπου μπαίνουν οι επιτήδριοι. Τα κυρία, όμως, χαρακτηριστικά του αναπτυξιακού νομοσχεδίου είναι τα εξής:

Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι στο νομοσχέδιο δεν προσδιορίζεται η μορφή της αναπτυξιακής στρατηγικής. Ωστόσο, στο πλαίσιο της οικονομικής πολιτικής δίνεται η ευχέρεια στους υπουργούς με διάφορα προεδρικά διατάγματα να καθορίζουν αυξημένα κίνητρα, όπως, επίσης, και το ύψος των επιχορηγήσεων σε κλάδους της οικονομίας ή σε ειδικές γεωγραφικές ζώνες που κρίνεται σκόπιμο να αναπτυχθούν. Και αυτή η τακτική ίσως να εμπνέεται από το γεγονός ότι το διεθνές οικονομικό περιβάλλον μεταβάλλεται και συνεπώς δεν απαιτείται ο καθορισμός στόχων όπως συνέβη με τα πενταετή προγράμματα, που αποδείχθηκαν αναποτελεσματικά. Ας αφεθεί αυτό υποστηρίζει η κυβέρνηση —στην ιδιωτική πρωτοβουλία, που την οδηγεί η αγορά στο να κατευθυνει, εκεί όπου χρειάζεται, τα κεφάλαιά της». Για καλό, όμως, και για κακό συνιστώνται στα υπουργεία μονάδες στρατηγικού σχεδιασμού και ανάλυσης πολιτικής «για ενίσχυση του επιτελικού έργου των αρμοδίων υπουργείων στη στρατηγική σχεδίαση, χάραξη, παρακολούθηση και αξιολόγηση της δημόσιας πολιτικής...» (άρθρο 8ο).

Το ζήτημα, όμως, που τίθεται είναι ότι χρειάζεται να προσδιορισθεί κάποια μορφή μοντέλου ανάπτυξης. Και αυτό γιατί ο ελληνικός λαός που υποβάλλεται σε θυσίες θα πρέπει να πληροφορηθεί το πώς μπορούν να καταπολεμηθούν οι διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας ώστε να αντιμετωπισθούν σε μεσομα-

HERMAN RONDI

ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ

Το ότι η Θεωρία της Σχετικότητας του Αϊνστάιν θεωρείται παράξενη και επαναστατική οφείλεται σε μερικές κοινές αλλά λανθασμένες αντιλήψεις σχετικά με την ταχύτητα, το φως και το χρόνο. Αν κοιταξουμε την κλασική φυσική με διαφορετικό τρόπο, είναι δυνατό, με πολύ μικρή προσπάθεια, να κατανοήσουμε την περίονη θεωρία του Αϊνστάιν. Αυτό επιδιώκει το παρόν βιβλίο προσπαθώντας να επαναπροσανατολίσει ριζικά την Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας, παράγοντας την από τις νεώτερες ιδέες και όχι αντιδιαστέλλοντας την σ' αυτές. Συγχρόνως το βιβλίο αποτελεί μια πολύ σημαντική εκλαΐκευση του θέματος.

Για το διαβάσμα του βιβλίου δεν προϋποτίθεται καμία γνώση ανώτερων μαθηματικών και οι εξισώσεις που εισάγονται στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου για το μετασχηματισμό Λόρεντζ - το θέμα με το οποίο ξεκινούν τα περισσότερα βιβλία Σχετικότητας - είναι ελάχιστες.

182 σελ. 1500 δρχ

Εκδόσεις

ΤΡΟΧΑΙΑ

Γριβατών 5 (παρόδος Σιγανού 64)

106 80 Αθήνα

τηλ. 364 64 20, fax 367 19 32

κροπρόθεσμη βάση η ελλειμματικότητα στο δημόσιο τομέα και στο εμπορικό ισοζύγιο. Να μάθει δηλαδή ο λαός, το πώς σκέπτεται η κυβέρνηση, στο κρίσιμο αυτό θέμα.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ο περιορισμός του οικονομικού ρόλου του κράτους. Περιορισμός που επιτυγχάνεται με την πώληση των προβληματικών επιχειρήσεων στον ιδιωτικό τομέα και με το κλείσιμο των έντονα ελλειμματικών παρεμβατικών οργανισμών του Δημοσίου Τομέα, που αποτέλεσαν και πηγή σκανδάλου όπως η ΙΤΣΟ, η ΠΡΟΜΕΤ, ΕΜΠΟ κλπ.

Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι η ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, που θα αποτελέσει και το μοχλό ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας και η οποία σύντομα θα κληθεί να δώσει «εξετάσεις»...

Η ενίσχυση αυτή παίρνει --και πολύ σωστά-- τη μορφή φορολογικών κινήτρων (αύξηση αφορολογητών αποθεματικών για επενδύσεις) περιορίζοντας τις επιχορηγήσεις (grants). Και τούτο είναι απόλυτα ορθό διότι με τις επιχορηγήσεις πέραν του ότι γίνονταν «βιομήχανοι», τυχοδιώκτες και αεριτζήδες, που καρπώνονταν δημόσιο χρήμα για άλλες, πλην βιομηχανικών, δραστηριότητες, παρατηρούσαμε από αρκετούς «επιχειρη-

ματίες» αδιαφορία για την τύχη των βιομηχανικών των μονάδων, αφού «άλλοι πλήρωναν γι' αυτούς»...

Το μέτρο αυτό είναι επίσης σωστό, γιατί σε αυτούς τους χαλεπούς καιρούς περιορίζεται η δημοσιονομική εκταμίευση.

Παράλληλα, προσδιορίζεται ως όριο τα 30 εκατομμύρια δραχμές για υπαγωγή επενδύσεων στις διατάξεις του αναπτυξιακού νόμου και έτσι παραπήγματα (οικολίγα) δεν μπορούν να θεωρηθούν βιομηχανικές μονάδες που απολαμβάνουν τα προσφερόμενα από το δημόσιο κορβανά

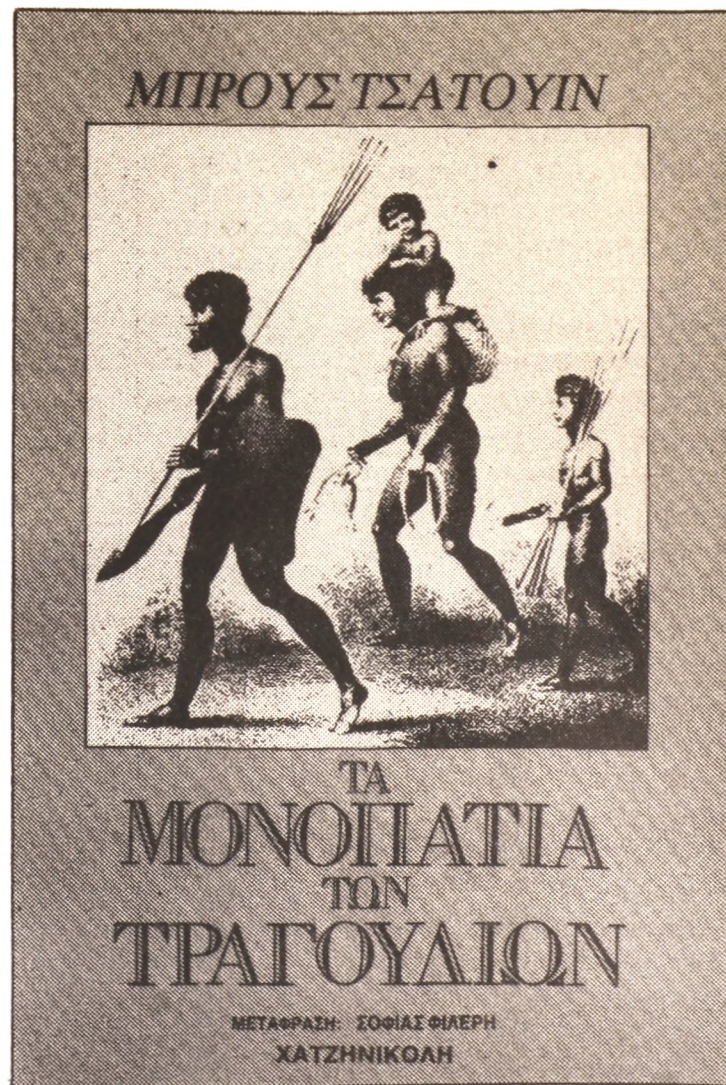
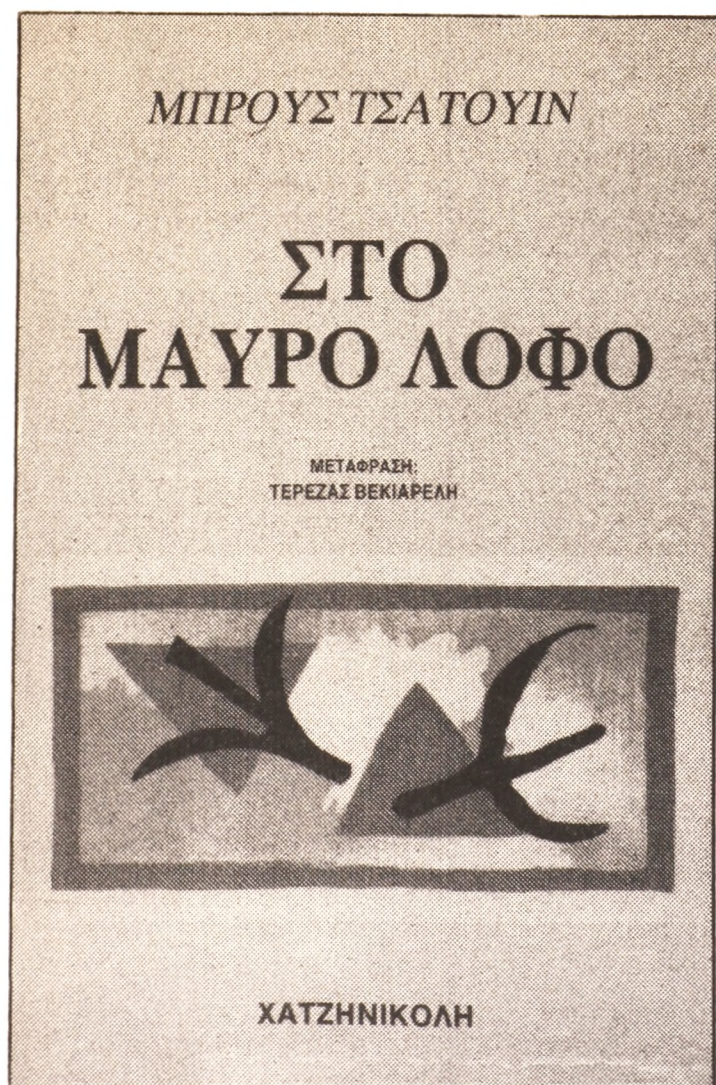
Το τέταρτο χαρακτηριστικό είναι η αλλαγή στις εργασιακές σχέσεις και η καθιέρωση της μερικής απασχόλησης, που επιβάλλεται προκειμένου να αντιμετωπισθεί η ανεργία αλλά επιπλέον να ικανοποιηθεί και η ζήτηση εργασίας, ιδιαίτερα από πλευράς γυναικών, που επιθυμούν να εργασθούν ορισμένες ώρες.

Σε ό,τι αφορά τώρα στο ωράριο των καταστημάτων είναι γεγονός ότι επιδιώκεται το κλείσιμο των μικρών καταστημάτων, δεδομένου ότι οι ιδιοκτήτες τους δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις για πολλαπλές βάρδιες. Και φαίνεται ότι η κυβερνητική θέση και πρόθεση υπαγορεύεται από το ότι στα μικρά καταστήματα διαπιστώνεται εκτεταμένη φοροδιαφυγή και, συνεπώς, ενίσχυση

της παραοικονομίας, η οποία πρέπει να καταπολεμηθεί.

Το πέμπτο χαρακτηριστικό είναι ορισμένα πρώτα βήματα για την προστασία του περιβάλλοντος. Και ιδιαίτερα επισημαίνεται η προσπάθεια για μετεγκατάσταση των βιομηχανιών εκτός του λεκανοπεδίου Αττικής, εντός του οποίου βρίσκεται το 50% των βιομηχανικών μονάδων. Και αυτό θα γίνει με την εφαρμογή κινήτρων για μετεγκατάσταση αλλά και αντικινήτρων για βιομηχανικές μονάδες που επιθυμούν να παραμείνουν εντός του λεκανοπεδίου

Η εφαρμογή του νομοσχεδίου θα απαιτήσει φυσικά την κοινωνική συναίνεση και με ρυθμίσεις στη βάση μιας σωστής και υπεύθυνης επιχειρηματολογίας. Και με γνώμονα τούτο: ότι η οικονομία πρέπει να εκσυγχρονισθεί. Εγκαταλείποντας τη λαϊκίστικη, συντεχνιακή νοοτροπία που διακατέχει εργαζόμενους αλλά και επιχειρηματίες, που κατά ένα μεγάλο μέρος επιζητούν την κρατική προστασία και σιγουριά. Θα πρέπει να προσαρμοσθούμε στα νέα παγκόσμια δεδομένα που επιβάλλουν σημαντικές αλλαγές στην παραγωγική και εμπορική διαδικασία. Αλλαγές που είτε το θέλουμε είτε όχι θα πρέπει να κάνουμε και εμείς αν ενδιαφερόμαστε για την οικονομική μας επιβίωση.. □

Εκδόσεις ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ

ΩΡΑΡΙΟ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

του Σπύρου Καβουνίδη

Από τη στιγμή που αναγγέλθηκε το νέο ωράριο καταστημάτων άρχισαν οι κραυγές και οι οιμωγές. Το εμπόριο παραδίδεται στο μεγάλο κεφάλαιο. Οι μικροί καταστηματάρχες θα εξοντωθούν βιολογικά και οικονομικά. Οι μικροί καταστηματάρχες αντιδρούν. Οι υπάλληλοι αντιδρούν. Η αντιπολίτευση καυτηριάζει. Η μικροαστική τάξη αναστενάζει.

Τι προβλέπει όμως το νέο ωράριο; Προβλέπει, πολύ απλά, ότι από τις 6 το πρωί μέχρι τις 8 το βράδυ κάθε εργάσιμη μέρα (και το Σάββατο μέχρι τις 3 το απόγευμα) τα καταστήματα μπορούν να είναι κατά βούληση ανοιχτά όλο το διάστημα ή μέρος αυτού.

Αυτό πρώτα-πρώτα καταργεί και ένα περιεργο καθεστώς όπου ένα κατάστημα είναι υποχρεωμένο να είναι ανοιχτό σε όλη τη διάρκεια του ισχύοντος ωραρίου έστω κι αν δεν θέλει. Αν επρόκειτο για ειδικά καταστήματα που λειτουργούν με ειδική άδεια, όπως π.χ. φαρμακεία, καταλαβαίνω την υποχρέωσή τους να μένουν ανοιχτά. Οι μπουτίκ όμως γιατί άραγε;

Φυσικά δεν είναι εκεί το κύριο θέμα. Το «πρόβλημα» εντοπίζεται στο ότι τα μεγαλύτερα καταστήματα έχουν την οικονομική δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν τη λειτουργία τους επί π.χ. 12 ώρες, ενώ ένα μικρό κατάστημα που βασίζεται στην προσωπική εργασία του ιδιοκτήτη του και το πολύ σε 1-2 υπαλλήλους δυσκολεύεται να λειτουργήσει τόσες πολλές ώρες. Άρα, όπως υπαινίσσεται αυτή η άποψη, θα χάσει μέρος της πελατείας του που, παρ' όλο που θα προτιμούσε να ψωνίζει άλλες ώρες, βουλεύεται αναγκαστικά στο ισχύον σήμερα ωράριο. Μάλιστα, επειδή είναι για εργαζόμενους αρκετά στριμωγμένες οι ώρες που μπορούν να ψωνίζουν, πηγαίνουν αναγκαστικά στο κοντικό μαγαζάκι (που έχει συνήθως και ακριβότερες τιμές) κι όχι στο μεγαλύτερο κατάστημα που ίσως είναι πιο μακριά.

Δηλαδή, σύμφωνα με αυτή την άποψη, το σημερινό (αναγκαστικό) ωράριο εξυπηρετεί τα συμφέροντα και τις προτιμήσεις των μικρών καταστηματαρχών και δρα εκβιαστικά στους καταναλωτές, περιορίζοντάς τους ασφυκτικά —αν εργάζονται— τις ώρες που προλαβαίνουν να ψωνίσουν και άρα μειώνοντας τη δυνατότητα επιλογής.

Με δυο λόγια το σημερινό ωράριο περιέχει έναν ανορθολογισμό. Είναι το ωράριο που εξυπηρετεί αυτούς που πα-
ρέχουν μια υπηρεσία (πουλούν) και όχι

αυτούς στους οποίους απευθύνεται αυτή η υπηρεσία (αγοραστές). Αν όμως εκσυγχρονισμός είναι και εξορθολογισμός τότε όλοι όσοι ομνύουν στο όνομα του εκσυγχρονισμού θα έπρεπε να είναι υπέρ της μεταρρύθμισης αυτής, που μάλιστα εξυπηρετεί τους εργαζόμενους (καταναλωτές), ιδιαίτερα δε αυτοί που διακηρυγμένα τάσσονται υπέρ του προοδευτικού εκσυγχρονισμού. Γιατί εκσυγχρονισμός είναι αναμφίβολα. Για να είναι και προο-

**Και αυτή η «συμπαράταξη»
οργανώσεων εργαζομένων
και μικροϊδιοκτητών τι
επιτυγχάνει; Τη μεγάλη
ταξική συμμαχία με τη
μικροαστική τάξη; Και σε
ποιο σύστημα ιδεών,
παλαιών ή νέων, κλειστό ή
ανοιχτό, ολοκληρωμένο ή σε
αναζήτηση,
μαρξιστολενινιστικό,
νεοαριστερό ή
σοσιαλδημοκρατικό
εντάσσεται αυτή η
υπεράσπιση του
αναχρονισμού; Ή μήπως
μόνο στο ποπουλίστικο; Ας
αφήσουμε όμως τον
ποπουλισμό στους
ποπουλιστές.**

δευτικός θα πρέπει λοιπόν να νοιαστεί κανείς για τις επιπτώσεις και να προσπαθήσει να αυξήσει τα θετικά του και να αμβλύνει τα αρνητικά του. Να διερευνήσει, δηλαδή, αν πράγματι θα συμπιεστούν οι μικροϊδιοκτήτες, και ποιοι (όλων των ειδών τα καταστήματα δεν θα έχουν τα ίδια προβλήματα) και αν το πρόβλημά τους θα είναι πράγματι κίνδυνος κλεισίματος ή κίνδυνος να χάσουν τη βολή τους διαλέγοντας αναγκαστικά να δουλεύουν ώρες που προβλέπουν αυξημένη κίνηση αλλά που δεν τους αρέσουν. Να το δει ως ζήτημα κοινωνικής πολιτικής —για όσους αντιμετωπίσουν πρόβλημα— και οικονομικής πολιτικής διεκδικώντας ενδεχομένως γενναία κίνητρα συνεταιρισμού ή συνένωσης. Να αντιτα-

χθεί σθεναρά στην επιχειρούμενη νομοθετική φαλκίδευση του καθημερινού οκταώρου εν ονόματι ενός εβδομαδιαίου 40 ώρου. Να ζητήσει ενίσχυση των ελέγχων για την τήρηση του ωραρίου και των συνθηκών εργασίας, ενδεχομένως και χρηματοδότηση ελέγχων από πλευράς ΓΣΕΕ. Όχι όμως να αντιτίθεται στην ίδια τη βασική ιδέα του διευρυνόμενου ωραρίου, δηλαδή του εκσυγχρονισμού.

Είχα πάντα αρκετές απορίες και τελευταία έχω ακόμα περισσότερες. Μια από τις παλιές απορίες μου λοιπόν είναι γιατί οι Αριστεροί θεωρούμε ότι πρέπει σώνει και καλά να διαλέγουμε μεταξύ μικρού και μεγάλου κεφαλαίου και μάλιστα πάντα να προτιμούμε το μικρό. Άλλωστε είναι πολύ πιθανό ο βαθμός εκμετάλλευσης να είναι μεγαλύτερος στην περίπτωση του μικρού εργοδότη. Στο μικρό κατάστημα με το παράνομο και γλίσχρα αμειβόμενο Πακιστανό. Με τον πολύ πιο άμεσα εκβιαζόμενο για απλήρωτες υπερωρίες μοναδικό υπάλληλο. Με τον πολύ πιο εύκολα αποκρυβόμενο τζίρο. Με τους ανύπαρκτους ελέγχους από πλευράς συνθηκών εργασίας, υγιεινής, φοροδιαφυγής, ποιότητας προϊόντων.

Και αυτή η «συμπαράταξη» οργανώσεων εργαζομένων και μικροϊδιοκτητών τι επιτυγχάνει; Τη μεγάλη ταξική συμμαχία με τη μικροαστική τάξη; Και σε ποιο σύστημα ιδεών, παλαιών ή νέων, κλειστό ή ανοιχτό, ολοκληρωμένο ή σε αναζήτηση, μαρξιστολενινιστικό, νεοαριστερό ή σοσιαλδημοκρατικό εντάσσεται αυτή η υπεράσπιση του αναχρονισμού; Ή μήπως μόνο στο ποπουλίστικο; Ας αφήσουμε όμως τον ποπουλισμό στους ποπουλιστές. Και, υιοθετώντας τη βάση αυτού του εκσυγχρονισμού, ας προτείνουμε και ας αγωνιστούμε για τα μέτρα που θα διασφαλίζουν τους εργαζόμενους, για τα μέτρα που θα αμβλύνουν τις όποιες επιπτώσεις σε ορισμένα μικροαστικά στρώματα, ας αγωνιστούμε ενάντια σε κάποιες δευτερεύουσες αρνητικές πλευρές, ας αγωνιστούμε να διευρύνουμε τις κατακτήσεις των εργαζόμενων τόσο από πλευράς μισθού όσο και από πλευράς συνθηκών εργασίας, ας προτείνουμε μέτρα που θα κατοχυρώνουν τους εργαζόμενους από παραβιάσεις και εκβιασμούς.

Δεν ξέρω αν κάνω λάθος ή αν άλλοι κάνουν λάθος. Όμως εγώ κάπως έτσι καταλαβαίνω τον προοδευτικό εκσυγχρονισμό στην πράξη. Ριζικά αντίθετο στο «φιλολαϊκό» αναχρονισμό. Εκτός κι αν με τα ίδια λόγια εννοούμε άλλα πράγματα. □

ΟΛΟΤΑΧΩΣ ΓΙΑ ΚΛΕΙΣΙΜΟ

Σε μια εποχή που οι προβληματικές βρίσκοντας ως άμεσες προτεραιότητες στο προσκήνιο με τόσες αντεγκλήσεις και αντίθετες απόψεις γύρω από το «μέλει γενέσθαι» των περισσότερων από αυτές, θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε την πραγματικότητα «μιας εξ αυτών». Το μέλλον της πρώην Χαρτοποιίας Λαδόπουλου έχει, πέρα από την οικονομική της υπόσταση, έναν έντονα κοινωνικό χαρακτήρα για τις πόλεις των Πατρών και του Αιγίου όπου βρίσκονται τα δυο εργοστάσια.

Η επιλεκτική αυτή παρουσίαση δεν μειώνει το ρόλο και τις εξελίξεις για μια άλλη προβληματική, την Πειραιϊκή Πατραϊκή, που επίσης ενδιαφέρει την περιοχή. Για την ώρα θα περιοριστούμε στην «ΕΓΛ Χαρτοποιίες Δυτικής Ελλάδος ΑΕ» μια και θεωρούμε ότι η παρούσα κατάσταση είχε «δρομολογηθεί», και παρασκηνιακά, πολύ πριν τις εκλογές της 27ης Απριλίου.

Το ιστορικό

Η εταιρεία ιδρύθηκε στις 7/4/1988 από τον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων και την Εταιρεία «ΜΕΛ» (99,7% ΟΑΕ και 0,3% η ΜΕΛ) με κεφάλαιο 2 δις 156 εκατομ. δρχ. το οποίο τον Οκτώβριο του 1989 αυξήθηκε σε 6 δις 929 εκ.

Στα περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας περιλαμβάνονται δυο εργοστάσια χαρτοποιίας, ένα στο Αίγιο και ένα στην Πάτρα με 5 παραγωγικές μηχανές, ικανές για λειτουργία, όχι όμως και για εκμετάλλευση, εάν δεν γίνουν σοβαρές επεμβάσεις μετασκευών. Η δράση της εταιρείας μέχρι τον Μάρτιο του '90 αναπτύχθηκε σε δυο τομείς, την εκπόνηση μελέτης για αγορά νέου μηχανολογικού εξοπλισμού, γενικότερες παρεμβάσεις λειτουργικές και συντήρησης στους χώρους των εργοστασίων και την υποτονική απασχόληση των παραγωγικών μηχανών του εργοστασίου της Πάτρας με στόχο τη συνέχιση της εμφάνισης των προϊόντων της εταιρείας στην αγορά και την επίτευξη μείωσης του κόστους.

Το αρχικό επενδυτικό πρόγραμμα —που είχε συνταχθεί από τον τότε πρόεδρο του Δ.Σ. της εταιρείας Α. Καρρά— α-
νερχόταν στα 11 δις δρχ. — περιελάμβαν

νε τον εκσυγχρονισμό δυο μηχανών της Πάτρας (PM5, PM6) και μια του Αιγίου, την εγκατάσταση μονάδος επεξεργασίας αποκομμάτων, την εγκατάσταση σύγχρονων μηχανημάτων επεξεργασίας χαρτιού και την εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού στο Αίγιο και στην Πάτρα. Η αναμενόμενη παραγωγική ικανότητα θα έφτανε τους 110.000 t/χρόνο, ποσότητα η οποία θεωρήθηκε τελικά υπαίτια μελλοντικών προβλημάτων των άλλων εταιρειών χαρτιού της χώρας (αν γίνει πραγματικότητα) λαμβάνοντας υπόψη την κατανάλωση χαρτιού στην χώρα (το 1988 έφτανε στους 569 χιλιάδες τόνους).

Το Δεκέμβριο του 1988 με την έναρξη υλοποίησης της επένδυσης υποβλήθηκε παράλληλα αίτηση υπαγωγής στις διατάξεις του Ν. 1262 και στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, δεδομένου ότι ο τομέας του κλάδου της χαρτοποιίας ακολουθεί σταθερά ανοδική πορεία. Μόνο τα τελευταία δέκα χρόνια η κατανάλωση χαρτιού στη χώρα μας, έχει αυξηθεί κατά 33% περίπου. Ας σημειωθεί εδώ ότι η κατανάλωση χαρτιού στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης είναι πολύ μεγαλύτερη, μακροπρόθεσμα δηλαδή ευνοούνται οι εξαγωγές χαρτιού προς την Ευρώπη.

Η ΕΤΒΑ αρχικά είχε δεχθεί να στηρίξει το επενδυτικό αυτό πρόγραμμα και «κάποιες άλλες τράπεζες το μελετούσαν» (Β. Χρυσανθόπουλος πρόεδρος του σωματείου εργαζομένων και μέλος του Δ.Σ. της εταιρείας).

Όμως το Σεπτέμβριο του '89, όταν αναλαμβάνει η νέα διοίκηση αντιμετωπίζει την έλλειψη ενδιαφέροντος και η προσπάθεια υπαγωγής στο Ν. 1262 ανήκει στο παρελθόν. Το νέο ΔΣ που αναλαμβάνει, αποτελείται από 8 άτομα με πρόεδρο τον κ. **Πετρόπουλο**, προερχόμενο από τη ΝΔ και διευθύνοντα σύμβολο τον κ. **Θ. Χόνδρο**, επίκουρο καθηγητή του πανεπιστημίου Πάτρας που προτάθηκε από το Συνασπισμό. Τα άλλα μέλη ήταν όπως και προηγούμενα με συμμετοχή των δημάρχων Πάτρας και Αιγίου, κ. **Καράβουλα** και **Σιαβελή**. Συμμετέχουν επίσης ο εκπρόσωπος του ΟΟΑΕ κ. **Α. Χατζάκος**, ο κ. **Κ. Πατίκας** στη θέση του αντιπροέδρου και οι πρόεδροι των δυο σωματείων των εργαζομένων κ. **Β. Χρυσανθόπουλος** και **Αν. Αναστασόπουλος**.

Ήδη, λόγω των προβλημάτων που προαναφέραμε, από το Μάιο του 1989 ο ΟΑΕ ενέκρινε τροποποιημένο το αρχικό επενδυτικό πρόγραμμα ύψους 7,8 δις το οποίο ανέστειλε τον εκσυγχρονισμό της χαρτοποιητικής μηχανής PM6 του εργοστασίου της Πάτρας με αντίστοιχο περιορισμό της ετήσιας παραγωγής το χρόνο στο μισό, δηλαδή σε 50-60 χιλιάδες τόνους.

Στα τέλη Φεβρουαρίου του 1990 βγαί-

νει σε τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό, ενώ ακολούθησε και ο τοπικός Τύπος, μια διαμάχη του προέδρου του ΔΣ **Πετρόπουλου** και του διευθύνοντος συμβούλου **Θωμά Χόνδρου**, όπου ο ένας κατηγορούσε τον άλλο για παράνομες προσλήψεις, βολέματα κτλ. Δόθηκε αρκετά μεγάλη έκταση στο θέμα, έγιναν ακόμη αναφορές σε «κρυφές» γκαρσονιέρες, του πρώην προέδρου του ΔΣ (επί ΠΑΣΟΚ) **Καρρά**, που «πλήρωνε η εταιρεία» και διάφορα άλλα... σκανδαλοθηρικά, για αυτοκίνητα της εταιρείας που χρησιμοποιούσαν τα στελέχη της για προσωπικές τους μετακινήσεις κτλ... Το σκανδαλοθηρικό μέρος της υπόθεσης ήρθε στο φως (γκαρσονιέρες κτλ.) από την αντεπίθεση του προέδρου στον κ. Χόνδρο.

Η διαμάχη αρχικά φάνηκε «φυσική» μια και ο πρόεδρος και ο διευθύνων σύμβουλος εκπροσωπούσαν αντίθετες πολιτικές δυνάμεις και, ας μην ξεχνάμε, οι εκλογές πλησίαζαν.

Το θέμα ενδεχομένως να έμενε εκεί. Πλην όμως, με αφορμή καταγγελίες του διευθύνοντος συμβούλου (που, αργότερα, τις αρνήθηκε) σχετικά με «κρυφά παραπήγματα», σε κάποιους χώρους του εργοστασίου, όπου υπήρχαν κρεβάτια που οι εργαζόμενοι... ξεκουράζονταν την ώρα που υποτίθεται ότι δούλευαν, άρχισε μια παραφιλολογία, από συγκεκριμένη εφημερίδα του δεξιού χώρου, για «τεμπέληδες εργάτες» που παίρνουν τσάμπα τα λεφτά τους, με έμμεσους —πλην σαφείς— υπαινιγμούς για τη χρησιμότητα ή όχι λειτουργίας του εργοστασίου.

Κύκλοι του Συνασπισμού δεν ήξεραν πού να αποδώσουν τις αφορμές που δόθηκαν από τον κ. Χόνδρο στην «αντίπερα όχθη». Διχάζονταν προς δύο κατευθύνσεις: *Παρόρμηση* (γιατί όντως υπήρχαν οι χώροι αυτοί και τους είχε φωτογραφήσει μάλιστα) ή *σκοπιμότητα*; Επεκράτησε προς στιγμήν η πρώτη άποψη αν και με κάποιες επιφυλάξεις.

Βέβαια η αλήθεια όπως συμβαίνει συνήθως σε τέτοιες περιπτώσεις βρίσκεται στη μέση. Όντως οι εργάτες είχαν στήσει κάποια... χάρντ-μπορντ (!) για να προστατεύονται από το κρύο και όντως δεν εργάζονταν όλοι. Ο λόγος όμως δεν ήταν η τεμπελιά (όπως πέρασε στους Πατρινούς από τα δημοσιεύματα) αλλά η στασιμότητα της εφαρμογής του επενδυτικού προγράμματος η οποία είχε αρχίσει να παρουσιάζεται ήδη· δούλευε μόνο μία μηχανή και αναμένονταν ο εκτελωνισμός μιας ακόμα τουλάχιστον, για να μπει η παραγωγή σε κάποια σειρά. Εξάλλου, πώς να απολυθούν εργάτες που βρίσκονται ελάχιστα χρόνια πριν τη συνταξιοδότηση και που η μόνη δουλειά που γνωρίζουν, εδώ και δεκαετίες, έχει σχέση με την παραγωγή χαρτιού.

ροτοποιία Λαδόπουλου

της Όλγας Φωτακοπούλου

Αυτή η πλευρά του νομίσματος δεν πέρασε —εσκεμμένα νομίζουμε— στον Τύπο. Όλους αυτούς τους μήνες έγινε προσπάθεια να καλλιεργηθεί στο κοινό η άποψη για τη μη παραγωγικότητα των εργαζομένων.

Λόγω της αναταραχής που προκλήθηκε, το ΔΣ αποφασίζει να καλέσει για ενημέρωση τους φορείς του νομού πράγμα, που έγινε. Συστήθηκε και μια διακομματική επιτροπή από βουλευτές και των τριών κομμάτων οι οποίοι δεσμεύτηκαν να προσπαθήσουν να επιτύχουν τη συνέχιση του χρηματοδοτικού προγράμματος. Μεσολάβησαν οι εκλογές της 9ης Απριλίου. Λίγες μέρες μετά τις εκλογές η εφημερίδα «Πελοπόννησος» (υποστηρίζει τη ΝΔ) δημοσιεύει την είδηση ότι «από τη Δευτέρα σταματά εντελώς η παραγωγή χαρτί στο Λαδόπουλο μια και θα τεθεί εκτός λειτουργίας η μοναδική μηχανή που παρήγαγε έργο». Τονίζοταν, ιδιαίτερα ότι η απόφαση είχε ληφθεί από τον διευθύνοντα σύμβουλο Θωμά Χόνδρο. Ακολούθησε αναταραχή γιατί οι εργαζόμενοι το έμαθαν από τη συγκεκριμένη εφημερίδα παρόλο που ο πρόεδρος του σωματείου τους συμμετείχε στο ΔΣ —άρα το θέμα δεν πέρασε από αυτό. Την ευθύνη της απόφασης, πήρε ο διευθύνων σύμβουλος αιτιολογώντας την απόφασή του αυτή με το επιχείρημα ότι «μέχρι να συνεχιστεί το επενδυτικό πρόγραμμα είναι προτιμότερο να σταματήσει η παραγωγή και να πληρώνονται οι εργάτες χωρίς να δουλεύουν γιατί έτσι παύουν να υπάρχουν τελετουργικά έξοδα και... μειώνεται η ζημιά».

Κανείς δεν έμαθε τελικά από πού διέρρευσε η είδηση στον Τύπο, πριν ενημερωθούν καν οι ενδιαφερόμενοι.

Οι εξελίξεις των τελευταίων εννέα εβδομάδων σηματοδοτούν δύο γεγονότα: Την αλλαγή του ΔΣ όπου παραμένει ο διευθύνων σύμβουλος Θ. Χόνδρος. Ο Συνασπισμός δεν θεωρεί ότι εκπροσωπείται στο ΔΣ —σύμφωνα με δελτίο Τύπου της περασμένης εβδομάδας. Φεύγουν από το ΔΣ οι δήμαρχοι Πατρών και Αιγίου. Αντικαθίσταται και ο Χατζάκος. Ήταν κι αυτός, όπως και οι δήμαρχοι, της άποψης να συνεχιστεί και να ολοκληρωθεί το επενδυτικό πρόγραμμα. Αλλάζει επίσης ο μέχρι πρότινος πρόεδρος του ΔΣ κ. Πετρόπουλος, παρόλο που είχε προταθεί από τη ΝΔ.

Ευτυχώς μένουν στο ΔΣ οι δύο πρόεδροι των εργαζομένων κ. Χρυσανθακόπουλος και Αναστασόπουλος. Το «πάνω χέρι» εδώ το έχει το ΠΑΣΟΚ που κρυφφλερτάρει —έτσι κι αλλιώς— με την ιδιωτικοποίηση της επιχείρησης πριν τις εκλογές παρόλες τις δεσμεύσεις των βουλευτών του. Απόδειξη η στάση, του ενός τουλάχιστον από τους προέδρους, του κ. Β. Χρυσανθακόπουλου ο οποίος

σε συζήτηση που είχαμε μαζί του δεν αρνήθηκε την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας «υπό όρους», δηλαδή «τη διασφάλιση ενός μίνιμουμ ποσού πώλησης των ακινήτων και των μηχανημάτων των οποίων η αξία ανέρχεται σε διψήφιο αριθμό δις».

Ο κίνδυνος είναι ορατός από καιρό: το εργοστάσιο κινδυνεύει να κλείσει. Μετά από 50 και πλέον χρόνια ζωής συγκεντρώνει πάρα πολλές πιθανότητες η προοπτική πώλησης των ακινήτων και μηχανών, έναντι ευτελούς —αναλογικά— ποσού και η διάλυσή του.

Ψάχνοντας για δημοσιεύματα που να αφορούν την «ΕΓΛ Χαρτοποιίες Δυτικής Ελλάδας ΑΕ» αναδημοσιεύουμε μέρος της συνέντευξης του κ. Πάνου Ζερίτη προέδρου της Χαρτοβιομηχανίας Θράκης στο περιοδικό «ευρω-οικονομία» και συγκεκριμένα το σημείο εκείνο των προτάσεων του για τις προβληματικές των επιχειρήσεων του χώρου. Για το πρώην εργοστάσιο Λαδόπουλου προτείνει: «Κατ' αρχήν η ΑΕΕΧ και ΕΓΛ (Πάτρα) είναι ΝΕΚΡΕΣ από ετών από προσωπικό, τεχνολογία, Layout και ενδεικνύται, ΕΚΠΟΙΗΣΗ του εξοπλισμού και η μετατροπή της σε ξενοδοχείο, νοσοκομείο ή μουσείο ή ΚΑΠΗ και της ΕΓΛ η μετατροπή του προ των γραμμών του τρένου, χώρου σε πάρκο Ε. Λαδόπουλου και του όπισθεν των γραμμών σε εργατικές πολυκατοικίες... για τα δύο αυτά εργοστάσια η λύση είναι εκποίηση του μηχανολογικού εξοπλισμού για μεταφορά σε άλλους χώρους με ηλεκτρομηχανικές βελτιώσεις, νέο layout, νέο προσωπικό και νέους υγιείς φορείς και η πώληση ή αξιοποίηση των κτιρίων ή γηπέδων».

Να υποθέσουμε ότι η «Χαρτοποιία Θράκης ΑΕ» ενδιαφέρεται ειλικρινά για το καλό μιας επιχείρησης ανταγωνιστικής που αν ολοκλήρωνε ο ΟΟΑΕ το επενδυτικό της πρόγραμμα στα 7,8 δις (εξάλλου ήδη έχουν επενδυθεί 4 δις) θα μπορούσε να γίνει μια κερδοφόρα ανταγωνιστική εταιρεία, όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά μακροπρόθεσμα και για την ευρωπαϊκή αγορά, με απόσβεση της επένδυσης της μέσα σε 6 χρόνια; Το επενδυτικό πρόγραμμα σταμάτησε τον Απρίλιο. Αυτό πρακτικά σημαίνει, πέραν των άλλων, επιβάρυνση 65 εκατ. δρχ. για κάθε μήνα καθυστέρησης. Οποιαδήποτε καθυστέρηση και κωλυσίεργία από πλευράς υπηρεσιών (οικονομικών και βιομηχανίας) κοστίζει εκατομμύρια, και βέβαια δεν πείθει η πρόταση να αγοραστεί η εταιρεία από τους εργαζόμενους και να μετεξελιχθεί σε εταιρεία λαϊκής βάσης, πράγμα που θεωρείται μάλλον ανεδαφικό μια και αναφερόμαστε σε κάποια δις.

Τι επιφυλάσσει τελικά το μέλλον στην ΕΓΛ Χαρτοποιία Δ. Ελλάδος ΑΕ; Πολύ σύντομα θα το μάθουμε: μαζί με μας και οι εργαζόμενοι. □

Νέες Εκδόσεις

ΒΑΣ. Ι. ΛΑΖΑΝΑ

ΠΡΟΠΕΡΤΙΟΣ

[SEXTUS PROPERTIUS]

Ολόκληρο το ελληνικό κείμενο του έργου
(προλεγόμενα - έμμετρη μετάφραση - σχόλια)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΒΑΣ. Ι. ΛΑΖΑΝΑ

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΡΩΤΙΚΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

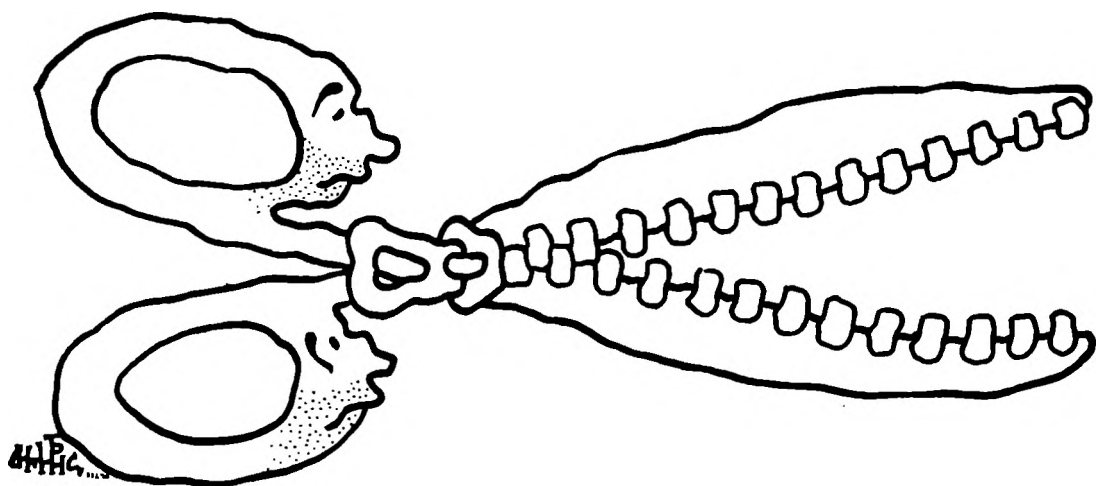
Προλεγόμενα - Αποσπασμα - Έκδοση με σχόλια
Σχόλια - Επεξεργασία κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

Η ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΙΣΜΩΝ ΚΑΙ Ο

Η ΕΚΡΗΞΗ των εθνικισμών αποτελεί σήμερα ένα φαινόμενο μπροστά στο οποίο δεν μπορεί κανείς να εθελοτυφλεί. Δεν είναι βέβαια καινούργιο φαινόμενο ούτε ενιαίο όσον αφορά τις ιδεολογικές καταβολές και προσδέσεις του με άλλες σύγχρονες ιδεολογίες, ούτε ως προς τις εξωτερικές πολιτικές του εκδηλώσεις.

ΑΠΟΚΤΑ όμως σήμερα βαρύνουσα σημασία από το γεγονός ότι κράτη μπαίνουν στον πειρασμό να χρησιμοποιήσουν τον εθνικισμό είτε σαν διέξοδο από τα δικά τους εσωτερικά προβλήματα είτε χρησιμοποιώντας τις λεγόμενες «στρατηγικές μειονότητες», ώστε και την εσωτερική τάξη μιας άλλης χώρας να διασαλεύσουν αλλά και να δημιουργήσουν προγεφυρώματα για έμμεσες, συγκαλυμμένες ή άμεσες και απροκάλυπτες εδαφικές διεκδικήσεις. Γιατί η λογική κατάληξη είναι πάντα η διαμόρφωση καινούργιων εδαφικών σχεδιασμών επί χάρτου.

ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΧΕ κανείς καμιά αντίρρηση εκεί όπου υπάρχουν πραγματικές μειονότητες κι όχι δημιουργήματα της προπαγάνδας να υποστηριχθούν τα δικαιώματα των μειονοτήτων και να δημιουργηθούν όλες εκείνες οι συνθήκες που επιτρέπουν την ανεμπόδιση ανάπτυξη της ιδιαιτερότητάς τους. Αλλά ταυτόχρονα η ισονομία και ισοπολιτεία των μειονοτήτων εντός του κρατικού πλαισίου όπου διαβιούν δεν πρέπει να επιτρέψει τη διαπραγμάτευση της εδαφικής ακεραιότητας και κυριαρχίας. Δεν πρέπει να δώσει έστω και την εντύπωση ότι δημιουργούνται δίαυλοι ξένης κρατικής επιρροής.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ των μειονοτήτων και των εθνοτήτων βρίσκεται αυτόν τον καιρό σε ιδιαίτερη έξαρση. Οι αλλαγές στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη ήταν η μια αφορμή μετά τη χαλάρωση του κεντρικού ελέγχου που ασκούσε το σοβιετικό κράτος. Σε μια άλλη περιοχή, τη Μέση Ανατολή, το Ισλάμ και η αναζωπύρωση του θρησκευτικού φανατισμού αποτελεί άλλη εστία αμφισβήτησης και ακύρωσης της ανοχής ετερόδοξων και εθνικών μειονοτήτων. Όμως και σε άλλες περιοχές, στη Δυτική Ευρώπη, λ.χ. περιθωριοποιημένες εθνικές ενότητες αποκτούν συνείδηση της ταυτότητάς τους και η αφύπνιση του αντισημιτισμού δημιουργούν αιτίες καχυποψίας σε ειρηνικά συνυπάρχοντες μέχρι σήμερα πληθυσμούς.

ΕΙΝΑΙ πολύ αισιόδοξοι λοιπόν εκείνοι που θεωρούν ότι ο κόσμος μας εκλογικεύεται, ή ότι γίνεται πιο ανεκτικός καθώς βαδίζουμε προς τον 21ο αιώνα.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ στα Βαλκάνια, από τις απροσχημάτιστες πλέον ενέργειες γειτονικών χωρών, δημιουργούνται οι συνθήκες μιας εύφλεκτης πυριτιδαποθήκης με απρόβλεπτες συνέπειες —και για τη χώρα μας.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ αυτό θέτει ο Βασίλης Ζήσης σε μια πρώτη προσέγγιση των τελευταίων εξελίξεων. Σε επόμενες σελίδες ο Νίκος Χίος, εξειδικεύει το «μακεδονικό» ως πρόβλημα ανάμεσα στη Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία. Το ΑΝΤΙ θα παρακολουθήσει τα προβλήματα αυτά και σε επόμενες έρευνες.

Παρά την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και την ακύρωση στην πράξη του μαρξισμού - λενινισμού, η διαλεκτική των αντιθέσεων διατηρεί όπως φαίνεται πλήρη την ισχύ της. Έτσι, οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη δεν είχαν ως αποτέλεσμα μόνο την «επικράτηση της Δημοκρατίας» —όπως διακηρύσσει σε κάθε περίπτωση και ο κ. Κων. Μητσοτάκης— και την απελευθέρωση των δημιουργικών δυνάμεων που καταπίεζαν τόσα χρόνια τα καθεστώτα τύπου Τσαουσέσκου. Είχαν επίσης ως αποτέλεσμα και την εμφάνιση στο προσκήνιο της σύγχρονης ιστορίας αντίρροπων δυνάμεων που τείνουν να επαναφέρουν την Ευρώπη σε μια εποχή άκρατου σωβινισμού και σκοταδισμού, όπως αυτή που επικρατούσε στα χρόνια των Βαλκανικών Πολέμων.

Παράδειγμα, η αναβίωση του εθνικισμού, ο οποίος, με επίκεντρο τα Βαλκάνια και τη μείζονα περιοχή τους απειλεί να ανατρέψει ανά πάσα στιγμή τις εύθραυστες ισορροπίες που προσπαθούν να επιβάλλουν και να διατηρήσουν οι Μπους και Γκορμπατσόφ.

Είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε αυτή την αναβίωση κατά τη διάρκεια της συνόδου των 35 κρατών - μελών της «Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη» (ΔΑΣΕ) στην Κοπεγχάγη. Κύριο θέμα της συνόδου αυτής ο έλεγχος της εφαρμογής των διατάξεων της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι για τα «ανθρώπινα δικαιώματα». Κάτω όμως από την επιρροή παραγόντων όπως η αναβίωση των εθνικιστικών διεκδικήσεων σειράς κρατών - μελών της ΔΑΣΕ και η δράση σωβινιστικών οργανώσεων, όπως αυτές που ελέγχονται από τα Σκόπια, η διάσκεψη της Κοπεγχάγης εξελίχθηκε σε ένα «φόρουμ» για τις εθνικιστικές και μειονοτικές διεκδικήσεις στην Ευρώπη.

Ζητήματα όπως αυτά της αλβανικής μειονότητας στη Γιουγκοσλαβία, των μουσουλμανικών μειονοτήτων στις περισσότερες χώρες των Βαλκανίων και των γερμανόφωνων στην Κεντρική Ευρώπη σε συνδυασμό με σωβινιστικές διεκδικήσεις όπως αυτές της Τουρκίας και των Σκοπίων σε βάρος της Ελλάδας και της Βουλγαρίας, δημιούργησαν στη διάσκεψη της Κοπεγχάγης ένα κλίμα που θύμιζε περισσότερο την Ευρώπη στις παραμονές του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου και όχι τη σημερινή.

Βέβαια οι εθνικιστικές και μειονοτικές διεκδικήσεις πήραν συγκαλυμμένη μορφή μέσα στις επίσημες συνεδριάσεις της

ΝΕΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΣΥΜΜΑΧΙΩΝ

του Βασίλη Ζήση

«ολομέλειας» των 35 κρατών-μελών της ΔΑΣΕ και της Αλβανίας που συμμετείχε για πρώτη φορά ως παρατηρητής. Εκεί οι εδαφικές διεκδικήσεις των Σκοπίων και της Άγκυρας σε βάρος της Ελλάδας και της Βουλγαρίας τέθηκαν από τις επίσημες αντιπροσωπείες της Γιουγκοσλαβίας και της Τουρκίας με τη μορφή του «σεβασμού των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων».

Έξω όμως από το επίσημο «φόρουμ» και κατά τη διάρκεια των «παράλληλων» με τη ΔΑΣΕ εκδηλώσεων που οργανώθηκαν στην Κοπεγχάγη είχαν την ευκαιρία να κινητοποιήσουν δεκάδες οργανώσεων και παραγόντων για τα «ανθρώπινα δικαιώματα» —των αποκαλούμενων «ακτιβιστών»— οι οποίοι, κατάλληλα καθοδηγμένοι, έθεσαν σαφώς τις εδαφικές διεκδικήσεις του ενός κράτους από το άλλο.

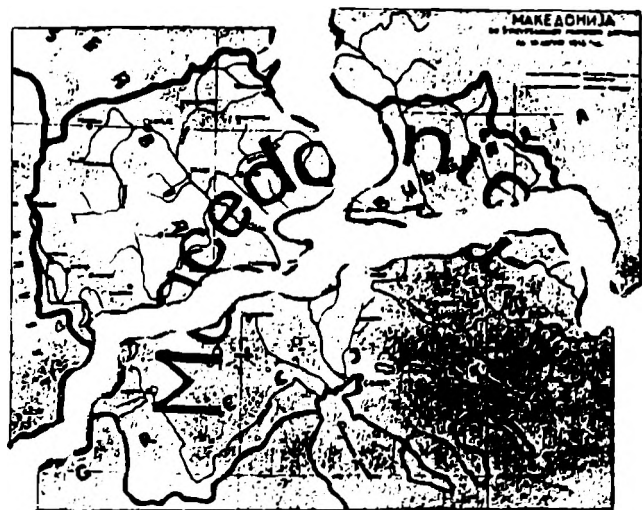
Η αναβίωση του «μακεδονικού»

Παράδειγμα οι «σλαβομακεδονικές» οργανώσεις που ελέγχουν και καθοδηγούν τα Σκόπια οι οποίες παρουσίασαν μια πρωτοφανή κινητικότητα στην Κοπεγχάγη, με συζητήσεις, παραστάσεις και συνεντεύξεις τύπου μέσω των οποίων ζητούσαν από την Ελλάδα να αναγνωρίσει τις, ανύπαρκτες κατά τα άλλα «μακεδονική μειονότητα και γλώσσα». Τα κυρίαρχα στοιχεία της δράσης αυτής των «σλαβομακεδονικών» οργανώσεων στην Κοπεγχάγη, η οποία εκδηλώθηκε σε συνδυασμό με το νέο αποκλεισμό των ελληνογιουγκοσλαβικών συνόρων και την έγερση του «μακεδονικού» επισήμως πλέον από την κυβέρνηση του Βελιγραδίου ήταν τα εξής:

Πρώτον, η προβολή συγκεκριμένων εδαφικών διεκδικήσεων σε βάρος της Ελλάδας, οι οποίες εκφράζονται με τον καλύτερο τρόπο στους χάρτες που μοιράζαν οι εν λόγω οργανώσεις στην Κοπεγχάγη και αναδημοσιεύουμε στις στήλες αυτές. Σύμφωνα με τους χάρτες αυτούς και την προπαγάνδα των Σκρπίων η «ενιαία Μακεδονία» διαμελίσθηκε το 1912 στη «γιουγκοσλαβική Μακεδονία» (την οποία αποτελεί σήμερα η «Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας»), τη «βουλγαρική» και την «ελληνική», την οποία τα Σκόπια αποκαλούν «Αιγαιική Μακεδονία», ή «Μακεδονία του Αιγαίου». Αλλά, σύμφωνα πάντα με την σκοπιανή προπαγάνδα, ο «διαμελισμός» της Μακεδονίας είναι μόνο μια «προσωρινή κατάσταση», την οποία θα αλλάξει συντομα ο γνωστός «αγώνας των λαών», μέσω του ο-

Ο χάρτης γης «ενιαίας Μακεδονίας» που διεκδικούν τα Σκόπια.

Χάρτης που διένειμε η «Ενωση των Μακεδόνων στην Πολωνία».

ποιου θα αποκατασταθεί η «ενότητα τη Μακεδονίας».

Δεύτερον, η δημόσια εμφάνιση για πρώτη φορά στην Κοπεγχάγη του «άξονα Άγκυρας-Βελιγραδίου», την ύπαρξη του οποίου είχαν διαπιστώσει εδώ και αρκετό καιρό οι αρμόδιες διευθύνσεις του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών. Καθόλη τη διάρκεια της διάσκεψης η επίσημη τουρκική αντιπροσωπεία υποστήριξε με κάθε τρόπο τις διεκδικήσεις των Σκοπίων με αποκορυφωμα μια ομιλία του γνωστού ως οργάνου της τουρκικής προπαγάνδας, καθηγητή στο πανεπιστήμιο της Άγκυρας Τουρκάγια Αταόβ, αρχισυντάκτη επίσης του κυβερνητικού εντύ-

που της Άγκυρας Daily News. Μιλώντας στις 16.6 κατά τη διάρκεια ενός «φόρουμ» για τα «μειονοτικά δικαιώματα» ο κ. Αταόβ υιοθέτησε πλήρως τις απόψεις των Σκοπίων για το «μακεδονικό» και ζήτησε, καταχειροκροτούμενος από τους εκπροσώπους των σλαβομακεδονικών οργανώσεων, από την ελληνική κυβέρνηση να αναγνωρίσει τη «μακεδονική μειονότητα και γλώσσά». Την επόμενη ημέρα οι επιδιώξεις του άξονα Άγκυρας-Βελιγραδίου κατέστησαν περισσότερο σαφείς με την κυκλοφορία ενός ακόμα χάρτη από τις σλαβομακεδονικές οργανώσεις. Πρόκειται για ένα χάρτη της «Ενιαίας Μακεδονίας», η οποία, όπως μπορεί να διαπιστώσει και ο αναγνώστης του ΑΝΤΙ εκτείνεται από τα Σκόπια μέχρι τον Όλυμπο και από τα αλβανικά σύνορα μέχρι τον ποταμό Νέστο. Δηλαδή ο χάρτης των Σκοπίων αποκόβει τη Δυτική Θράκη από την υπόλοιπη Ελλάδα, προσφέροντας την στην Άγκυρα, η οποία τη διεκδικεί μακροπρόθεσμα. Σημειώνουμε ότι όπως μας δήλωσε, καλά πληροφορημένη, για τα διπλωματικά παρασκήνια, πηγή «αν πίσω από τις διεκδικήσεις των Σκοπίων κρύβεται η Άγκυρα, τότε είναι σχεδόν σίγουρο ότι ενορχηστρωτής όλων αυτών είναι η CIA» Δεν αναπαράγουμε τα επιχειρήματα περί «ιμπεριαλιστικών συνωμοσιών», αλλά τα λόγια του συνομιλητή μας μας θυμίσαν τη δημοσίευση πριν από είκοσι ημέρες στην «Ελευθεροτυπία» και την «Απογευματινή» ενός χάρτη της CIA, ο οποίος αποτελούσε πιστό αντίγραφο του χάρτη των Σκοπίων για την «Ενιαία Μακεδονία». Αυτά προς γνώση των εκάστοτε συνομιλητών από ελληνικής πλευράς των κ. Μπους και Μπαϊγκερ, ενόψει μάλιστα της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Λονδίνο.

Τρίτον, η δημόσια εμφάνιση, για πρώτη φορά, Ελλήνων υπηκόων από τη Φλώρινα ως εκπροσώπων μιας ελεγχόμενης από τα Σκόπια οργάνωσης που δραστηριοποιείται για την ανακίνηση του «μακεδονικού» με έδρα τη Θεσσαλονίκη και τίτλο «Μακεδονική Οργάνωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» με έδρα φυσικά τη «Salonica» (Σ.Σ. από τη σλαβική παραφθορά «Solun») και όχι τη Θεσσαλονίκη. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες η οργάνωση αυτή ιδρύθηκε το 1984 και μέλη της είναι κυρίως απόγονοι των Σλαβομακεδόνων ανταρτών του Εμφυλίου, ηλικίας σήμερα «γύρω στα 35». Η δημόσια εμφάνιση Ελλήνων υπηκόων, μελών μιας οργάνωσης με σαφείς εδαφικούς στόχους εναντίον της Ελλάδας θεωρείται α-

πό πηγές του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών «σταθμός» στις διεκδικήσεις των Σκόπιων και «απαρχή» μιας νέας και περισσότερο επικινδυνης φάσης του λεγομένου «μακεδονικού».

«Ξυπόλητοι στ' αγκάθια»

Θα αναφερθούμε σε επόμενα τεύχη στις άλλες και άκρως ενδιαφέρουσες πτυχές της ανακίνησης του «μακεδονικού», όπως η πλευρά που αφορά την πραγματική ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου, η οποία δεν έχει ακόμα αρχίσει να γράφεται. Σήμερα θα περιορισθούμε κυρίως στην επισήμανση των σοβαρότατων αδυναμιών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ενόψει της επικινδυνης τροπής που παίρνει η αναβίωση του εθνικισμού στα Βαλκάνια περιοχή η οποία είναι γνωστή και ως «πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης».

Δέσμια, ακόμα, των προκαταλήψεων και των διαχωριστικών γραμμών που επικράτησαν επί δεκαετίες στον τόπο μας, η ελληνική εξωτερική πολιτική αδυνατεί σήμερα να συλλάβει το «νόημα των καιρών» και να υπερασπίσει μακροπρόθεσμα και αποτελεσματικά τα εθνικά συμφέροντα. Έτσι περιορίζεται, όπως για μια ακόμα φορά είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε στην Κοπεγχάγη, σε μια αμυντική τακτική, η οποία όμως αν δεν «διορθωθεί» θα μεταλλαχθεί «αναγκαστικά» σε μια «συρρικνωτική» (αν είναι δοκιμος ο όρος) πολιτική.

Η αναφορά δεν είναι μόνο για το «μακεδονικό» ή το «τουρκικό». Η διαπίστωση

αυτή αφορά κυρίως τις συνολικές μεταταξικές και εθνικές μεταλλαγές στην Ευρώπη, τις οποίες αδυνατούμε στην κυριολεξία να πάρει ελεγχθούμε και σαν έθνος και σαν λαός. Ένα ακόμα παράδειγμα

Η Ιταλία ως τοπική... υπερδύναμη

Στην Κοπεγχάγη εκδηλώθηκε επίσης η ύπαρξη ενός ακόμα «άξονα» ο οποίος τείνει να συνδέσει μεταξύ τους τις χώρες της παλιάς Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας, δηλαδή, τη σημερινή *Αυστρία, Ιταλία, Γιουγκοσλαβία, Ουγγαρία και Τσεχοσλοβακία*. Στα πλαίσια ενός «συνασπισμού εθνικών συμφερόντων» ο οποίος αποκαλείται επίσημα «**Πενταγωνική Συμμαχία**» οι πέντε αυτές χώρες υπέβαλαν στο επίσημο «φόρουμ» της ΔΑΣΕ στην Κοπεγχάγη μια πολύ «προωθημένη», όπως χαρακτηρίζεται, πρόταση για την αναγνώριση των μειονοτήτων, η οποία περιλαμβάνει έναν «χάρτη των μειονοτικών δικαιωμάτων» και προβλέπει, μεταξύ άλλων, την αναγνώριση του «δικαιώματος της αυτοδιαθεσης», την αναγνώριση της οποιασδήποτε «μειονοτικής γλώσσας» από τα κράτη-μέλη της ΔΑΣΕ, την ίδρυση μειονοτικών σχολείων και την «αναλογική εκπροσώπηση στη Βουλή» των μειονοτήτων.

Απο τη στιγμή που δεν υπάρχει ένα κοινό αποδεκτός ορισμός της έννοιας «μειονότητα», ο καθένας μπορεί να αντιληφθεί που μπορεί να οδηγήσει η αποδοχή αυτής της πρότασης των «πεντε» και ποιες μπορεί να είναι οι συνεπειές της στη σημερινή Ευρώπη και ιδίως στα ταραγμένα Βαλκάνια.

Η *Ουγγαρία* πρωταγωνιστεί στην «Πενταγωνική» επειδή ενδιαφέρεται κυρίως για την τύχη της δικής της μειονότητας στη Ρουμανία (Τρανσυλβανία).

Η *Γιουγκοσλαβία* επειδή, όπως δηλώσε πρόσφατα επίσημως το Βελιγράδι, ενδιαφέρεται για την τύχη των δικών της όχι «μειονοτήτων», αλλά διεκδικήσεων και διεξόδων, στις γειτονικές χώρες (δηλαδή Ελλάδα και Βουλγαρία), ως δύναμη αντίρροπη στις διαλυτικές τάσεις που επικρατούν σήμερα στο εσωτερικό της (Δεν ήταν λίγοι οι ξένοι, διπλωμάτες που υποστήριζαν στην Κοπεγχάγη ότι «όπου να 'ναι οι Σλοβένοι και οι Κροάτες θα αποσχιστούν από τη Γιουγκοσλαβία»).

Η *Αυστρία*, με τη σειρά της, ενετάχθη στην «Πενταγωνική» επειδή υποστήριζε ανεκαθεν τα «μειονοτικά δικαια», αλλά και επειδή, όπως υποστηρίζουν κάποιοι «τολμηροί» επιδιώκει να μετεξελιχθεί στο «προγεφυρωμα» του «πανγερμανισμού» στη νέα εποχή (βλ. γερμανικές διεκδικήσεις στη Σιλεσία, τη Ρωσία κτλ.). Άλλωστε δεν αποτελεί «μυστικό» η υποστήριξη που παρέχει η Βόννη στις επιδιώξεις της «Πενταγωνικής».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει για την Ελλάδα η συμμετοχή της *Ιταλίας* στην επανεμφάνιση του αυστρουγγρικού φαντάσματος. Σύμφωνα με διπλωματικούς κύκλους η συμμετοχή της Ιταλίας στην «πενταγωνική» συνδυάζεται με τον πρωταγωνιστικό ρόλο της στην λεγόμενη «Αδριατική Πρωτοβουλία», μια προσπάθεια που κάτω από το πρόσχημα της «προστασίας του περιβάλλοντος» (και κυρίως της Αδριατικής θάλασσας) υποκρύπτει την αναβίωση των παλαιών στρατηγικών βλέψεων της Ρώμης στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Επί Μπενίτο Μουσσολινι η γηραιά Ρώμη θεωρούσε ότι ο στρατηγικός έλεγχος της Ανατολικής Μεσογείου δεν ανήκε «δικαιωματικά» στις δυτικές δυνάμεις (Αγγλία και Γαλλία), αλλά στις τοπικές, οι οποίες έπρεπε να «αυτοπροσδιορισθούν», να αναθέσουν δηλαδή την κηδεμονία της περιοχής στην ίδια την Ιταλία. Έτσι δικαιολογήθηκε τότε ο Αλβανικός Πόλεμος.

Σήμερα οι ίδιοι διπλωματικοί κύκλοι θεωρούν ότι η Ιταλία επιδιώκει μέσω της «Αδριατικής Πρωτοβουλίας» και της «Πενταγωνικής» τη ματαιώση της «Διαβαλκανικής Συνεργασίας» (Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Τουρκία), την οποία θεωρεί «κατάλοιπο του διπολισμού» και την ανάδειξή της σε «τοπική υπερδύναμη».

* * *

Πέραν της αποτελεσματικότητας την οποία μπορεί να έχουν οι όποιες εθνικιστικές επιδιώξεις, όσα εκθέσαμε σήμερα αποδεικνύουν κυρίως τη διαχρονικότητα και τη μονιμότητα των εθνικών επιδιώξεων σειράς γειτονικών κρατών, όπως η Τουρκία, η Γιουγκοσλαβία και η Ιταλία. Πράγμα που τις εξοπλίζει με μια σταθερή πυξίδα πλεύσης στη σημερινή καθημερινά μεταβαλλόμενη πραγματικότητα.

Φυσικά δεν μπορεί να διαπιστωθεί το ίδιο και για την Ελλάδα. Εδώ, και εξαιτίας κυρίως των εσωτερικών πολιτικών προβλημάτων, η διεθνής κατάσταση εξακολουθεί και αντιμετωπίζεται βάσει μιας νέας, αντιστροφής του «διπολικού μοντέλου». Αν το ΠΑΣΟΚ στήριζε την κατ'εμφημισμόν αποκαλούμενη «εξωτερική» πολιτική του στη συμμαχία με το «σοσιαλιστικό» και τον «τρίτο» κόσμο, η ΝΔ επιστρέφει πλησίον στο «δυτικό κόσμο». Όμως ποιος μπορεί σήμερα να ισχυριστεί ότι υφίσταται ακόμα ο διαχωρισμός σε Δύση και Ανατολή σύμφωνα με τα παλιά σχήματα; Είναι καιρός να αντιληφθούν και στο υπουργείο Εξωτερικών αλλά και στις ηγεσίες των κομμάτων, ότι η νέα πραγματικότητα είναι η «Πενταγωνική» και ότι το ΝΑΤΟ και το Συμφωνο της Βαρσοβίας μόνο ως... πολιτιστικά ιδρύματα θα μπορούν να υπάρξουν στο μέλλον.

ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ, ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗΣ
τεύχος 8, Ιούνης 1990

Εκπαιδευτική ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ
CASA DIAMKA
Οικονομία στη Γιουγκοσλαβία
Καύση απορριμμάτων ή ανακύκλωση;
Πόσο επικίνδυνη είναι η τράπεζα άρακας;
Συνέντευξη: Χανς Μπέρκχαους, Γενικός Γραμματέας

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΑΘΗΝΑ 3602.644 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 222.503

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΤΑΙ

του Νίκου Χίου

Η επίσημη γιουγκοσλαβική προπαγάνδα ισχυριζόταν ότι στη Βουλγαρία και συγκεκριμένα στην περιοχή του Μπλαγκόεφγκραντ (η αποκαλούμενη και ως «Μακεδονία του Πιρίν») κατοικεί «μακεδονική μειονότητα» η οποία καταπιέζεται. Από την πλευρά της η Βουλγαρία διακήρυττε ότι παρόμοια μειονότητα δεν υπάρχει και δεν έχει εδαφικές διεκδικήσεις έναντι καμίας γειτονικής χώρας. Υπενθύμιζε, ωστόσο, —μέσω, κυρίως, των Βούλγαρων ιστορικών— ότι στο παρελθόν οι άλλες «δύο Μακεδονίες» εκατοικούντο στην πλειοψηφία τους από βουλγαρικό πληθυσμό.

Ωστόσο, με τη διακήρυξη της βουλγαρικής Βουλής (6 Μαρτίου 1990), την τοποθέτηση της Βουλγαρίας στον ΟΗΕ (17.5.1990) και την πρόσφατη ομιλία του Βούλγαρου εκπροσώπου στη Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Κοπεγχάγη σημειώθηκε σημαντική αλλαγή στη θέση της χώρας αυτής επί του ζητήματος. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι ενδεικτικό το δημοσίευμα της εφημερίδας του ΒΣΚ «Ντούμα» με ημερομηνία 10.6.90 και σύμφωνα με το οποίο «στις συνθήκες της δημοκρατικής εξέλιξης της βουλγαρικής κοινωνίας θα τεθεί νομοτελειακά το ζήτημα για την τύχη, τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του βουλγαρικού πληθυσμού στη Γιουγκοσλαβία και πιο συγκεκριμένα στη σημερινή Σ.Δ. της Μακεδονίας».

Σημειώνεται ότι παρόμοια θέση έχει αναπτύξει και ο ηγέτης της αντιπολίτευσης (ΕΔΔ) Ζέλιο Ζέλεφ, σε συνέντευξή του τον Ιανουάριο στην τηλεόραση των Σκοπίων, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι «οι Μακεδόνες είναι οι πιο καθαροί Βούλγαροι».

Το δημοσίευμα που προαναφέραμε είχε ως αντικείμενο να διαψεύσει γιουγκοσλαβικά δημοσιεύματα γύρω από τη συνάντηση των πρωθυπουργών Αντρέι Λουκάνωφ και Αντε Μάρκοβιτς στο Νίς της Γιουγκοσλαβίας στις 30 Μαΐου. Η εφημερίδα του Βελιγραδίου «Μπόρμπα» ερμηνεύοντας τη δήλωση του Αντε Μάρκοβιτς ότι «και τα πλέον ευαίσθητα ζητήματα δεν παραμελήθηκαν», θα γράψει την επομένη της συνάντησης: «Είχε υπόψη του πριν από όλα το ζήτημα που αφορά την κατάσταση της μακεδονικής εθνικής μειονότητας στη Βουλγαρία, το οποίο συζητήθηκε λεπτομερώς στην πα-

Η πολιτική αλλαγή που συντελέστηκε στη Βουλγαρία με την ανατροπή του Τοντόρ Ζίβκωφ έδωσε το έναυσμα σε κυβερνητικούς και άλλους κύκλους στη Γιουγκοσλαβία να θέσουν εκ νέου και εντονότερα το ζήτημα της «μακεδονικής μειονότητας» στη Βουλγαρία. Είναι γνωστό ότι οι σχέσεις των δύο χωρών είχαν επανειλημμένως διαταραχθεί στο παρελθόν με επίκεντρο την περιοδική ανακίνηση αυτού του ζητήματος.

ράλληλη συνάντηση των υφυπουργών Εξωτερικών των δύο χωρών».

Και εάν οι δηλώσεις του Αντε Μάρκοβιτς δεν ήταν και τόσο σαφείς, προσέθεξε ωστόσο ο εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών της Γιουγκοσλαβίας, Ιβο Βάιγκλ, για να δηλώσει: «Κατά τη διάρκεια των πολυωρών συνομιλιών εξετάστηκε επανειλημμένως το πρόβλημα της μακεδονικής μειονότητας στη Βουλγαρία... Και οι δύο πλευρές συνει-

δητοποιούν ότι το πρόβλημα είναι σημαντικό και απαιτεί λύση».

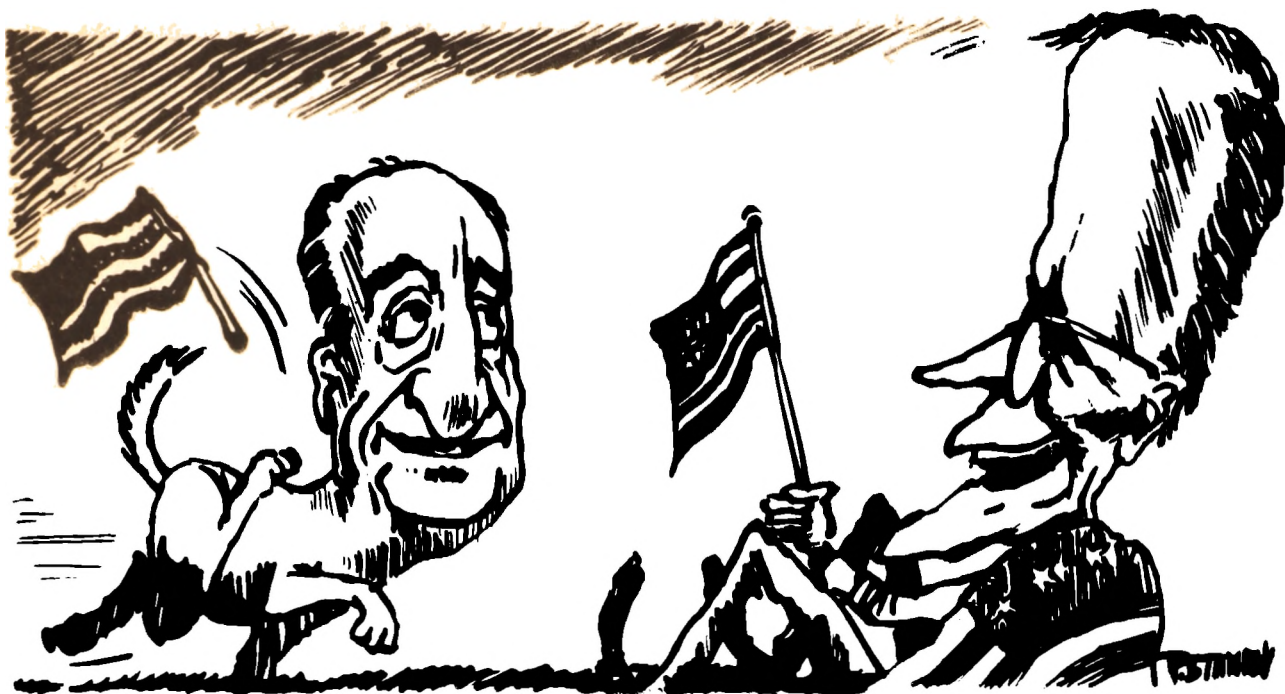
Αφού λοιπόν η εφημερίδα «Ντούμα» διαψεύδει τους γιουγκοσλαβικούς ισχυρισμούς για τη συνάντηση των δύο πρωθυπουργών, υπενθυμίζοντας τη νέα θέση της Βουλγαρίας, στο επίμαχο θέμα, γράφει ότι «συγκεκριμένοι κύκλοι στη Γιουγκοσλαβία υποθάλπτουν, χρηματοδοτούν και καθοδηγούν την αποσχιστική και αντισυνταγματική οργάνωση «Ίλιντεν» στο βουλγαρικό έδαφος».

Η οργάνωση «Ίλιντεν», επικεφαλής της οποίας εμφανίζεται ο Γκεόργκι Σόλουνσκι (σ.μ. Γιώργος Θεσσαλονικιός!), έκανε την πρώτη της δημόσια εμφάνιση με συγκέντρωση που διοργάνωσε στο Μοναστήρι του Ρόζεν και με αφορμή την 70η επέτειο του θανάτου του Γιάνε Σαντάνσκι. Οι οργανωτές διακήρυτταν στη συγκέντρωση αυτή ότι «δεν είναι Βούλγαροι, αλλά Μακεδόνες», όπως επίσης δήλωναν «εθνικά καταπιεσμένοι από το 1912, όταν μοιράσθηκε η Μακεδονία ανάμεσα στη Βουλγαρία, την Ελλάδα και τη Σερβία». Κάλεσαν μάλιστα τη βουλγαρική κυβέρνηση να «αποσύρει τα στρατεύματά της από την κατεχόμενη Μακεδονία του Πιρίν», ενώ ζήτησαν τη λειτουργία σχολείων και την έκδοση εφημερίδας στην «μακεδονική γλώσσα». Και τέλος υποσχέθηκαν ότι θα αγωνισθούν για τη δημιουργία «ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας που θα περιλαμβάνει στη σύνθεσή της τις περιοχές του Πιρίν και του Αιγαίου».

Λίγο αργότερα, αντιπροσωπεία της «Ίλιντεν» θα επισκεφθεί τα Σκόπια (5 Μαΐου) και σύμφωνα με το «Τανγιούγκ» σε συνάντηση - συνομιλία που θα διεξαχθεί στο «Ινστιτούτο εθνικής ιστορίας της Μακεδονίας» οι εκπρόσωποι της οργάνωσης αυτής «ζήτησαν να υποστηριχθούν οι προσπάθειές τους από τους μακεδόνες ιστορικούς και πολιτιστικούς παράγοντες, παρουσιάζοντας όλες τις πτυχές του μακεδονικού εθνικού ζητήματος σε ολόκληρο τον κόσμο».

Αυτά που επακολούθησαν είναι λίγο πολύ γνωστά στον ενημερωμένο αναγνώστη του «ΑΝΤΙ». Είναι προφανές ότι στο «ανύπαρκτο μακεδονικό» κάτι γίνεται ή ψήνεται. Σε προηγούμενο άρθρο αναφερόμενοι σε παρόμοια θέματα, σημειώναμε ότι «τα ζητήματα αυτά δεν αφορούν οιωνοσκόπους». Ωστόσο όμως θα επανέλθουμε... □

ΥΠΕΡΑΤΛΑΝΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ

Το πρόσφατο ταξίδι του πρωθυπουργού κ. Κ. Μητσοτάκη στις ΗΠΑ, απασχόλησε, δικαιολογημένα, αρκετά την κοινή γνώμη. Ιδιαίτερα μάλιστα αφού ο κ. πρωθυπουργός ενημέρωσε για τα αποτελέσματα του ταξιδιού του, εκτός από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, και τους αρχηγούς των δυο μεγαλύτερων κομμάτων της αντιπολίτευσης, παραλείποντας τον κ. Στεφανόπουλο, προφανώς διότι, αφού η ΔΗΑΝΑ στηρίζει την κυβέρνηση, τον θεωρεί «τμήμα» της συμπολίτευσης.

Ελλειπής προετοιμασία

Οι διαμετρικά αντίθετες εκτιμήσεις με ταξυ του πρωθυπουργού και των δυο πολιτικών αρχηγών σχετικά με τα αποτελέσματα του ταξιδιού του πρώτου στις ΗΠΑ, αντίθετες εκτιμήσεις που διαπιστώνονται ιδιαίτερα με τις δηλώσεις των κ. Παπανδρέου και Φλωράκη, δημιουργούν, χωρίς αμφιβολία ένα σημαντικό ερώτημα: Τι ουσιαστικά επετεύχθη στη διάρκεια αυτής της παρατεταμένης, για έναν πρωθυπουργό χώρας που την περίοδο αυτή αντιμετωπίζει πολλά και σοβαρά προβλήματα, επίσκεψης;

Δεν πρέπει να υπάρχει αμφιβολία, ότι η επιθυμία του κ. Μητσοτάκη να επισκεφθεί και μάλιστα με κάποιο επίσημο τρόπο (δηλ. είτε επίσημη επίσκεψη είτε επίσκεψη εργασίας) τις ΗΠΑ με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων των δυο χωρών ιδιαίτερα μάλιστα από την ημέρα που έγινε πρωθυπουργός της Ελλάδας, ήταν μέσα στα πλαίσια και των γενικότερων θέσεων που είχε κατά καιρούς διατυπώσει όσον αφορά τις

ελληνο-αμερικανικές σχέσεις αλλά και των προγραμματικών εξαγγελιών της κυβέρνησης. Άλλωστε φρόντισε να προλειάνει κατάλληλα το έδαφος με ορισμένες ενέργειες όπως η μονογραφία της Συμφωνίας για το μέλλον των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα, η de jure αναγνώριση του Ισραήλ αλλά και οι δηλώσεις για την τρομοκρατία και τα ναρκωτικά, που εκτιμήθηκαν πάρα πολύ από παράγοντες της δημόσιας ζωής στις ΗΠΑ οι οποίοι θεώρησαν, πράγμα που όλοι σχεδόν δήλωσαν και δημόσια ότι πλέον με το νέο Έλληνα πρωθυπουργό μιλούμε σχεδόν «την ίδια γλώσσα».

Εσπευσμένη προσέλευση

Υπάρχει, όμως δικαιολογημένα, η εντύπωση ότι ενώ η επιλογή του κ. Μητσοτάκη για επαναπροσδιορισμό των ελληνο-αμερικανικών σχέσεων, είναι αναγκαία, η επιλογή της χρονικής στιγμής για την έναρξη της διαδικασίας αυτής έγινε μάλλον βεβιασμένα, γεγονός που ενώ δεν επηρέασε σχεδόν καθόλου το «τελετουργικό» σκέλος της επίσκεψης είναι ενδεχόμενο να επηρεάσει τα αναμενόμενα αποτελέσματά της. Και αυτό γιατί από πολλές απόψεις η χρονική στιγμή που επέλεξε ο κ. πρωθυπουργός για να επισκεφθεί τις ΗΠΑ ήταν μάλλον ακατάλληλη.

Ο κ. Μητσοτάκης είχε συμπληρώσει δυο μόλις μήνες ως πρωθυπουργός, διάστημα που δεν είναι αρκετό για την προετοιμασία μιας τέτοιας επίσκεψης σε μια χώρα όλοι οι φορείς της οποίας έχουν πάντοτε πολλές απαιτήσεις από τους επισκέπτες και συνομιλητές τους. Άλλωστε ο κ. Μητσοτάκης, πέρα από τα πολλά εσωτερικά θέματα που είχε να αντιμετωπίσει, έπρεπε να επισκεφθεί και όλες τις κοινοτικές πρωτεύουσες, προκειμένου να εξασφαλίσει την υποστήριξη της ΕΟΚ για τα ελληνικά αιτήματα γεγονός που α

Η επίσκεψη του κ. Μητσοτάκη στις Ηνωμένες Πολιτείες προκάλεσε αντιδράσεις, σχόλια και επικρίσεις από την αντιπολίτευση. Στο ένα άκρο επαναλήφθηκαν οι αιτιάσεις για επιστροφή σε σχέσεις πατρωνα - πελάτη. Στο άλλο οι θριαμβολογίες της μικρής Ελλάδας από τα κυβερνητικά φερέφωνα.

παιτήσε και χρόνο και προετοιμασία. Εύλογα λοιπόν τίθεται το ερώτημα αν μπόρεσε να αφιερώσει όσον χρόνο θα έπρεπε προκειμένου να προετοιμαστεί κατάλληλα για μια τέτοια επίσκεψη με τέτοιο στόχο.

Όλοι οι πολιτικοί παράγοντες στις ΗΠΑ υποχρεώθηκαν εκ των πραγμάτων να υποδεχθούν τον κ. Μητσοτάκη αμέσως μετά την Σύνοδο Κορυφής Μπους - Γκορμπατσώφ, μια Σύνοδο η οποία λόγω των σοβαρών θεμάτων που αποτέλεσαν την ημερήσια διάταξή της, αλλά και λόγω των αντικειμενικών συνθηκών μέσα στις οποίες έγινε ήταν αρκετά δύσκολη, και δημιούργησε πολλά ερωτήματα που θα απασχολούν τις πολιτικές ηγεσίες των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ αλλά και άλλων χωρών για πολύ καιρό. Είναι λοιπόν φυσικό όση καλή διάθεση και να υπήρχε, που υπήρχε, να μην είναι δυνατόν να δοθεί η πρέπουσα προτεραιότητα και προσοχή, τη στιγμή αυτή στα θέματα και τα προβλήματα που συνιστούν τις ελληνο-αμερικανικές σχέσεις και που ενόψει του επαναπροσδιορισμού τους έπρεπε και πρέπει να εξεταστούν. Και τα όσα ειπώθηκαν για τη συζήτηση που οι πρόεδροι Μπους και Γκορμπατσώφ είχαν για το κυπριακό, δυστυχώς δεν επιτρέπουν κανέναν ενθουσιασμό επί του παρόντος τουλάχιστον, ιδιαίτερα μάλιστα αν ληφθεί υπόψη ο τρόπος με τον οποίον συζητιούνται τέτοια θέματα σε μια διάσκεψη κορυφής αλλά και το γεγονός ότι το κυπριακό αλλά και άλλα συναφή περιφερειακά προβλήματα έχουν συζητηθεί αρκετές φορές σε τέτοιου τύπου συναντήσεις, χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα όσον αφορά στην επίλυσή τους.

Βέβαια, το πρόγραμμα της επίσκεψης του κ. Μητσοτάκη στις ΗΠΑ, ήταν, αναμφισβήτητο, ένα πλήρες πρόγραμμα συναντήσεων με εξέχοντα μέλη της εκτελεστικής εξουσίας, αρχής γενομένης από

Ο Γιώργος Δημητρακόπουλος είναι διεθνολόγος, εργάστηκε ως ειδικός σύμβουλος υπουργού στο υπουργείο Εξωτερικών και σήμερα διευθύνει την εφημερίδα της Λάρισας «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ».

του Γιώργου Δημητρακόπουλου

τον αρχηγό της, τον πρόεδρο κ. Μπους, με σημαντικά μέλη του Κογκρέσου, με εκπροσώπους του Τύπου, με οικονομικούς παράγοντες, και φυσικά με μέλη της ομογένειας. Με λίγα λόγια, ήταν το πρόγραμμα που θα έπρεπε να ακολουθήσει ο πρωθυπουργός κάθε χώρας που επισκέπτεται τις ΗΠΑ και αποσκοπεί σε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Γιατί είναι γνωστό ότι ο συσχετισμός των πολιτικών δυνάμεων στις ΗΠΑ είναι τέτοιος και το θεσμικό πλαίσιο δράσης των δυνάμεων αυτών είναι κατά τέτοιο τρόπο οικοδομημένο, που ελάχιστα μπορούν να αναμένουν αν δεν επιδιωχθούν σωστές επαφές με σημαίνοντες εκπροσώπους όλων των φορέων που μετέχουν και μάλιστα τις περισσότερες φορές κατά τρόπο ανταγωνιστικό στα πλαίσια αυτά.

Με αυτό το δεδομένο ο Έλληνας πρωθυπουργός σωστά συναντήθηκε με όλους προκειμένου να επιτύχει τη σύγκλιση των απόψεων όλων σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ στο μέλλον.

Αφελής προσέγγιση;

Όμως, κριτήριο για το πόσο τελικά αλλά και με τι τρόπο οι ΗΠΑ θα βοηθήσουν την Ελλάδα, δεν αποτελεί μόνο το εύρος των επαφών, αλλά και το περιεχόμενό τους. Και στο σημείο αυτό χρειαζόταν ασφαλώς περισσότερη προσοχή.

Από όσα έγιναν γνωστά τόσο από τον ίδιο τον κ. Μητσοτάκη όσο και από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο στις ενημερώσεις των δημοσιογράφων που κάλυψαν το ταξίδι του πρωθυπουργού, αλλά και από έγκυρες πηγές στην αμερικανική πρωτεύουσα και στη Νέα Υόρκη, η ελληνική πλευρά εμφανίστηκε στις επαφές με τις ΗΠΑ περισσότερο εθνοκεντρική παρά διεθνοποιημένη, προβάλλοντας τις ελληνικές θέσεις και αιτήματα, και αναφέροντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση στην υλοποίηση των στόχων, δίνοντας έτσι την εντύπωση ότι είναι σιδηροδέσμια των εσωτερικών πολιτικών διεργασιών φοβούμενη αυστηρή κριτική και προβλήματα στο εσωτερικό της χώρας αν θεωρηθεί ότι ο πρωθυπουργός δεν είπε αρκετά ή αυτά που έπρεπε να πει. Ακόμη ο Έλληνας πρωθυπουργός δεν άφησε ευκαιρία για να καταφερθεί εναντίον του τρόπου διακυβέρνησης της χώρας από τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ (αυτό έγινε και δημόσια με την ομιλία του κ. Μητσοτάκη στο NATIONAL PRESS CLUB). Και ναι μεν οι ΗΠΑ έχουν πολλά να καταλογίσουν στον κ. Παπανδρέου για τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκε τις ελληνοαμερικανικές σχέ-

σεις τόσα χρόνια, ορισμένοι όμως θεώρησαν ότι με τον τρόπο αυτόν πρώτον μια εσωτερική πολιτική αντιδικία μεταφέρεται στο εξωτερικό, δεύτερον ότι αυτό είναι ενδεχόμενο να έχει ως συνέπεια τη διακοπή μιας έστω σε γενικές γραμμές συνέχεια στην εξωτερική πολιτική της χώρας και να στερήσει έτσι τον κ. Μητσοτάκη και την Ελλάδα από πολύτιμα διαπραγματευτικά χαρτιά στο άμεσο και απώτερο μέλλον.

Τέλος, ο κ. Μητσοτάκης επέτρεψε τη δημιουργία της εντύπωσης ότι οι λύσεις στα μεγάλα προβλήματα της χώρας θα υποβληθούν αν όχι θα δοθούν από τις ΗΠΑ, εντύπωση αλλά και ελπίδα που για όποιον γνωρίζει καλά τις ΗΠΑ είναι στο σύνολό της λανθασμένη. Και αυτό απέδειχθη διότι όπως άλλωστε είναι γνωστό ούτε στο κυπριακό ούτε στις διάφορες πτυχές των ελληνο-τουρκικών σχέσεων, ούτε σε ό,τι αφορά την οικονομική πτυχή των ελληνο-αμερικανικών σχέσεων υπήρξαν θεαματικά αποτελέσματα. Γιατί είναι τουλάχιστον αφελές να αναμένεται αλλαγή της στάσης των ΗΠΑ απέναντι στην Τουρκία, γεγονός που αποτελεί το κλειδί τόσο για την επίλυση του κυπριακού όσο και για την αντιμετώπιση πολ-

λών από τις πτυχές των ελληνοτουρκικών σχέσεων, ή να αναμένεται να προτάξουν τα όσα συμφέροντα επιθυμούν να ικανοποιήσουν στο πλαίσιο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων από τα τεράστια συμφέροντα στην ικανοποίηση των οποίων αποβλέπουν μέσα στο πλαίσιο των διαδικασιών της Βιέννης, γεγονός που αποτελεί κλειδί στην αντιμετώπιση του ζητήματος της Μερσίνας. Ή ακόμη να αναμένεται η αθρόα έλευση αμερικανικών επενδύσεων στην Ελλάδα, όταν για τους Αμερικανούς επενδυτές η απόφαση για τις επενδύσεις είναι συνάρτηση πολιτικών διαδικασιών και άλλων στην οικονομική πολιτική και την εργατική νομοθεσία της χώρας μας. Και το μεν πρώτο σκέλος θεωρούν ότι αρχίζει να διαμορφώνεται, το δεύτερο όμως γνωρίζουν ότι δεν είναι καθόλου εύκολο ζήτημα.

Βέβαια, ο κ. Μητσοτάκης επιμένει και ο ίδιος γνωρίζει καλύτερα όλων το γιατί, ότι και λύσεις θα δοθούν και άλλα ωφέλη θα υπάρξουν. Όμως το καίριο ερώτημα εδώ δεν είναι αν θα υπάρξουν λύσεις και ωφέλη, αλλά ποια θα είναι αυτά, ποιο το περιεχόμενό τους και ποιο το τίμημά τους. □

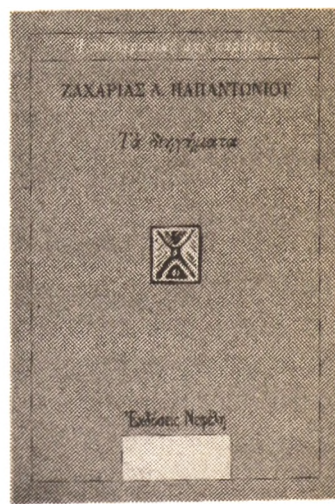
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
Ο 36ος ΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τά διηγήματα

Πολύπλευρη προσωπικότητα ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου δοκιμάσθηκε σέ όλα τά είδη του λόγου (παιδικά διηγήματα, κριτική, δοκίμιο, ποίηση, πεζό) καί σέ όλα υπήρξε υπόδειγμα έκλεκτικότητας, προσωπικού ύφους, γλωσσικής (ιδιαίτερα) άρτιότητας καί πολιτισμού. Ειδικότερα στά διηγήματά του, ή λιτότητα, ή έλλειψη κάθε περιττολογίας, τό πολιτισμένο χιοῦμορ καί ή άντικειμενικότητα τῆς αφήγησης φέρνουν σήμερα πιό κοντά μας τόν Ζ.Π. καί άξιολογοῦν δικαιότερα τήν προσφορά του.

Στό βιβλίό πού κυκλοφόρησε καί γιά τά 50 χρόνια άπό τό θάνατό του, άπό τίς έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ περιλαμβάνονται όλα τά διηγήματα του σημαντικοῦ αὐτοῦ συγγραφέα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΒΑΛΚΑΝΙΣΜΟΣ, ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΣΤΑ

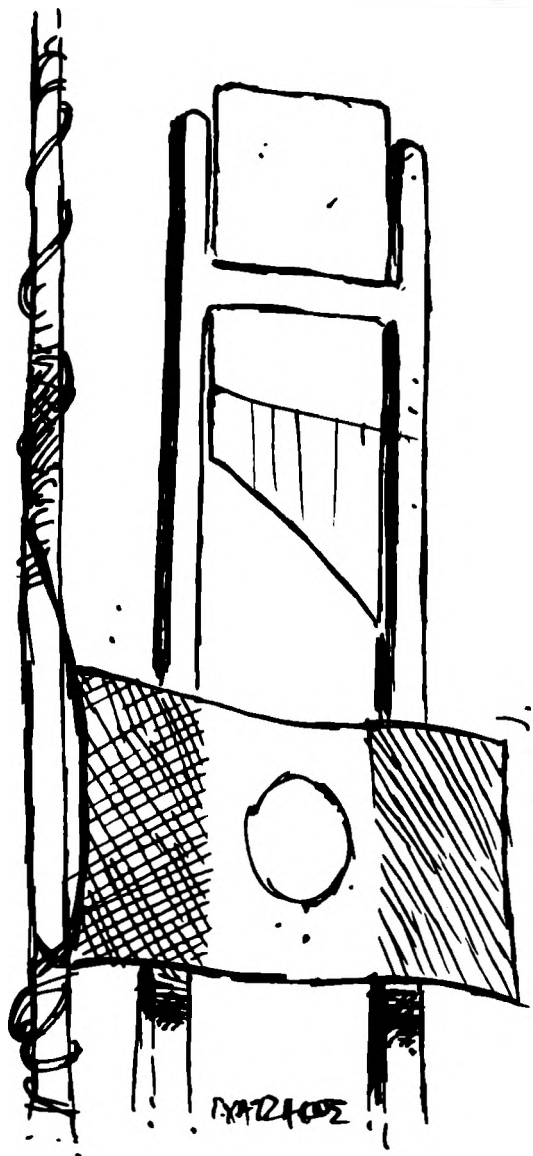
Δεν έχουν περάσει παρά μερικά χρόνια: το σωτήριο έτος 1984, σε ένα ρεπορτάζ από την Τσεχοσλοβακία, το ΑΝΤΙ παρουσίαζε την καταπληκτική υπόθεση της «μεταρρυθμιστικής ψύχωσης». Ένας Τσεχοσλοβάκος πολίτης, ο οποίος αποφασίζει να εκμεταλλευθεί τα θεωρητικά περιθώρια του Συντάγματος της χώρας του, υποβάλλει την υποψηφιότητά του για την προεδρία της Δημοκρατίας. Λίγο μετά θα βρεθεί κλεισμένος στο ψυχιατρείο για να θεραπευθεί από την «μεταρρυθμιστική ψύχωση», από την οποία πάσχει.

Η ιατρός και αξιωματικός της αστυνομίας κυρία Zdenka Kerkona θα αναλύσει σ' ένα άρθρο της στην επίσημη «Συλλογή της Εγκληματολογίας» τα χαρακτηριστικά στοιχεία και συμπτώματα της νόσου: «η μεταρρυθμιστική παράνοια παρουσιάζεται στην ώριμη ηλικία... ο ασθενής εξαγγέλλει νέες ιδέες, υποβάλλει προτάσεις για την αλλαγή του κόσμου ώστε να γίνει καλύτερος, ασχολείται συχνά με ψευδοφιλοσοφικά θέματα και θέλει να μεταρρυθμίσει την υπάρχουσα κατάσταση» (δες διπλανό ένθετο).

Πέντε χρόνια μετά, το μικρόβιο της μεταρρυθμιστικής παράνοιας θα μεταδοθεί με εκπληκτική ταχύτητα σε ολόκληρο τον κόσμο, ακόμη και σε οργανισμούς οι οποίοι εθεωρούντο εξαιρετικά ανθεκτικοί: από το Βιετνάμ και την Λαϊκή Δημοκρατία της Μογγολίας μέχρι την Αλβανία, και με επίκεντρο την Ευρώπη ένα τεραστιο κύμα παρανοημένων μεταρρυθμιστών θα καταφέρει να επιτύχει τα ύποπτα σχέδιά του. Το 1989, η πρώτη φάση της ασθένειας θα πάρει τη μορφή των εξεγέρσεων, που ανατρέπουν τα καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού. Μέσα στο 1990 θα γίνουμε μάρτυρες της δεύτερης και πιο αποφασιστικής φάσης, αυτής που θα μπορούσε να αποκληθεί κοινωνοβουλευτική παράνοια. Σε μια σειρά αιχμηρές εκλογές που πραγματοποιούνται η μια πίσω από την άλλη, οι αλλαγές της προηγούμενης χρονιάς θα επικυρωθούν μέσα από εκλογικές αναμετρήσεις στις οποίες πολίτες, ηλικίας 50 ή και 60 χρόνων πολλές φορές, ψηφίζουν ελεύθερα για πρώτη φορά στη ζωή τους.

Βρισκόμαστε στην πραγματικότητα μπροστά σε αλλαγές κοσμοϊστορικής σημασίας, που αλλάζουν ολόκληρο τον χάρτη του κόσμου και κυρίως της Ευρώπης. Η ίδια η έννοια της Ανατολικής Ευρώπης, παύει πλέον να υφίσταται. Μια σειρά από χώρες, με εντελώς διαφορετικές ιστορίες, πολιτιστικές παραδόσεις και επίπεδα ανάπτυξης, οι οποίες με την συντροφική βοήθεια του Κόκκινου Στρα-

Οι εκλογές στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης έχουν πλέον ολοκληρωθεί. Ο συνεργάτης μας Στέλιος Κούλογλου προβαίνει σε έναν πρώτο απολογισμό των εκλογών αυτών επισημαίνοντας τη νέα διάταξη δυνάμεων και τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι βαλκανικές χώρες στο δρόμο που δεν έχει επιστροφή.

τού θα βρεθούν μετά τον πόλεμο στο στρατόπεδο του «υπαρκτού σοσιαλισμού», ξαναβρίσκουν την ιστορία τους. Πρόκειται όχι για παλινόρθωση του καπιταλισμού, αλλά για πολινόρθωση ολόκληρων πολιτισμών, που κινδύνευαν να ισοπεδωθούν κάτω από το ιδεολογικό πρόσχημα του κομμουνισμού: κάτω δηλαδή από τη σημαία, με την οποία ο Λένιν επεδίωξε με επιτυχία να ανασυγκροτήσει μετά το 1917 τη ρωσική αυτοκρατορία.

Από την κοιλιά της άλλοτε ενιαίας Α-

νατολικής Ευρώπης, θα γεννηθούν, από την άποψη της γεωπολιτικής, τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες κρατών. Στην πρώτη ανήκει αποκλειστικά η **Ανατ. Γερμανία**, με όλες τις ιδιομορφίες και τις σοβαρότατες συνέπειες του γερμανικού προβλήματος και στη δεύτερη μόνη της η **ΕΣΣΔ**, με όλες τις αβεβαιότητες από την προϊούσα, βέβαιη κατάρρευση της αυτοκρατορίας. Αυτό που ενδιαφέρει εδώ, είναι η τρίτη κατηγορία οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, και η τέταρτη, οι χώρες της Βαλκανικής, δυο κατηγορίες με σοβαρότατες μεταξύ τους διαφορές. Γιατί από τη στιγμή που ο Τσαουσέσκου με τον Καντάρ έπαυσαν να κάθονται στο ίδιο τραπέζι σίγουροι για το μέλλον του κομμουνισμού, οι διαφορές, μεταξύ της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας, δεν είναι μικρότερες απ' αυτές που χωρίζουν την Ελλάδα, από την Αίγυπτο. Όσες φυσικά διαφορές υπάρχουν...

Ο Θεός μαζί σας

Οι εκλογές στην **Τσεχοσλοβακία**, την **Ουγγαρία** και πέρσι στην **Πολωνία**, θα επιβεβαιώσουν μια σειρά από αλλαγές που με την παράλληλη αποδιάρθρωση της Σοβιετικής Ένωσης μοιάζουν αναπότρεπτες. Η, αντικομμουνιστικής κατεύθυνσης, αντιπολίτευση θα κερδίσει με συντριπτική πλειοψηφία τις εκλογές, εξαγγέλλοντας μια σειρά από ευρύτατες οικονομικές μεταρρυθμίσεις που αλλάζουν εκ θεμελίων την οικονομία και τις κοινωνικές δομές των χωρών αυτών. Ανεξάρτητα από τους αναπόφευκτους κραδασμούς —μεγαλύτερους στη φτωχή Πολωνία μικρότερους στα κράτη που απάρτιζαν παλιότερα την αυτοκρατορία της Αυστροουγγαρίας— η πολιτική σταθερότητα της Κεντρικής Ευρώπης δεν φαίνεται να απειλείται σοβαρά.

Όσο για τα άλλοτε κραταιά ΚΚ θα περιορισθούν σε ένα ποσοστό που ξεκινάει από το 16% του ΚΟΔΗΣΟ (Κόμμα του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού) όπως ονομάζεται σήμερα το ανατολικογερμανικό ΚΚ για να καταλήξει στην πρόσφατη εκλογική συντριβή (στις δημοτικές εκλογές) του Κόμματος της Πολωνικής Σοσιαλδημοκρατίας, όπως μετονομάσθηκε η κυριότερη πτέρυγα του διασπασθέντος Πολωνικού ΚΚ. Λόγω και της συντριβής των ΚΚ, οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, δεν αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο επιστροφής στο παρελθόν, αλλά καλούνται να αντιμετωπίσουν εντελώς διαφορετικά προβλήματα: αφ' ενός την αναζωπύρωση των παλιών εθνικισμών και αφ' ετέρου την οικονομική καθυστέρηση και την ανυπολόγιστη οικολογική καταστροφή

Ο ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

που προκάλεσε η 45χρονη επιβολή του σταλινικού μοντέλου ανάπτυξης. Αυτού που επαγγέλονταν ότι θα ξεπερνούσε σε οικονομική ανάπτυξη κατά 20 φορές τις ΗΠΑ, μέχρι το τέλος του 20ού αιώνα...

Η ίδια η επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης είναι σε αυτές τις χώρες μηδαμινή και τα ερείσματά της εντελώς αποδυναμωμένα. Η προσπάθεια του Γκορμπατσώφ, να αντικαταστήσει στις αρχές του 1989 τις φθαρμένες ηγεσίες της Ανατολικής Γερμανίας, της Τσεχοσλοβακίας ή της Ουγγαρίας με ανανεωτές κομμουνιστές θα ακυρωθεί από την παρέμβαση των αυτόνομων λαϊκών κινημάτων, τα οποία σπρώχνουν τα πράγματα πολύ μακρύτερα από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί. Η περίφημη προεκλογική αφίσα του «Δημοκρατικού Φόρουμ», της οργάνωσης που κέρδισε τις ουγγρικές εκλογές και σχημάτισε κυβέρνηση, έδειχνε το χοντρό σβέρκο ενός σοβιετικού στρατιώτη με το σύνθημα «Άντε, γειά χαρά σύντροφε». Σε μια σπάνια επίδειξη χιούμορ, ο Κόκκινος Στρατός στη Βουδαπέστη έβγαλε μετά τις εκλογές και τη δική του αφίσα, η οποία δείχνει έναν σοβιετικό στρατιώτη να αποχωρεί και από κάτω γράφει: «αντίο, και ο Θεός μαζί σας». Αποδοχή της υποχώρησης και συγχρόνως χαιρέκακη προειδοποίηση για τις εκπλήξεις που επιφυλάσσει η καπιταλιστική ζούγκλα.

Ρουμανία - Βουλγαρία: εκεί που επικρατεί ο Γκορμπατσώφ

Ό,τι δεν πέτυχε στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ το πέτυχε σε δυο χώρες της Βαλκανικής. Εκτός από την πάντοτε ιδιόμορφη Γιουγκοσλαβία που απειλείται με αποσύνθεση, δυο χώρες τέως μέλη της Ανατολικής Ευρώπης βρίσκονται μόλις στην αρχή μιας πορείας που προβλέπεται δυσκολή, αν όχι θυελλώδης. Στα λατινοαμερικανικής απόκλισης καθεστώτα των Τσαουσέσκου-Ζίβκωφ, η έλλειψη αντιπολίτευσης τα προηγούμενα χρόνια έχει σήμερα οδηγήσει σε παραμορφώσεις και καθυστερήσεις του πολιτικού συστήματος.

Η μακρόχρονη άγρια καταπίεση ή και οι απόπειρες γενοκτονίας των εθνικών μειονοτήτων, δημιουργούν ένα εκρηκτικό μείγμα έτοιμο να πυροδοτηθεί από μια αφάνταστη οικονομική κρίση και από ελλείψεις στα βασικά είδη διατροφής. Την ίδια στιγμή που η έλλειψη βιομηχανικής παράδοσης και υποδομής μετατρέπει το πέρασμα στην οικονομία της αγοράς σε περιπέτεια με απρόβλεπτες συνέ-

πειες. Ακόμη περισσότερο, οι εξουσίες που προήλθαν από τις αλλαγές του 1989, δεν αποτελούν γνήσια τέκνα ενεργοποίησης των πολιτών. Πολύ καθαρότερα στη Βουλγαρία από όσο στη Ρουμανία, η ανατροπή του Ζίβκωφ υπήρξε αποτέλεσμα ενός «παλατιανού πραξικοπήματος» με τις ευλογίες της ΕΣΣΔ. Στη Ρουμανία η αιματηρή λαϊκή εξέγερση που ξεκίνησε από την Τιμισοάρα για να εξαπλωθεί στο Βουκουρέστι, απλώς επιτάχυνε την πραγματοποίηση ενός άλλου σχεδίου που θα ανέτρεπε τον Τσαουσέσκου: είναι πλέον φανερό, ότι η μεγάλη πλειοψηφία των κομματικών αξιωματούχων και των αρχηγών της «Σεκιουριτάτε» παράτησε τον παντοδύναμο παρανοϊκό δικτάτορα την κρίσιμη στιγμή. Αν δεν τον «έσπρωξε» κιόλας τόσο να πραγματοποιήσει εκείνη την τελευταία, μοιραία δημόσια ομιλία του στο Βουκουρέστι όσο και να διαφύγει ουσιαστικά μόνος, για να συλληφθεί εύκολα λίγες ώρες μετά.

Ο Ίον Ιλιέσκου συμμετείχε ενεργά στο σχέδιο ανατροπής του Τσαουσέσκου και για να αναλάβει μετά την εξέγερση του Δεκεμβρίου την εξουσία, χρειάστηκε να προχωρήσει σε έναν «ιστορικό συμβιβασμό» με τις περισσότερες δυνάμεις του παλιού καθεστώτος. Τον ίδιο συμβιβασμό που χρειάστηκε να κάνει και ο σημερινός πρόεδρος της Βουλγαρίας, Μλαντένωφ, επί 18 χρόνια μέλος του ΠΓ και υπουργός Εξωτερικών του Τοντόρ Ζίβκωφ, ο οποίος παραμένει πάντα άθικτος, απειλώντας ότι θα επανέλθει.

Βεβαίως, τόσο το «Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας» σε μια Ρουμανία όπου κανείς δεν δηλώνει κομμουνιστής, όσο και το Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, όπως μετονομάστηκε το ΚΚ, ξορκίζουν το παρελθόν, επαγγέλλονται πέρασμα στην ελεύθερη οικονομία της αγοράς και κοινοβουλευτισμό δυτικού τύπου. Όμως ο συμβιβαστικός χαρακτήρας των νέων καθεστώτων όχι μόνο δημιουργεί αίσθημα ανεμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στις νέες μετεκλογικές κυβερνήσεις, αλλά και θέτει υπό αμφιβολία τις απόλυτα αναγκαίες οικονομικές μεταρρυθμίσεις: όταν ακούει κανείς τον Ιλιέσκου να δηλώνει ότι «δεν χρειάζεται θεραπεία σοκ για την οικονομία», δεν μπορεί παρά να σκεφθεί ότι ο Ρουμάνος πρόεδρος ακούει τις καθημερινές δηλώσεις του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ από το «Ράδιο-Μόσχα». Συμπέρασμα: 5 χρόνια μετά την έναρξη της περεστρόικα, η Ρουμανία και η Βουλγαρία βρίσκονται καθυστερημένα στην ίδια θέση με τη Σοβιετική Ένωση. Παιδιά του Γκορμπατσώφ, οι νέοι ηγέτες της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας θα αντι-

Πριν μια επταετία

Στο τχ. 269 (της 31/8/1984) ιστορήθηκε η ατυχής περιπέτεια του Τσεχοσλοβάκου κ. Λ. Π. και δημοσιεύθηκαν αποσπάσματα ενός άρθρου που είχε δει το φως στο Νο 2/1983 της «Συλλογής Εγκληματολογίας», επίσημης έκδοσης του υπουργείου Εσωτερικών της Τσεχοσλοβακίας. Συγγραφέας, η κυρία Zdenka Kerkova, γιατρός, ανώτατη αξιωματικός της Αστυνομίας και καθηγήτρια στην Ανωτάτη Σχολή Αστυνομίας της Πράγας. Αναδημοσιεύουμε μερικά αποσπάσματα από εκείνο το ντοκουμέντο:

Το 1976, είχε ήδη προτείνει ένα σχέδιο εκλογικού προγράμματος που όμως ήταν πολύ λιγότερο φιλόδοξο και δεν το παρουσίασε παρά σε ένα διαμέρισμα της Πράγας, όπου προσπάθησε να συναντηθεί με το βουλευτή της εκλογικής του περιφέρειας για να του παρουσιάσει επίσημα την αίτησή του.

Μελέτησε το Σύνταγμα, μετασχημάτισε «διακήρυξη - πρόγραμμα», ώστε να συμπεριλάβει όλες τις γνώσεις και την πείρα του και να εξασφαλίσει δια της «επίσημης οδού» μια σειρά από βελτιώσεις στο Σύνταγμα και στην εξωτερική πολιτική. Ζήτησε από τους συμπολίτες του να τον ψηφίσουν.

Το 1976 ο Λ. Π. ήθελε να κατέβει ως ανεξάρτητος υποψήφιος, και το 1981 είχε προτείνει μια πράξη κατάργησης του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ήταν αδύνατο να αποκλειστεί η εμφάνιση ή η ανάπτυξη μιας ψυχικής ασθένειας.

Οι ειδικοί διέγνωσαν μια ψυχική πάθηση, δηλαδή μια μεταρρυθμιστική παράνοια: πρόκειται για μια ψυχική ασθένεια που χαρακτηρίζεται από μια λανθάνουσα παρανοϊκή ανάπτυξη, από ένα λογικά συναφές σύστημα παρανοϊκών ιδεών με παραληρηματικό περιεχόμενο, στη συγκεκριμένη περίπτωση, περιεχόμενο πολιτικό και κοινωνικό.

Η «μεταρρυθμιστική παράνοια» παρουσιάζεται στην ώριμη ηλικία ανάμεσα στα 40 και τα 50 σε άτομα που ως προδιάθεση έχουν ασθενικά χαρακτηριστικά.

Μια από τις μορφές της παράνοιας είναι μεταρρυθμιστική, κατά την οποία ο ασθενής εξαγγέλλει νέες ιδέες, υποβάλλει προτάσεις για την αλλαγή του κόσμου ώστε να γίνει καλύτερος, ασχολείται συχνά με ψευδοφιλοσοφικά θέματα και θέλει να μεταρρυθμίσει την υπάρχουσα ζωή.

Εάν ο παρανοϊκός δεν καταφέρει να προωθήσει την υπόθεσή του διαμέσου της επίσημης οδού, μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να προσπαθήσει να την πραγματοποιήσει δια της βίας, κάτι που είναι εξαιρετικά επικίνδυνο για το περιβάλλον του και ιδιαίτερα για τους ανθρώπους για τους οποίους πιστεύει ότι μπορούν να πραγματοποιήσουν τα σχέδιά του.

Κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας στο δικαστήριο ο κατηγορούμενος Λ. Π. κρίθηκε ανεύθυνος για τις ενέργειές του εξαιτίας μιας σοβαρής ψυχικής ασθένειας, γιατί ήταν ανίκανος να εκτιμήσει και να υπολογίσει τις ενέργειές του. Αποφασίστηκε μια ψυχιατρική θεραπεία μαζί με εισαγωγή σε ψυχιατρείο.

Ταγματάρχης Zdenka Kerkova
Πράγα 1983

μετωπίσουν αντίστοιχου χαρακτήρα προβλήματα με τη μεγάλη πατρίδα του σοσιαλισμού.

Ο Κομμουνισμός, ως φαινόμενο υπανάπτυξης

Γκορμπατσωφισμός, το ανώτατο στάδιο του κομμουνισμού; Πρόκειται ασφαλώς για την πιο αισιόδοξη εκδοχή, από κομμουνιστικής πλευράς. Γιατί στην πραγματικότητα βρισκόμαστε μπροστά σε ένα φαινόμενο, όπου —αντίθετα με μερικές δεκαετίες πριν— κάτω από τις σημαίες του κομμουνισμού έχουν συσπειρωθεί τα πιο συντηρητικά στοιχεία καθώς και οι πιο καθυστερημένες χώρες. Εντελώς αναξιόπιστα, τα μετονομασμένα πρώην ΚΚ των αναπτυγμένων χωρών της Κεντρικής Ευρώπης, καταφέρνουν στις εκλογές να κερδίσουν ένα ποσοστό γύρω στο 10-15% συσπειρώνοντας δυο κατηγορίες ψηφοφόρων.

Όσους έχουν υλικά συμφέροντα δουλεύοντας ακόμη στους παλιούς μηχανισμούς εξουσίας (τοπικά όργανα, εφημερίδες και επιχειρήσεις του κόμματος) και όσους νιώθουν την περισσότερη ανα-

σφάλεια για το μέλλον: τους βετεράνους κομμουνιστές και τους πολίτες με τα λιγότερα προσόντα. Αν κανείς ξεχνούσε για μια στιγμή σε ποια χώρα βρισκόνταν και άκουγε τα προεκλογικά επιχειρήματα των τέως ΚΚ στις τελευταίες ανατολικοευρωπαϊκές εκλογές, θα κατέληγε χωρίς αμφιβολία στο συμπέρασμα ότι βρισκόταν σε συγκεντρώσεις συντηρητικών κομμάτων της Δύσης που προειδοποιούν το —συνήθως μεγάλο σε ηλικία— ακροατήριο για τους κινδύνους της αλλαγής την οποία επαγγέλλονται οι αντίπαλοι.

Ακόμη χειρότερα, σε επίπεδο εξουσίας η κομμουνιστική επιρροή τείνει να περιορισθεί στις πιο καθυστερημένες χώρες του πλανήτη. Την ώρα που ακόμη και ο Σοβιετικός πρωθυπουργός Νικολάι Ρίζκωφ παραδέχεται ευθαρσώς ότι «ο κομμουνισμός είναι μια πολύ μακρινή προοπτική, που δεν είναι ορατή ούτε στο απώτερο μέλλον», τα φρούρια του μαρξισμού - λενινισμού δεν είναι παρά η **Β. Κορέα**, η **Κούβα**, η **Κίνα** της πλατείας Τιεν Αν Μεν, το ταλαντευόμενο ανάμεσα στο δογματισμό και την ανανέωση **Βιετνάμ** και η πιο υπανάπτυκτη χώρα της Ευρώπης: η γειτονική μας **Αλβανία**. Δεν μένει παρά η τελευταία, μαζί με τα καθεστώτα

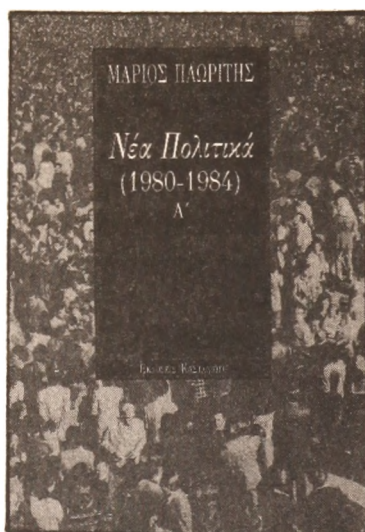
της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, όπου διατηρείται η κομμουνιστική επιρροή σε μια Γηραιά Ήπειρο, από όπου υποτίθεται ότι θα ξεκινούσε η μεγάλη προλεταριακή επανάσταση.

Η μεν **Αλβανία** ξεκίνησε πρόσφατα τα βήματα προς την επαφή της με τον έξω κόσμο, οι δε ηγέτες της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας που δεν δηλώνουν ποτέ κομμουνιστές, αλλά ούτε και αντικομμουνιστές, θα αντιμετωπίσουν και τα μεγαλύτερα πολιτικά προβλήματα τους επόμενους μήνες. Με διαμετρικά αντίθετες τάσεις στο εσωτερικό τους, από ηγέτες βαμμένους κόκκινους έως και ροζ στην πιο ελαφρά του απόχρωση, το **Σοσιαλιστικό Κόμμα της Βουλγαρίας** και το **Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας** θα αναγκασθούν —και μάλιστα γρήγορα λόγω των αφόρητων κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων— να ακολουθήσουν τον δρόμο της Κεντρικής Ευρώπης. Μέχρι τότε για όσους εξακολουθούν να πιστεύουν στα εικονίσματα του μαρξισμού - λενινισμού, οι πιο καθυστερημένες χώρες της Ευρώπης θα μπορούν να αποτελούν τον πόλο αναφοράς. *Τον βαλκανισμό, ως το τελευταίο στάδιο του κομμουνισμού.*

□

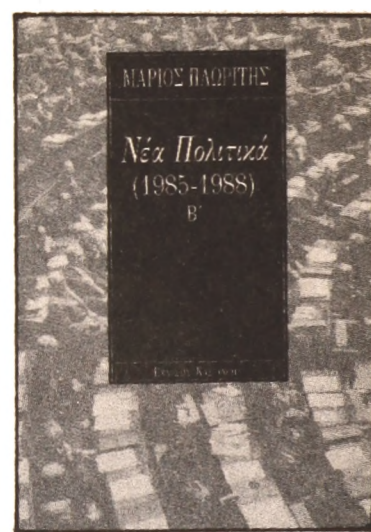

Κυκλοφόρησαν Τα νέα βιβλία του ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

**Νέα Πολιτικά Α'
(1980-1984)**

Σχόλια για την πτώση της Δεξιάς, την άνοδο του «σοσιαλιστικού κινήματος», τις πρώτες αντιφάσεις του, τα προμάντεμα για την εξέλιξή του. Για τις παγίδες των ελληνοαμερικανικών και ελληνοτουρκικών σχέσεων, τις ψυχροπολεμικές εντάσεις, τον επεκτατισμό των δυο υπερδυνάμεων, τις δοκιμασίες του καπιταλισμού και του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

**Νέα Πολιτικά Β'
(1984-1988)**

Κρίσεις για τη δεύτερη περίοδο της οκταετίας του ΠΑΣΟΚ, για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας, για τις ιδεολογικές και πρακτικές αυτοαναιρέσεις του «κινήματος» και την «αναθεώρηση» του Συντάγματος, για τις ελληνοτουρκικές κρίσεις και το Νταβός. Σχόλια για την Περestroika, για την ειρήνη και την «ειρήνη», για το περιβάλλον, την τηλεόραση και τον Τύπο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Η Σύγχρονη Παγκόσμια λογοτεχνία στη... Σύγχρονη Εποχή

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Ζ. Σαραμάγκου
Το χρονικό του μοναστηριού
Βραβείο Per Club 1984

ΙΤΑΛΙΑ

Β. Πρατολίνι
Τα κορίτσια του Σανφρεντιάνο

ΑΛΓΕΡΙΑ

Τ. Ουετάρ
Ο Άσος

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

Γ. Μπέλι
Η γυναίκα φωλιά

Και... Καλό Καλοκαίρι

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Ζαλόγγου 11, Αθήνα. Τηλ. 36.40.713

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα. Τηλ. 36.29.835

ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΑΠΙΣΤΕΥΤΑ ΚΑΙ

Όσο διαβάζω «ΤΟΥ ΠΟΛΟΥ ΤΑ ΕΝΗΜΕΡΑ» τόσο βρίσκω άρετάς σ' αυτό τό βιβλίο. Για μένα αποτελεί ένα Έβραγγέλιον Σοφίας. Περιέχει τόσας θαυμασίας παρατηρήσεις κέ λύει τόσας άπορίας επί διαφόρων θεμάτων πού άφήνει άναβδον τόν άναγνώστη. Στην σελίδα 37 γράφει: «Μήν δίδεται πίστην είς τās άνακοινώσεις τών ιατρών. Πολλά γνόμεναι τών είναι λανθασμένα. Τήν εποχήν του Κολόμβου, ο μέσος όρος ζωής ήσαν τά 40 έτη. Μόλις ο Κολόμβος επέστρεψεν κέ έφερεν καπνόν είς τήν Έβρόπην, ήφξήθη ο μέσος όρος ζωής κέ σήμερον είναι 73 διά τούς άνδρας κέ 75 διά τās γυνέκας. Πώς λοιπόν διατείνονται οί ιατροί ότι τό κάπνισμα βλάπτει σοβαρά τήν ήγειάν άφου ο μέσος όρος έδιπλασιάσθη; Κέ άφου είς 400 έτη καπνίζοντες έντατικώς, άνδρες κέ γυνέκες, μαθητέ κέ μαθήτριε, κατορθώσαμε νά παρατείνομαι τήν ζωή μας, είς τά έπόμενα 400 χρόνια πιθανόν νά τριπλασιάσoμαι τόν μέσον όρον ζωής. Ο συνεχής καπνισμός μέ τήν παράλληλον χρήσιν κοκαΐνης (πού κέ άφτή μās ήλθε από τήν Αμερικήν) εΐνε έγγύησις διά μίαν καλητέραν ποιότητα ζωής. Τί έπιδίδουν οί γιατροί τρομάζοντες τόν κόσμον μέ έπισφαλείς άνακοινώσεις; Νά κλείσουν τά εργοστάσια παρασκευής σιγαρέτων κέ νά δημιουργήσουν άνεργείαν ή νά άφξήσουν τās ύπάρχοντας προβληματικές; Έδω στόχος μας είναι νά δημιουργήσoμαι 100.000 νέας θέσεις εργασίας κέ όχι νά έπιστρέψομαι είς τήν ίερο Κολομβιανήν εποχήν μέ τήν μεγάλην θνησιμότητα».

Σοφαί παρατηρήσεις συγγραφέως πού έχει πιάσει τό θέμα σφερικώς. Κέ όμως ύπάρχουν μερικοί πού μου λέγουν «τί βρίσκεις κέ διαβάξης στού «ΤΟΥ ΠΟΛΟΥ ΤΑ ΕΝΗΜΕΡΑ»? Τόσον συναρπαστικόν είναι!».

Αντί άπαντήσεως άνάβω τσιγάρο κέ απαξιώ νά τούς άπαντήσω.

★ ★ ★

Είς τήν σελίδα 46 γράφει: «Ο κουμουνισμός πρέπει συνεχώς νά άνανεώνεται. Κέ άπορώ, πώς μερικοί ήγέται κουμουνιστικών κομάτων τρομάζουν μέ τήν ιδέαν τής άνανεώσεως, καταδικάζοντες τό κόμμα του όποιου ήγούνται νά περιστρέφεται επί 70 έτη περίξ ενός σταθερού 10%. Δέν βλέπουν τι γίνεται είς τās Βαλκάνειαι; Είς τήν Βουλγαρείαν, μόλις τό Κουμουνιστικόν Κόμμα άνανέωση κέ έγινε Σοσιαλιστικόν, πήρε είς τās έκλογάς 47%. Α-

κόμη πιδ έφχάριστος έκπληξίς έσημιόθη κέ είς τήν Ρουμανείαν, όπου ο Πρόεδρος Ίλιέσκου άνανεώσας τό ύπάρχον κομμουνιστικόν είς Κόμμα Έθνικής Σωτηρίας έλαβε 85% είς τās διεξαχθέντας έλεφθέρως έκλογάς. Κέ αν ο άείμνηστος Τσαουσέσκου είχεν κάνη έγκέρως τήν άνανέωσίν του, ως άρχηγός του Κόμματος Έθνικής Σωτηρίας θά έπερνε 99% κέ ο Ίλιέσκου θά ήτο άντιπολίτεψις».

★ ★ ★

«Έχω παρατηρήσει ότι είς όλους τούς μεγάλους καταστρεπτικούς σεισμούς ο άριθμός τών θυμάτων είναι πάντοτε στρογγυλός. Οί νεκροί καί είς τό Ίράν αλλά κέ παλεότερον είς τήν Αρμενίαν κυμένονται από 25.000, 30.000 έως καί 40.000. Τό ίδιο συνβένει καί μέ τούς τραυματίας πού έγγίζουν άλλου τούς 80.000 καί άλλου όπως είς τήν Περσίαν τούς 100.000. Τόση ακρίβεια προκαλεί άπορίας. Πώς συνβένει νά τραυματίζονται ταφροχρόνως 100.000 κέ όχι 99.873. Κέ ποίοι είναι άφτοί τέλος πάντων πού είς τās ώρας μιάς θεομηνίας, αντί νά προσφέρουν βοήθειαν είς τούς καταπλακωθέντας, μέ πρωτοφανή ψυχρεμίαν κέ σχολαστικότητα άσχολούνται μέ τήν καταγραφήν κέ καταμέτρησιν νεκρών κέ τραυματίων κέ τηλεγραφούν τό άθροισμα είς τά ξένα πρακτορεία; Αφτοί οί άριθμομνήμονες, δέν έχουν οικογένειαν, συγγενείς, γυνέκας, παιδιά, πατέρα, μητέρα; Κέ πώς τόσοι όρφανοί συγκεντρώνοντε είς έν ώρισμένον σημείον μετά κάθε σεισμόν κέ μέ τόσην ταχήτητα πληροφορούν τās έφημερίδας μέ στρογγυλούς άριθμούς χωρίς νά κάνουν λάθος ούτε είς έναν νεκρόν; Δέν διαφωνούν ποτέ μεταξύ τους; Έδω ένα συνέδριον γέινεται κέ άκούγονται 10 διαφορετικά γνόμαι.

Τό έφχάριστον μέ τούς σεισμούς είναι ή έμφανιζόμενη πάντοτε συμπαράστασις τών ξένων κρατών πού προσφέρουν άμεσον βοήθειαν. Η πληγείσα κηβέρνησις του Ίράν, έφχαρίστησεν όλα τά κράτη διά τήν άλληλεγγύην πού επέδειξαν, έκτός του Ίσραήλ του όποιου δέν έδέχθη τήν βοήθειαν. Θά εΐνε όμως πολύ άδικον νά μήν δεχθώ τό Ίράν τήν βοήθειαν τής Ελλάδος, έπειδή ή χώρα άφτή τελεφτέως άνεγνόρισεν τό Ίσραήλ. Εάν ή Έλληνική κυβέρνησις, έγνόριζεν ότι θά γίνουν σεισμοί είς τήν Περσίαν, θα άφηνεν τήν άναγνόρισιν δι' άργότερον».

(άπόσπασμα από «ΤΟΥ ΠΟΛΟΥ ΤΑ ΕΝΗΜΕΡΑ» σελίς 83)

★ ★ ★

Ο Γενικός Διεφθηντής τής μεγάλης φαρμακεφτικής Έτερίας πού έκανε επενδήσεις στην Ανατολική Γερμανεία γιά νά παράγη τήν κρέμαν NIVEA Μου έστειλε μίαν έπιστολήν, είς τήν όποιαν Μου γράφει:

«Όλοι οί Μέτοχοι διαβάσαμε μέ μεγάλην προσοχήν τό άρθρον σας πού έγράψατε είς τό προηγούμενον τέφχος του ΑΝΤΙ, σχετικώς μέ τήν αδημανίαν μας νά παράγομεν επησίως μόνον 4,5 έκατομήρια κουτιά κρέμας NIVEA. Θέλομεν νά Σας διαβεβεόσομαι, ότη ή έπιλογή τής Ανατολικής Γερμανίας διά τήν ίδρυσιν του εργοστασίου μας δέν έγινε τυχέως. Επελέξαμε τήν χώραν άφτήν ακριβώς διότι είχεν πληθυσμόν 18 έκατομηρίων, κέ έν γνώσει μας ότι έκαστος Άν. Γερμανός θά είχε τήν κρέμαν του μετά τετραετίαν. Όλοι οί Μέτοχοι είχαμεν ύπολογίση ότι μία επένδησις είς τήν Ρωσίαν θά ήτο επιζήμιος κέ θα έπροκάλει άνομαλίας είς τόν έφοδιασμόν, διότι είς ένα κράτος 270 έκατομηρίων, ο καθημενος είς τήν ούράν διά νά προμηθεφθεί τό προϊόν μας θά έχρειάζετο 60 έτη κέ πιθανόν ο θάνατος νά τόν έβρισκε μέ την κρέμαν NIVEAN είς βαθύ γήρας. Αφτός είναι καί ο λόγος πού εΐμεθα διστακτικοί είς τήν ίδρυσιν εργοστασίου είς τήν Κίναν, διότι όσον νά άφξήσομεν τό ώράριον μέ συνεχή εργασία, εΐνε άνφίβολον εάν θά ύπάρξη Κινέζος πρόθυμος νά καθήση είς τήν ούράν επί 248 έτη διά νά προμηθεφθώ προϊόντα του οίκου Μας. Θέλω νά Σας διαβεβεόσω ότι ή έπιλογή τής Ανατολικής Γερμανίας έγινε επί τη Βάσει άφστηρών κριτηρίων. Διατελώς μεθ' ύπολήψεως. Ο Γενικός Διεφθηντής τής NIVEA» (ύπογραφή δησανάγνοστος).

Υ.Γ. Αρχική μας σκέψις ήτο νά επενδύσομεν χρήματα καί είς σας πού αριθμείτε μόνον 10 έκατομήρια, αλλά έφοβήθημεν ότι τά μηχανήματα δέν θα έφθανεν έγκέρως λόγω τών προστριβών σας μέ τήν Γιουγκοσλαβίαν διά τό Μακεδονικόν. Παρακολουθούμε μέ ένδιαφέρον τās εξέλίξεις διά τό καλαμπόκι κέ εκρίναμε ότι δέν είναι σκόπιμον νά σας έμπλέξομαι κέ μέ κρέμας πού χρειάζονται λειπτότητα χειρισμών. Έτσι προτιμήσαμε παραγραφήν των επενδύσεων κατά τό τρέχον στάδιον. Αργότερα βλέπομεν».

★ ★ ★

ΟΜΩΣ ΑΛΗΘΙΝΑ

Ἐπὶ τέλους τό μυστήριον τῆς λειψυδρίας ἐλύθη. Ἡ παρατεινόμενη ἀνομβρία ὀφείλεται εἰς τὴν ἀσέβειαν τῶν δικαστῶν τοῦ Ἀρίου Πάγου. Μᾶς ἔχει καταρασθῇ ὁ πανάγαθος Θεός εἰς τὸν θάνατον ἐκ δίψης κέ φωτιά πρέπει νά ρίψη εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ὑπεφθύνων πού ἀδιαφόρησαν διὰ τὰς ἐντολάς του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν πού ἀπηγόρεψαν νά ἔχομαι κίονας κέ γαλέους εἰς τὰς οἰκίας μας πού εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ κέ περιφρόνησαν τὸν Δημιουργόν, ἐπέσυραν τὴν ὀργὴν Του κέ δι' αὐτό δέν στέλει βροχάς. Ἐάν ὁ Θεός ἤθελεν νά καταστρέφονταί τὰ ζῶα, δέν θά ἔδινε διαταγὴν εἰς τὸν Νῶε νά τὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὴν Κιβωτόν διὰ νά διασωθοῦν. Κέ ὁ Θεοσεβὴς Νῶε ὑπακούων εἰς τό θέλημά Του ὄχι μόνον γάτες καί σκυλιά ἐμάζεψεν εἰς τὴν κατοικίαν Του ἀλλὰ καί ρινόκερους καί κροκοδείλους. Ἐγὼ ὡς φιλόζωος, κέ νομοταγῆς, οὔτε σκύλους διατηροῦσα εἰς τό σπίτη, οὔτε γάτους, ἀλλὰ μόνον ἓναν πύθωνα τριῶν μέτρων τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἀφστηρὰν διαταγὴν τῶν δικαστῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἄφησα ἐλέφθερον. Ζητῶ συγνώμην ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν Ἐξαρχείων τοὺς ὁποίους ἐτρομοκράτησα μέ αὐτὴν μου τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ἤθελα νά εἶμαι ἐντάξει μέ τὸν Νόμον. Μοῦ ἐδημιουργήθη ὅμως ἡ ἐξῆς ἀπορία: Ἐγὼ τὸν ἄφησα ἐλέφθερον ἀπὸ τὴν περιοχὴν Ἀκροπόλεως ὅπου μένω καί καθόλην τὴν διαδρομὴν μέχρι Ἐξαρχείων, μόνον οἱ κάτοικοι τῶν Ἐξαρχείων τὸν ἀντελήφθησαν ἔξω ἀπὸ τὴν Τράπεζαν ὅπου ἐστάθμεψεν; Ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι πού τὸν ἐβλεπαν νά κατεφθύνεται πρὸς τὰ Ἐξάρχεια ἐν μέσῳ τὴς κινήσεως, βρῆκαν τὸν περίπατόν του φυσιολογικόν; Ὁμολογῶ ὅτι τὴν ἀδιαφορίαν ἀπὸ φιλοζώους δέν τὴν περίμενα. Ἐπρεπε νά μέ πάρουν εἰς τό τηλέφωνον κέ νά μέ εἰδοποιήσουν νά τὸν περιμαζέψω ἀφοῦ ἦτο γνωστὸν ὅτι μόνον ἐγὼ διετῆρουν κατοικίδιον πύθωνα εἰς τό σπίτη.

Οἱ ἐφοπλισταὶ πού ἀναμινγνύονται μέ τὰς πετρελαιοκηλίδας, ἀποδεικνύουν διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὴν ἀμέριστον συμπαραστάσιν τῆς Ναφτιλίας εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας. Ξένοι καί ἐγχώριοι κάτοχοι σκαφῶν εἶναι στυλοβάται τοῦ κράτους. Μέ τὴν ρύπανσιν τῶν θαλασσῶν, εἶναι ὡς νά μᾶς λέγουν «Ἐμεῖς σὰς ρυπένουμε, ἐσεῖς βάλτε μας πρόστιμα 300 ἢ 400 χιλιάδων. Εἴμεθα πρόθυμοι νά τὸ πληρῶσομεν. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, μὴν μᾶς κατάσχετε τὰ πλοῖα κέ μὴν μᾶς συλλάβετε τοὺς πλοιάρχους. Πά-

Μαθο62.

σα κατάσχεσις, σημεῖνει ἀκίνητοποίησιν τοῦ σκάφους. Ἐάν τὰ πλοῖα δέν κινηθοῦν, κι ἐσεῖς δέν θά ἔχετε εἰσπράξεις. Σὰς συμφέρει νά μᾶς ἀφήνεται ἐλεφθέρους ὥστε νά ἀπολαμβάνετε τὰ ἀγαθὰ τῶν προστίμων. Πάψατε νά ἔχετε διλήματα κέ ἀποφασίστε ἐπὶ τέλους τί ἀκριβῶς θέλετε: Γαλανὰ νερά ἢ πτώχεψιν; Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὑπὸ τὰς παρούσας τραγικὰς οἰκονομικὰς συνθήκας, σὰς συμφέρει ὅπως καί ἡμᾶς ἡ κερδοφόρος ρύπανσις τῶν θαλασσῶν. Ἀπὸ τὰς συνβένοντας πυρκαϊάς, δέν ἔχετε κέρδος. Ἀξιολογήστε λοιπὸν τὰς ἐφκερίας πού σὰς προσφέρει τό ὑγρὸν στοιχεῖον».

Εἶχαμε πέσῃ ὅλοι εἰς ἓνα τρομερὸν λάθος ὀφειλόμενον εἰς φωτο-μοντάζα. Μᾶς εἶχαν ἐμφάνισῃ πρὸ καιροῦ τὴν εἰκόνα ἐνός προθυπουργοῦ πού ἦτο ὑπέφθυνος διὰ σκάνδαλα καί ὑποκλοπὰς κέ πού ἔπρεπε νά λογοδοτήσῃ εἰς τό εἰδικόν δικαστήριον, ἀλλὰ ὁ γνωρίζων ἀπὸ εἰκόνας καί εἰκονίσματα εἰδικὸς μᾶς διαβεβέοσεν ἐσχάτως, ὅτι ἡ εἰκὼν πού μᾶς ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἴδιον κέ ἀπὸ τό ἀτελιέ τοῦ Περισοῦ δέν εἶναι γνησία κέ δι' αὐτόν τὸν λόγον ἀπεφάσισε νά συνεργασθῇ μαζί του εἰς τὰς προσεχεῖς Δημοτικὰς ἐκλογὰς διὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς φωτογραφικῆς Τέχνης.

Γι' αὐτό χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ ὁ-

ταν μᾶς παρουσιάζουν εἰκόνας μέ τὰ μελανότερα χρώματα οἱ πλανόδιοι ἀριστεῖς τῶν φωτογραφίων.

Ξέχασα νά ἀναφέρω εἰς τό προηγούμενον τέφχος —λόγο στενότητος χώρου— ὅτι ὁ Πρόεδρος τῶν Οἰκολόγων, κατὰ τὸν ἐπικήδειον πού ἐξεφώνησε πρὸ τῆς σωροῦ τῆς κατασπαρχθέντος μεταστάντος, ἔψαλε τό ἐγκώμιον τῶν ἐφημερίδων τοῦ Β. Πόλου διὰ τὴν ἀρίστην πληροφόρησιν πού προσφέρουν εἰς τοὺς ἀναγνόμενους ἐν σχέσει μέ τὸν Τύπον ἄλλων χωρῶν.

«Ὁ Ἐσκιμῶς πού ἀγοράζει τὴν ἐξάμηνον ἐφημερίδα τοῦ τῶν 500 σελίδων» —εἶπεν ὁ Πρόεδρος— —ἔχει ἀφθονον ὑλικὸν κέ πλήρη κάλυψιν τῶν γεγονότων ἕως τὴν ὥραν πού θά σκοτινιάσῃ. Ἐνῶ οἱ ἀναγνόμενοι ἄλλων χωρῶν εἶναι ἀναγκασμένοι κάθε πρωὶ ν' ἀγοράζουν νέαν ἐφημερίδα γιὰ νά μαθαίνουν τὰ νέα, στὰς ἐφημερίδας τοῦ Β. Πόλου δέν συμβένει αὐτό, διότι οἱ ἐκδότης προσφέρουν συμπικνομένα τὰ γεγονότα εἰς τό ἐν καὶ μοναδικὸν φύλλον. Ἔτσι εἰς τὴν 1ην σελίδα δημοσιέβεται ἡ εἰδησις ὅτι μία οἰκολόγος πρόκειται νά ὁμιλήσῃ εἰς τὴν Ἀλάσκαν, εἰς τὴν 2αν περιέχεται ὁλόκληρος ἡ ὁμιλία τῆς, εἰς τὴν 3ην περιγράφεται ἡ κατασπάραις τῆς ἀπὸ τὴν ἄρκτον καί εἰς τὴν 4ην σελίδα δημοσιέβεται πλήρης περιγραφή τῆς κηδείας. Ἔτσι ὁ ἀναγνόμενος ξεφυλλίζων τὴν ἐφημερίδα, ἔχει μίαν συνοπτικὴν εἰκόνα τῶν συμβάντων 4 ἡμερῶν. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρων —συνέχισεν ὁ Πρόεδρος τῶν Οἰκολόγων— ὅτι στὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Τσαουσέσκου, τὴν ἀνοδὸν τοῦ Ἰλιέσκου κέ διὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν Ρουμάνων ἀνθρακορύχων πού ἐπέβαλαν τάξιν, οἱ Ἕλληνες ἀναγνόμενοι ἐχρειάσθη νά ἀγοράσουν 80 ἐφημερίδες διὰ νά ἐνημερωθοῦν, μεταβένοντες ἐπὶ 80 ἡμέρες στὰ περίπτερα.

Δι' αὐτό προτείνω —κατέληξεν ὁ Πρόεδρος— μίαν καί εἴμεθα ὅλοι ἐδῶ συγκεντρωμένοι νά κρατήσομεν ἐνός λεπτοῦ σιγὴ κέ διὰ τοὺς δημοσιογράφους κέ ἐκδότας πού ἔπασαν θύματα ἢ κατασπαρχθῇσαν ἀπὸ διάφορα θηρία κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος κέ τὴν συλογὴν πληροφοριῶν».

Πράγματι ὅλοι ἐκράτησαν σιγὴν ἐνός λεπτοῦ κέ κατόπιν ὅλοι διελύθησαν. Κέ ἔτσι ἐκλείσεν ἡ κηδεῖα εἰς αὐτό τό σημεῖον κέ ὄχι μέ τὸν κατάλογον τῶν βιβλίων πού εἶχε ἐκδόσῃ ὁ πατέρας τῆς, ὅπως λανθασμένα ἀνέφερα εἰς τό προηγούμενον τέφχος.

GERMANIA:

Οικονομικός εθνικισμός

Ένας νέος εθνικισμός γεννιέται: Ο «εθνικισμός του δυτικογερμανικού μάρκου»
(Γιούργκεν Χάμπερμας)

Ο καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας μοιάζει να έχει προσεγγίσει περισσότερο από ποτέ άλλοτε την ολοκλήρωση του μεγαλεπίβολου πολιτικού του ονείρου: «Να οδηγήσει τους Γερμανούς, ως νέος Βίσμαρκ, στην Ένωση».

Περιορίζοντας τις πολιτικές λύσεις στην κατοχύρωση των δυτικών πολωνικών συνόρων, ενάντια στη λογική που προέβλεπε τόσο οι οικονομολόγοι όσο και η πλειοψηφία των σοσιαλδημοκρατών στο ανατολικό και δυτικό τμήμα της Γερμανίας και που βασιζόταν στη σταδιακή ανόρθωση του OST-MARK σε συναλλαγματικά ανταγωνιστικό νόμισμα και ακολουθώντας της οικονομίας της Λ.Δ.Γ., επιτάχυνε τις διαδικασίες ενοποίησης και κατόρθωσε να πραγματοποιήσει την επιθυμία του για διεξαγωγή ενιαίων γερμανικών εκλογών το Δεκέμβριο. Ανταποκρινόμενος έτσι στο θυμικό αίτημα των Ανατολικογερμανών: «Έρχεται το μάρκο, μένουμε. Δεν έρχεται, πηγαίνουμε εμείς σε αυτό». (Σύνθημα σε πανώ των παραδοσιακών πλέον διαδηλωτών της Δευτέρας στην Λείψια).

• Από την επομένη Δευτέρα, 2 Ιουλίου, το δυτικογερμανικό μάρκο θα αποτελεί πλέον το επίσημο νόμισμα της Λ.Δ.Γ. Αλλά όποιος νομίζει ότι η Ανατολική Γερμανία αποκτά κατ' αυτόν τον τρόπο απλά και μόνο ένα νέο, ισχυρότερο, μέσο πληρωμής σφάλλει.

Τα 50 φορτηγά με τα 25 δισεκατομμύρια μάρκα που θα αρχίσουν από τις 2 Ιουλίου να κατανέμονται, υπό τη μορφή δανείου, στον πληθυσμό της Λ.Δ.Γ. θα αποτελούν πλέον τον καθοριστικό παράγοντα της συνολικής πολιτικής πορείας του κράτους των 17 εκατομμυρίων «αδελφών στην Ανατολική Ευρώπη», παρά το γεγονός ότι θα διαθέτουν ακόμη για μερικούς μήνες, ξεχωριστή κυβέρνηση.

Διότι μέσα στα πλαίσια της διακρατικής συνθήκης (Staatsvertrag) περιλαμβάνεται όχι μόνον η νομισματική αλλά και η οικονομική και κοινωνική ενοποίηση.

Με άλλα λόγια μαζί με το μάρκο εισάγεται στην Ανατολική Γερμανία και το δυτικογερμανικό σύστημα οικονομικής και κοινωνικής διαχείρισης. Μια χώρα που επί 40 χρόνια διευθύνετο από ένα σύστημα κατευθυνόμενης οικονομίας, της οποίας οι επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται κατά ένα 30% (μεγαλύτερο ποσο-

στό) βιώσιμες και το εργατικό δυναμικό ανειδίκευτο στη σύγχρονη τεχνολογία υποχρεούται ξαφνικά μέσα σε λίγους μήνες να εκτεθεί στον «κοφτερό» άνεμο της ελεύθερης αγοράς με τις σκληρές αρχές του ανταγωνισμού. Μια χώρα που επί 40 χρόνια κατευθύνετο από ένα αυστηρά συγκεντρωτικό σύστημα θα επιχειρήσει από το Σεπτέμβριο να εφαρμόσει το ομοσπονδιακό σύστημα διακυβέρνησης της Ο.Δ.Γ. χωριζόμενη σε κρατίδια και εκλέγοντας τις αντίστοιχες κυβερνήσεις τους.

«Μια τέτοια διαδικασία απαιτεί πολλούς μήνες για την ολοκλήρωσή της», δήλωσε ο νέος πρόεδρος του ανατολικού SPD Βόλφγκανγκ Τίρζε. Παρ' όλα αυ-

τά το κόμμα του επικύρωσε με την ψηφο του στο λαϊκό Κοινοβούλιο (Volkskammer) τη συνθήκη όπως άλλωστε και οι ομοϊδεάτες του στο δυτικογερμανικό SPD.

Μοναδικό επίτευγμα των τελευταίων μπορεί να θεωρηθεί η περιορισμένη χρονικά επιβολή δασμών και ειδικής φορολογίας στα δυτικογερμανικά εισαγόμενα στη Λ.Δ.Γ. προϊόντα για την προστασία των ανατολικογερμανικών επιχειρήσεων. Ένα μέτρο αμφισβητήσιμο στους οικονομικούς κύκλους της Ο.Δ.Γ. διότι τίποτα δεν θα εμποδίσει τον Ανατολικογερμανό να ψωνίσει στο δυτικό τμήμα της χώρας και να πουλήσει τα προϊόντα ξανά στην μαύρη αγορά της Α. Γερμανίας.

Ο Χέλμουτ Κολ εισήλθε στην ιστορία από την πίσω πόρτα, θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί. Προσθέτοντας στον τριχρόμο εθνικισμό της γερμανικής σημαίας, ένα τέταρτο πολύ πιο λαμπερό χρώμα, εκείνο του χρήματος.

Τους ανθρώπους στο ανατολικό αλλά και δυτικό τμήμα της Γερμανίας ενδιέφερε προ πάντων η τόσο κοινότυπη αλλά και ανθρώπινη πλευρά της ένωσης, το κοινωνικό ζήτημα.

Η προεκλογική υπόσχεση του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος το Μάρτη, ότι

οι Ανατολικογερμανοί θα πραγματοποιήσουν τις καλοκαιρινές διακοπές τους πληρώνοντας σε σκληρό νόμισμα, υλοποιήθηκε.

Βασικό σημείο των διαπραγματεύσεων για το Staatsvertrag αποτέλεσε η διευθέτηση των μισθών, της συνταξιοδότησης, των ενοικίων, της φορολογίας, του ιδιοκτησιακού καθεστώτος κ.ο.κ. Απλά και ταυτόχρονα τόσο σύνθετα ζητήματα όπως το αν ο Δυτικογερμανός με το εξοχικό σπίτι αποκτήσει ξανά το πατρικό που εγκατέλειψε στη Λ.Δ.Γ. και ανήκει σήμερα σε άλλον.

Η επικύρωση της διακρατικής συμφωνίας από τα κοινοβούλια των δυο χωρών την Πέμπτη 21.6. δε σημαίνει ότι τα προβλήματα αυτά λύθηκαν. Αντίθετα μάλιστα τα κενά που υπάρχουν στο Staatsertrag χάσκουν επικίνδυνα για την πορεία της ενωμένης Γερμανίας.

Αδιευκρίνιστο παραμένει για παράδειγμα το ζήτημα των 130.000 ανέργων που υπάρχουν σήμερα στη Λ.Δ.Γ. και αυξάνονται κατά 15.000 τη στιγμή αυτή ανά εβδομάδα ενώ ο ρυθμός αύξησής τους μετά την 2α Ιουλίου θα είναι ραγδαίος με το κλείσιμο ή την αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στην πλειοψηφία των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τις τελευταίες δηλώσεις της Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Προνοίας στη Λ.Δ.Γ., Ρεγκίνε Χίλντεμπραντ, στην Berliner Zeitung, 700.000 από τα 2,9 εκατ. συνταξιούχους στη Λ.Δ.Γ. θα υποστούν με το νέο καθεστώς μείωση των συντάξεών τους ενώ για το 1 εκατ. οι συντάξεις θα παραμείνουν στα ίδια επίπεδα με πριν. Ας μην ξεχνάμε επίσης ότι στην Ο.Δ.Γ. δεν ισχύει ο θεσμός της χορήγησης ελαχίστου ορίου συντάξεως. Και αυτό θα συμβεί την ίδια στιγμή με μια αναμενόμενη αύξηση στο δεκαπλάσιο και πλέον των ενοικίων, των τροφίμων, του ρεύματος, του νερού κ.ο.κ. μια και οι κρατικές επιδοτήσεις καταργούνται ή μια μετά την άλλη.

Στη Δυτική Γερμανία οι πιθανοί ενδοιασμοί για την επιτάχυνση της διαδικασίας ενοποίησης πνίχθηκαν κάτω από τις διαστάσεις που πήρε η φυλάκιση 8 μελών της ηγεσίας της δεύτερης γενιάς της RAF στη DDR. Η προβολή της σχέσης RAF και των Δυνάμεων Κρατικής Ασφαλείας και κατ' επέκταση της ηγεσίας του SED (Κ.Κ.) ευνοεί ιδιαίτερα τον αγώνα του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος στις προσεχείς εκλογές ενάντια στην αριστερή Αντιπολίτευση της Λ.Δ.Γ. που αντιμάχεται ανοιχτά τους γρήγορους ρυθμούς της Ένωσης.

Κριτικές φωνές δε λείπουν φυσικά στη Λ.Δ.Γ. και μέσα από το λαό, που επιστούν την προσοχή στους κινδύνους της Ένωσης και κυρίως στην τρομακτική αύξηση των κοινωνικών αντιθέσεων (ήδη προκύπτουν έντονα προβλήματα μεταξύ δυτικών και ανατολικών Γερμανών στο ζήτημα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, πόσο μάλλον όταν οι Δυτικογερμανοί δεν συμμετείχαν στην καταβολή αποζημιώσεων για τις καταστροφές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου) που μπορεί να οδηγήσουν σε καταστάσεις «εμφυλίου πολέμου».

Αλλά τι σημαίνουν άραγε 5.000 διαδηλωτές στο Ανατολικό Βερολίνο μπροστά στην εκθαμβωτική λάμψη του μάρκου;

Λήδα Πέτρου

Παράταση του αδιεξόδου

Η πρόσκληση σε ένα τμήμα του λαού να χτυπήσει κάποιο άλλο είναι φαινόμενο απαράδεκτο για χώρες με βαθιές δημοκρατικές παραδόσεις, αλλά στα ολοκληρωτικά καθεστώτα υπήρξε συνηθισμένη πρακτική. Η Ρουμανία έχει βέβαια κοινοβουλευτισμό και η κυβέρνηση έχει προκύψει από ελεύθερες εκλογές, όμως η ηγεσία του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας και ο Ίον Ιλιέσκου προσωπικά ασπάζονται εκείνες τις παραδόσεις του προηγούμενου καθεστώτος που τους εξυπηρετούν για να απαλλάσσονται από την ενόχληση του αντιπάλου. Η εισβολή των ανθρακωρύχων στο Βουκουρέστι χαιρετίστηκε από την κυβέρνηση και τον ίδιο τον πρόεδρο, ο οποίος τους ευχαρίστησε γιατί «προστάτευσαν» τη δημοκρατία. Ο απολογισμός των συγκρούσεων με τους αντικυβερνητικούς διαδηλωτές ήταν πέντε νεκροί και εκατοντάδες τραυματίες. Για άλλη μια φορά το Μέτωπο παρουσιάζεται αναξιόπιστο, όταν αρνείται ότι κάλεσε και υποστήριξε τους ανθρακωρύχους στην επέλασή τους στην πρωτεύουσα, όπου χτυπούσαν όποιον έβλεπαν μπροστά τους στους δρόμους, σε καταστήματα, σε κομματικά γραφεία και σε σπίτια.

Το κόστος για την κυβέρνηση ήταν μεγάλο. Οι Δυτικοί ανακοίνωσαν αμέσως ότι αναστέλλουν την εφαρμογή των συμ-

φωνιών που είχαν συνάψει με τη Ρουμανία. Πολιτικές, οικονομικές, εμπορικές, ακόμη και μορφωτικές συμφωνίες μπήκαν στο ψυγείο με την προειδοποίηση ότι αν δεν σεβαστεί η κυβέρνηση τους δημοκρατικούς θεσμούς, θα μπουκνουν και στην κατάψυξη.

Στη χώρα όπου η πληροφόρηση είναι είδος εν ανεπαρκεία, η προέλευση των αντικυβερνητικών διαδηλώσεων παραμένει απροσδιόριστη. Οπωσδήποτε είναι ετερόκλητοι. Ανάμεσά τους υπάρχουν φοιτητές, εκείνοι δηλαδή που ξεκίνησαν πριν από τις εκλογές τον αγώνα για την απομάκρυνση των κομμουνιστών από τον κρατικό μηχανισμό, διανοούμενοι που τους συμπαρίστανται και... τσιγγάνοι. Οι τελευταίοι πρωτοστάτησαν στην εισβολή στην τηλεόραση όπου παραλίγο εργαζόμενοι να χάσουν τη ζωή τους ενώ ήταν φανερό η απουσία φοιτητών στα επεισόδια. Ποιος διευθύνει λοιπόν; Ασφαλώς δεν υπάρχει ενιαία ηγεσία καθώς οι

Η βία είναι ακόμα η καλύτερη πειθώ για τον Ιλιέσκου

φοιτητές προσπαθούν να οργανωθούν τη στιγμή που, από τους τέσσερις ηγέτες τους, οι δυο βρίσκονται υπό κράτηση, ένας κρύβεται και ο τέταρτος δίνει εξετάσεις σε επαρχιακό πανεπιστήμιο.

Η κυβερνητική καταγγελία ότι οι διαδηλωτές προωθούν την αποσταθεροποίηση επαληθεύεται από τα γεγονότα στην τηλεόραση, αλλά η εισβολή των ανθρακωρύχων κάθε άλλο παρά προστατεύσε τη δημοκρατία. Στο τέλος όμως τίποτε δεν ξεκαθαρίστηκε. Η προοπτική νέων καταλήψεων της πλατείας Πανεπιστημίου παραμένει ακέραιη, οι διάφορες δυνάμεις που συμμετέχουν στο παιχνίδι караδοκούν και η κυβέρνηση επιδιώκει την κάλυψη του Κοινοβουλίου στην προσπάθειά της να απομονώσει τους διαδηλωτές από την έτσι κι αλλιώς αδιάφορη μάζα των Ρουμάνων πολιτών.

Ο νεο-κομμουνιστής Ιλιέσκου δεν παίζει βέβαια με τα θέματα «τάξης και ασφάλειας». Γι' αυτό δημιουργεί νέα μονάδα για την αποκατάσταση της τάξης και την αντιμετώπιση των διαδηλώσεων, η οποία θα ενσωματωθεί στην αστυνομία και η οποία, σύμφωνα με τις δηλώσεις του ίδιου στους «Τάιμς του Λονδίνου» (25/6) θα αποτελείται από «αποφασισμένους νέους άνδρες, ηθικά υπεράνω υποψίας». Αντιλαμβάνεται κανείς τι «υπεράνω υποψίας» μπορεί να είναι αυτό το σώμα των νέων πραιτωριανών και τι έχουν να υποστούν οι Ρουμάνοι πολίτες που θα αποτολμούν να εκδηλώσουν την αντίθεσή τους και τις διαμαρτυρίες τους στο δρόμο.

Παντελής Μούτουλας

ΗΠΑ-ΕΣΣΔ:

Ο διπολισμός πνέει τα λοίσθια

Η Σύνοδος Κορυφής μεταξύ των προέδρων των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ κ. Μπους και

Γκορμπατσώφ, ανήκει πλέον στο παρελθόν. Ήταν μια Σύνοδος Κορυφής διαφορετική από τις προηγούμενες, κυρίως γιατί οι νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν σε όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, με επίκεντρο την Ανατολική Γερμανία, αλλά και τις διαδικασίες που, ως αποτέλεσμα των εκεί αλλαγών, έχουν δρομολογηθεί προκειμένου να συντελεσθεί η ενοποίησή της με τη Δυτική, δημιουργούν τις συνθήκες που οι δυο υπερδυνάμεις υποχρεώνονται να λάβουν υπόψη τους, όταν αποφασίζουν, στην ουσία, για τις τύχες του κόσμου.

Αυτή ακριβώς η θεώρηση, που ήταν ως σήμερα το κύριο χαρακτηριστικό των Συνόδων Κορυφής αρχίζει πλέον, όπως υποστήριξαν στις συζητήσεις τους Αμερικανοί ειδικοί στα θέματα Σοβιετικής Ένωσης και εξοπλισμών, να μεταβάλλεται. Και αυτό γιατί οι καθεστωτικές αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη, σε συνδυασμό και με την περεστρόικα του Γκορμπατσώφ, πέρα από τις νέες συνθήκες που δημιουργούν στο Διεθνές Σύστημα, δημιουργούν και για την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης και ειδικότερα για τον ίδιο τον Γκορμπατσώφ μια νέα πραγματικότητα που τον υποχρεώνει να κινείται με διαφορετικό από τους προκατόχους του τρόπο κάθε φορά που συνδιαλέγεται με τον Αμερικανό ομόλογό του.

Έως σήμερα ο εκάστοτε πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν εκείνος που, αφενός λόγω του αμερικανικού συστήματος αφετέρου λόγω των ολοένα εξελισσόμενων σχέσεων των ΗΠΑ με τους συμμάχους τους, ήταν υποχρεωμένος να συνδιαλέγεται και να σταθμίζει πολλούς παράγοντες πριν αποφασίσει για το ένα ή το άλλο ζήτημα σε κάθε Σύνοδο Κορυφής, φοβούμενος κυρίως την κριτική μετά τη Σύνοδο. Τώρα πλέον διαφαίνεται ότι και ο Γκορμπατσώφ αρχίζει να έχει κατ' αναλογία τα ίδια ακριβώς προβλήματα, πρώτα απ' όλα όσον αφορά στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ, ιδιαίτερα μάλιστα μετά την πρόσφατη εκλογική νίκη του Μπόρις Γιέλτσιν, και στη συνέχεια όσον αφορά στις θέσεις της ΕΣΣΔ με τις νέες πολιτικές δυνάμεις που κατευθύνουν πλέον τις τύχες των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Έτσι Μπους και Γκορμπατσώφ συναντώνται αντικειμενικά στο ότι προσήλθαν να συζητήσουν δέσμοι και οι δυο τόσο των εσωτερικών παραγόντων που δεσπόζουν αντίστοιχα στις χώρες τους, όσο και των ενδοσυμμαχικών των πραγματικοτήτων που αυτή τη φορά παρουσιάστηκαν εντονότερες. Βέβαια, συγκριτικά, ο Μπους ίσως ήταν σε καλύτερη θέση από τον Σοβιετικό ομόλογό τους και αυτό γιατί τα προβλήματα που αυτή την περίοδο αντιμετωπίζει ο Γκορμπατσώφ είναι και περισσότερο οξυμμένα αλλά και διαφορετικά σε σύγκριση με όσα αντιμετωπίζει ο Μπους.

Όμως τόσο οι εσωτερικοί παράγοντες όσο και οι νέες συνθήκες που επικρατούν αυτή τη στιγμή στον ευρωπαϊκό χώρο δεν καθόρισαν μόνον τη διαπραγματευτική δυνατότητα και ευελιξία των δυο προέδρων, καθόρισαν και την ατζέντα των συνομιλιών, οι οποίες δεν περιορίστηκαν μόνο στο ζήτημα των εξοπλισμών, πυρηνικών και συμβατικών, αλλά, αντίθετα κάλυψαν κυρίως το θέμα των ε-

ξελίξεων, στο σημαντικότερο θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων, την Ευρώπη, όπου σε περίπτωση σύρραξης, θα εχρησιμοποιούντο σχεδόν όσα όπλα δεν περιλαμβάνονται στις μειώσεις.

Όπως επεσήμαναν, ειδικοί αναλυτές του Κογκρέσου των ΗΠΑ, τόσο οι «δεσμεύσεις» που ο κάθε ένας από τους δυο προέδρους είχε όσο και τα ζητήματα της ατζέντας των συνομιλιών επηρέασαν σημαντικά την έκβαση αυτής της Συνόδου Κορυφής, αλλά και επέτρεψαν την εξαγωγή ορισμένων χρησιμων συμπερασμάτων.

Έτσι μπορεί να υποστηριχθεί ότι ελάχιστη πρόοδος σημειώθηκε σε ό,τι αφορά το ζήτημα της μελλοντικής μορφής της Ευρώπης, αφού και οι δυο πρόεδροι, έχοντας διαφορετικές βέβαια δεσμεύσεις ο καθένας δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν στις εξωτερικές πτυχές του ζητήματος της ενοποίησης των δυο Γερμανιών, ζήτημα που όπως είναι γνωστό αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο για την μελλοντική μορφή της Ευρώπης. Συζητήθηκαν βέβαια ορισμένες ενδιαφέρουσες προτάσεις όπως π.χ. η κατάργηση των δυο πολιτικο-στρατιωτικών Συμφωνιών και η δημιουργία ενός ευρύτερου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο οποίο να μετέχουν οι 34 χώρες της ΔΑΣΕ, αλλά η τελική απόφαση παραπέμφθηκε για το μέλλον, κυρίως γιατί οι Δυτικοευρωπαίοι σύμμαχοι του Μπους του διαβίβασαν ότι χρειάζονται ακόμη χρόνο για να σκεφθούν το ζήτημα.

Ίσως το μόνο σημείο στο οποίο συντελέστηκε πρόοδος, να είναι ο τομέας των εξοπλισμών όπου, πράγματι έγιναν θετικά βήματα και σε ό,τι αφορά τη συμφωνία START-1 και II και σε ό,τι αφορά τα χημικά όπλα αλλά και κυρίως σε ό,τι αφορά το ζήτημα της επαλήθευσης.

Αντιθέτα, στον τομέα των διμερών αμερικανο-σοβιετικών ζητημάτων, όπου πρωταρχικής σημασίας θέμα ήταν η νέα Συμφωνία Πλαίσιο για τις εμπορικές σχέσεις των δυο χωρών, τα όσα επιτεύχθηκαν ήταν μάλλον πενιχρά. Βέβαια, το γεγονός ότι ο Μπους, ο οποίος κατά γενική ομολογία επιθυμεί να βοηθήσει τον Γκορμπατσώφ, υπέγραψε τελικά τη συμφωνία αποτέλεσε μια από τις εκπλήξεις της Συνόδου Κορυφής. Μια έκπληξη όμως που, όπως δήλωσε χαρακτηριστικά Αμερικανός αναλυτής στο Κογκρέσο, θυμίζει κινέζικο φαγάτο: το χαρακτηριστικό του φαγά, που αυτό είναι ότι μισή ώρα μετά το γεύμα αισθάνεται κανείς ότι πεινά πάλι, γιατί πρώτον η Συμφωνία αυτή δεν θα σταλεί στο Κογκρέσο για κύρωση αφού υπάρχει απόφαση της Γερουσίας, η οποία συνδέει τη Συμφωνία με πρόοδο στη Λιθουανία και το νόμο για τη μεταναστευση από τη Σοβιετική Ένωση και δεύτερον διότι προϋπόθεση για την αποκομιδή ουσιαστικού όφελους είναι η από την πλευρά των ΗΠΑ κατάργηση και ενός προγενέστερου νόμου γνωστού ως Τζάκσον - Βάνικ, που ρυθμίζει ορισμένα ζητήματα των αμερικανο-σοβιετικών σχέσεων κατά τρόπο περιοριστικό.

Με αυτά τα δεδομένα οι Αμερικανοί ειδικοί καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αυτή η Σύνοδος Κορυφής:

- Έδειξε την ολοένα και μεγαλύτερη σχέση που υπάρχει μεταξύ εσωτερικών

και ενδοσυμμαχικών παραγόντων και εξωτερικής πολιτικής των συμμαχιών.

- Ήταν σημαντικότερη ίσως για τις διμερείς σχέσεις ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης.

- Σηματοδοτεί την αρχή του τέλους της διπλωματίας των Συνόδων Κορυφής και

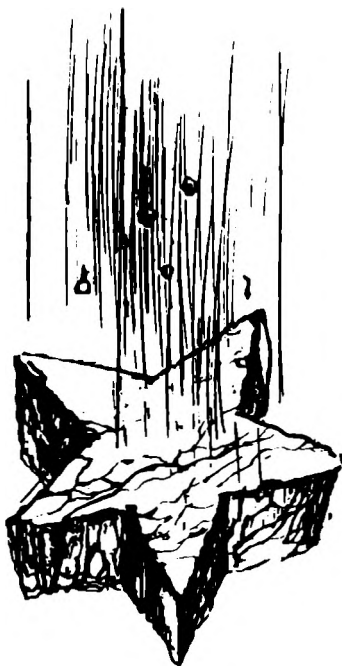
- Πιστοποίησε ότι η δομή του διεθνούς συστήματος δεν είναι πλέον διπολική αλλά πολυπολική σε όλους τους τομείς δηλ. στρατιωτικό, πολιτικό και οικονομικό.

Γιώργος Δημητρακόπουλος

ΕΣΣΔ:

Στα δυο στενά ο Γκορμπατσώφ

Το «ΑΝΤΙ» στα δυο τελευταία του τεύχη με ειδικές ανταποκρίσεις του Στέλιου Κούλογλου από τη Μόσχα περιέγραψε εγκαίρως τις κρίσιμες κομματικές διαμά-

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ ΜΙΧΑΗΛΙΩΒ

χες στην κόλαση του ΚΚΣΕ και τη δύσκολη θέση του Γκορμπατσώφ, που αντιμετωπίζει πλέον μια ολόπλευρη κρίση μέσα στο κόμμα του. Οι μετέπειτα εξελίξεις διακαίωσαν τις εκτιμήσεις αυτές.

Νέα πρόκληση απέναντι στην εξουσία του Γκορμπατσώφ μέσα στο κόμμα αποτελεί ο σκληροπυρηνικός και συντηρητικός Ιβάν Πολοζκώφ, ο οποίος εξελέγη ηγέτης του νέου Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Η νίκη του με ψήφους 1.396 υπέρ, έναντι 1.066 κατά, δείχνει την ισχύ της Δεξιάς δέκα μέρες πριν τη συγκлиση του 28ου Συνεδρίου του ΚΚΣΕ.

Μολονότι στην ομιλία του προς το Συνέδριο ο Πολοζκώφ φάνηκε διαλλακτικός, μετριοπαθής και οπαδός της σταδιακής εφαρμογής του μεταρρυθμιστικού

προγράμματος του Γκορμπατσώφ, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο πρόσωπό του συσπειρώθηκε όλη η συντηρητική αντίδραση του κόμματος.

Ο Γκορμπατσώφ, αν θέλει να διατηρήσει τη θέση του γενικού γραμματέα του κόμματος, θα πρέπει τώρα να δώσει πραγματική μάχη σε συνθήκες μάλιστα βαθύτατης οικονομικής κρίσης και αυξανόμενης λαϊκής δυσαρέσκειας. Το ότι τα πράγματα δεν θα είναι καθόλου εύκολα για τον Γκορμπατσώφ στο Συνέδριο, φαίνεται από το γεγονός ότι σύμφωνα με έγκυρες εκτιμήσεις από τους 4.700 συνέδρους των 15 σοβιετικών Δημοκρατικών οι 2.700 περίπου θα προέρχονται από τη ρωσική Δημοκρατία, την πολυπληθέστερη και πλουσιότερη. Υπολογίζεται επίσης ότι το 45% των αντιπροσώπων στο Συνέδριο θα είναι άνθρωποι του κομματικού μηχανισμού ενώ ένα άλλο 20% θα εκπροσωπεί στελέχη κρατικών οργανώσεων.

Αναμένεται λοιπόν με τεράστιο ενδιαφέρον αν ο συνασπισμός των συμφερόντων αυτών είναι διατεθειμένος σ' αυτή τη φάση να έρθει σε μετωπική σύγκρουση με τον Γκορμπατσώφ και να επιδιώξει την απομάκρυνσή του από τη θέση του γενικού γραμματέα του ΚΚΣΕ.

Υπάρχει επίσης το ενδεχόμενο, αν πράγματι υπάρχει τέτοια έμπρακτη εκδήλωση προθέσεων και επιδιώξεων των συντηρητικών, ο ίδιος ο Γκορμπατσώφ, διαισθανόμενος πιθανή ήττα να παραιτηθεί από το αξίωμά του. Πάντως ο Σοβιετικός ηγέτης δεν έχει μέχρι σήμερα δείξει ότι εγκαταλείπει τα θέματα αυτά χωρίς μάχη, χωρίς αγώνα. Διότι μπορεί μεν η Προεδρία να συγκεντρώνει μεγάλες εξουσίες, όμως ο κομματικός μηχανισμός παραμένει η κύρια πολιτική βάση της εξουσίας, μειωμένου ίσως κύρους και εμβέλειας (σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας «Πράβδα» την περασμένη Δευτέρα, δημοσκόπηση του Κέντρου Κοινωνιολογικών Ερευνών με δείγμα 1.500 ατόμων στις 15 σοβιετικές Δημοκρατίες μόνο 18% θεωρεί ότι το ΚΚΣΕ αποτελεί ηγετική δύναμη στη σοβιετική κοινωνία), αλλά πάντως η μόνη ισχυρή πολιτική βάση προς το παρόν.

Από την άλλη μεριά η δύναμη της ριζοσπαστικής πτέρυγας στο Συνέδριο εκτιμάται γύρω στους 100 Συνέδρους, ή κάπου 3-4%.

Ο Γκορμπατσώφ έχει βέβαια τους δικούς του φανατικούς οπαδούς και συμμάχους, πρόσκαιρους ή μη. Αλλά, όπως επισημάνθηκε και στα προηγούμενα δημοσιεύματα του «ΑΝΤΙ» είναι δύσκολο να εξακολουθήσει να κρατά το κέντρο του πολιτικού φάσματος και να βάλλεται και από τις δυο πτέρυγες. Το κέντρο δεν είναι πάντα ασφαλής θέση τη στιγμή που το ένα άκρο ενισχύει τη θέση του και οργανώνει μεθοδικά την αντεπίθεση.

Από το πώς θα αντιμετωπίσει την πρόκληση αυτή των συντηρητικών ο Γκορμπατσώφ και από το ποιά θα είναι τα αποτελέσματα της σύγκρουσης θα εξαρτηθεί και η πορεία της χώρας, η οποία παρακολουθείται εκ του σύνεγγυς από τα ισχυρά κράτη της Δύσης. Τα στοιχεία αυτά καθιστούν ίσως το 28ο συνέδριο του ΚΚΣΕ πραγματικά ιστορικής σημασίας, διότι από αυτό θα εξαρτηθούν πολλά.

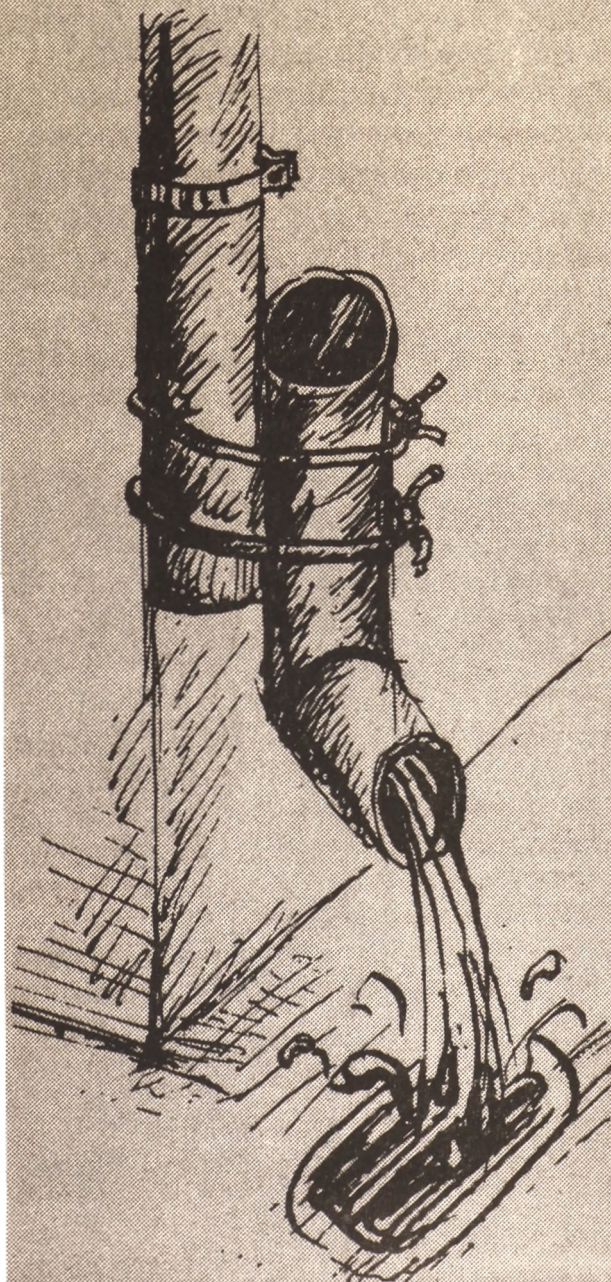
ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΡΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

«**Η** πάλη των χρωμάτων στη Βουλγαρία άρχισε. Ποιοι είναι οι καρποί της Δημοκρατίας; Ίσως θυμάσθε το μωρό παιδί που ρωτάει τη μητέρα του πώς λέγεται ένα άγνωστο φρούτο. Μπλε δαμάσκηνο —απαντά η μητέρα. Και γιατί είναι κόκκινο; —ρωτάει πάλι το παιδί. Διότι είναι πράσινο —ανταπαντά η μητέρα. Τώρα μετά από τόσες συζητήσεις με Βούλγαρους φίλους μου, μπορώ να πω ότι γνωρίζω λιγότερα από όσα γνώριζα την ημέρα της άφιξής μου.

Τις περισσότερες ψήφους έλαβε το Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, τέως κομμουνιστικό. Το κόμμα, το οποίο επί 45 συνεχή χρόνια κέρδιζε τις εκλογές με παράνομο τρόπο, τώρα, και μάλιστα πολλοί εξεπλάγησαν, τις κέρδισε έντιμα. Ποια είναι η ερμηνεία αυτού του παγκόσμιου φαινομένου; Οι εξηγήσεις είναι αρκετές. Ο Βούλγαρος είναι μινιμαλιστής και η ψυχοσύνθεσή του διαπνέεται από άσχημα προαισθήματα. Εάν του Βούλγαρου του κόψεις το ηλεκτρικό φως, δεν λέει «μακάρι να έλθει το φως», αλλά «μακάρι να μην κόψουν και το νερό». Εάν από την αγορά εξαφανισθεί το τυρί, παρακαλάει να μην εξαφανισθούν και τα αυγά. Να γιατί ενεργεί έχοντας υπόψη του περισσότερο τους κινδύνους, παρά τις ελπίδες. Είναι, επίσης, ενδιαφέρον το γεγονός ότι στο πρόσφατο παρελθόν σε αυτή τη χώρα, εάν κάποιος άφηνε γένεια ή μακριά μαλλιά, η πράξη αυτή θεωρείτο ως ένδειξη κοινωνικής διαμαρτυρίας. Δηλαδή ήταν με λίγα λόγια σημάδι αβέβαιου μέλλοντος και διαθέσεων δολιοφθοράς εναντίον του καθεστώτος. Οι γενειοφόροι παρακολουθούνταν λόγω ακριβώς της γενειάδας τους και μερικοί από αυτούς διεκδικούσαν επί δεκαετίες το δικαίωμα να έχουν γένεια. Και επειδή η επιμονή αυτή εθεωρείτο ως πράξη ανυπακοής πολλοί από τον λαουτζίκο αντιμετώπισαν με εμπάθεια και έλλειψη εμπιστοσύνης τους γενειοφόρους ακτιβιστές της αντιπολίτευσης.

Η αντιπολίτευση στο πρόσωπο της Ένωσης των Δημοκρατικών Δυνάμεων κέρδισε αρκετές ψήφους, αλλά, τουλάχιστον δύο φορές λιγότερες από όσες ανέμενε. Αυτό σημαίνει δύο

Το «ΑΝΤΙ» θέλοντας να συμβάλλει στην κατανόηση του φαινομένου της νίκης του ΒΣΚ στις πρόσφατες εκλογές που διεξήχθησαν στη Βουλγαρία, αναδημοσιεύει από τη σατιρική εφημερίδα της χώρας αυτής «Στέρσελ» («κεντρί») το κείμενο που ακολουθεί με τίτλο «Οι πρώτοι καρποί της Δημοκρατίας». Πρόκειται για μία ενδιαφέρουσα, υποθετική ανταπόκριση, του απεσταλμένου στη Σόφια Τζορντάνο Ποπιέρι της εφημερίδας «Βότσε ντι πόπολο».

ИВАН ВЕСЕЛИНОВ

πράγματα: Είτε η αντιπολίτευση δεν γνωρίζει καλά το λαό είτε ο λαός δεν γνωρίζει καλά την αντιπολίτευση. Αρκετοί ψηφοφόροι φοβήθηκαν ότι η αντιπολίτευση θα αντιμετωπίσει το κόμμα όπως το κόμμα αντιμετώπιζε την αντιπολίτευση στο παρελθόν. Εκπληκτικά λίγες ψήφους έλαβε το Αγροτικό κόμμα που είχε στη σημαία του το πορτοκαλί χρώμα. Φαίνεται ότι οι χωρικοί είχαν και έχουν υποστεί τόσα από τους «τοπάρχες» ώστε τώρα φοβούνται το ενδεχόμενο να τους ξαναδοθεί δια της βίας η γη —την οποία τους απαλλοτρίωσαν επίσης δια της βίας στο παρελθόν— για να την καλλιεργήσουν.

Περιμένοντας τα τελικά αποτελέσματα θέλω να αναφερθώ και σε ορισμένα παραπολιτικά γεγονότα από τον προεκλογικό αγώνα. Η Βουλγαρία είναι η μοναδική χώρα στον κόσμο όπου κάποιοι ανεξάρτητοι συγκρότησαν κόμμα. Σε αριθμό κομμάτων, η Βουλγαρία —αν και έχει πληθυσμό 9 εκατομμύρια— έφθασε τη Σρι Λάνκα. Και κάτι ακόμη. Χιλιάδες τηλεθεατές απήλαυσαν προεκλογικά το στιγμιότυπο που έδειχνε τον πρώην ηγέτη του κράτους Τοντόρ Ζίβκωφ να ψηφίζει σε κάποιες προηγούμενες εκλογές. Πρόκειται για μοναδικό ντοκουμέντο πολιτικής κουλτούρας σε συνθήκες δικτατορίας. Ο κρατικός ηγέτης και πρώτος κομματικός καθοδηγητής εισέρχεται στο εκλογικό κέντρο, παίρνει το φάκελο και το ψηφοδέλτιο, πηγαίνει στο παραβάν και βγαίνει... κρατώντας το φάκελο στο ένα του χέρι και το ψηφοδέλτιο στο άλλο. Ο επικεφαλής της εφορευτικής επιτροπής παίρνει τότε από τα χέρια του Ζίβκωφ το ψηφοδέλτιο και το βάζει στον φάκελο. Έτσι, εμπρός στα μάτια όλων, σημειώθηκε παραβίαση της μυστικότητας της ψηφοφορίας, που συνοδεύθηκε μάλιστα και από χειροκροτήματα.

Ωστόσο μια είναι η αδιαμφισβήτητη αλήθεια: η Βουλγαρία εισήλθε στο δρόμο της Δημοκρατίας, θα έχει πραγματική Βουλή, πραγματικό Σύνταγμα, πραγματικούς διαξιφισμούς και πραγματικούς πολίτες. Σε αυτό το πολιτικό πλαίσιο χιλιάδες άνθρωποι που τρέφονται τώρα από την πολιτική, θα πρέπει να αναζητήσουν πιο ελπιδοφόρες πηγές διατροφής».

Η αποκατάσταση του Τράισο Κόστωφ (1964).

Η διδάκτωρ **Λιλιάννα Σιμεόνοβα**, ερευνήτρια του Κέντρου Βαλκανικών Ερευνών της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών αναφέρεται σε δυο ιδιαίτερες περιπτώσεις: τον σκιτσογράφο Τόντορ Τσόνεφ και τον καθηγητή Ζέλιο Ζέλεφ.

Ο πρώτος με τα σκίτσα του υπήρξε απηνής διώκτης του Ζίβκωφ και του νεοσταλινικού του καθεστώτος. Διώχτηκε και φυλακίστηκε γι' αυτή τη δραστηριότητά του ενώ πρόσφατη έκθεση των απαγορευμένων σκίτσων του στη Σόφια δημιούργησε ατέλειωτες ουρές επισκεπτών. Ο δεύτερος με το βιβλίο του «Ο φασισμός» προκάλεσε τεράστια αίσθηση με την οξύτατη κριτική, που άσκησε στο ολοκληρωτικό καθεστώς. Ο Ζέλεφ είναι σήμερα ο ηγέτης της Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων, του ισχυρότερου κόμματος της αντιπολίτευσης. Δημοσιεύουμε σε δική μας μετάφραση από το αγγλικό κείμενο της Σιμεόνοβα τις απόψεις της για πρόσωπα και πράγματα της Βουλγαρίας.

Ο Σολίστας - Οκτώβριος 1989.

Ο «οικολόγος» εμπρός από το «Κρυστάλ» - (σ.σ. εννοεί την επέμβαση της αστυνομίας στη συγκέντρωση της «Εκογκλάσνοστ» - 26.10.89).

ΑΡΓΑ ΤΟ ΚΑΤ

Όπως σε όλες τις Ανατολικο-ευρωπαϊκές χώρες, έτσι και στην Βουλγαρία, η πολιτική αντιπαράθεση συνοδεύεται από φλέγουσες συζητήσεις σχετικά με την ουσία του ολοκληρωτικού συστήματος και τους δυνατούς τρόπους αποδιάρθρωσής του. Μεταξύ των διανοουμένων που συνέβαλαν τα μέγιστα, στο να ξεσκεπάσουν το προσώπιο του νεο-σταλινικού καθεστώτος του Ζίβκωφ, είναι ο σκιτσογράφος Τόντορ Τσόνεφ (που το καθεστώς συνέλαβε περισυλλέγοντας και τα σκίτσα του το 1979) και ο φιλόσοφος Ζέλιο Ζέλεφ (του οποίου το βιβλίο «Ο φασισμός» είχε απαγορευθεί από το καθεστώς Ζίβκωφ και ο οποίος τώρα είναι αρχηγός της αντιπολίτευσης).

Η έκθεση των πολιτικών σκίτσων του Τσόνεφ και οι απόψεις του Ζέλεφ για το μεταβατικό στάδιο από την ολοκληρωτική σε δημοκρατική κοινωνία προκάλεσαν μεγάλο ενδιαφέρον κι όχι μόνο μεταξύ των Βουλγάρων.

Δεν ήθελα η πατρίδα μου να καταντήσει καρικατούρα

Τι έκανε τον Τσόνεφ να ακολουθεί με τα σκίτσα του βήμα προς βήμα τον Ζίβκωφ για 30 χρόνια; Τι τον έκανε να μη χάσει ποτέ το ενδιαφέρον του για τον άνθρωπο που κυβέρνησε τη Βουλγαρία για 35 ολόκληρα χρόνια;

«Ήθελα να μπω στην ουσία αυτού του φαινομένου», λέει ο Τσόνεφ, «γιατί για μένα ο Ζίβκωφ είναι ένα φαινόμενο που πρέπει να εξηγηθεί. Πως συνέβη κι αυτός ο κτηνώδης τύπος άρπαξε την εξουσία και την κράτησε για τόσο πολύ; Πώς έκανε τον κόσμο να τον υπακούει; Η λεζάντα σ' ένα από τα πρόσφατα σκίτσα μου λέει: «Αργά το καταλάβατε ότι ήμουν ένας ηλίθιος!»... Τι έκανε τον κόσμο να σκύβει το κεφάλι του μπροστά του όλα αυτά τα χρόνια; Πιθανότατα ήταν η συλλογική δύναμη της μετριότητας. Δεν είχε σημασία αν ο ίδιος ήταν μετριότητα. Θαύμα! Κωμικοτραγικό! Ο τίτλος της έκθεσής μου ήταν «Ο ενταφιασμός του ολοκληρωτικού συστήματος». Ο κόσμος κοίταζε τα σκίτσα μου και γελούσε: λυπόντουσαν για τη δική τους μοίρα. Αυτό που χρειαζόμαστε σήμερα είναι κουράγιο και σωφροσύνη! Γιατί οι μέτριοι συνιστούν ένα πολύ επικίνδυνο κοινωνικό στρώμα: όντας οι ίδιοι σκοτεινοί, δεν μπορούν να ανεχθούν τίποτα το φωτεινό. Αυτοί δεν με πιστεύουν. Κοιτάζουν τα σκίτσα μου και λένε: Αδύνατο! Είναι αδύνατο να μην υποκλίθηκες και συ μπροστά Του!

Το σκίτσο και ιδιαίτερα το πολιτικό σκίτσο έχει δική του γλώσσα έκφρασης. Για παράδειγμα, η παραμόρφωση που τείνει στο γκροτέσκο, αποτελεί συστατικό στοιχείο του πολιτικού σκίτσου. Σε

ΛΑΒΑΤΕ ΟΤΙ ΗΜΟΥΝ ΕΝΑΣ ΗΛΙΘΙΟΣ

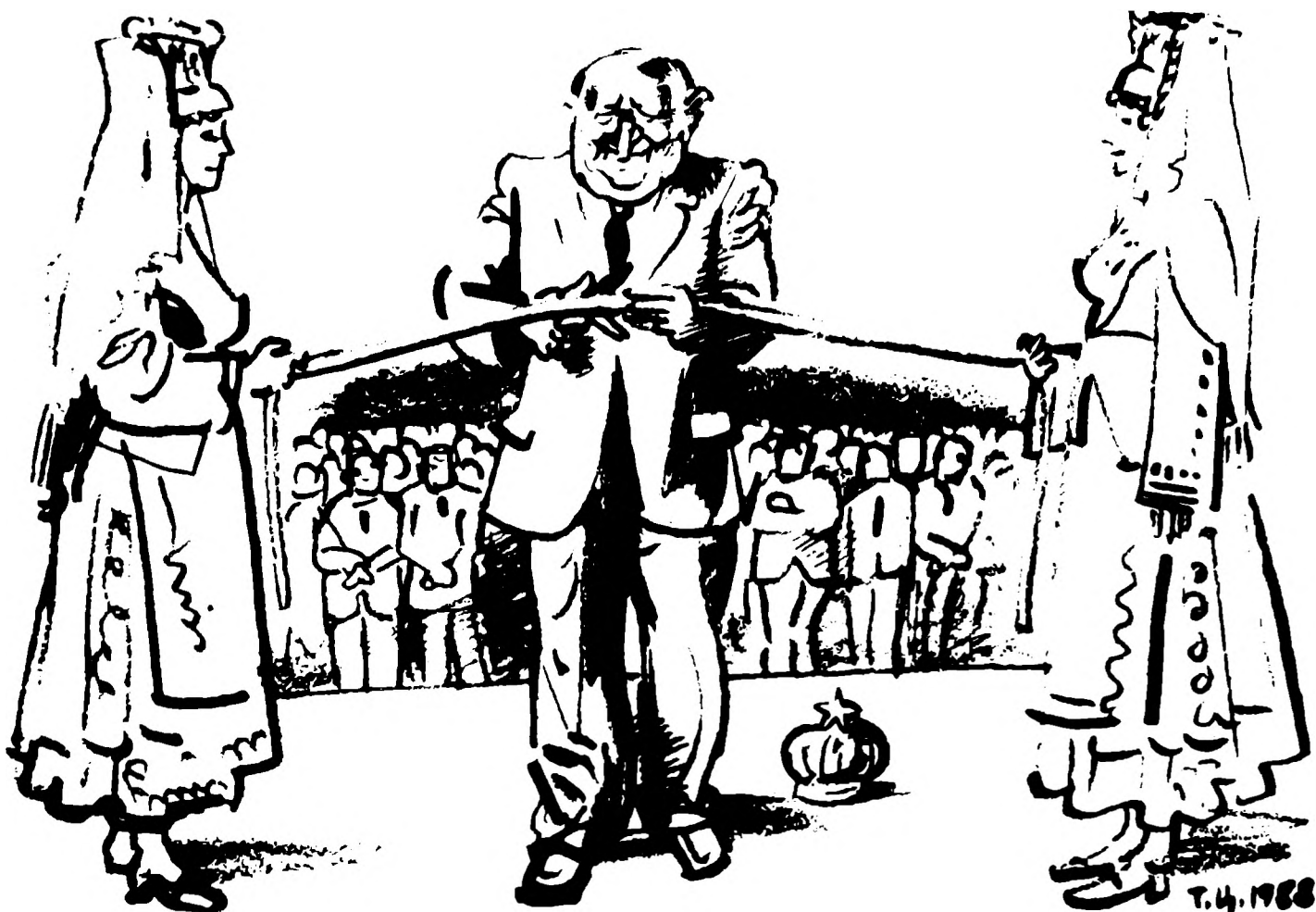
αντίθεση με τη σύγχρονη τέχνη (στην οποία η παραμόρφωση και η ασχήμια παράγουν ένα καθαρά αισθητικό αποτέλεσμα) στο σκίτσο η παραμόρφωση σε συνδυασμό με το χιούμορ δημιουργούν μια ηθική επίδραση. Αυτό ισχύει για τα σκίτσα κάθε εποχής και στυλ.

«Ήμουν φοβισμένος όλα αυτά τα 30 χρόνια; Ειλικρινά, περίμενα να με συλλάβουν, να με σκοτώσουν ή να με κρεμάσουν για ό,τι έκανα. Αλλά δεν φοβήθηκα ποτέ. Μετά την απελευθέρωσή μου το 1979, κι ενώ τα σκίτσα μου είχαν κατασχεθεί, συνέχισα τη δουλειά μου κι έκανα τόσα σκίτσα για τον Ζίβκωφ και την κλίκα του όσα είχα κάνει στα προηγούμενα 20 χρόνια. Μερικές φορές δεν πήγαινα καν για ύπνο. Έκανα 4 και 5 σκίτσα το 24ωρο. Επειδή είχα σκοπό να εμποδίσω τη Βουλγαρία να μεταβληθεί η ίδια σε καρικατούρα».

Τα φασιστικά καθεστώτα, απλή μίμηση του σταλινικού μοντέλου

Το βιβλίο του Ζέλεφ, «Ο Φασισμός», γράφτηκε το 1967 και εκδόθηκε το 1982 αλλά αμέσως κατασχέθηκε και απαγορεύτηκε. Παραθέτουμε ορισμένα αποσπάσματα από το νέο πρόλογο που ο Ζέλεφ έγραψε το καλοκαίρι του 1989.

«Εμείς οι μαρξιστές, ήμασταν οι πρώτοι άνθρωποι στην ιστορία που οικοδομήσαμε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, δηλαδή ένα μονοκομματικό κράτος στη βάση της βίαιης καταστροφής όλων των πολιτικών κομμάτων και της υποβάθμισής τους στο επίπεδο τυπικών οργανώσεων υποτελών από κάθε άποψη στο κομμουνιστικό κόμμα. Αυτό το απόλυτο μονοπώλιο του κομμουνιστικού κόμματος στο πολιτικό πεδίο φυσικά επέφερε και την όσμωση μεταξύ κράτους και κόμματος. Μ' άλλα λόγια, τα ίδια πρόσωπα, με απεριόριστη και ανεξέλεγκτη εξουσία ήταν επικεφαλής και του κόμματος και του κράτους ενώ και όλα τα χαμηλότερα επίπεδα της οικονομικής και κρατικής ιεραρχίας κατέχονταν από μέλη του κόμματος. Προς χάριν της σταθερότητας αυτό το απόλυτο κομματικό κρατικό μονοπώλιο έπρεπε να επεκταθεί σ' όλη την οικονομική βάση της κοινωνίας. Όλες οι μορφές ιδιοκτησίας έπρεπε να γίνουν κρατικές. Όταν αυτή η διαδικασία κρατικοποίησης ολοκληρώθηκε, συντελέστηκε και η οικοδόμηση του ολοκληρωτικού καθεστώτος. Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε η κομμουνιστική εκδοχή του ολοκληρωτισμού. Μέχρι στιγμής, παραμένει το πιο επιτυχημένο μοντέλο ολοκληρωτικού καθεστώτος στην ιστορία. Το φασιστικό μοντέλο (το οποίο συχνά παρουσιάστηκε σαν αντίπαλο στο κομμουνιστικό μοντέλο) πρακτικά διαφέρει από την κομμουνιστική εκδοχή σε μια λεπτομέρεια: παρέμεινε ανεκπλήρωτο όσον αφορά την οικονομική του βάση και κατά συνέπεια ήταν πιο ασταθές από το

Εγκρίνιο.

κομμουνιστικό. Ακόμα και στο Ναζιστικό σύστημα (το πιο τέλειο από τα φασιστικά συστήματα) το απόλυτο κομματικό μονοπώλιο δεν επεκτείνεται σ' ολόκληρη την οικονομική βάση. Σ' αυτήν βρίσκεται κανείς διαφορετικές μορφές ατομικής ιδιοκτησίας που με τη σειρά τους δημιουργούν και φέρουν αντιθέσεις μέσα στο κρατικό

σύστημα. Γι' αυτό το λόγο τα φασιστικά καθεστώτα καταστράφηκαν νωρίτερα από τα κομμουνιστικά. Και επιπλέον τα φασιστικά καθεστώτα εγκαταστάθηκαν αργότερα από τα κομμουνιστικά. Στην ουσία δεν ήταν παρά απομίμηση του αυθεντικού, δηλαδή του σταλινικού μοντέλου.

Ομοειδεάτες

Η συμβολή (τα άπαντα του Ζίβκωφ).

Ο Περτίνι, θαυμαστής του κλασικού πνεύματος, στην Ακρόπολη

Μερικούς μήνες μετά το θάνατο του Σάντρο Περτίνι, προέδρου της Ιταλικής Δημοκρατίας και παλαιμάχου σοσιαλιστή ηγέτη, το «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει ως φόρο τιμής ένα μικρό απόσπασμα από το πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου του Μιχαήλ Άγγελου Γιακομπούτσι: «Περτίνι, ο άνθρωπος της Ειρήνης: Τα ταξίδια του Προέδρου», Εκδ. Ριτσόλι.

Ο Γιακομπούτσι, που είναι σήμερα πρεσβευτής της Ιταλίας στην Αθήνα, διητέλεσε επικεφαλής του Γραφείου Τύπου του Περτίνι από το 1980 έως το 1985 κι είχε επομένως την ευκαιρία, ως στενός συνεργάτης του, να γνωρίσει βαθιά και να εκτιμήσει τις ανθρώπινες και πολιτικές αρετές του Ιταλού Προέδρου.

Το πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου του αναφέρεται στην επίσκεψη του Περτίνι στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 1980 και τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο Καραμανλή. Ήταν η πρώτη επίσκεψη Ιταλού Προέδρου στη χώρα μας από το 1962.

Η επίσκεψη του Περτίνι, όπως σημειώνει ο Γιακομπούτσι, έγινε σε στιγμή κατά την οποία η τότε κυβέρνηση των Αθηνών έκανε δύο βασικές επιλογές στην εξωτερική της πολιτική: την επανένταξη στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ —μετά από έξι χρόνια απουσίας— και την ένταξη στις ευρωπαϊκές Κοινότητες. Η επίσκεψη υποδήλωνε την υποστήριξη του Ιταλού Προέδρου προς τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας και τη δημοκρατική της εξέλιξη, μετά τη σκοτεινή περίοδο της επτάχρονης δικτατορίας των συνταγματαρχών. Έγινε ταυτόχρονα σε συνθήκες κατά τις οποίες στην Ελλάδα, όπως αναφέρει ο Ιταλός πρεσβευτής, «η ίδια η μεγάλη προστατευτική σκιά της Αμερικής είχε αρχίσει να χάνει τη γοητεία της· εν μέρει από τη βαθμιαία φυσική φθορά του οικονομικο-κοινωνικού ιστού που παραδοσιακά υποστήριζε στη χώρα πάντα την αμερικανική επιρροή και εν μέρει από την απώλεια συμπάθειας που επέφερε η υποστήριξη της Ουάσινγκτον προς τους συνταγματάρχες».

Υπήρχε λοιπόν στη χώρα μια διάχυτη ζήτηση για «αλλαγή» και στην εσωτερική και στην εξωτερική πολιτική, που κατέληγε σε βάρος του κυβερνωτός κόμματος της Νέας Δημοκρατίας.

Το απόσπασμα από το πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου που δημοσιεύουμε αφορά την επίσκεψη του Περτίνι στην Κεφαλονιά το Σάββατο 22 Νοεμβρίου. Το λόγο της επίσκεψής μας τον περιγράφει ο Γιακομπούτσι:

Η μεταφράση είναι της **Αννα Μαρία Μπενεντίνι**, του Ιταλικού Μορφωτικού Ινστιτούτου Αθηνών

ΜΝΗΜΗ ΣΑΝΤΡΟ ΠΕΡΤΙΝΙ

Η σφαγή στην Κεφαλονιά

Η ημέρα του Σαββάτου 22 Νοεμβρίου παραμένει κενή. Δεν συμπεριλαμβάνεται στο επίσημο πρόγραμμα της επίσκεψης αλλά ούτε είναι και ένα διάλειμμα.

Είναι η ημέρα του μνημόσυνου της σφαγής της Κεφαλονιάς.

Λίγοι είναι εκείνοι —και μεταξύ των παλαιότερων γενεών— που θυμούνται με λεπτομέρειες αυτό το θλιβερό επεισόδιο του τελευταίου πολέμου. Μετά τη συνθηκολόγηση της 8ης Σεπτεμβρίου 1943, το ιταλικό σώμα κατοχής της νήσου, η μεραρχία ορεινού πεζικού «Ακούι» βρέθηκε σε δίλημμα για τη συμπεριφορά της απέναντι στον πρώην σύμμαχο, τη Γερμανία, μη έχοντας πάρει διαταγές από το Γενικό Επιτελείο. Το πρόβλημα σ' αυτή τη βάση του Αρχιπελάγους των Ιονίων νήσων ήταν άμεσο και συγκεκριμένο: νήσων ήταν άμεσο και συγκεκριμένο, γιατί λίγο πιο πέρα, ήταν εγκατεστημένο ένα γερμανικό κλιμάκιο του οποίου ο διοικητής ήταν αδίστακτος και παίρνοντας την πρωτοβουλία είχε κιολας ζητήσει την παράδοση των Ιταλών

Τραγικό δίλημμα

Το δίλημμα που αντιμετώπιζαν ο διοικητής στρατηγός Αντόνιο Γκαντίν και οι αξιωματικοί του ήταν πραγματικά βασανιστικό: ή να καταθέσει τα όπλα μία ολόκληρη μεραρχία σ' ένα μικρό εχθρικό απόσπασμα, που σχεδόν συμβολικά κάλυπτε μία γωνία του νησιού ή να είναι οι πρώτοι από το στρατό μας που θα άρχιζαν εχθροπραξίες με τους πρώην συμμάχους αμέσως μετά τη συνθηκολόγηση. Περίπτωση όχι απλώς σπάνια αλλά και μοναδική στα στρατιωτικά χρονικά ήταν το γεγονός ότι οι ίδιοι οι στρατιώτες με αγανάκτηση ζήτησαν να απερριφθεί το γερμανικό τελεσίγραφο.

Ήταν αναμενόμενο ότι η Βέρμαχτ θα αντιδρούσε. Κανείς όμως δεν θα μπορούσε να προβλέψει την ετοιμότητα και κυρίως τη βιαιότητα; θα έλεγα κτηνωδία, των αντιποίνων. Φαίνεται ότι ο ίδιος προσωπικά ο Χίτλερ έδωσε τη διαταγή απόβασης δυνάμεων στην Κεφαλονιά για την κατάπνιξη της αντίστασης των Ιταλών, το κυνηγητό οποιουδήποτε αντιστεκόταν και τελικά την εκτέλεση όλων των Ιταλών αξιωματικών.

Το Βερολίνο, πράγματι, δεν το ενδιέφερε τόσο η ανακατατάληψη ενός στρατηγικού σημείου, όσο το να δώσει μία άμεση και σαφή προειδοποίηση, ώστε να αποτρέψει κάθε επιδίωξη των ιταλικών στρατευμάτων να ακολουθήσουν το παράδειγμα της «Ακούι». Γι' αυτό απεστάλη στην Κεφαλονιά το άνθος του γερμανικού στρατού κατοχής της Ελλάδας. Της απόβασης των καλώς εκπαιδευμένων στρατευμάτων προηγήθηκε ανηλεής βομβαρδισμός από τα Στούκας. Μετά από οκτώ ημέρες σκληρών μαχών, από τις 15 έως τις 22 Σεπτεμβρίου 1943, ολόκλη-

ρη η μεραρχία ορεινού πεζικού «Ακού» σφαγιάστηκε.

Σκοτεινά σημεία

Το περιστατικό αυτό όμως παρουσιάζει ακόμη σκοτεινά σημεία. Από ιταλικής πλευράς παραμένει αδιευκρίνιστη η συμπεριφορά της κεντρικής στρατιωτικής διοίκησης. Φαίνεται ότι μία πρώτη διαταγή αποστολής ενισχύσεων από την Ιταλία που ελήφθη μετά από χίλιες αμφιταλαντεύσεις, ανακλήθηκε την τελευταία στιγμή. Από τη γερμανική πλευρά, παρά τους γενικούς λόγους που αναφέραμε παραπάνω και που σκοπό είχαν να σταματήσουν στη γέννησή του τον κίνδυνο μιας αλυσιδωτής αντίδρασης των στρατευμάτων μας εναντίον των γερμανικών προκαλεί εντύπωση η ωμότητα της καταστολής, αντίθετη προς όλους τους κανόνες της στρατιωτικής τιμής. Και προκάλεσε μεγαλύτερη έκπληξη, καθ' όσον δεν έγινε από τα Ες-Ες αλλά από τμήματα του τακτικού γερμανικού στρατού.

Σήμερα οι λίγοι επιζήσαντες που μπορούν να διηγηθούν πως διεξήχθησαν τα γεγονότα, είναι στη ζωή εκ θαύματος: ένας ήταν θαμένος κάτω από τα πτώματα, ένας άλλος, τραυματίας, κατάφερε να πηδήσει από το κάρο που μετέφερε τα πτώματα χωρίς να γίνει αντιληπτός. Πολλοί κάτοικοι του νησιού προσπαθούσαν με κάθε τρόπο, και με κίνδυνο της ζωής τους ακόμη, να σωσουν τους φαντάρους μας: μερικοί από τους επιζήσαντες, όπως η περίπτωση του σημερινού φυλακα του Μνημείου, εγκαταστάθηκαν στο νησί και παντρεύτηκαν με ντόπιες κοπέλες. Όσον αφορά τους αιχμαλώτους, που υπολογίζονταν περί τις τρεις χιλιάδες, και αυτοί δεν μπόρεσαν να γλιτώσουν γιατί τα πλοία στα οποία τους επιβίβασαν προσέκρουσαν σε νάρκες κοντά σ' ένα νησάκι. Για να συμπληρωθεί η εικόνα με μία χροιά βάρβαρων εθίμων άλλων καιρών, λέγεται ότι και δεκαεπτά ναύτες, που τους ανάγκασαν να βοηθήσουν, τους κατέσφαξαν αμέσως μετά την ολοκλήρωση του «έργου».

Αυτόνομη απόφαση

Το να πάει στην Κεφαλονιά, ήταν άλλη μία από εκείνες τις χαρακτηριστικά προσωπικές επιλογές του Περτίνι («για να αποκατασταθεί μία παράλειψη που διαρκούσε τριανταεπτά χρόνια» σημειώνει η εφημερίδα «Il giorno»). Την πήρε αυτόνομα παρά την αντίθετη γνώμη κάποιου συμβούλου, διστακτικού από την ιδέα της αναμόχλευσης δυσάρεστων αναμνήσεων, όχι μόνο για τους Γερμανούς αλλά και για τους ίδιους τους Έλληνες¹.

Αλλά ο Περτίνι δεν το σκέφτεται έτσι και δεν έχει ανάγκη από υποδείξεις διακριτικότητας. Γι' αυτόν, το επεισόδιο της Κεφαλονιάς είναι πρώτ' απ' όλα μία απλή και καθαρή πράξη πολεμικής βαρβαρότητας. Από αυτές που δεν πρέπει να ξε-

χάτουν, προς νομθεία των επόμενων γενεών που πρέπει να γνωρίζουν μέχρι ποίου σημείου ο άνθρωπος μπορεί να απογυμνωθεί από τον πολιτισμό του, όταν αφήνει τον εαυτό του να παίρνει μέρος σε αδελφοκτόνες συγκρούσεις, δηλαδή εναντίον συνανθρώπων του. Το επεισόδιο αυτό όμως είναι μία επιπλέον επιβεβαίωση του γεγονότος ότι ο ιταλικός λαός ήταν ουσιαστικά αμέτοχος στη ναζιστο-φασιστική επίθεση και δείχνει ότι ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος ήταν αντιλαϊκός μεταξύ των απλών στρατιωτών που λάμβαναν μέρος στο μέτωπο ενός πολέμου που δεν τον αισθάνονταν μέσα τους.

Κρυφοί ηρωϊσμοί

Βεβαίως το ξέρει και ο ίδιος ότι εκείνοι οι νεκροί ήταν «ενοχλητικοί». «Αυτοί που έπρεπε να μας θυμηθούν είναι εκείνοι που τράπηκαν σε φυγή», είπε ένας από τους επιζήσαντες. Αλλά ο Περτίνι ήδη έχει αποδείξει στη Γερμανία και στη Γιουγκοσλαβία ότι δεν φοβάται τα φαντάσματα του παρελθόντος.

Στην αντιληψή του τώρα δεν έχει πλέ

κατά της ευφλής και ωμής στοastiωτικής βίας

Στον πρόλογο του βιβλίου του Μαρτσέλο Βεντούρι «Άσπρη σημαία στην Κεφαλονιά» (Ριτσόλι, 1976) ο Περτίνι χαρακτηρίζει τη θυσία της «Ακού», «Πρώτη πράξη του δράματος της ένοπλης αντίστασης και αρχή της λύτρωσης της χώρας μας». Αυτή η θυσία συνετέλεσε στο να απαλύνει την εικόνα του «κατακτητή» που είχε για τον ιταλικό στρατό ο ελληνικός λαός και να ξαναδέσει τα νήματα της παλιάς αλληλεγγύης που είχε κόψει ο φασιστικός πόλεμος.

Κρανίων τόπος

Το απλό μνημείο —στημένο με τη σημερινή του μορφή μόλις πριν τέσσερα ή πέντε χρόνια— βρίσκεται στο λόφο του Αγίου Θεοδώρου, ένα από τα ψηλότερα σημεία του νησιού, που ήταν το κυρίως θέατρο της σφαγής. Ένας τοίχος από γκριζοκόκκινο μάρμαρο στηρίζει δύο επιτύμβιες πλάκες. Η μία δείχνει το μέρος που έγιναν οι μάχες. Η άλλη φέρει τον

Ο πρόεδρος Περτίνι με τον σημερινό πρεσβευτή της Ιταλίας στην Αθήνα και επικεφαλής τότε του Γραφείου Τύπου του Μιχαήλ· Άγγελο Γιακομπότσι (στο κέντρο της φωτογραφίας).

ον ενδιαφέρον η έρευνα για τις τελευταίες ευθύνες της σφαγής της Κεφαλονιάς (η καταδίκη του διοικητή του στρατού επέμβασης, στρατηγού Λανζ, σε δώδεκα χρόνια κάθειρξη στη δίκη της Νυρεμβέργης, κρίθηκε την εποχή εκείνη ως πολύ επιεικής). Αντίθετα αυτό που έχει ενδιαφέρον τώρα είναι μία άλλη έρευνα, η έρευνα ενός ολοκληρωμένου κόσμου κρυφών ηρωισμών που αναδύονται σιγά-σιγά χωρίς κομπασμό, τουναντίον σχεδόν ντροπαλά, από τις κομματιαστές αφηγήσεις των βετεράνων, από τις συγκεχυμένες αναμνήσεις των ανθρώπων της περιοχής, από τους ίδιους τους γυμνούς βράχους του νησιού που φέρουν ακόμη τα σημάδια της σφαγής. Είναι ένας ηρωϊσμός που αρέσει σ' έναν άνθρωπο με το ποιόν του Περτίνι. Ηρωϊσμός των φτωχών που τελικά ενώνει τους υπόδουλους με τους κατακτητές και καταλήγει σε τελευταία ανάλυση σε ένα κατηγορητήριο

κατάλογο των πεσόντων στη μάχη: 6.000 αξιωματικοί και 1.250 υπαξιωματικοί και στρατιώτες εκτελεσθέντες, 155 αξιωματικοί και 5.000 υπαξιωματικοί και στρατιώτες.

«Υψηλό τιμημα. Υψηλό το τιμημα που πλήρωσαν οι Ιταλοί για την τιμή τους», είχε πει ο Πρόεδρος μιλώντας για την Κεφαλονιά στην πρόποσή του προς τον Καραμανλή το βράδυ της άφιξής του στην Αθήνα.

Κοντά στο μνημείο, στις κατηφορίες με τους πράσινους θάμνους και τα αραιά κυπαρίσια φαίνονται ακόμα οι λάκκοι όπου εκτελέστηκαν οι στρατιώτες. Πιο κάτω είναι το «κόκκινο σπιτάκι» όπου με συνοπτική διαδικασία δικάστηκαν και στάλθηκαν στα απόσπασμα οι στρατηγοί Γκαντίν και οι αξιωματικοί του. Στην τελετή αποδίδεται ύψιστη μεγαλοπρέπεια σχεδόν σαν αντιστάθμισμα για την μακρά αδιαφορία

Από τη Ρώμη έφθασε με ένα άλλο αεροπλάνο ο υπουργός Άμυνας Λέλιο Λαγκόριο και κάτω στον όρμο πλεύρισε το καταδρομικό «Κάιο Ντουίλιο» με μία αντιπροσωπεία παλαιών πολεμιστών. Ένα απόσπασμα ιταλικό και ένα ελληνικό αποδίδουν τιμές.

Οι επιζήσαντες είναι περίπου καμία σαρανταριά. Ο Περτίνι τους σφίγγει το χέρι έναν προς έναν. Είναι παρών και ο στρατηγός Ρέκτζο Απολλώνιο, από την Τεργέστη, που τότε στις 13 Σεπτεμβρίου 1943 ήταν λοχαγός διοικητής μιας παράκτιας πυροβολαρχίας. Ξαφνικά έφθασε ένα αποβατικό σκάφος γεμάτο Γερμανούς. Σώθηκε ως εκ θαύματος και έγινε αντάρτης στην Ελλάδα.

Συντροφιά με τον Αβέρωφ

Εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης τον Ιταλό Πρόεδρο συνόδεψε ο Έλληνας Υπουργός Άμυνας, Ευάγγελος Αβέρωφ -Τσοίτσας. Το μεταξύ τους tête-à-tête στο αεροπορικό ταξίδι από την Αθήνα δεν χαρακτηρίστηκε από το συνηθισμένο τσουχτερό «στυλ Περτίνι», που εντυπωσιάζει πάντα τους συνοδούς του. Μετά από μία δύσκολη προσπάθεια για συζήτηση ακολούθησε σε όλο το ταξίδι μια βαριά σιωπή που άγγιζε τα όρια της αμηχανίας. Όχι γιατί ο Περτίνι δεν εντυπωσιάστηκε, όπως πολλοί άλλοι, από την προσωπικότητα του Έλληνα Υπουργού Άμυνας που είχε αναλάβει να τον τιμήσει. Μία προσωπικότητα αναμφίβολα γοητευτική. Δημοσιογράφος, συγγραφέας δοκιμίων και μυθιστορημάτων ένας *gentleman farmer*. Δοκιμασμένος στην πολιτική ο Αβέρωφ είχε αναλάβει πριν από τη δικτατορία πολλά Υπουργεία μεταξύ των οποίων και εκείνο των Εξωτερικών. Εικοσάχρονος ακόμη κατά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ήταν αντάρτης και μετά, όχι πια τόσο νέος, είχε βρει πάλι το κουράγιο να ξαναμπει στην αντίσταση εναντίον του καθεστώτος των συνταγματαρχών, μετά το 1967.

Ο σοσιαλιστής Πρόεδρος δεν μπορούσε εντούτοις να διώξει από το νου του την εικόνα που έδιναν για το σημερινό συνοδό του στελέχη της Ευρωπαϊκής Αριστεράς: ουσιαστικά ενός αντιδραστικού, κακώς μεταμφιεσμένου, που τελικά ήταν η προσωποποίηση του φυσικού αντιπάλου ανθρώπων όπως ο Παναγιώτης. Στριφογύριζαν στο μυαλό του αυτά που είχε γράψει γι' αυτήν την πολυεδρική προσωπικότητα η Οριάννα Φαλλάτσι. «Με όλη του τη φαινομενική ηπιότητα... τη φιλελεύθερη όψη του και του δεδηλωμένου αντιφασισμού του» γράφει γι' αυτόν η Οριάννα στο βιβλίο «Ένας άνδρας» «εκείνη την περίοδο και σ' εκείνες τις περιστάσεις αυτός αντιπροσώπευε όσο κανείς άλλος την εξουσία. Την ανεξίτηλη, την ακατάλυτη, τη μη εξαγοράσιμη εξουσία, που ακόμα και με τις πιο καμουφλαρισμένες και δικαιωμένες μορφές της, μας διοικεί, μας διαχειρίζεται, μας εξαπατά, μας εκβιάζει, μας αποβλακώνει και μας κοροϊδεύει, πότε εν ονόματι της πατρίδας και του κοινωνικού συνόλου, πότε εν ονόματι του νόμου και του πολιτισμού, πότε εν ονόματι της τάξης και της

δικαιοσύνης, πότε εν ονόματι της δημοκρατίας και πότε της επανάστασης».

Κατά τη διάρκεια όμως της τελετής στην Κεφαλονιά ο Αβέρωφ απέδειξε για πολλοστή φορά τις ικανότητες ενός πανούργου πολιτικού και κατάφερε να βρει τον τρόπο ώστε να καταπραΰνει τον Περτίνι.

Και οι δύο υπουργοί Άμυνας, υπέροχοι ομιλητές, υπογραμμίζουν σε χαμηλούς και όχι ρητορικούς τόνους αυτό που η Κεφαλονιά σημαίνει για την ιταλο-ελληνική φιλία. «Εδώ η μεραρχία Ακούι θυσιάστηκε για την ελευθερία της Ιταλίας και της Ελλάδας. Εκείνη την ώρα σ' εκείνο τον αγώνα εμείς σας βοηθήσαμε και σεις μας βοηθήσατε. Σήμερα θυμόμαστε το πόσο στοιχίζει η ελευθερία και πόσο η ειρήνη». Η φωνή του Λαγκόριο αντηχεί καθαρή και δονούμενη στην ησυχία της υπαίθρου εκείνης της ηλιόλουστης ημέρας. Χαμηλά απλώνεται ο όρμος με την όμορφη πόλη του Αργοστολίου που χτίστηκε από τους Ενετούς το 1700 και ξαναγεννήθηκε μοντέρνα μετά το σεισμό του 1953. Στην ήσυχη καταγάλανη θάλασσα διακρίνονται μερικές αργokinήτες βάρκες και η λεπτή σιλουέτα του ιταλικού καταδρομικού. Μακριά στον ορίζοντα μόλις φαίνεται το νησί Ιθάκη, η πατρίδα του Οδυσσέα.

Η μικρή πλατεία και το αγροτικό δρομάκι γύρω από το μνημείο, που φτιάχτηκαν επ' ευκαιρία, είναι γεμάτα από κόσμο που στέκεται με σεβασμό και συγκίνηση. «Για την τρέλα ενός δικτάτορα σας προσβάλαμε. Αλλά τα πραγματικά αισθήματα του ιταλικού λαού φάνηκαν εδώ στην Κεφαλονιά».

Και ο Έλληνας Υπουργός, που μίλησε πρώτος, χρησιμοποίησε ανάλογες φράσεις, χωρίς μίσος, αντεκλήσεις, καταδίκες αλλά συμπιλώσης και ελπίδας για το μέλλον. Έτσι απέδειξε αμέσως ότι είναι σε πλήρη συντονισμό με τον Ιταλό πρόεδρο ο οποίος θέλησε με αποφασιστικότητα, και λίγο ενάντια στους καιρούς, να γίνει αυτή η τελετή.

Βαθιά συγκίνηση

Ο Ευάγγελος Αβέρωφ φαίνεται τώρα όπως και οι άλλοι, κυριαρχημένος από τη συγκίνηση που ο τόπος εμπνέει. Απρόσμενα, όταν τελείωσαν οι ομιλίες, παίρνει για δεύτερη φορά το λόγο και σε άπταιστα ιταλικά λέει: «Όταν ήμουν στη φυλακή στην Ιταλία δεν είχα ακόμη καταλάβει. Κατόπιν, στο στρατόπεδο συγκέ-

ντρωσης κατάλαβα τελικά τη διαφορά που υπήρχε μεταξύ αυτών της Αστυνομίας και αυτών με τα "μελανά χιτώνια". Στη Ρώμη, την ημέρα της σφαγής στις "Fosse Ardeatine" αισθάνθηκα αδελφός σας».

Ο πάγος έσπασε, ο Περτίνι τον αγκάλιασε. Μετά την επιστροφή στην Αθήνα, το απόγευμα της ίδιας εκείνης ημέρας, 22 Νοεμβρίου, ο Περτίνι πήγε να τιμήσει τον τάφο του τον Αλέκο Παναγιούλη.

Ένα προσωπικό δώρο

Σε τέλειο κλασικό στυλ ανάλογο των περιστάσεων ήταν και η καθιερωμένη ανταλλαγή δώρων. Ο Πρόεδρος έφερε μαζί του για τον ομόλογό του ένα λεπτεπίλεπτο ρωμαϊκό κεραμικό του 1ου π.Χ. αιώνα, που έχει πάνω σκαλισμένο ένα ανάγλυφο εξαιρετικής κατασκευής. Ο Καραμανλής του προσέφερε μια Ταναγραία του 4ου π.Χ. αιώνα. Είναι εκείνο, από τα πολλά δώρα που έχει δεχθεί κατά τη διάρκεια της θητείας του μέχρι σήμερα ο Πρόεδρος, το οποίο έχει περισσότερο στην καρδιά του. Μέχρι πριν από λίγο καιρό το είχε επάνω σε μία κονσόλα στο γραφείο του, σε γυάλινη προθήκη και το κοιτούσε και το ξαναθαύμαζε δείχνοντάς το με υπερηφάνεια σε όποιον τον επισκεπτόταν.

«Στη σημερινή εποχή δεν μπορούμε να φτιάξουμε παρόμοια πράγματα», είπε ο Μαντζού όταν το είδε. Τώρα ο Περτίνι κατέληξε ζηλότυπα να πάρει το αγαλμάκι στο σπίτι του· όπως είναι όμως τυπικός έγραψε στον Έλληνα πρόεδρο γιά να του ζητήσει να μάθει εάν το δώρο απευθύνετο προσωπικά σ' αυτόν ή στο ιταλικό κράτος και παίρνοντας την απάντηση ότι πρόκειται για προσωπικό δώρο έβαλε προσεκτικά την επιστολή κάτω από τη βάση της γυάλινης θήκης του φημισμένου αγάλματος. □

1. Πράγματι στην Αθήνα κάποιος εκπρόσωπος του συντηρητισμού που «αντιλήφθηκε» το πρόγραμμα συμβούλευσε να γίνει η τελετή με μεγάλη διακριτικότητα. Οι Ιταλοί στρατιώτες που σφαγιάστηκαν στην Κεφαλονιά —έγραφε μία εφημερίδα της δεξιάς— δεν έπαυαν να είναι τμήμα του στρατού που έστειλε ο Μουσσολίνι για την πραγμάτωση του φιλοπόλεμου ονείρου του για ένα «Ιονικό κράτος». Ο «εμφύλιος πόλεμος» μεταξύ των δυνάμεων του Άξονα —σημείωνε η εφημερίδα— θα μπορούσε να θεωρηθεί από την υπόδουλη Ελλάδα σαν ένα αίσιο γεγονός: η εκκαθάριση της Μεραρχίας Ακούι θα ήταν η αρχή του τέλους της προσάρτισης των Ιόνιων νήσων εκ μέρους της Ιταλίας.

Εδώ τελειώνουν η αφήγηση και οι εντυπώσεις του Γιακομπούτσι για την επίσκεψη στην Κεφαλονιά, τη συμβολική της σημασία και τη διάχυτη συγκίνηση της επίσημης τελετής στη μνήμη των Ιταλών νεκρών.

Η παραμονή του Περτίνι στην Ελλάδα έκλεισε ευχάριστα με μια ενθουσιώδη εκδρομή στην Πελοπόννησο με ελικόπτερο και με στάσεις στην Επίδαυρο, Μυκήνες και Ναυπλιο.

Ο Περτίνι επέστρεψε στη Ρώμη, στις 23 Νοεμβρίου, με νωπές τις εντυπώσεις του από την επίσκεψη.

Και το κεφάλαιο τελειώνει με μια διακριτική αναφορά στην ποιότητα της προσωπικότητας του Περτίνι.

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

της Τέτας Παπαδοπούλου

«**Έ**ξω οι Εβραίοι», «Θάνατος στους Εβραίους», «Οι Εβραίοι ξανάρχονται». Έκπληκτοι βλέπαμε, τον περασμένο Φεβρουάριο, στους δρόμους της Βαρσοβίας αυτά τα συνθήματα γραμμένα μάλιστα στα γερμανικά... Όσους συναντήσαμε στην πολωνική πρωτεύουσα, επώνυμους και ανώνυμους, τους ρωτήσαμε. Όλοι μας απάντησαν ότι ο αντισημιτισμός, που εξαλλου επί «σοσιαλισμού» ποτέ δεν ...αποθαρρύνθηκε, έχει δυστυχώς αναζωπυρωθεί τον τελευταίο χρόνο. Ο *Γιαν Γιόζεφ Λίπσκι*, γερουσιαστής της Αλληλεγγύης, μας είπε ότι η αστυνομία αλλά και ορισμένοι κύκλοι της Εκκλησίας υποθάλπουν τα αντιεβραϊκά αισθήματα από τα οποία διακατέχεται μερίδα του πληθυσμού, (ΑΝΤΙ, τχ. 431). Λίγο αργότερα, την άνοιξη, ξεσπούσε επίθεση εναντίον των «Εβραίων της Αλληλεγγύης», δηλαδή του Άνταμ Μίχνικ και του Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ! Επίθεση παράλογη ακόμη και για τη «λογική» του αντισημιτισμού. Ο Άνταμ Μίχνικ και ο Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ είναι μεν εβραϊκής καταγωγής πλην όμως οι οικογένειές τους έχουν τόσο πολύ εκπολωνισθεί που περισσότερο δεν γίνεται.

Από τη Βαρσοβία ως το Βουκουρέστι, από τη Λειψία ως τη Βουδαπέστη, από το Βερολίνο ως το Κίεβο και τη Μόσχα. Σε όλο το τώως ανατολικό στρατόπεδο, της κοιτίδας του συμπεριλαμβανομένης, πλανάται η σκιά του αντισημιτισμού. Καθώς κατέρρευσαν τα ολοκληρωτικά καθεστώτα, γκρεμίστηκαν τα τείχη, ξηλώθηκαν τα ηλεκτροφόρα καλώδια, ήρθαν —αλλοίμονο— στην επιφάνεια όχι μόνον τα προβλήματα αλλά, επίσης, οι δαίμονες και οι φοβίες του παρελθόντος.

Βία, ξενοφοβία, εθνικές διεκδικήσεις, εθνικιστικός φανατισμός, αιματηρές συγκρούσεις, δεκάδες νεκρών. Στην Τρανσυλβανία οι Ούγγροι με τους Ρουμάνους. Στο νότο της κλυδωνιζόμενης σοβιετικής αυτοκρατορίας, οι Αζέροι, οι Αρμένιοι, οι Ουζμπέκοι, οι Γεωργιανοί...

Τα όρια μεταξύ εθνικισμού και αντισημιτισμού, τουλάχιστον στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, είναι εξαιρετικά δυσδιάκριτα. Συχνά ο αντισημιτισμός καλύπτεται με το μανδύα του εθνικισμού. Όχι όμως πάντα. Στο Βουκουρέστι, π.χ., στην περιοχή που βρίσκεται το πανεπιστήμιο υπάρχουν συνθήματα τα οποία κανείς δεν σκέφτεται να σβήσει. Τι γράφουν; *Petre Roman Newman*. Προσθέτουν, δηλαδή, στο ονοματεπώνυμο του πρωθυπουργού το «πραγματικό» του επίθετο

που δηλοί εβραϊκή προέλευση. Θαυμάσια! Εκείνοι που εμπνεύστηκαν αυτό το σύνθημα θεωρούν, προφανώς, ότι κινδυνεύουν περισσότερο από το ...«πραγματικό» επίθετο του Ρουμάνου πρωθυπουργού παρά από την πολιτική τη δική του και του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας του οποίου είναι επιφανές στέλεχος...

Η *Vatra Romanesca* (Ρουμανική Εστία) και η *Vatra Stramoseasca* (Εστία των Προγόνων), εξτρεμιστικές εθνικιστικές ομάδες έχουν αποφασίσει να προασπίσουν την... καθαρότητα και τα δίκαια των Ρουμάνων. Στόχος τους οι Ούγγροι της Τρανσυλβανίας αλλά και οι ελάχιστοι επιζήσαντες από το Ολοκαύτωμα Εβραίοι (20.000 όλοι κι όλοι).

Στην Ουγγαρία στη διάρκεια του προεκλογικού αγώνα το Δημοκρατικό Φόρουμ (το οποίο κέρδισε τις εκλογές) οι αντίπαλοί του το αποκαλούσαν «αντισημιτικό κόμμα», ενώ η Ένωση Ελεύθερων Δημοκρατών (ανεδείχθη δεύτερη πολιτική δύναμη) χαρακτηριζόταν «κόμμα των Εβραίων». Στις αφίσες του Τόμας Γκάσπαρ Μίκλος, υποψηφίου της Ένωσης Ελεύθερων Δημοκρατών, άγνωστοι προσέθεταν το άστρο του Δαυΐδ...

Η Τσεχοσλοβακία είναι η μόνη από τις τώως «αδελφές χώρες» που δεν αντιμετωπίζει, τουλάχιστον εμφανώς, τέτοιου είδους προβλήματα. Φαίνεται ότι οι Τσέχοι έχουν βαλθεί να διακριθούν σε όλα τα επίπεδα...

Και η Ανατολική Γερμανία; Εκεί παιζόταν επί σαράντα χρόνια, με εξαιρετική επιτυχία, η παράσταση: «Το Μεγάλο Ψέμμα». Το καθεστώς είχε επιβάλλει συλλογική αμνησία στο πρόσφατο παρελθόν. Έτσι λοιπόν οι Εβραίοι είχαν μεν εξονωθεί αλλά οι Ανατολικογερμανοί δεν έφεραν καμιά ευθύνη γι' αυτό το έγκλημα. Υπεύθυνοι ήταν μόνον οι Δυτικογερμανοί. Μόνον στη Δυτική Γερμανία υπήρξαν κι έδρασαν οι ναζί!

Στα σχολεία τα παιδιά μάθαιναν ότι όσοι κατοικούν στην Ανατολική Γερμανία ήταν πάντα καλοί κομμουνιστές ή, το πολύ πολύ, έντιμοι σοσιαλδημοκράτες και γι' αυτό στα χρόνια του Τρίτου Ράιχ υπέφεραν από τους ναζί όπως ακριβώς και οι Εβραίοι! Τελεία, παύλα.

Όμως στις 9 του παρελθόντος Νοεμβρίου το τερατώδες τείχος του Βερολίνου έπεσε. Μαζί με αυτό θρυμματίστηκε και η «ήσυχη συνείδηση» των Ανατολικογερμανών. Λίγο αργότερα ο τότε πρωθυπουργός Χανς Μόντροου αναγνώριζε, επί τέλους, τη συλλογική ευθύνη του γερμανικού λαού «για τα τρομερά εγκλήματα

τα που διέπραξε εναντίον των Εβραίων». Ευθύς αμέσως παρατηρήθηκαν τα πρώτα κρούσματα ρατσισμού και αντισημιτισμού.. Αναφέρουμε, απλώς ενδεικτικά, τις δυναμικές διαδηλώσεις στη Λειψία και το Ανατολικό Βερολίνο ομάδων νεο-ναζί skinheads, με μαύρα μπουφάν και σβάστιγκες που φωνάζουν «Έρχεται το Τέταρτο Ράιχ», «Κάτω οι Εβραίοι».

Στη Σοβιετική Ένωση τα πρωτεία σε εκδηλώσεις μεγαλωρωσικού σωβινισμού και αντισημιτισμού τα κατέχει, αναμφισβήτητα, η περιβόητη οργάνωση *Pamiat* (Μνήμη). Ο αρχηγός της, κάποιος Βασίλιεφ, θαυμαστής των τσάρων και του... Ζαν Μαρί Λεπέν, θεωρεί ότι οι Ρώσοι απειλούνται με αφανισμό. Από ποιούς; Μα από τους σιωνιστές και τους... χιτλεροτροσκιστές (ως γνωστόν ο Τρόσκι ήταν Εβραίος). Μην νομίζετε όμως ότι οι Ρώσοι γελούν με τις εξωφρενικές ανοησίες της *Pamiat*. Αντιθέτως. Δια του λόγου το αληθές σημειώνουμε πως στις αρχές Μαρτίου εβδομήντα τέσσερις Ρώσοι συγγραφείς (!) συνυπέγραψαν ένα απρόκαλυπτα αντισημιτικό κείμενο στο οποίο συμμερίζονται τις ανησυχίες της... *Pamiat*.

Ο Ρώσος ιστορικός Λέων Πολιάκωφ¹ θεωρεί ότι το μίσος εναντίον των Εβραίων, είναι περίπου, στοιχείο της ρωσικής παράδοσης. Οι απαρχές του ανάγονται στα τέλη του 10ου αιώνα όταν άρχισε ο εκχριστιανισμός της Ρωσίας. Τόσο η Εκκλησία όσο και η πολιτική εξουσία, τσαρική ή κομμουνιστική, έχουν δώσει εντυπωσιακά δείγματα γραφής στον τομέα αυτό. Εξάλλου, ας μην το ξεχνάμε, η λέξη *πογκρόμ* είναι ρωσική. Σημαίνει, καταστρέφω, κομματιάζω.

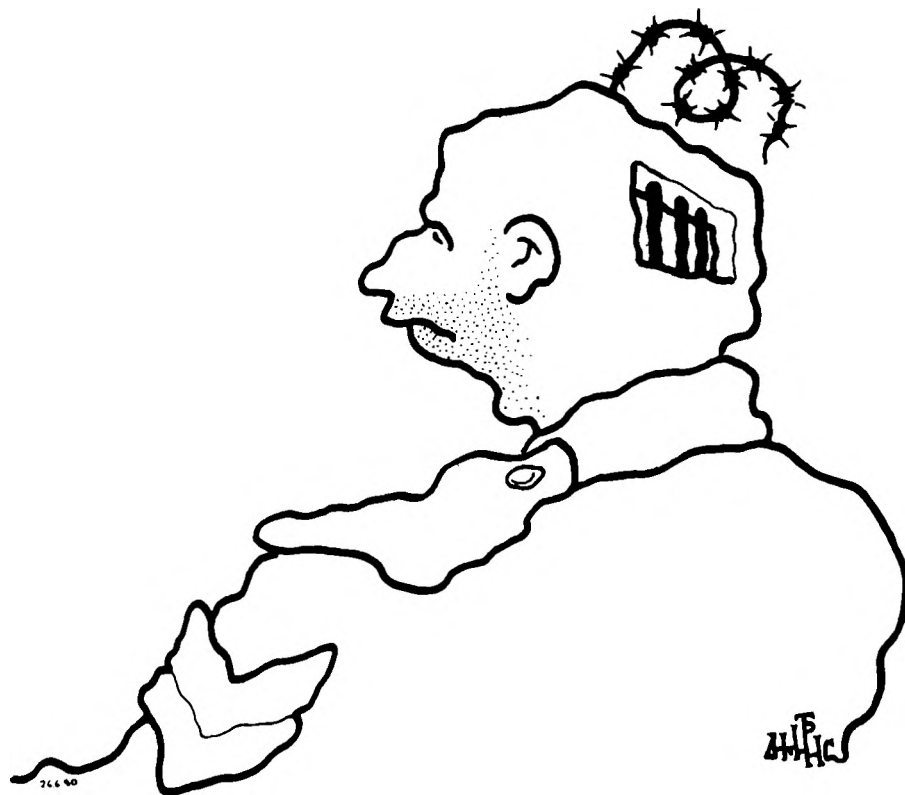
Μέχρι το 1939 υπήρχαν στην Κεντρική Ευρώπη, ιδίως στις μεγάλες πόλεις (Πράγα, Βουδαπέστη, Βαρσοβία), πολυάριθμες και πολυπληθείς εβραϊκές κοινότητες. Όλα αυτά τέλειωσαν με το ναζισμό και το ολοκαύτωμα. Στην Πολωνία, πριν από τον πόλεμο ζούσαν 3,5 εκ. Εβραίοι. Σήμερα δεν ξεπερνούν τις 5.000... Μόλις 2.500 έχουν απομείνει στην Ανατολική Γερμανία, 5.000 στην Τσεχοσλοβακία, 20.000 στη Ρουμανία... Για το λόγο αυτό το κύμα αντισημιτισμού που παρατηρείται στις τώως «αδελφές χώρες» είναι ακόμα πιο ακατανόητο. Δεν έχει αντικείμενο. Πρόκειται, ουσιαστικά, για αντισημιτισμό χωρίς Εβραίους...

1. Συνέντευξη του Λέων Πολιάκωφ στον *Nouvel Observateur*, 29 Μαρτίου - 4 Απριλίου 1990.

ΣΤΡΑΤΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟ;

του Ενστόλου

Στο στρατό προσωπικότητα σημαίνει να έχεις υποχρεώσεις, για δικαιώματα δεν μας μίλησε κανείς. Μας είπαν ότι οφείλουμε να εκτελούμε όλες τις διαταγές, ακόμη και τις αρβύλες των ανωτέρων μας να γλείψουμε, αν αυτοί μας το διατάξουν. Αν τις βρίσκομε παράνομες ή μας προσβάλλουν μπορούμε να βγούμε παραπονούμενοι, αφού όμως πρωτύτερα τις εκτελέσουμε.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ του στρατού είναι «η υπεράσπιση της άμυνας της χώρας και η εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας και εθνικής ανεξαρτησίας». Έτσι μας έλεγαν και έτσι θα έπρεπε να είναι, μα εμείς αλλοιώς την βιώσαμε σαν νεοσυλλεκτοί (στο 1ο ΤΕΝ του 11 ΣΠ στην Τρίπολη). Ριγμένοι σε έναν κυκεώνα ολοκληρωτισμού, παθητικοί και μονοδιάστατοι αποδέκτες κηδεμόνευσης και καταπίεσης θεωρούμε στοιχειώδη προάσπιση της πολιτικής μας υπόστασης να δώσουμε έκφραση σε αυτό το βίωμα.

ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΕΣ συνθήκες και όροι εκπαίδευσης του νεοσύλλεκτου ελάχιστα προσδιορίζονται από το ενδιαφέρον της εθνικής ασφάλειας της χώρας. Μια αναδρομή στην καθημερινότητα ενός νεοσύλλεκτου καταδεικνύει σαν πρωταρχική λειτουργία τη χωρίς μέτρο κάμψη της προσωπικότητας του στρατευμένου πολίτη, την άκριτη αποδοχή εξουσιαστικών σχέσεων, την εμφύσηση απεριόριστης προθυμίας υποταγής.

ΟΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ, τις οποίες υφίσταται ο νεοσύλλεκτος μόνο σαν τελετουργικά της απώλειας της αυτοδιάθεσης του μπορούν να κατανοηθούν. Το στρώσιμο των κρεβατιών στην εντέλεια σηματοδοτεί στο νεοσύλλεκτο από την πρώτη στιγμή συνειδητής συμμετοχής στη ζωή την πλήρη υπαγωγή του σε έναν ολοκληρωτικό θεσμό. Η περιφρόνηση, τα ουρλιαχτά και οι ύβρεις, που συνοδεύουν και επιβάλλουν καθεαυτές ασύνδετες με την αποστολή του στρατού αξιώσεις, προβάλλουν τον χωρίς όρια ετεροκαθορισμό

και την αποκλειστικότητα της στρατιωτικής μηχανής στο σχεδιασμό της καθημερινής ζωής του φαντάρου. Είτε για ατέλειες στην τοποθέτηση των κλινοσκεπασμάτων, είτε για την εμφάνισή μας, είτε γιατί δεν «παρουσιαζόμαστε» αρκετά δυνατά, είτε γιατί δεν γνωρίζαμε από έξω το όρκο του στρατιώτη, το δόγμα και τα τραγούδια του τάγματος μας διατρέναν κάθε πρωινό την εξουσία και το αδιέξοδο της υποταγής μας.

Η ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΗ πλειοψηφία των ασκήσεων στο κέντρο εκπαίδευσης έχουν σαν επίκεντρο την ανάπτυξη παθητικής προσωπικότητας και την αποδοχή του πλήρους ετεροκαθορισμού από τον φαντάρο. Οι λεγόμενες ασκήσεις ακρίβειας αποσκοπούν στον εξαναγκασμό και στην καταμέτρηση της υποταγής του εκπαιδευόμενου μέσα από την υπαγωγή του σε μια σειρά ταλαιπωρίες. Η ανεξέλεγκτη απαίτηση για τελειότητα που εμπιέχουν παρέχει τις αφορμές για την υποβολή του νεοσύλλεκτου σε «ψυχικούς ξυλοδαρμούς», ταπεινώσεις και εξευτελισμούς. Η συγκάλυψη της ανυπαρξίας πραγματικής αιτιώδους συνάφειας με την πρωταρχική αποστολή του στρατού αναπαράγει από την άλλη την αυθεντία ολοκληρωτισμού στην εσωλειτουργία του θεσμού. Η εκτέλεση παραγγελμάτων και προσταγών πρέπει να γίνεται αυτόματα χωρίς τη μεσολάβηση της ατομικής σκέψης και συνείδησης. Η εκγύμναση του νεοσύλλεκτου είναι όπως αυτή ενός ζώου, που προορίζεται για το τσίρκο.

ΟΙ ΛΕΓΟΜΕΝΕΣ αγγαρείες αναλαμβάν-

ουν τον προορισμό να δοκιμάσουν παρὰ την αποδοχή της υποταγής, να αφανίσουν τον ελεύθερο χρόνο και να εξαντλήσουν τον εκπαιδευόμενο ώστε να μην του δοθεί η δυνατότητα περίσκεψης και ανάκτησης της χαμένης του ταυτότητας. Το είδος των περισσότερων αγγαρειών, αλλά και τα μέσα που διατίθενται για την εκπλήρωσή τους, εγγυώνται μια χωρίς άλλο νόημα και όρια εξουθένωση του φαντάρου.

Η ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ επιβολή μιας ιδεολογίας, που υποβαθμίζει την προάσπιση της προσωπικότητας του νεοσύλλεκτου και προβάλλει ως αξία την ικανότητά του να αποδέχεται ά-λογα και να αντέχει τις ταλαιπωρίες, συγκαλύπτει το χαρακτήρα υποταγής, που έχουν αυτές οι δοκιμασίες και εκλογικεύει τη διάθεση παθητικότητας. Η μη τήρηση των κανόνων εμφάνισης ή η έλλειψη ζήλου ή η πλημμελής εκτέλεση των παραγγελμάτων δεν καταγράφεται σαν ανυπακοή και αδιαφορία, γιατί η απολυταρχική παρουσία της στρατιωτικής εξουσίας δεν σηκώνει αμφισβητήσεις. Αντίθετα αυτή απαντά με μια ακραία περιφρόνηση στο πρόσωπο του συγκεκριμένου φαντάρου. Με το σύστημα αξιών που προβάλλεται μέσα στο στρατό η υποταγή λανσάρεται σαν αντρισμός.

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ προσωπικότητα σημαίνει να έχεις υποχρεώσεις, για δικαιώματα δεν μας μίλησε κανείς. Μας είπαν ότι οφείλουμε να εκτελούμε όλες τις διαταγές, ακόμη και τις αρβύλες των ανωτέρων μας να γλείψουμε, αν αυτοί μας το

διατάξουν. Αν τις βρίσκομε παράνομες ή μας προσβάλλουν μπορούμε να βγούμε παραπονούμενοι, αφού όμως πρωτύτερα τις εκτελέσουμε. Μας μίλησαν για τρομερές ποινές που αντιμετωπίζονται αδικήματα που αμφισβητούν την στρατιωτική πειθαρχία. Η δυσανασχέτηση, ακόμη και με την εκτέλεση των καθηκόντων, καταγράφεται σαν ασέβεια και τιμωρείται. Ο νεοσύλλεκτος δεν επιτρέπεται να πάρει την παραμικρή απόσταση από τις πράξεις που του επιβάλλουν, για να υπερασπιστεί τη φυσιογνωμία του απέναντι στον ίδιο του τον εαυτό. Πρέπει να ταυτιστεί απόλυτα με τον ρόλο του, ο αποχωρισμός από την πολιτική του αυτοπαράσταση πρέπει να είναι τέλειος.

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ δεν γνωρίζεις ποτέ, αν εκτέλεσες σωστά τα καθήκοντά σου, τι μπορεί να σου τύχει, αν και πόσο πρέπει να τιμωρηθείς. Ζεις σε μια συνεχή αβεβαιότητα και αυτό είναι το κύριο όπλο να διακόπτουν κάθε ατομικό σχεδιασμό της προσωπικότητας, να την αποσταθεροποιούν και να τη διαμορφώνουν όπως θέλουν. Η εξασφάλιση του φαντάρου από την αυθαιρεσία εμφανίζεται σαν παράδοξη, το κράτος δικαίου σταματά στις πύλες των στρατοπέδων.

Η ΑΦΑΝΙΣΗ της πολιτικής και η απορρόφηση της «στρατιωτικής» ταυτότητας καθίστανται δυνατές μέσα από την καταλήστευση των δυνατοτήτων αυτόνομης ανάπτυξης και των κοινωνικών συνθηκών και όρων, που έθρεψαν και διαμόρφωσαν την προσωπικότητα του πολίτη. Η διαμονή σε θαλάμους των 40 ατόμων, οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης στο κέντρο, η αποκοπή από τον έξω κόσμο για μεγάλα χρονικά διαστήματα, η βίαιη εντατική και μονοσήμαντη διοχέτευση ερεθισμάτων εντάσσεται σε αυτή τη σκοπιμότητα. Ο στρατός όπως λειτουργεί σήμερα, είναι και βιώνεται από τα μέσα σαν ένας ολοκληρωτικός θεσμός ανάλογος με τη φυλακή και τα ψυχιατρεία. Ο χαρακτηρισμός της (τιμής! της) παράτασης της θητείας ως φυλακή αποδίδει αυτή την πραγματικότητα. Οι νεοσύλλεκτοι χάνουν την ελευθερία τους, υποχρεώνονται σε ταπεινώσεις της προσωπικότητάς τους, υφίστανται χυδαία και βάνουση καταπίεση. Η κύρια διαφορά σε σχέση με τη μεταχείριση των επισήμων κρατικών σωφρονιστηρίων, δεν επικεντρώνεται τόσο στην εσωτερική τους λειτουργία, όσο στο κοινωνικό στιγματισμό που υφίστανται οι έγκλειστοι των φυλακών.

Η ΒΑΡΒΑΡΟΤΗΤΑ της στρατιωτικής θητείας συγκαλύπτεται από μια κοινωνική ψευτοσυνειδηση, που τη θέλει ως προϋπόθεση της πειθαρχίας και που επιβιώνει μόνο στο βαθμό, που κανείς δεν αναρωτιέται, αν πραγματικά είναι έτσι. Η πειθαρχία, η αγωνιστικότητα και οι θυσίες στην περίπτωση της προάσπισης της ε-

δαφικής ακεραιότητας της χώρας δεν στεριώνει με τον εξευτελισμό και την υποδούλωση του φαντάρου, αλλά πηγάζει από την κοινότητα του κινδύνου και της απειλής και από τη στοιχειώδη λογική, το ένστικτο αντοσυντήρησης και την αγάπη για την ελευθερία ενός λαού. Και δεν χρειάζεται να ανατρέξει κανείς ακόμη και σε ιστορικά παραδείγματα εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων για να κατανοήσει τον πλασματικό χαρακτήρα της κυρίαρχης στη στρατιωτική πράξη σήμερα αντίληψης. Η υποταγή του στρατιώτη και η εκμηδένιση της προσωπικότητάς του χαρακτήριζε κατακτητικούς στρατούς και αντικατόπτριζε το πνεύμα αυταρχικών καθεστώτων.

ΣΤΗ ΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΑ ομιλία του, ομολογούσε ο Διοικητής του 11 ΣΠ πως η ωφελιμότητα του στρατού δεν συνίσταται στην εκμάθηση των μυστικών του πολέμου, γιατί ένα σύντομο χρονικό διάστημα αρκούσε γι' αυτό. Αντίθετα, αφού μας υπήγαγε διακριτικά όλους σε μια κατηγορία «κοπροσκύλων», ονόμασε το στρατό εκείνο το μεγάλο σχολείο, που θα μας κάνει σωστούς ανθρώπους. Όσο πολιτειακά και πολιτιστικά υπανάπτυκτη κι αν είναι αυτή η άποψη, αποδίδει με μεγαλύτερη συνέπεια τη σημερινή πραγματικότητα. Γιατί η λειτουργία του στρατού είναι σήμερα αυτή ενός σχολείου, του οποίου η διαστροφή όμως δεν περιορίζεται ούτε στην ποιότητα των «δασκάλων» του, ούτε στο γεγονός ότι μερικοί από τους μαθητές του προτιμούν να αφαιρούν τη ζωή τους. Η απώλεια ενός φτασμένου και αναγνωρισμένου επιπέδου ωριμότητας, η αναβίωση πρωτόγωνων και κτηνωδών πατριαρχικών σχέσεων, η προσωπική και πνευματική οπισθοδρόμηση, οι οικονομική εξάρτηση, η κοινωνική ανισότητα μέσα από την «ανεπίσημη θεσμοθέτηση του βίσματος» γίνονται θεμέλια χαλιναγώγησης και ανατροφής Ελλήνων πολιτών.

ΟΠΟΙΟΣ βίωσε το στρατό από τα μέσα, γνωρίζει ότι οι οποιεσδήποτε ελαφρύνσεις και καλύτερες δεν έχουν σαν κύριο κίνητρο τον σεβασμό της ανθρωπίνης προσωπικότητας, αλλά την αποσόβηση του κόστους των αυτοκτονιών. Σε όλους αυτούς που αφάισαν τη ζωή τους μέσα στους στρατώνες, οφείλονται πολλά για τις όποιες κατακτήσεις.

ΚΑΙ ΕΠΕΙΔΗ η αθλιότητα των συνθηκών ανάγεται στο μέγεθος της απειλής, χρειάζεται κι αυτή το ανάλογο μοτίβο. Έτσι λοιπόν και ο Διοικητής του 1ου Τάγματος, αφού πέρασε από τους Έλληνες που υποφέρουν κάτω από τον αλβανικό ζυγό, στάθηκε στα «καθάρματα» τους Τούρκους. Τους έλεγε και τους ξανάλεγε «καθάρματα» και το ένοιωθε. Και ήταν αδιάφορο για μας εκείνη τη στιγμή, αν μας απειλεί η Τουρκία. Γιατί όσα κι αν έχουν

κάνει οι Τούρκοι στρατιώτες είναι γιατί κάποιοι σαν αυτόν αποκαλούν απέναντί τους Έλληνες *καθάρματα*. «Καλός φαντάρος είναι εκείνος, που μπορεί να καρφώνει το μαχαίρι του στην καρδιά του Τούρκου, και με την πρώτη σφαίρα να πετυχαίνει το μάτι του». Είναι στιγμές που στο στρατό νοιώθεις σαν ένας «εν δυνάμει δολοφόνος» και αυτή ήταν μια από αυτές.

ΜΕΣΑ σε ένα καθεστώς αλόγιστης μονοκρατορίας μάλλον δεν θα πρέπει να είναι η εξαίρεση, αν κάποιοι βλέπουν σαν αποστολή τους την κηδεμόνευση συνειδησεων. Συνεχίζοντας, λοιπόν έδωσε μια διάλεξη, στο πνεύμα πολιτειακά ανώμαλων εποχών, μας προειδοποίησε «αντιδιοτελώς» να μην τρέφουμε αυταπάτες ότι όλα τα κομμουνιστικά κινήματα όπου κι αν βρίσκονται είναι σκοταδιστικά, έρριξε έμμεσες βολές κατά άλλων πολιτικών δυνάμεων, χαρακτήρισε «πανάθλια αίρεση» τους Ιεχωβάδες, «όχι τίμιους παλιάνθρωπους» τους δημοσιογράφους. Εξήγησε ότι η ανάγνωση πολιτικών εφημερίδων απαγορεύεται γενικά, γιατί στο στρατόπεδο δεν υπάρχουν συνθήκες να διαβάζονται «κατά μόνας» (η μια αθλιότητα στηρίζει την άλλη). Επετέθη κατόπιν με πάθος κατά των αντιρρησιών συνειδησης θυμίζοντας ότι ο στρατός είναι δύναμη, που μπορεί να ισοπεδώσει κάθε άτομο. Σε άλλες του πάλι ομιλίες διαστρέβλωνε το δικό του δόγμα του Τάγματος που μιλούσε για καταστροφή του εχθρικού στρατού, καταγράφοντας σαν εχθρό τους αντιρρησίες συνειδησης. Και αντιδρούσε με μια γνώριμη σε αυτούς τους χώρους λογική: Περισσότερη αμφισβήτηση έξω, μεγαλύτερη καταπίεση μέσα.

ΑΡΑΓΕ σε ποιο νόμο της φύσης ή της σύγχρονης πολιτείας απεμπολίσαμε την ωριμότητα και τα δικαιώματά μας; Γιατί πέρα από τη σύμπραξη μας στην άμυνα της πατρίδας, απαιτούν και την υποταγή μας και μας ορκίζουν σε αυτή; Δεν βλέπουν, πως μια πατρίδα που εξευτελίζει τους πολίτες υποσκάπτει τη δική της συνοχή και προθυμία αυτοθυσίας; Γιατί δεν πρόκειται για την ασφάλεια της εδαφικής ακεραιότητας, όταν ο οπλίτης που στέκεται μπρος στη γαλανόλευκη κυριεύεται από συνειρμούς αίσχους και αηδίας, όταν ο στρατός μεταβάλλεται σε σωφρονιστήριο, όταν οι Έλληνες αξιωματικοί γίνονται (αρχι)δεσμοφύλακες.

ΑΣ ΣΚΕΦΘΟΥΝ λοιπόν οι υπεύθυνοι, αν έχουν ένα συμφέρον στη συντήρηση του παράλογου αυτού κατάλοιπου αυταρχισμού, ας σκεφτούν αν μέσα από την ασύδοτη καταπάτηση των δικαιωμάτων και την προσπάθεια εξουδετέρωσης της προσωπικότητας του φαντάρου προάγεται η αμυντική ασφάλεια της χώρα. Γιατί και ο φαντάρος είναι στιγμές που αναρωτιέται: *Πόσο μακριά να είναι ο εχθρός;* □

ΕΠΙ
σημαιο
νουμε

Βουλιάζει, όποιος σηκώνει τις μεγάλες πέτρες

Η πρακτική είναι γνωστή και τετριμμένη. Η υπόθεση τοποθετείται στο αρχείο μέχρις ότου ξεχασθεί και ακολουθήσει στην πρώτη ευκαιρία την πεπατημένη οδό προς την κάλαθο των αχρήστων. Σιωπηλά και υποδόροια έτσι ώστε να αποκλεισθεί η συγκεκριμένοποίηση των ευθυνών.

Κάτω από την ολέθρια επίδραση της υγρασίας που προκαλούν μεταξύ άλλων τα λύματα του άνωθεν κειμένου και οικείου μας Drugstore και επιδεινώνει η παλαιότερη επιπόλαια επιλεγμένη λύση της κάλυψης με πλαστικό, τα συνθήματα των φυλακισμένων της Κομαντατούρας στην οδό Κοραή 4 (ΑΝΤΙ τεύχος 439), αλλοιώνονται καθημερινά ολοένα και περισσότερο.

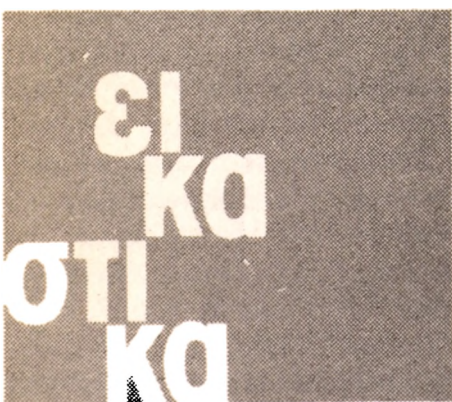
Υπό την πίεση των φακέλων της Εθνικής Ασφαλιστικής, που προβλέπεται να μεταφερθούν αφού πρώτα δρομολογηθεί και κάποτε περατωθεί η διαδικασία διαλογής, και την ελαφρότητα με την οποία αντιμετωπίζεται η διατήρηση του τελευταίου μνημείου της Αντίστασης στην Αθήνα, όχι μόνο από πλευράς υπουργείων αλλά και αντιστασιακών οργανώσεων καθώς και του πολιτιστικού συλλόγου της Εθνικής Ασφαλιστικής, ο ρυθμός καταστροφής επιταχύνεται.

Γιατί τουλάχιστον δεν απομακρύνονται οι φάκελοι του αρχείου από τους τοίχους και δεν αφαιρείται το πλαστικό κάλυμμα, όπως είχε προτείνει ο αναστηλωτής του υπουργείου Πολιτισμού Νικόλαος Λιανός από το Δεκέμβρη του '89 για την επιβράδυνση της διαδικασίας αλλοίωσης;

Γιατί δεν ανακηρύσσεται ο χώρος σε μνημείο έτσι ώστε τα κονδύλια της ΕΟΚ για τη διατήρηση νεωτέρων μνημείων να μην παραμένουν ανεκμετάλλευτα;

Οι πράξεις αυτές δεν απαιτούν χρήματα, κάποιες αμυδρές ενδείξεις ενδιαφέροντος προϋποθέτουν για το μνημείο όλων εκείνων των «ανωνύμων» της Αντίστασης.

Εμείς πάντως θα επανέλθουμε.

Η 44ή Μπιενάλε της Βενετίας

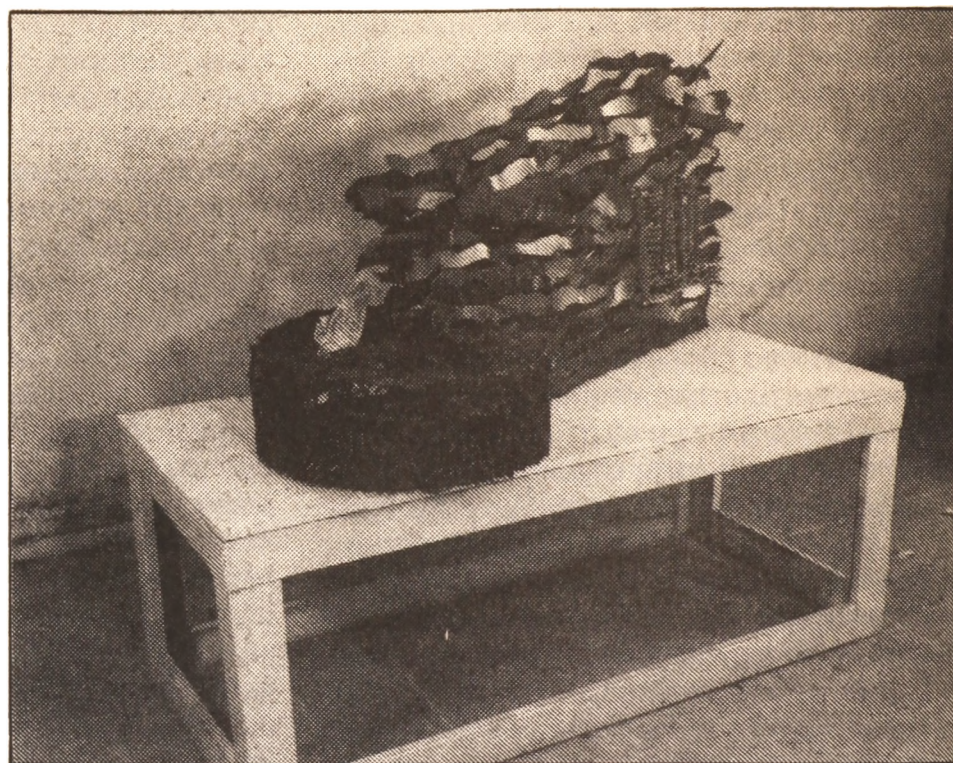
Η Μπιενάλε της Βενετίας άνοιξε φέτος τις πόρτες της στο τέλος Μαΐου, ένα μήνα δηλαδή πριν απ' ό,τι συνήθως για να μη βρίσκεται σε ανταγωνισμό με το Μουντιάλ που διεξάγεται τον Ιούνιο. Η τέχνη, πιο ευέλικτη, άφησε τη θέση της σε προτεραιότητες

πιο λαϊκές που κινητοποιούν μεγαλύτερα πλήθη και τρέπουν εις άτακτον φυγήν μερικούς ευαίσθητους διανοούμενους. Ωστόσο τα εγκαίνια είχαν μεγάλη επιτυχία κι η 44ή Μπιενάλε, καλλιτεχνικό πανηγύρι, διεθνές ραντεβού για τον κόσμο της τέχνης, βιτρίνα των διαφόρων εθνών αλλά και καλλιτεχνών λειτούργησε προκαλώντας μian έντονη κομοσυρροή απ' όλα τα μέρη της γης και φυσικά κι από την Ελλάδα. Συγκριτικά με την «Ντοκουμέντα» του Κάσσελ όπου έγινε μια αυστηρή επιλογή ανάμεσα στους πρωτοπόρους της τέχνης, το Σάο Πάολο που γεωγραφικά δεν επιτρέπει την παρουσία τόσοσων ανθρώπων, η Μπιενάλε της Βενετίας παρόλη τη δυσκαμψία της, τη γραφειοκρατική μηχανή και τον αρκετά έντονο πολιτικό της χαρακτήρα εξακολουθεί να είναι η πιο σημαντική διεθνής εκδήλωση τέχνης.

Φέτος σε γενικές γραμμές δεν δείχτηκαν πράγματα πο-

πανέρχεται κάποιος διαχωρισμός στις τέχνες, παρατηρείται δηλαδή μια επιστροφή στον πίνακα όπως και επιστροφή στο γλυπτό, πράγμα όμως που δεν αποκλείει τα περιβάλλοντα. Οι εκθέσεις κατά θέματα ή κατά ομάδες καλλιτεχνών καταργήθηκαν.

Οι καλλιτέχνες είναι εκθεισμένοι σαν άτομα, προβάλλοντας την ιδιαιτερότητά τους. Ο πίνακας συχνά μας φάνηκε αφηγηματικός αλλά κυρίως πλούσιος σε επιστρώσεις υλικού. Θα 'λεγε κανείς πως αναβίωσε η εποχή του Τάπιες. Διάφορα παχιά υλικά αισθησιακές επικολλήσεις και υπερθέσεις θυμίζουν αυτούς που ονομάσαμε κάποτε ποιητές της ματιέρας. Η επάνοδος στο υλικό και μάλιστα στο ευγενές υλικό είναι εμφανής και στη γλυπτική της οποίας η παρουσία είναι πολύ έντονη φέτος. Φόρμες απλές και όχι μινιμαλιστικές που αναδεικνύουν το υλικό τους χαρακτηρίζουν το έργο του **Ανίς Καπούρ**, Ινδού που αντιπρο-

Τανιμανιδης Παναγιώτης, «Μάθημα Φυσικής» 5. Δύο προβλήματα της Υδροδυναμικής, Σίδερο και Χαρτί 86 x 175 x 76 εκ.

λύ καινούργια. Ωστόσο, είχε κανείς την εντύπωση πως ο μεταμοντερνισμός με τις νοσταλγίες του υποχωρεί δίνοντας τη θέση του σε τάσεις και πάλι μοντέρνες. Επίσης γίνεται συχνά αναφορά και ανθεί παράλληλα μια κριτική σκέψη με όλες τις τάσεις που είδαμε μετά το '60. Το εθνικό στοιχείο χρωματίζει πολλές προσπάθειες, καταφανώς και ανυπόφορα στα ανατολικά κράτη αλλά και σε άλλα: ο Αιγύπτιος καλλιτέχνης παραδείγματος χάρη αναφέρεται στις μούμιες, ενώ τα γλυπτά του Βέλγου θυμίζουν το «μοντέρνο στιλ» που είναι τόσο τυπικό στη χώρα του. Επίσης ε-

σωπεύει την Αγγλία και που πήρε το πρώτο βραβείο νέου καλλιτέχνη. Το πρώτο βραβείο ώριμου καλλιτέχνη δόθηκε την Αμερικανίδα **Τζένη Χόλτζερ** η οποία δουλεύει με μηνύματα, επιγραφές στο πάτωμα, ή και φωτεινές επιγραφές πλάθοντας έργο εννοιολογικό που διαπερνάται από ανθρωπιστικές και φεμινιστικές ιδέες και χάρη στο κομψό υλικό και την ευρηματικότητα των αφορισμών - αποφθεγμάτων του δεν μπορεί να αφήσει κανένα αδιάφορο.

Η έκθεση με τον τίτλο «**Αμπιάντε Μπερλίν**» παρουσίασε ένα μεγάλο αριθμό Γερμανών και άλλων καλλιτεχνών οι ο-

ποιοι δούλεψαν τα τελευταία χρόνια στο Βερολίνο. Τα έργα, μεγάλης ποιότητας, απέδειξαν πόσο αυτός ο χώρος υπήρξε ζωντανός για τη δημιουργία αλλά και ότι οι Γερμανοί είναι αυτή τη στιγμή στο διεθνή χώρο οι πιο ενδιαφέροντες ζωγράφοι.

Μια έκθεση αφιέρωμα στο γκρουπ **Φλούξους** έδειχνε ευρέως τον επαναστατικό χαρακτήρα αυτής της έκφρασης που σήμερα θεωρείται ντεμοντέ. Στο **APERTO** χώρο ανοικτό, εκεί δηλαδή που περιμένουμε συνήθως να δούμε κάτι καινούργιο έξω από τις κρατικές επιλογές, επικρατεί ένα πνεύμα διακωμώδησης και παιχνιδιού, το κιτς ανακατεύεται με το σοβαρό, το τεχνολογικό και το κινηματογραφικό με τη φωτογραφία, η οποία, αυτή τη φορά όλο και πιο σημαντική, διεκδικεί έντονα τη θέση της μέσα στις εικαστικές τέχνες.

Η Ελλάδα φέτος αντιπροσωπεύτηκε από δυο γλύπτες: τον **Γιάννη Μπουτέα** και τον **Γιώργο Λάππα**. Την επιλογή την έκανε ο Μάνος Στεφανίδης. Δυο καλλιτέχνες, δυο γενιές. Η παρουσία του Μπουτέα ήταν απόλυτα δικαιολογημένη, ήταν καιρός πλέον να δείχτει το έργο του στη Βενετία, θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε πως αυτό έγινε και με κάποια καθυστέρηση δεδομένου ότι το έργο αυτό εγγράφεται στην αισθητική της «άρτε πόβερ» και θα μπορούσε να είχε προβληθεί και νωρίτερα. Αλλά βέβαια ανήκει σε μια γενιά όπου δεν δείχναμε τους νέους αλλά ακολουθούσαμε μια ιεραρχία σύμφωνα με την ηλικία. Πράγμα που δεν συμβαίνει σήμερα, όπου είναι της μόδας πλέον να δείχνονται γρήγορα οι νέοι. Έτσι ευνοήθηκε ο Λάππας τον οποίο στείλαμε στο Σαν Πάολο καθώς και στο **APERTO** της Βενετίας το '88. Και φυσικά πρόκειται για πολύ ταλαντούχο καλλιτέχνη που τιμά την Ελλάδα αλλά θα μπορούσε κανείς να φανταστεί πως δεν έχουμε κανέναν άλλο. Άσε που δεν τον αφήσαμε να ανασάνει.

Οι δυο καλλιτέχνες μοιράστηκαν το χώρο του περιπτέρου, τον κατέλαβαν με ένα τελείως διαφορετικό τρόπο που καθρεφτίζει τα ήδη αναφερθέντα.

Ο Μπουτέας πραγματοποίησε ένα είδος αναδρομικής έκθεσης, έβαλε δηλαδή όσο γίνεται περισσότερα έργα στο σχετικά περιορισμένο χώρο που του αναλογούσε. Τα έργα του γνωστά μας ως επι το πλείστον —διατάξεις

ξύλινων και μεταλλικών στοιχείων, σχοινιά και σωλήνες νέον στο δάπεδο, κυκλικές αναπτύξεις στον τοίχο, έφτιαχναν αισθητικούς ρυθμούς αλλά ασφυκτιούσαν μην μπορώντας να εξελιχθούν όσο έπρεπε. Όσο για το έργο του Λάππα «Συμμετρικές ζαριές», ένα σύνολο από μεταλλικά ζάρια σε δύο διαστάσεις ανεπτυγμένο σε όλο το χώρο, ανάλαφρο και παιχνιδιάρικο έχανε κάπως την πυκνότητά του και λειτουργούσε διακοσμητικά. Βλέποντάς το νοσταλγήσαμε το έργο που ο ίδιος είχε δείξει στο «Απέρτο» πριν από δύο χρόνια, έργο μεγαλύτερης πνοής και ύφους το οποίο χωρίς να χάνει τη συμπαγή διάταξη της πολλαπλασιασμένης σκακιέρας, γοήτευε και μαγνητιζε τον θεατή υποβάλλοντάς του να περπατά ατελείωτα γύρω του. Τα ζάρια ήταν ευχάριστα αλλά ίσως όχι αρκετά για να διεκδικήσουν ένα διεθνές βραβείο. Γιατί πρέπει να λαμβάνει κανείς υπόψη του ότι η Μπιενάλε εκτός από διεθνής βιτρίνα λειτουργεί και ως πεδίο ενός δύσκολου διαγωνισμού, όπου πρέπει κανείς να επιδιώξει να τον κερδίσει. Παρ' όλους αυτούς τους ενδοιασμούς πρέπει να ομολογήσουμε πως το ελληνικό περιπτερό διέθετε ποιότητα και πνεύμα μοντέρνο και το κοινό με ευχαρίστηση περιφερόταν γύρω απ' τις εκτεθειμένες φόρμες που χαρούμενα στριφογύριζαν στο πάτωμα ενεργοποιώντας το χώρο.

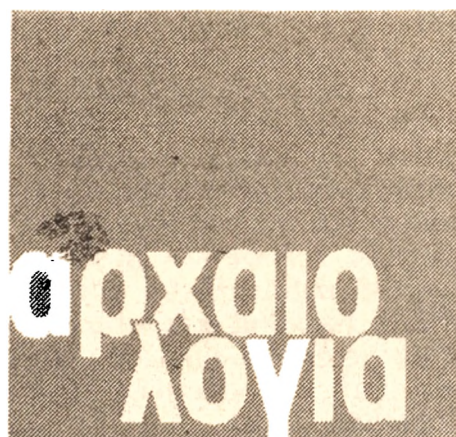
Στο **APERTO** όπου οι επιλογές δεν είναι καθαρά εθνικές και οι καλλιτέχνες επιλέγονται από μια διεθνή επιτροπή κριτικών, εστάλησαν από την Ελλάδα δεκαεπτά ντοσιέ εκ των οποίων επιλέχτηκε ο **Τανιμανίδης** νεαρός γλύπτης από τη Θεσσαλονίκη. Τα έργα του, κλασικές φόρμες θα λέγαμε μετα-κονστρουκτιβικές σε πλέγμα από χρωματιστό μέταλλο, μαύρο και γαλάζιο, ξετυλίζουν τη μαθητική τους αρμονία που αποδεικνύει για άλλη μια φορά πόσο το ελληνικό πνεύμα ρέπει προς τον αισθητισμό και την ωραία φόρμα.

Η Κύπρος αντιπροσωπεύτηκε επίσης από δύο καλλιτέχνες. Ο **Νίκος Κουρουσής** στην «Οδύσσεια 90» επικαλείται για άλλη μια φορά την ποιητική του ταξιδιού παραθέτοντας караβάκια - πεταλούδες από χαρτί. Το χαρτί, ένα από τα συνήθη μέσα έκφρασης των Κυπρίων χάρη στην ευθραυστότητα, την κινητικότητα και την ιδιότητά του να τραβά το φως, προσκομίζει

στο έργο ένα οπτικό και νοηματικό παιχνίδι ευχάριστο αλλά ελαφρό. Ταξίδι επίσης επικαλείται στο **APERTO** κι ο **Θεόδουλος**, νέος καλλιτέχνης αλλά ήδη γνωστός. Η κωνική κατασκευή του, γεωμετρικά δομημένη με παράθυρα - τηλεοπτικές γαλάζιες οθόνες, μας κάνει να ονειρευόμαστε μια άλλη διαστημική Οδύσσεια.

Συνοψίζοντας θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι οι Έλληνες καλλιτέχνες μάς έτιμησαν στη Μπιενάλε τόσο με την επικαιρότητα των μορφών τους, τη σοβαρότητα της δουλειάς τους, όσο και με τις έμφυτες ικανότητες που έχουν να καταλαμβάνουν το χώρο και να τον ευαισθητοποιούν με δεξιότητες και μια αρμονία που έχει ως μέτρο τον άνθρωπο.

Ευρυδίκη Trichon-Μιλσανή

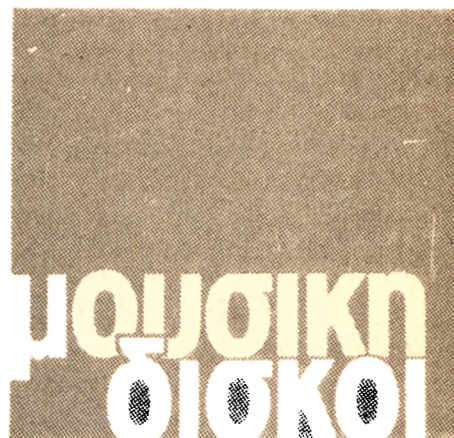
Κτηματικά ομόλογα από άκρη σε άκρη

Ο κόλπος που σήμερα είναι γνωστός με το όνομα Πόρτο Γερμενό στην αρχαιότητα ονομαζόταν **Αλκυόνιος**. Στη θέση του σημερινού χωριού υπήρχε η αρχαία πόλη των **Αιγοσθένων**, που ανήκε στο Κοινό των Βοιωτών και δέσποζε της οδού από την Πελοπόννησο στη Βοιωτία. Τη δόξα της αρχαίας πόλης μαρτυρούν τα τείχη και η οχυρή της ακρόπολη που στέκουν ακόμμη όρθια σε πείσμα του χρόνου, των σεισμών και της κρατικής αδιαφορίας.

Πρόσφατα πλάι στο μνημείο αυτό του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού προστέθηκε και ένα δείγμα του νεοελληνικού. Ένα αυθαίρετο κτίσμα ξεπρόβαλε μέσα στον αρχαιολογικό χώρο, σε απόσταση λίγων μέτρων από τους πυργούς της ακρόπολης. Και το πιο ωραίο είναι, ότι δεν μπορούμε να ρίξουμε όλα τα βάρη στον παρανόμως οικίσαντα. Αγανάκτησε ο άνθρωπος, περιμένοντας δεκαετίες ολόκληρες την υλοποίηση της α-

πόφασης της πολιτείας για αναγκαστική απαλλοτρίωση του οικοπέδου του. Ματαιώς ανέμενε την αποζημίωση που θα έκλεινε οριστικά την υπόθεση. Προχώρησε λοιπόν στην «αξιοποίηση» του οικοπέδου του, όπως τόσοι άλλοι. Άλλωστε μικρή διαφορά έχει το να κτίζεις σε ακτές, δάση ή αρχαιολογικούς χώρους. Σε λίγο όλα θα έχουν ενταχθεί στο «σχέδιο πόλης».

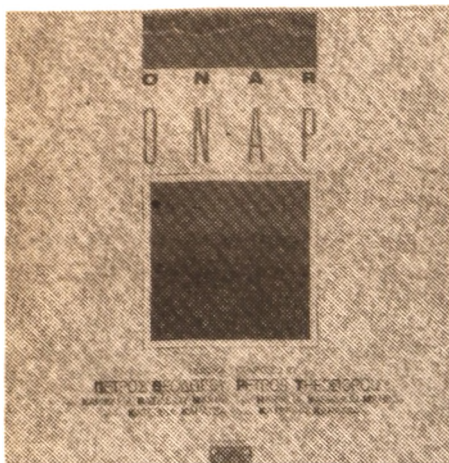
Γιώργος Γιαννακόπουλος

Κάτι... σαν όνειρο

...Αλίμονο αν τα κριτήρια της δισκογραφίας δεν ήταν και εποχιακά. Πώς θα αντιμετωπίζαμε τις ψυχολογικές μας αστάθειες και ανακατατάξεις... Και το καλοκαίρι είναι η εποχή που κατά κύριο λόγο εμπνέει το όνειρο, τη φυγή, την υπέρβαση της... βαρύτητας. Αυτή την ανάγκη μοιάζει να έχει εντοπίσει η **SAM BROWN**, ηχογραφώντας λίγους μήνες πριν το δεύτερο δίσκο της. Θυμόσαστε την περσινή της επιτυχία «**Stop**», που σκόρπιζε την ευδαιμονία του ήπιου αισθησιασμού στις καλοκαιρινές χορευτικές πίστες, πλησίον ή όχι των λυτρωτικών μας παραλιών; Αν όχι, έχετε τώρα μια δεύτερη ευκαιρία να εντρυφήσετε στο «ρομαντικό» τραγούδι της. Ένα κοσμοπολίτικο τραγούδι που άλλοτε προσγειώνεται καταμεσής στη δεκαετία του '70 και άλλοτε πάλι (ή συγχρόνως) γνέφει με συγκρατημένη απλότητα στις σεμνότερες σόουλ-φανκ πιρουέτες των νέων (λευκών;) αποπλανητών της μαύρης παράδοσης... Συγχρόνως όμως ο δίσκος της «**April Moon**» διαθέτει κάτι από τη γλαφυρότητα, τη μαστοριά και την οικεία γεύση μιας σπιτικής συνταγής. Εξάλλου, η όλη υπόθεση της ανάδειξης της **Sam Brown** σε ρεμβάζον τροβαδούρο ευρείας αποδοχής, μοιάζει αρκετά «οικογενειακή». Η μητέρα της **Vicky Brown** συμμετέχει στα φωνητικά, ενώ αξιολογη είναι και η βοήθεια στην ηχογράφηση

και την «παραγωγή» των τραγουδιών της, εκ μέρους των αδελφών της *Pete* και *Richard* καθώς και του πατέρα της *Joe Brown*... Τη συμπάθειά του στο πρόσωπο της Sam Brown εκδηλώνει εξαλλου και ο πο-

λυς *Dave Gilmour* (ναι, των PINK FLOYD!) προσθέτοντας κι αυτός κάτι το αρκετά στιλπνό και φωτεινό στην τελική αισθητική.

Οι *SUGARCUBES* τώρα, σε αντίθεση με τον αυτονόητο και ελάχιστα βεβιασμένο αισθαντισμό της Sam Brown, προσφέρονται για δριμύτερες απολαύσεις, στο πνεύμα πάντα (της... σκληρής όμως πλευράς) του καλοκαιριού. Κάτασπρες, αποστειρωμένες, κλινικές σχεδόν, και ομοιογενείς φόρμες σε συνδυασμό με κοντοκουρεμένα ελαφρώς ξυρισμένα κεφάλια, μαζί με βορειοευρωπαϊκή χημεία φουτουριστικής ποπ, συνθέτουν το όλο «image» αυτών των μυστήριων... Ισλανδών(!)

Κυριαρχούν τα γεμάτα υποσχέσεις για ολονύχτιο πάρτυ σε στιλ B-52's, γυναικεία φωνητικά, συνοδευόμενα από τις απαραίτητες ημι-ψυχωτικές θεατρικές έπαρσης, ανδρικές παρεμβολές. Ηχητική παραγωγή πλούσια και στιγμές-στιγμές αφοπλιστικά ταγμένη στην υπηρεσία του ανόθευτου zum, ενοποιεί σε ένα διαρκές άκουσμα το «βιολογικής φαντασίας» άλμπουμ τους «*Here Today, Tomorrow Next Week*». Με δυο λόγια, αν χρειαστείτε «διεγερτικούς» κύβους ζάχαρης περιορισμένης γλυκύτητας για το αφηνιασμένο τσάι-πάρτυ σας, σε ξεμοναχιασμένη (άρα, όψιμα «κοσμική») παραλία... προτιμήστε τους!

...Αν τώρα νιώσετε ότι τις πρώτες πρωινές ώρες οι δυνάμεις σας σας εγκαταλείπουν, μπορείτε αισίως να υποδεχθείτε στο υπαίθριο πικ-απ, τους ρυθμοκεντρικούς ευρωπαϊστές *CLICK-CLICK*. Με άλλα δυο LPs και δυο δωδεκάιντσα στο ενεργητικό τους για τη μετα-μοντέρνων ηθών «ανεξάρτητη» *Play it Again*

Sam, οι *Click-Click* απόλαμβάνουν τις πρώτες λιακάδες του Σέφιλντ... κλεισμένοι στο στούντιο. Από το οποίο, βγαίνουν με ένα καθ' όλα άψογο υλικό ανά χειράς αλλά και με το βλέμμα του ελαφρώς «αλλόφρων» θύτη στον βωμό του νεορομαντικού Euro-beat. Το νέο τους LP βαφτίζεται «*Bent Massine*» και περιέχει: Θραύσματα κλασικιστικής έξαρσης, ηλεκτρονικά παράδοξα, σουρεαλιστικές εισαγωγές, απρόοπτες «σάμπλερ» παρεμβολές και ιδιόρρυθμα φωνητικά, που σφραγίζουν ανεξίτηλα την όλη εικόνα. Η παράδοση της ηλεκτρονικής προφητείας, του τεχνοκρατικού σαπένς και της βομβώδους αισθητικής αλληγορίας, δεν μοιάζουν και τόσο μακρινά. Εξάλλου το Σέφιλντ ειδικά, έχει κιόλας στοιχειωθεί από μυθικές πλέον παρουσίες σαν αυτή για παράδειγμα των απλησίαστων *Cabaret Voltaire*... Οι *Click-Click* είναι φυσικά κατά πολύ πιο προσίτοι στο πάλκο της μαζικής επίδρωσης ή και στο μικροσκόπιο της ρυθμονομικής πανεπιστημιακής μελέτης... Δείχνουν ωστόσο, ότι τραβούν εκ πεποιθήσεως το δικό τους δρόμο και ότι —κυρίως— έχουν το σθένος και τη χαρισματική ευθύτητα να αποδέχονται τα ρίσκα (και να ευλογούν τις αποκαλυπτικές στιγμές...) της προσωπικής τους πορείας.

...«Προσωπικής πορείας» συνέχεια, αλλά σε πιο «δικά μας» εκφραστικά μονοπάτια, τώρα.

«*ONAP*» επιγράφεται, ο πρώτος προσωπικός δίσκος ενός αξιόλογου νέου Έλληνα συνθέτη «έντεχνης μουσικής», του *Πέτρου Θεοδώρου*. «Όναρ» σημαίνει βέβαια, σε γενικές γραμμές, «Όνειρο», με τη διαφορά πως η ίδια η αίσθηση που αποπνέει ο δίσκος αμβλύνει τον στόμφο του «οραματισμού» ή της «προφητείας» από τις εκφραστικές διαστάσεις μιας... ονειροβασίας.

Ο ίδιος ο συνθέτης σημειώνει στο φροντισμένο ένθετο του δίσκου ότι: «Το *ONAP* αρκείται να υπάρχει. Δεν στηρίχθηκε καθόλου σε «συλλογική» δουλειά ή σε ευτυχισμένες *sequences* θριάμβου κάποιου ομαδικού πνεύματος που θέλει τον καθένα να τοποθετεί εκστασιασμένος το λιθαράκι του. Βασίστηκε σε πολύτιμες συνηνοχές, που καθόρισαν οι συγκεχυμένοι ρόλοι και η άνιση κατανομή καθηκόντων. Σε καταστάσεις δηλαδή ιδιαίτερης και συγκινητικής συνδιαλλαγής προ-

σώπων». Το πρώτο επίπεδο συγκίνησης ανιχνεύεται στους στίχους, γραμμένους από την *Χαρίκλεια Βασιλείου*

Μανίνα: «...Είναι βουβός ο χρόνος / σφαίρα που κυλάει, ρόδι και φιλή πορτοκαλιού... Εδώ στην πόλη των ανέμων, πεινώ / πίνω στην τελευταία λέξη της ημέρας / σε θυμάμαι / σε θυμάμαι υγρό / κι η μάγισσα να φτερουγίζει στα μαλλιά σου...». Με αυτές τις εικόνες και με δικούς του συνειρμούς πλέκει, ο Πέτρος Θεοδώρου, περίτεχνα ορχηστρικά ηλεκτρονικά νεφελώματα και μουσικές δομές νεοκλασικών «ρυθμών», που άλλοτε χαρίζονται στο συναισθηματικό υπαινιγμό και άλλοτε στην εύθραυστη διαλεκτική της «οπτικο-ακουστικής» μουσικής γλώσσας. Το άλμπουμ «*ONAP*» (*Podium Records*) περιλαμβάνει 6 τραγούδια και 2 ορχηστρικά. Οι ηχητικές πηγές είναι αποκλειστικά ηλεκτρονικές, «ρυθμισμένες» από τον ίδιο τον συνθέτη σε ακουστικές αισθητικές... γεύσεις. Τραγουδά (σε προσωπικό στυλ) η *Κατερίνα Καρατζά*.

Και από το μελοποιημένο λόγο, περνάμε τώρα στις μεθοδευμένες αισθητικές αφαιρέσεις... «*Skyscape*».

Πρώτη δισκογραφική παρουσία, ενός πολλά υποσχόμενου δημιουργού, που προς το παρόν μετρά τις δυνάμεις σε μια εντελώς ρευστή ηχητική διάσταση, όπου ελλοχεύουν *εξίσου* οι ανούσιες εμπορικές παραδρομές και ο στεγνός τεχνοκρατικός εφιάλτης... Μιλάμε βέβαια για το, ευτυχώς σταθερό και δημιουργικό, πρώτο βήμα του πιανίστα και συνθέτη *Βασίλη Τσαμπρόπουλου*, που μετά τις κλασικές του σπουδές στο εξωτερικό, αποφασίζει να αφευθεί στη μαγεία του συλλογικά οργανωμένου ήχου. Έναυσμά του ο ευρωπαϊκός ατμοσφαιρικός λυρισμός, η γοητευτική πρόκληση της *fusion-jazz* και η λυτρωτική, διαχυτική αίσθηση, ενός νηφάλιου και απρόσκοπτου ηχητικού ταξιδιού. Το αισθητικό όχημα αυτού του «ταξιδιού» χτίζεται από τον ίδιο τον Βασίλη Τσαμπρόπουλο (πιάνο, ηλ. πιάνο, συνθετητές), Σπύρο Παναγιωτόπουλο (ντραμς, κρουστά), Τάκη Πατερέλη (τενόρο σαξόφωνο), Θύμιο Παπαδόπουλο (σοπράνο και άλλο σαξόφωνο), Γιάννη Εκμετζόγλου (ηλεκτρική κιθάρα), Σάββα Χριστοδούλου (ηλ. κιθάρα), Αποστόλη Άνθιμο (άταστο μπάσο), Στέλλιο Ζαχαρίου (κρουστά) και Βαγγέλη Κατσούλη (συνθετητές και

προγραμματισμένα κρουστά)... Η παραγωγή, είναι του γνωστού μας συνθέτη Βαγγέλη Κατσούλη και για το υψηλό τεχνικό και αισθητικό επίπεδο της έκδοσης ευθύνεται η συνεπέςτατη «μικρή» εταιρεία σύγχρονης έντεχνης μουσικής *UTOPIA RECORDS*, που σχετικά πρόσφατα μας έχει δώσει αξιόλογα άλμπουμ, από τους *ISCRA*, τον *TOMASZ STANKO*, και τον ίδιο τον *ΒΑΓΓΕΛΗ ΚΑΤΣΟΥΛΗ*... Αυτά, προς το παρόν. Καλό καλοκαίρι!

Χρήστος Τσανάκας

● *Μουσική βραδιά με έργα PIAZZOLA, VIVALDI, WEBER, EVANS, Κωνσταντίνιδη, Χατζηλεοντίδη, GRANADOS* και άλλων οργάνωσε η «*Μουσική Ομάδα της Πολυτεχνικής Σχολής*» του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου στις 11 Ιουνίου. Είναι μια πρωτοβουλία που αξίζει κάθε έπαινο και ελπίζουμε να προσεχθεί για να έχει συνέχεια και να βρει και μιμητές.

Ευαίσθητες στιγμές από το ελληνικό τραγούδι

Αρκετά συχνά μέσα από τη στήλη αυτή, ασχολούμαστε με τη δισκογραφική παραγωγή του ελληνικού τραγουδιού. Θα αναφερθούμε και πάλι σε πρόσφατες εκδόσεις αφού πρώτα υπενθυμίσουμε μια γενική «θέση». Σκόπιμα μένουμε «αδιάφοροι» για οτιδήποτε παρουσιάζεται στον τομέα αυτό, προσβάλλοντας τόσο την αισθητική μας όσο και την εξέλιξη μέσα στο χρόνο αυτού που ονομάζουμε ελληνικό τραγούδι.

Έτσι, αποφεύγουμε την παρουσίαση-σχολιασμό δίσκων, που κύρια και μοναδική αιτία ύπαρξής τους, είναι η εμπορική-διαφημιστική νοοτροπία, που θέλει τον εκάστοτε τραγουδιστή (ή τραγουδοποιό) ανά τακτά χρονικά διαστήματα, να παρουσιάζει την «νέα του δουλειά». (Τη στιγμή μάλιστα που δεν έχει τίποτα να πει).

Είναι οφθαλμοφανές ότι το «τραγούδι» πέρα από τις αισθητικές κρίσεις ταυτότητας που περνά, βασανίζεται απροκάλυπτα από «δημιουργήματα» που απορρέουν από τη δέσμευση εμπορικών συμβολαίων, και από την προβολή «ονομάτων» που αποδίδουν το σίγουρο οικονομικό όφελος.

Πέρα από τα φαινόμενα αυτά, υπάρχει και η ευαισθησία κάποιων καλλιτεχνών που μελοποιεί και εκφράζει στίχους, φτιάχνει ηχητικά παιχνίδια και τραγούδια χωρίς το γνώ-

μονα της εύκολης κατανάλωσης. Αυτή είναι η δισκογραφική παραγωγή που μας απα-σχολεί.

Λουδοβίκος των Ανωγείων: Ο ΧΑΪΝΗΣ

«Χαΐνης πιο ελεύθερα, είναι εκείνος που συνεχώς φεύγει. Ο έρωτας μέσα στη μελαγχολία του είναι ένας Χαΐνης “καταζητούμενος” ακριβοθώρητος και για τούτο ποθητός».

Τα λόγια αυτά του Λουδοβίκου των Ανωγείων απεικονίζουν καλύτερα από οποιοδήποτε σχόλιο, τη θεματολογία των τελευταίων τραγουδιών (και όχι μόνο).

Στην τρίτη του αυτή δισκογραφική παρουσία, παραμένοντας αληθινός τραγουδοποιός, χωρίς να επαναλαμβάνεται, φτιάχνει μοναδικής ευαισθησίας μουσικά κεντήματα.

Οι στίχοι του Λουδοβίκου της Α. Χαιρέτη, του Μ. Σταυρακάκη και ένα απόσπασμα από τον «Ερωτόκριτο» του Β. Κορνάρου, ερμηνεύονται από τον ίδιο και την Δάφνη Παυουργιά.

Αξίζει να επισημάνουμε την αρμονική νοηματική σύζευξη λόγου και μουσικής, μια που το σημείο αυτό, πολλές φορές ακόμα και σε προσεγμέ-

νες «δουλειές» παραμένει το αδύναμο σημείο του τραγουδιού.

Ηλίας Λιούγκος: «Θα τραγουδήσω απόψε για μένα»

Ύστερα από τη «Νυχτερινή Δοκιμασία» και της «Ιστορίας το ποδήλατο» ο Λιούγκος τραγουδά και πάλι, όχι για τα πλήθη που αναζητούν βαρυσήμαντα μηνύματα, αλλά για κείνους που μπορούν να ακροάζονται τα ηχητικά «παιχνίδια».

Η τρυφερότητα και ο πόνος των στίχων της Α. Δημητρούκα, του Γ. Χρονά της Ζ. Παναγιωτοπούλου και του ίδιου, εκφέρονται με μια αξιοπρόσεκτη σεμνότητα και ευαισθησία.

Το τραγούδι ίσως δεν διασκεδάζει, είναι εσωστρεφές και ανθρώπινο.

Για ένα και μόνο από τα «μουσικά στιγμιότυπα» του δίσκου («Μάνα μου») θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τη δουλειά του αυτή, μια από τις ωραιότερες του ελληνικού τραγουδιού. Έρχεται όμως το «σύνολο» των τραγουδιών του να διεκδικήσει τη θέση του στη δισκογραφική παραγωγή που σέβεται το «ακροατήριο» και την αισθητική του.

Σημειώνουμε ακόμα, πως μετά από πολλά χρόνια απουσίας συμμετέχει σε ένα τραγούδι και η Βούλα Σαββίδη, ενώ στο απόσπασμα από το ποίημα «Commission» του Ε. Pound απαγγέλλει η Christine Grek.

Γ. Ζωγράφος: Κυκλάμινα του Μάη

Ο Γιώργος Ζωγράφος υπήρξε ένας από τους πρωτεργάτες του —τότε— «νέου κύματος». Η αξία της νέας του δισκογραφικής εμφάνισης δεν στηρίζεται στο παραπάνω, αλλά στην ερμηνευτική του ευαισθησία και στο «χρώμα» της φωνής του, που συνδέθηκαν με καλές στιγμές του ελληνικού τραγουδιού. Κρατήθηκε μακριά από τα «νυχτερινά κέντρα» μένοντας συνεπής με τον εαυτό και το κοινό του.

Στο δίσκο του Γιώργου Κριμιζάκη «Κυκλάμινα του Μάη» ερμηνεύει νέα τραγούδια στο «γνώριμο ύφος» του, θυμίζοντας μας ότι γεννιούνται ακόμα όμορφες στιγμές στο τραγούδι που προορίζεται για να «τραγουδηθεί».

Το μόνο πρόβλημα, ότι ανάμεσα σε αυτές τις όμορφες στιγμές —που και ποιότητα και ευαισθησία αποκαλύ-

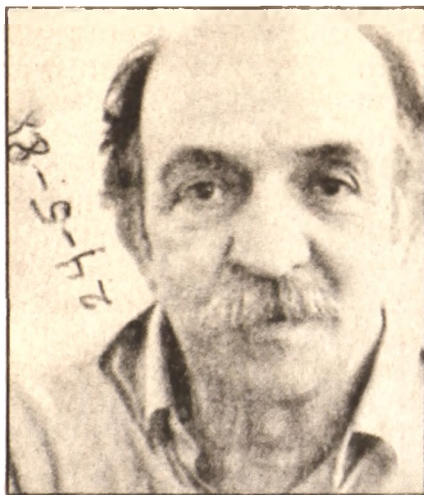
πτουν— περιέχονται και άλλα χωρίς «ταυτότητα» που μόνο άλλοθι τους είναι η ερμηνεία του αξιόλογου τραγουδιστή.

Ν. Μητρόπουλος

Μωρίς Μπεζάρ: το θέατρο συναντά το χορό

Οι χορευτές «αφηγούνται» μέσα από την κλασική κίνηση και τον εκπαιδευτισμό της θεατρικής έκφρασης, υπό την καθοδήγηση του κεντρικού αφηγητή ή τη μουσική υπόκρουση των τραγουδιών της Εντίθ Πιαφ. Διαλεγόμενοι πάνω στην προβληματική των μεγάλων οραμάτων, όπως ε-

Κυκλοφόρησε

Το νέο βιβλίο
του **ΠΑΥΛΟΥ ΜΑΤΕΣΙ**

Η μητέρα του σκύλου

Το βιβλίο αυτό και η ηρωίδα του ξεκίνησαν παρέα για μια δολοφονικά εύθυμη εκδρομή που αρχίζει από την Κατοχή. Προχωρούν πολύ πρόσχαρα προς ένα άσκοπα τραγικό φινάλε που θα πραγματωθεί μετά το τέλος του βιβλίου.

Συνοδός τους ενοχλητική η Μούσα της Τραγωδίας που καθ' οδόν τής τσακίστηκε ο ένας κόθορνος και συνεχίζει κουτσαίνοντας. Κι έτσι έγινε Μούσα εύθυμα μελοδραματική. Όπως η Ελλάδα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

κείνο της Γαλλικής και της Οκτωβριανής Επανάστασης ή των ειδώλων της μουσικής.

Το απρόοπτο δεν είναι άγνωστο στη δημιουργική πορεία του Μωρίς Μπεζάρ. πόσο μάλλον η συνεχής επιμονή του στον πειρατισμό με το νέο, το πρωτόγνωρο το αληθινά πρωτοποριακό.

Οι τέσσερις εμφανίσεις του στο Ηρώδειο στις 21, 22, 24 και 25 Ιουνίου μπορεί να εξέπληξαν, πάντως δεν απογοητεύσαν. Η εναρμόνιση της υποκριτικής με την ορχηστρική τέχνη, την οποία ο Μπεζάρ σφυρηλατεί επίπονα από τη δεκαετία του '50, μοιάζει να έχει αγγίξει την τελειότητα στην παρουσίαση της μεγά-

λης κυρίας του γαλλικού τραγουδιού, της Εντίθ Πιάφ.

Μέσα από τη χορευτική κίνηση, με μοναδική σκηνική βοήθεια κάποιες φωτογραφίες της καλλιτέχνης και τα χαρακτηριστικά για τη δεκαετία του '50 ρούχα, αναδύεται όχι μόνον το δέος μιας ολοκληρης γενιάς ανδρών για το είδωλο Πιάφ, αλλά και η εποχή που εξέφρασε. Η τέχνη του χορού καταλύει τα παραδοσιακά της σύνορα, εκτυλίσσεται σε όλο το φάσμα των δυνατοτήτων της, αποβάλλοντας το τελικό περίβλημα της ιεροτελεστίας, δρώντας λυτρωτικά στην αρχέγονη μορφή του.

Λ.Π.

«Ευρωπαϊκή Ιστορία» και ελληνική νοοτροπία

Η μανία καταδιώξεως που μας κατατρέχει ως έθνος δεν είναι «συγγενής» ψύχωση. Αντίθετα είναι επίκτητη και λειτουργεί ως άλλοθι για την μιζέρια, την προχειρότητα και την ανεπάρκειά μας. Εξ απαλών ονύχων οι νεοέλληνες μαθαίνουν ότι αποτελούν μέλη ενός περιούσιου λαού που είναι προικισμένος με μοναδικά προτερήματα. Όμως, φευ, υπάρχουν οι ξένοι. Αυτοί που με χίλιους τρόπους μας βάζουν τρικλοποδιές, που μας υπονομεύουν, που ακυρώνουν τις προσπάθειές μας.

Με τον ίδιο λαϊκιστικό τρόπο χρησιμοποιήθηκε «το μεγαλείο των προγόνων μας». Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός προβλήθηκε ως αψεудής μάρτυρας των δυνατοτήτων της φυλής και η αναμφισβήτητη συμβολή του στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού νομιμοποίησε τη διεκδίκηση μιας προνομιακής θέσης στην ενωμένη Ευρώπη παρά την σύγχρονη πενιχρή προσφορά μας.

Με δεδομένα όλα τα παραπάνω εύκολα εξηγείται η έκταση που πήρε και κυρίως ο τρόπος που αντιμετωπίστηκε το περιβόητο θέμα των παραλείψεων της ελληνικής συνεισφοράς στον ευρωπαϊκό πολιτισμό από το υπό έκδοση έργο για την «Ιστορία της Ευρώπης» του κ. Ζαν Μπατίστ Ντιροζέλ, το οποίο φέρεται να έχει εξασφαλίσει το κοινωνικό χρίσμα. Χαρακτηριστική είναι η εικόνα —απότοκη της επίσημης ελληνικής αντίδρασης— που έχει περάσει στους έλληνες πολίτες, όπως αυτή φανερώνεται στα γράμματα των αναγνωστών που δημοσιεύονται στον ημερήσιο τύπο: «Η ΕΟΚ και ένας ανθέλληνας ιστορικός βυρσοδομούν κατά του ελληνισμού».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια έκδοση που θα έχει οποιασδήποτε μορφής «έγκριση» της ΕΟΚ έπρεπε να έχει εξασφαλίσει την σύμφωνη γνώμη όλων των κρατών μελών. Η Ελλάδα είχε την δυνα-

τότητα με μια έγκαιρη παρέμβαση της στα κοινοτικά όργανα να διευθετήσει το ζήτημα, είτε ακυρώνοντας την όποια κοινοτική έγκριση, είτε επιβάλλοντας και την ελληνική συμβολή στη δημιουργία του έργου.

Όπως πάντα, όμως, οι έλληνες «αρμόδιοι» ανακάλυψαν το πρόβλημα με απίστευτη καθυστέρηση. Από εκεί και πέρα αν ξεκαθαριστεί ότι ο γάλλος καθηγητής δεν συγγράφει «επίσημη» ιστορία (ο ίδιος το αρνείται κατηγορηματικά) είναι αυτονόητο ότι έχει κάθε δικαίωμα να δημοσιεύσει τις απόψεις του χωρίς να μπορεί κανείς να του επιβάλει προληπτική λογοκρισία. Όταν το βιβλίο εκδοθεί (προϋπόθεση για να κρίνουμε το περιεχόμενό του) θα γίνει αντικείμενο κριτικής από την διεθνή επιστημονική κοινότητα. Θα μπορούν τότε έλληνες και ξένοι επιστήμονες να αντικρούσουν όλα τα σημεία που δεν ανταποκρίνονται στην ιστορική αλήθεια.

Η επιστημονική άποψη του κ. Ντιροζέλ (από όσο έγινε γνωστό από τα πάμπολλα σχετικά δημοσιεύματα) είναι διαφορετική από την επικρατούσα «ελληνοκεντρική». Αναρωτηθήκαμε όμως ποιές ήταν οι ελληνικές ενέργειες που θα ενδυνάμωναν την κατεστημένη αυτή άποψη; Τι έκανε η ελληνική πολιτεία για την καλλιέργεια των κλασικών σπουδών εκτός από το να παρακολουθεί —στην καλύτερη περίπτωση— αυτάρεσκα τις προόδους στον τομέα αυτό των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων; Πόσα είναι τα ελληνικά ερευνητικά κέντρα (με πόσους επιστήμονες με ποια οικονομικά μέσα) που ασχολούνται με τους τομείς της ελληνικής ιστορίας που υποβαθμίζει ο γάλλος καθηγητής; Πόσο ισχυρή είναι η γενικότερη ελληνική παρουσία στον ευρωπαϊκό επιστημονικό στίβο; Ποια είναι η μέριμνά μας για τους αρχαίους ελληνικούς θησαυρούς όταν το σχεδόν εγκαταλελειμμένο μουσείο της Κορίνθου (το οποίο, να σημειώσουμε, έφτιαξε η αμερικανική αρχαιολογική σχολή) καταληστεύεται με εξοργιστική ευκολία;

Ίσως είναι καιρός να σοβαρευτούμε και να αναλάβουμε τις ευθύνες μας. Ας ξεκινήσουμε διορθώνοντας τα δικά μας λάθη και παραλείψεις πριν απαιτήσουμε το ίδιο από τους άλλους.

Γιώργος Γιαννακόπουλος

Καρναβάλι του '90

Έγώ δέν άλλαξα

φορούσα πάλι 'κείνο τό παιδικό

τό ναυτικό μου κοστουμάκι μέ τά χρυσά κουμπιά

καί χάζενα τούς άλλους

νά ταξιδεύουν μέσα στήν πλατεϊά

αὐτοί πού μέ παρέσυραν

ἦτανε πιό μεγάλοι

μου ξύρισαν τά γένια καί τίς γάμπες

μέ βάψανε προκλητικά

μου φόρεσαν ζαρτιέρες καί ποστίς

ἔτσι μέ βρῆκε

ό ὑπομοίραρχος τῶν παιδικῶν μου χρόνων

τώρα φοροῦσε κρᾶνος 'πάνω σέ μοτοσικλέτα

ὥστόσο μέ κατάλαβε ἀμέσως

δέ ζήτησε ταυτότητα μόνο χαμογελοῦσε

οἱ προβολεῖς φώτιζαν τώρα μακριά

κάπου στή Ρουμανία

πλησίασε χωρίς νά μέ χτυπήσει

πέρασε τρυφερά τό γάντι μέ τό χέρι

γύρω ἀπό τή μέση μου καί ἔψαχνε τό στόμα

μέσα στό μισοσκόταδο καί στίς ἀναλαμπές

τά ψεύτικα τά δόντια τά χρυσά

καί τό βαρύ τό χνῶτο του

ἐμύριζε θαρρεῖς τό αἷμα τοῦ Πατέρα

γυμνοί ἐτραύλιζε λαχανιασμένοι

γυμνοί καί ἐνωμένοι

ὅλη ἡ χώρα ἐνωμένη

μές στό σκοτάδι μέ τίς σερπαντίνες

κι ἐγώ μέ ξεχασμένο ἀναφιλητό

μετροῦσα στό κορμί μου τρύπες καί σπασμούς

ἡ δική μου ἡ Ἀγάπη

ντύνεται ἀπό παλιά βασίλισσα

τήν ἐπιβαίνει ἄλλος ἄνδρας.

Θέμης Λιβεριάδης

11 Μαρτίου '90

● Ενός κακού μυρια έπονται. Δεν αρκούσε που οι απόδημοι εκ των επαρχιών της χώρας γονείς συν τέκνοις εξαναγκάστηκαν από τα πράγματα να παραμεινούν στην Αθήνα σβήνοντας και τα τελευταία ίχνη ελπίδας των «αυτόχθονων» να απολαύσουν επιτέλους το κλεινό άστρο εν ηρεμία, καταναλώνοντας μέχρι και τα τελευταία αποθέματα νερού (σύμφωνα τουλάχιστον με τους υπολογισμούς της Ε.Τ.Δ.Α.Π που μοιάζει ή θέλει να αγνοεί τα χιλιάδες κυβικά νερού που καταναλώνονται στις πισίνες των βορείων προαστείων). Ο κ. Αθανασόπουλος αποφάσισε να «δώσει ένα μάθημα» στους απαίδευτους Ευρωπαίους εταίρους, παρουσιάζοντας την «κοινή» ελληνική γλώσσα σε όλο της το φάσμα και συγκρίνοντας τους πόρους ανέγερσης του Παρθενώνα (ως γνωστόν προέρχονταν από το Ταμείο της Αθηναϊκής Συμμαχίας που κατεχράσθη η πόλις-κοιτίς της δημοκρατίας προς όφελός της) με τα έσοδα τα προερχόμενα εκ σκανδάλων για την ανόρθωση των «ανεκτόρων» της πάλαι ποτέ «εθνικής μας ηγεσίας». Κι ύστερα αφορεί κανείς γιατί ο πρωθυπουργός της χώρας περιπλανάται εις τα τέσσερα σημεία της γης επαναλαμβάνοντας τους

Καβαφικούς στίχους: «κατεστραμμένος άνθρωπος τι φταίω εγώ. Ζητώ ο ταλαίπωρος να μπαλωθώ».

● Και μια και καταλήξαμε στη ποίηση επισημαίνουμε ότι οι επόμενες μέρες έχουν να προσφέρουν μια πλούσια συγκομιδή ποίησης. Αν μάλιστα θέλετε να συνδυάσετε το τερπνόν μετά του ωφελίμου σας πληροφορούμε ότι αυτό το **Σαββατοκύριακο** διοργανώνεται στην **Ανδρο Συμπόσιο με θέμα τον Ανδρέα Εμπειρίκο** όπου θα λάβουν μέρος γνωστοί έλληνες εκπρόσωποι της σουρρεαλιστικής ποίησης όπως ο Νανος Βαλαωρίτης, η Μαντώ Αραβαντινού κ.ά.

● Μια και θα βρεθείτε στο γραφικό νησί όχι μόνον του εγγονού του Απόλλωνα αλλά και των εφοπλιστών, μην παραλείψετε να επισκεφθείτε τη νέα πτέρυγα του **Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης** που εγκαινιάζεται επίσης στις 30 Ιουνίου και ώρα 11 π.μ. με την έκθεση Balthus.

● Αν πάλι προετοιμάζεσθε για μακρυνότερα ταξίδια μέσω ξηράς προτιμείτε την Πάτρα στο Πανεπιστήμιο της οποίας από τις 6 έως τις 8 Ιουλίου διοργανώνεται το **Δέκατο**

Συμπόσιο Ποίησης με θέμα τον Διονύσιο Σολωμό. Σημειώνεται ότι η παρακολούθηση του Συμποσίου είναι σε όλους ελεύθερη. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με μέλη της οργανωτικής επιτροπής όπως τον καθηγητή Ανδρέα Δημαρόγκωνα (061/991.235, 992.383) ή τον Ανδρέα Μπελεζίνη, διευθυντή της «Σπείρας» (τηλ. 68.48.753).

● Όσοι αναγκαστικά ή μη παραμείνουν στην Αθήνα θα έχουν την ευκαιρία να μεταφερθούν με την αισθησιακή φωνή του B.B. King στις 3 και 4 Ιουλίου στο θέατρο **Λυκαβηττού** στον ονειρικό κόσμο του μπλουζ, ενώ στις 6 Ιουλίου στο **Ηρώδειο** οι φίλοι της κλασσικής μουσικής θα μπορούν να εντρυφήσουν με τη βοήθεια της **Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Λένινγκραντ** στα μουσικά μορφώματα του **Μουσόργκσκυ** και του **Προκόφιεφ**.

● Στις 9 Ιουλίου στο **Λυκαβηττό** ο **Ross Daly** θα μας ξεναγήσει πάλι στα πλουμιστά ταξίμια της Ανατολής. Όλες οι εκδηλώσεις διοργανώνονται από το Φεστιβάλ Αθηνών, στα γραφεία του οποίου έχετε τη δυνατότητα να αγοράσετε και τα εισιτήρια (Σταδίου 4 ανοικτά από 8.30-14.00

και από τις 17.00-19.00).

● Στις 18, 19, 21 και 22 Ιουλίου οι θερμόπληκτοι και νεφοσκεπείς Αθηναίοι θα έχουν το προνόμιο να παρακολουθήσουν στο **Ηρώδειο** το μπαλέτο της πρωτοπόρου του σύγχρονου χορού, της 96χρονης **Μάρθας Γκράχαμ**. Η σπάνια δροσιά που αποπνέει μέσα από την νεανικότητά της θα μας αποζημιώσει.

● Μην ξεχνάμε ότι οι εξετάσεις θα λάβουν σύντομα χώρα και οι εντός των τειχών θα έχουν πάλι τη δυνατότητα να εξερευνήσουν αυτή την οικεία και τόσο άγνωστη πέλαγ. Ως οδηγό σας συμβουλευόμαστε την «Αθήνα των Αιώνιμων» της Λίζας Μιχαηλ που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Δράκοντα.

● Όσοι πάλι προτιμούν την οικεία σπιτική σφρόδαιρα και την αληθινή ποιότητα ας μην παραλείψουν να εντρυφήσουν στις σελίδες του νέου θεωρητικού περιοδικού «**λόγου χάριν**» που θα κυκλοφορήσει τις μέρες αυτές από το «Βιβλιοπωλείο της Εστίας». Η θεματολογία του αντλείται από διάφορους κλάδους της επιστήμης όπως φιλοσοφία, θεωρία της λογοτεχνίας, ψυχανάλυση

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

ΑΝΑΤΟΛΙ ΡΙΜΠΑΚΩΦ ΤΟ ' 35 ΚΑΙ Τ' ΑΛΛΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στο νέο μυθιστόρημα του Ριμπακόφ, που αποτελεί συνέχεια της μεγάλης νωπογραφίας του που άρχισε με τα «Παιδιά από το Αρμπάτ», ο ίδιος ο Στάλιν προετοιμάζει και καθοδηγεί την πρώτη χαλκευμένη «παραδειγματική» δίκη της Μόσχας, το 1936, εναντίον κορυφαίων στελεχών του Κόμματος.

Ο συγγραφέας δεν στηρίζεται μόνο σε στοιχεία και αξιόπιστες μαρτυρίες, αλλά αποτολμά την αναβίωση κομβικών γεγονότων, που ενταφιάστηκαν σκόπιμα, και την ανάπλαση του ίδιου του τρόπου σκέψης του Στάλιν, δημιουργώντας μια πειστική εκδοχή όσων συνέβησαν, σε όλη την εφιαλτική τους ένταση

εκδόσεις «γνώση»

Ιπποκράτους 31, 106 80 ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.20.941 - 36.21.194

Ένα χρόνο μετά το θάνατό του, η μνήμη και το έργο του **Ν. Σβορώνου** τιμήθηκαν στη Λευκάδα με επιστημονικό συνέδριο που από κοινού διοργάνωσαν η γενέτειρά του και το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Από τις 23 ως τις 26 Μαΐου ιστορικοί, οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, εθνολόγοι συζήτησαν μεταξύ τους (και με τους Λευκαδίτες) για το έργο και την προσωπικότητα του δημιουργικού επιστήμονα, του αγαπημένου δασκάλου, του αγαθού ανθρώπου —καταθέτοντας και τα δικά τους συμπεράσματα, ο καθένας από το δικό του γνωστικό χώρο.

Ο Δήμαρχος Λευκάδας **Σπ. Μαργέλης**, ο Πρύτανης του Παντείου **Γ. Κοντογιώργης**, ο **Π. Κοντομίχης**, η **Λ. Παπαγαλάνη** επιχείρησαν, με τους χαιρετισμούς ή τις εισηγήσεις τους, μια γενική αποτίμηση της προσφοράς του **Ν. Σβορώνου** στην επιστημονική και πολιτική ζωή της χώρας, αλλά και στην κοινωνία της Λευκάδας. Στην προσφορά του ακόμη προς όσους τον είχαν δάσκαλο, σε όσους βοήθησε στα πρώτα τους επιστημονικά βήματα.

Με ειδικότερες πτυχές του έργου του ασχολήθηκαν:

- ο **Κ. Τσιγκάκης**, που παρουσίασε τις πρώιμες επιστημονικές του ασχολίες
- ο **Α. Ρήγος**, που αναφέρθηκε στην ιδέα της «ελληνικότητας», μέσα στο έργο του τιμωμένου
- οι **Θ. Καλαφάτης - Ζ. Δεμαθάς** στην κοινή εισήγησή τους σύγκριναν τα εννοιολογικά εργαλεία του **Ν. Σβορώνου** με αυτά της «νέας ιστορικής έρευνας»
- ο **Β. Κρεμμυδάς** μίλησε για το πώς αντιμετωπίζει ο εκλιπών στο έργο του την ελληνική αστική τάξη
- ο **Στ. Πεσμαζόγλου** παρουσίασε τη σημασία που είχε για τον Σβορώνο ο «αντιστασιακός χαρακτήρας» του νέου ελληνισμού
- ο **Λ. Μαυρομμάτης** τέλος, μίλησε για τον Σβορώνο —ιστορικό του Βυζαντίου.

Όπως συμβαίνει συνήθως στις περιπτώσεις συνεδρίων ή συλλογικών έργων «προς τιμήν», η θεματολογία των εργασιών που δεν αναφέρονται στον τιμώμενο καλύπτει ευρύ φάσμα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως υπήρχε σ' όλες τις ανακοινώσεις ως κοινό στοιχείο η χρονική διάσταση, η ιστορική αναφορά στον νεώτερο ελληνισμό του 19ου και του 20ου αιώνα —με εξαιρέσεις: α) την εισήγηση του **Δ. Νικολαΐδη** που αναφερόταν στις αντιλήψεις των Γάλλων για τους Έλληνες την εποχή της γαλλικής επανάστασης· β) την ανακοίνωση ψυχιάτρου (**Ν. Σιδέρης**) που προτίμησε ν' αναφερθεί στη μεθοδολογία —ότι δηλαδή δεν πρέπει οι ιστορικοί να λησμονούν το ασυνείδητο όταν βγάζουν το ψωμί τους ιστοριογραφώντας.

Από κει και πέρα, ο 19ος αιώνας τιμήθηκε δεόντως. Κατ' αρχήν με πρωτότυπες προσεγγίσεις στις νοοτροπίες και

τις συμπεριφορές που ανεδείκνυαν οι συμπληρωματικές ανακοινώσεις

- της **Κ. Τσίχλη - Αρώνη** για τον οπλαρχηγό του Ξηρόμερου **Θοδωράκη Γρίβα**
- του **Στ. Παπαγεωργίου** για την ιστορία του Βάσσου **Μαυροβουνιώτη** και της συζύγου του **Ελέγκως**

Δεν έλειψαν βεβαίως και οι πιο «κλασικές» προσεγγίσεις, σε θέματα κοινωνίας, οικονομίας και πολιτικής όπως οι εργασίες:

- του **Θ. Σακελλαρόπουλου** για τον αστικό εκσυγχρονισμό και την εκβιομηχάνιση
- του **Δ. Κ. Ψυχογιού** για τη διανομή της εθνικής γης, με ιδιαίτερη αναφορά στο Δήμο **Μυρτουντίων**
- της **Λ. Λούβη** για τον επηρεασμό της ελλαδικής εξωτερικής πολιτικής από τα συμφέροντα των ομογενών στην Πόλη

• του **Α. Λιάκου** για τις διαδικασίες συγκρότησης της εργατικής δύναμης κατά το πέρασμα από τον 19ο στον 20ό αιώνα

Με την «ιστορία των ιδεολογιών», ασχολήθηκαν:

- ο **Π. Νούτσος**, που μίλησε για τις συγκριτικές προτεραιότητες του «εθνικού» και του «κοινωνικού» ζητήματος στη σκέψη των πρώιμων σοσιαλιστών
- η **Ρένα Σταυρίδη - Πατρικίου**, η οποία ανέλυσε τις πολιτικές διαστάσεις της διάσπασης των δημοτικιστών και της σύγκρουσης ψυχαραιστών / Εκπαιδευτικού Ομίλου κατά το μεσοπόλεμο

Με τις «περιθωριακές» ομάδες, ασχολήθηκαν στις ανακοινώσεις τους οι:

- **Μ. Ρηγίνος**, που μίλησε για την προσφορά παιδικής εργασίας στη βιομηχανία στις αρχές του 20ου αιώνα
- **Ζ. Σαλίμπα**, η οποία αναφέρθηκε στην εκπαίδευση των γυναικών της εργατικής τάξης, την ίδια περίοδο

Υπήρχαν ακόμη εισηγήσεις για την οικονομία του Μεσοπολέμου:

- της **Μ. Δρίτσα**, για την «οικονομική των επιχειρήσεων»
- του **Ν. Παντελάκη**, για τα αγγλικά κεφάλαια και τον εξηλεκτρισμό της Αθήνας
- της **Μ. Τομαρά - Σιδέρη**, για τους φοιτητές που συγκεντρώνει η Πάντειος την περίοδο εκείνη

Υπήρχαν ακόμη τρεις ανακοινώσεις που διαπραγματεύονταν κρίσιμα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

- του **Γ. Γιαννουλόπουλου** για τη «συμφωνία των ποσοστών» των Τσώρτσιλ - Στάλιν, ως προς την Ελλάδα
- του **Π. Παπαστράτη**, για τη στάση της ΕΣΣΔ απέναντι στην Ελλάδα
- της **Λ. Διβάνη** για το πώς εκ των υστέρων «χειρίστηκε» προς ίδιον όφελος ο **Γ. Παπανδρέου** το Κίνημα της Μέσης Ανατολής.

Δύο τέλος εισηγήσεις αναφέρονταν στη μεταπολεμική ελληνική κοινωνία:

- του **Μ. Ψαλιδόπουλου**, περί της επιδράσεως του κεϋνσιανισμού στη μεταπολεμική οικονομική πολιτική.
- του **Κλ. Κουτσούκη** για το πώς αποτυπώνονται (μέσω της ονοματοδοσίας οδών-πλατειών) τα συγκρουσιακά φαινόμενα στη συλλογική μνήμη. Δεν έλειψαν

βεβαίως ούτε οι διαφωνίες για τις επιρροές που είχε δεχθεί ο ίδιος ο Σβορώνος.

Ο πλούτος και η έκταση της θεματολογίας δεν επέτρεπαν βέβαια την εστιασμένη συζήτηση και την εξάντληση κάποιου επιμέρους ζητήματος —αυτό όμως δεν σημαίνει ότι έλειψαν οι συγκρούσεις: μεταξύ «εμπειριστών» και «θεωρητικών», μεταξύ μαρξιστών και μη, μεταξύ νέων και παλαιότερων. Δεν έλειψαν βεβαίως ούτε οι αντιπαραθέσεις μεταξύ διαφόρων ειδικοτήτων, που αντιμετώπιζαν προφανώς με εντελώς διαφορετική οπτική και προσέγγιζαν με διαφορετικές μεθόδους το ίδιο ιστορικό φαινόμενο. Π.χ. ο συνήθης καυγάς για τους «τρόπους παραγωγής» δεν έλειψε· ούτε οι συγκρούσεις περί την έννοια της «ελληνικότητας» της «αντίστασης», της «συνέχειας»· ούτε οι αντιπαραθέσεις για τη χρήση όρων όπως «καπιταλισμός», «εργατική τάξη», «αστοί»· δεν έλειψαν βεβαίως ούτε οι διαφωνίες για τις επιρροές που είχε δεχθεί ο ίδιος ο Σβορώνος· —όλοι όμως είχαν γοητευθεί από την περίπτωση της **Ελέγκως Μαυροβουνιώτη**, που την έκλεψε έγκυο ο Βάσσος στα 13 της, για να τον εγκαταλείψει αυτή με τον εραστή της στα 24 της. Περί όλων αυτών όμως θα μας πληροφορήσουν τα Πρακτικά, για τα οποία η Οργανωτική Επιτροπή (**Γ. Κοντογιώργης**, **Σπ. Αρβανίτης**, **Σπ. Βρεττός**, **Γ. Γιαννουλόπουλος**, **Σπ. Θάνος**, **Θ. Καλαφάτης**, **Στ. Παπαγεωργίου**, **Πρ. Παπαστράτης**, **Ρ. Σταυρίδη - Πατρικίου**) υπόσχεται ότι δεν θα βραδύνουν να εμφανιστούν.

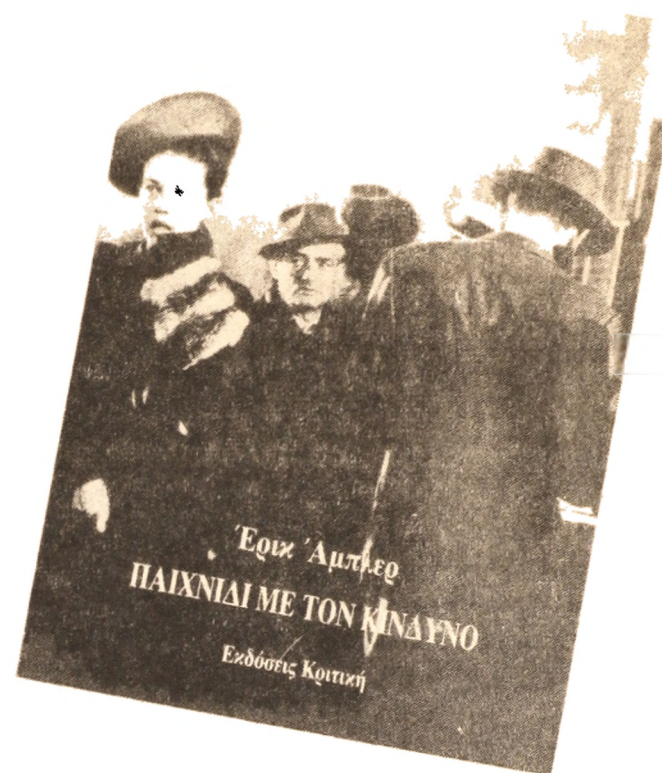
Φυσικά, σε όλο το συνέδριο κυριαρχούσε ο μέγας απών, ο **Ν. Σβορώνος**. Το ζήτημα «τι θα έλεγε ο Σβορώνος γι' αυτό;» τέθηκε πολλές φορές και πολλοί διεκδίκησαν τη σωστή απάντηση, αλλά όλοι με *σβορωνικό* τρόπο: με νηφαλιότητα, χωρίς δογματισμούς, με προσπάθεια να στηρίξουν την άποψή τους σε δεδομένα και πηγές. Η θύμηση της ευγενικής προσωπικότητάς του ασκούσε ευεργετική επίδραση σε όλη τη διάρκεια των εργασιών.

Οι συντοπίτες του δεν απουσίασαν από τις εργασίες, με πρώτο και καλύτερο συμμετοχο τον ίδιο τον Δήμαρχο **Σπ. Μαργέλη**. Οι σύνεδροι, επιπλέον, πρόλαβαν ν' αγαπήσουν και ν' απολαύσουν έστω για λίγο, το *Νυδρί τη νύχτα*, τον *Άη Νικήτα*, τη *Μαδουρή*, το *Μεγανήσι*, τα μπαρ της Λευκάδας —ακόμη και τη *Βόνιτσα*. Αν προσποιοούνταν πως τα αγνόησαν όλα αυτά «στο όνομα της επιστήμης», θα πρόσβαλαν βαθύτατα τη μνήμη του **Σβορώνου** —που αγαπούσε τα όμορφα πράγματα στη ζωή, τα δίκαια στην πολιτική, τα αληθινά στην επιστήμη.

Δ. Κ. Ψ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

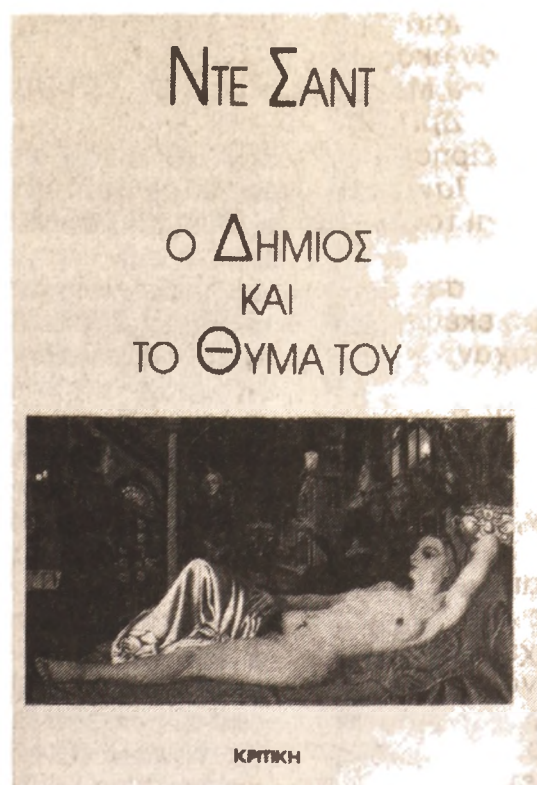
βιβλία για το καλοκαίρι

ΠΡΑΝΣ-ΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ
Γιόζεφ Ροτ
Ο ΙΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΑΧΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Ριχάρντο Μπακέλι
Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ
ΣΤΟ ΠΟΝΤΕΛΟΥΝΓΚΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

Εκδόσεις Κριτική, Πατούσα 3, 106 77 Αθήνα, τηλ. 36.39.434

ΔΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Το «φαινόμενο θερμοκηπίου»

(β' Μέρος)

Η επικείμενη απειλή του «φαινομένου θερμοκηπίου» υποχρέωσε την ανθρωπότητα να μελετήσει τις αιτίες που το προκαλούν καθώς και τις επιπτώσεις που μπορεί αυτό να έχει στο κλίμα της γης. Σήμερα ερχόμαστε σε επαφή με φαινόμενα τέτοιας έντασης και συχνότητας που σιγά-σιγά καταρρίπτουν συγκεκριμένα επιχειρήματα μιας μερίδας επιστημόνων που θεωρεί ότι τα αποτελέσματα του φαινομένου, όπως η αύξηση της θερμοκρασίας της γης, δεν θα γίνουν αισθητά. Αρχικά, το ζήτημα αναγόταν στην παρουσίαση ενός λεπτομερούς παγκόσμιου μοντέλου που θα υπολογίζει τις πιθανότητες για μια κλιματική αλλαγή με πειστικό τρόπο. Η φύση όμως, νωρίτερα από όσο θα περίμεναν και οι πιο απαισιόδοξοι, ήδη δίνει την προειδοποίησή της. Έτσι, για την έγκαιρη λήψη μέτρων, εκτός από την καλύτερη πρόβλεψη του κλίματος των μελλοντικών δεκαετιών σε επίπεδο μοντέλων, πρέπει να γνωρίζουμε όλους τους παράγοντες, που μαζί με τις εκπομπές CO₂ συνεισφέρουν στο «φαινόμενο θερμοκηπίου».

ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

Τα υπάρχοντα κλιματολογικά μοντέλα διαιρούν την επιφάνεια της γης σε εκατοντάδες ή χιλιάδες κυψελίδες που μεταβάλλονται ταυτόχρονα. Για τέτοια μοντέλα, είναι αναγκαίο να χρησιμοποιούνται υπολογιστές μεγάλης ισχύος, όπως οι υπερυπολογιστές της CRAY. Παρ' όλα αυτά αν, για μεγαλύτερη αξιοπιστία του μοντέλου διαιρέσουμε την επιφάνεια σε περισσότερες κυψελίδες, ο χρησιμοποιούμενος χρόνος στον υπολογιστή θα ανέβαινε κατακόρυφα (πολλοί εκτιμούν 40 χρόνια για κυψελίδες πλευράς 50 km!). Μια λύση είναι η χρήση «αποκλειστικών» (dedicated) υπολογιστικών συστημάτων όπως αυτό του Ινστιτούτου Max Planck της Γερμανίας, ή αυτό που θα αποκτήσει το Μετεωρολογικό Γραφείο της Βρετανίας. Στις ΗΠΑ που δεν υπάρχει παρόμοιο «αποκλειστικό» σύστη-

μα, πρόσφατα παρουσιάστηκε μια σειρά υπολογιστών με παράλληλη εσωτερική αρχιτεκτονική που μπορούν να εκτελούν ταυτόχρονα πολλές (απλές) εργασίες που ταιριάζουν με την ιδέα των κυψελίδων. Ήδη βάσει ενός προγράμματος του οργανισμού CHAMMP (computer Hardware, Advanced Mathematics and Model Physics) σε τρία αμερικανικά εργαστήρια (Oak Ridge, Los Alamos, και Livermore National Laboratory) έχει αρχίσει η μετατροπή των υπάρχοντων κλιματολογικών μοντέλων ώστε να είναι κατάλληλα για τους νέους «μαζικούς» παράλληλους υπολογιστές. Με αυτό τον τρόπο η αποδοτικότητα των μοντέλων αναμένεται να αυξηθεί μέχρι 10.000 φορές συγκριτικά με τον ισχυρό CRAY-II ενός επεξεργαστή.

Ένα γνωστό πρόβλημα για τους κατασκευαστές μοντέλων είναι τα σύννεφα και οι ωκεανοί. Τα σύννεφα για παρά-

δειγμα, ανακλούν την ηλιακή ακτινοβολία προς το διάστημα με αποτέλεσμα να ελαττώνεται η θερμοκρασία της γης.

Ταυτόχρονα όμως, απορροφούν και επανεκπέμπουν την υπέρυθρη ακτινοβολία που εκπέμπεται δευτερογενώς από το έδαφος (βλ. προηγούμενο τεύχος) με συνεπαγόμενη τάση για αύξηση της θερμοκρασίας. Η ισορροπία των δυο φαινομένων καθορίζεται από τη λαμπρότητα, το ύψος, την κατανομή και την έκταση των νεφώσεων. Το σημαντικό εδώ είναι ότι η μεταβολή του κλίματος, με τη σειρά της μπορεί να προκαλέσει αλλαγές στα χαρακτηριστικά των νεφώσεων και αυτές πάλι στο κλίμα, δηλαδή, ένα είδος ανάδρασης, για την οποία τα σημερινά μοντέλα παρέχουν πολύ λίγες πληροφορίες.

Οι ωκεανοί πάλι, έχουν την ικανότητα να απορροφούν τεράστια ποσά θερμότητας ώστε να επιβραδύνουν κάθε αρχική αύξηση της θερμοκρασίας του εδάφους ενώ οι ίδιοι θερμαίνονται. Η έκταση αυτού του φαινομένου εξαρτάται από την κυκλοφορία των ωκεάνιων ρευμάτων που και αυτά με τη σειρά τους επηρεάζονται καθώς το κλίμα μεταβάλλεται. Θεωρητικά, ένα καλό μοντέλο πρέπει να εμφανίζει την αλληλεπίδραση μιας εξομοιούμενης ατμόσφαιρας με ένα ισοδύναμο εξομοιούμενο σύστημα ωκεανών, κάτι που στα περισσότερα μοντέλα παραλείπεται.

«ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ» ΚΑΙ «ΕΠΟΧΗ ΠΑΓΕΤΩΝΩΝ»

Οι παραπάνω αδυναμίες ήταν (και είναι) υπεύθυνες για το κλίμα δυσπιστίας που επικρατεί ακόμα σε πολλούς κύκλους σχετικά με το «φαινόμενο θερμοκηπίου». Πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι οι φυσικές διαδικασίες που αναφέραμε παραπάνω θα αναιρέσουν τα αποτελέσματά του. Ο Kenneth E.F. Watt, καθηγητής περιβαλλοντικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια στο Davis, έχει αποκαλέσει το «φαινόμενο θερμοκηπίου», περίγλω του αιώνα. Ο Fred Singer, γεωφυσικός, πιστεύει ότι η αύξηση των νεφώσεων θα αντισταθμίσει την άνοδο της θερμοκρασίας της γης. Μια έκθεση του Ινστιτούτου Marshall των ΗΠΑ, το 1989, απέρριπτε την ιδέα αυτής της απειλής λόγω του φαινομένου εμφανίζοντας σαν πιθανή την εμφάνιση μιας νέας μινι-Εποχής Παγετώνων. Το μήνυμα της έκθε-

ΠΙΝΑΚΑΣ I

ΠΟΙΑ ΑΕΡΙΑ ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΟΥΝ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ

Μαζί με το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) και τους υδρατμούς, σαν «αέρια θερμοκηπίου» μπορούν να χαρακτηριστούν το μεθάνιο (CH₄), το υποξείδιο του αζώτου (N₂O), οι χλωροφθοράνθρακες (CFC) και το μονοξείδιο του αζώτου (CO). Οι συγκεντρώσεις των αερίων αυτών στην ατμόσφαιρα είναι έως ένα δισεκατομμύριο φορές χαμηλότερες από αυτή του CO₂, όμως το κάθε μόριο τους απορροφά πολύ περισσότερη υπέρυθρη ακτινοβολία από ό,τι το μόριο του CO₂. Αυτό μετράται με ένα δείκτη σχετικής επιβάρυνσης (ΔΣΕ) που, π.χ. για το CFC-12 είναι 10.000 (!) ως προς το CO₂. Μελέτες μάλιστα έδειξαν ότι τα αέρια αυτά συνολικά ευθύνονται για ένα ποσοστό 43% στην αύξηση του φαινομένου του θερμοκηπίου κατά τη δεκαετία 1980-1990. Στον πίνακα φαίνονται οι τιμές ΔΣΕ για διάφορα αέρια.

ΑΕΡΙΟ	ΧΡ. ΖΩΗΣ (έτη)	ΔΣΕ*
CO ₂	230	1.0
CO	2.1	1.4
CH ₄	14.4	3.7
N ₂ O	160	180
HCFC-22	15	810
CFC-11	60	4.000
CFC-12	120	10.000

* Δείκτης Σχετικής Επιβάρυνσης ανά γραμμομόριο, ως προς CO₂.

σης με τίτλο «Επιστημονικές Προοπτικές στο Πρόβλημα Θερμοκηπίου», ήταν ότι υπάρχει αρκετή αβεβαιότητα σε όλες τις κλιματικές προβλέψεις, κάτι που οπωσδήποτε είναι σωστό. Αναφέρονται μελέτες όπως οι πρωτοποριακές του Δανού Willi Dansgaard, σχετικά με την ιστορική σύσταση του οξυγόνου, παγιδευμένου σε δείγματα παγετώνων της Γροιλανδίας, που έδειξαν ότι υπήρξαν δυο επαναλαμβανόμενοι ρυθμοί στη διακύμανση της γήινης θερμοκρασίας, η μια διαρκείας 80 χρόνων και η άλλη 180 χρόνων. Οι ρυθμοί αυτοί ίσως σημαίνουν ότι εισερχόμαστε σε μια νέα μινι εποχή παγετώνων, όπως η γνωστή από την ιστορία εποχή παγετώνων του 17ου αιώνα, της οποίας οι χαμηλές θερμοκρασίες θα αντισταθμίσουν το «φαινόμενο θερμοκηπίου». Όμως, είμαστε ήδη μάρτυρες μιας θερμότερης περιόδου.

Ο Wallace Broecker του Γεωλογικού Παρατηρητηρίου Lamont-Doherty της Νέας Υόρκης, χρησιμοποίησε τα αποτελέσματα του Dansgaard και έδειξε με μια δημοσίευση στο Science το 1975, ότι το «φαινόμενο θερμοκηπίου» θα

ήταν ο επικρατέστερος παράγοντας κατά τη δεκαετία του 1980, κάτι που η έκθεση Marshall δεν φαίνεται να έλαβε σοβαρά υπόψη. Φαίνεται ότι οι συντάκτες της έκθεσης συγκεντρώνουν την προσοχή τους στο κόστος για την ανατροπή της αύξησης της θερμοκρασίας της γης και προβλέπουν ότι θα απαιτηθεί ένα ποσό μεταξύ 0,8 και 3,6 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Συνιστούν δε να γίνει πολύ καλή έρευνα τα επόμενα τρία έως πέντε χρόνια, που στοιχίζει λιγότερο, πριν αποφασιστεί να πάρουμε μια πολυέξοδη απόφαση. Όμως, ακόμα και σύμφωνα με τα δεδομένα της έκθεσης, η «εποχή παγετώνων» έχει ήδη φθάσει και απλώς δεν το καταλάβαμε γιατί το «φαινόμενο θερμοκηπίου» ήταν πολύ ισχυρότερο

δασών. Στο δεύτερο θα βοηθήσει σημαντικά μια εντατικοποίηση ανακύκλωσης του χαρτίου. Τα δάση κατά τον φωτοσυνθετικό και αναπνευστικό τους κύκλο δεσμεύουν CO₂ από την ατμόσφαιρα, ελευθερώνουν οξυγόνο και αποθηκεύουν άνθρακα. Υπολογίζεται ότι απαιτούνται μεγάλα αναπτυσσόμενα δάση συνολικής έκτασης όσο τα 2/3 των ΗΠΑ για να δεσμευτούν τα 11,9 δισεκατομμύρια τόνων CO₂ που ελευθερώνονται κάθε χρόνο στην ατμόσφαιρα.

Άλλες προτάσεις στοχεύουν στη δραστική μείωση των εκπομπών CO₂ από τη βιομηχανία και τα αυτοκίνητα. Έτσι, η χρήση μορφών ενέργειας που δεν προϋποθέτουν τη χρησιμοποίηση ορυκτών

μενο του θερμοκηπίου. Συνεπώς η δραστική ελάττωση της χρήσης τους εξυπηρετεί δυο υψηλούς περιβαλλοντικούς σκοπούς.

Το μεθάνιο (CH₄) πρόσφατα χαρακτηρίστηκε σαν το πιο σημαντικό, μετά το CO₂, αέριο θερμοκηπίου. Η δέσμευσή του με ειδικές συσκευές συλλογής στους σκουπιδότοπους όπου σχηματίζεται, και η χρήση του σαν καύσιμο μαζί με το μεθάνιο των βάλτων και του φωταερίου, είναι η επικρατέστερη πρόταση. Στην προκειμένη περίπτωση το παραγόμενο CO₂ σαν προϊόν της καύσης είναι πολύ προτιμότερο αφού η συμβολή του στο «φαινόμενο θερμοκηπίου» είναι τέσσερις φορές μικρότερη ανά μόριο σε σύγκριση με το CH₄ (βλ. Πίνακα Ι). Η σοβαρότητα με την οποία προτείνεται η γενικευμένη χρήση του μεθανίου στη θέρμανση οφείλεται και στη μεγαλύτερη θερμαντική του ικανότητα σε σχέση με τον άνθρακα και το πετρέλαιο. Το περιοδικό TIME πρότεινε την επιβολή ειδικής «εισφοράς εκπομπής CO₂» που θα έχει κυρίως αντίκτυπο στην τιμή των ορυκτών καυσίμων και θα ωθήσει στην εισαγωγή και άλλων μορφών ενέργειας στις διάφορες εφαρμογές καθώς και του μεθανίου σαν κύριο καύσιμο θέρμανσης.

Ταυτόχρονα, πρέπει να ενισχυθεί η έρευνα που αφορά τις εναλλακτικές μορφές ενέργειας όπως η ηλιακή, η αιολική και η γεωθερμική, σε βαθμό που θα ωθήσει τις οικονομίες των κρατών να προσανατολιστούν προς αυτή την κατεύθυνση.

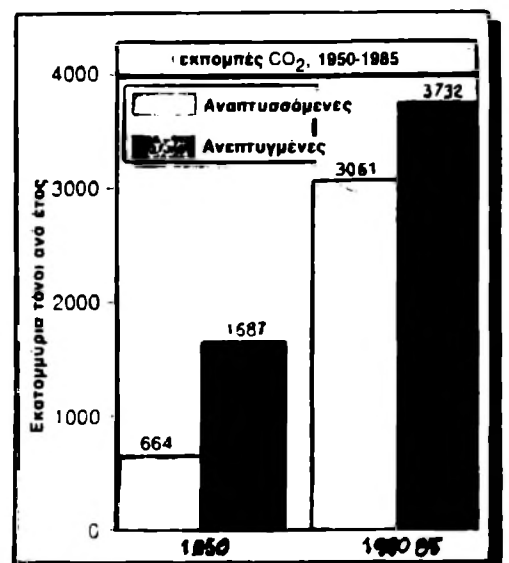
Πρόσφατα έχει επισημανθεί ο αυξανόμενος ρυθμός συνεισφοράς των αναπτυσσόμενων κρατών στο «φαινόμενο θερμοκηπίου», κυρίως λόγω υπερπληθυσμού και παλαιωμένων ή ανεπαρκών βιομηχανικών μονάδων. Υπολογίζεται ότι σύντομα θα εκπέμπουν και οι αναπτυσσόμενες χώρες όσο και οι αναπτυγμένες. Έτσι επιτακτική κρίθηκε η ανάγκη δημιουργίας ταμείου για τη μεταφορά προηγμένης και περιβαλλοντικά επαρκούς τεχνολογίας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ενώ η Ευρώπη είναι ο κυριότερος συνήγορος αυτής της πρότασης, η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ αντιτίθενται υπογραμμίζοντας τη γενικότερη διστακτικότητα με την οποία αντιμετωπίζουν οι δυο χώρες την υπόθεση αυτή. Αυτό φάνηκε και στο συνέδριο του Bergen της Νορβηγίας, στα μέσα του Μαΐου, το πρώ-

το από μια σειρά συναντήσεων που διοργανώνει ο ΟΗΕ με στόχο ένα μεγάλο συνέδριο σε επίπεδο επιστημόνων και κυβερνήσεων. Το σκεπτικό που προέταξαν οι δυο χώρες ευνοεί μια στάση αναμονής έως ότου οι επιστημονικές ενδείξεις για το φαινόμενο θερμοκηπίου γίνουν πιο σαφείς.

Πρέπει όμως να περιμένουμε; Όπως είπε και ο Καρλ Σαγκάν στην αμερικανική τηλεόραση την «Ημέρα της Γης», ακόμη και μια πιθανότητα 10% πρέπει να αντιμετωπίζεται με την ίδια σοβαρότητα όπως και στις υπόλοιπες εκφάνσεις του δημόσιου βίου. Η ταχύτητα με την οποία θα ανταποκριθούμε αποτελεί σήμερα τον πιο κρίσιμο παράγοντα στην ανατροπή της απειλής του θερμοκηπίου. Εκεί όμως που η «ταχύτητα» μεταφράζεται σε «βιαστικότητα», εγκυμονούνται πιθανοί κίνδυνοι. Τελευταία, κερδίζει έδαφος η ιδέα της μαζικής επανεισαγωγής της πυρηνικής ενέργειας,

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Σύγκριση των εκπομπών CO₂ μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών

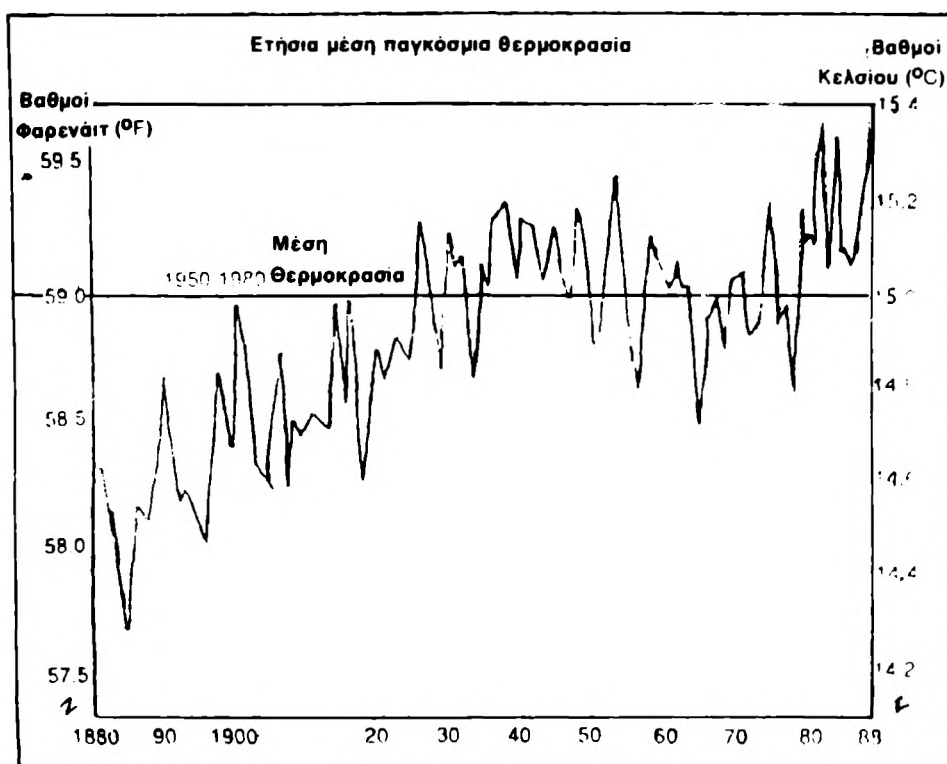

που με την προϋπόθεση της τεχνολογίας υψηλής ασφάλειας, προτείνεται σαν μια εναλλακτική λύση «περιβαλλοντικά καθαρή». Το παράδειγμα αυτό σκιαγραφεί την δυσκολία μας να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά ένα πρόβλημα, όπως το «φαινόμενο θερμοκηπίου».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. GUARDIAN, φύλλο 25ης Μαΐου 1990.
2. NEW SCIENTIST / INSIDE SCIENCE No 13, 22 Οκτωβρίου 1988.
3. NEW SCIENTIST, 14 Απριλίου 1990, 58.
4. NEW SCIENTIST, 11 Νοεμβρίου 1989, 47-51.
5. SCIENCE, 244, 992.
6. ENVIRONMENT, 31(1), 14-20.
7. NATURE, 344, 529-531.
8. TIME, 2 Ιανουαρίου 1989.
9. NEWSCIENTIST, 19 Μαΐου 1990, 28-29.
10. SCIENTIFIC AMERICAN Μάιος 1990, 10.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ Ετήσια αύξηση της θερμοκρασίας από το 1880 έως το 1988

από τους φυσικούς ρυθμούς του κλίματος της γης.

Μένει δε στον καθένα μας να σκεφτεί περαιτέρω τι θα συμβεί όταν οι ρυθμοί αυτοί αντιστραφούν επιστρέφοντας με φυσικό τρόπο σε ψηλότερες θερμοκρασίες.

ΤΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΜΕΤΡΑ

Οι παραπάνω συλλογισμοί δεν αφήνουν και πολλά χρονικά περιθώρια για τη λήψη μέτρων ανατροπής της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας. Προς αυτό το σκοπό θα απαιτηθούν μεγάλες προσπάθειες σε επίπεδα κυβερνήσεων.

Η μαζική δενδροφύτευση εκτάσεων με σκοπό το σχηματισμό αναπτυσσόμενων δασών προτείνεται σαν ιδιαίτερα αποτελεσματική μέθοδος σε συνδυασμό με τη μεθόδευση ελάττωσης των ρυθμών αποψίλωσης των υπάρχοντων

καυσίμων θα μπορούσε να αποτελέσει επιλογή προτεραιότητας. Η γενικευμένη εισαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας σε εφαρμογές όπως τα αυτοκίνητα που συμβάλλουν σημαντικά στις εκπομπές διοξειδίου αντιμετωπίζεται ήδη με αισιοδοξία. Παράλληλα με τη μείωση των εκπομπών CO₂, ανάλογα μέτρα πρέπει να ληφθούν και για τα υπόλοιπα «αέρια θερμοκηπίου» —όπως καταδεικνύεται στο συνοδευτικό Πίνακα Ι. Έτσι η βελτίωση των κινητήρων των αυτοκινήτων με την καύση αμόλυβδης βενζίνης ήδη έχει μειώσει σημαντικά τις εκπομπές στα οξείδια του αζώτου (NO_x). Τα περί χλωροφθορανθράκων έχουν αναφερθεί στο τχ. 438 του ΑΝΤΙ. Τα μόρια αυτά εκτός από την ικανότητα να καταστρέφουν το όζον της στρατόσφαιρας, είναι σημαντικοί παράγοντες στο φαινό-

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Αρχαιολογία και των Νεότερων Μνημείων;

της Λήδας Μόσχου

Οι κίνδυνοι εξαφάνισης ή και αλλοίωσης που απειλούν τα ελάχιστα εναπομείναντα ιστορικά κέντρα των ελληνικών πόλεων επιβάλλουν, όπως πιστεύουμε, μία άλλη σωστική πρακτική από την καθιερωμένη. Τα όψιμα μεταβυζαντινά και τα νεότερα μνημεία, είναι συζητήσιμο εάν πρέπει να αντιμετωπίζονται πλέον ως απλή υπόθεση καταστροφής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Τα κριτήρια διάσωσης, προστασίας και ανάδειξης τους, βεβαίως και πρέπει να έχουν πολλαπλά σύνθετο χαρακτήρα: πολιτιστικό, ασφαλώς· όπως και κοινωνικό και οικονομικό. Κυρίως, όμως, οφείλουν αυτά τα κριτήρια να προκύπτουν από μία προηγούμενη θεωρητική διαχείριση όπου, παράλληλα με την ιστορική έρευνα, θα υπάρχει, ως προϋπόθεση μάλιστα, η μεθοδολογική προσέγγιση της αρχαιολογικής επιστήμης.

Ιδιαίτητα, τα λεγόμενα παραδοσιακά και τα νεότερα μνημεία —σύνολα ή μεμονωμένα κτίσματα— του 18ου, 19ου και του 20ού αιώνα, που εξακολουθούν να αναπνέουν μέσα στον σύγχρονο πολεοδομικό ιστό: μολονότι, σήμερα, μετά την αποκόλληση από τον αρχιτεκτονικό ιστορικισμό, η θεματολογία πρέπει να θεωρηθεί ως αισιόδοξα διευρυμένη, με την ειδική συνεισφορά της οικονομικής ιστορίας, η καθαρά αρχαιολογική μεθόδευση της ιστορικής έρευνας στα νεότερα στρώματα απουσιάζει εντυπωσιακά. Η αρχαιολογία, μια άλλη μέθοδος της ιστορικής επιστήμης στο σύνολό της (θα χρειασθεί, όπως τα πράγματα δείχνουν, να επαναλάβουμε σε πλήθος περιπτώσεων την άποψη του Μωυσή Finley), η αρχαιολογία έπαψε προ πολλού να αυτοπεριορίζεται σε (προ)καθορισμένα πολιτισμικά στρώματα· η αρχαιολογική έρευνα, οι πρακτικές της —ανασκαφικές, πεδίου, θεωρητικές— επεκτείνονται τώρα πλέον στα «επάνω στρώματα», στην, κατά κανόνα, μη διερευνητέα μεταμεσαιωνική στρωματογραφία, εκείνην που, συνήθως, μετά την αναμόχλευσή της πετιέται.

Ανασκαφική διερεύνηση ή έρευνα πεδίου των πρώτων επαλλήλων στρώσεων, των πρώτων επιφανειακών στρώσεων, αλλά και ανασκαφική διερεύνηση μνημειακών συνόλων ή και μεμονωμένων κτισμάτων, που βρίσκονται άλλοτε σε κατάσταση ερειπιώδη ή και με διαρκή την κατοίκηση έως και τις μέρες μας. Ένας

—αρκετά κακόγουστος είναι αλήθεια— όρος της αμερικανικής αρχαιολογίας, χαρακτηρίζει αυτή την κατηγορία ερευνών ως «ιστορική αρχαιολογία» (New World Historical Archaeology), ενώ οι αντίστοιχες δυτικοευρωπαϊκές πρακτικές ομιλούν για «εθνοαρχαιολογία» ή για «ανθρωπολογική έρευνα». Η αποφυγή του απλού όρου: αρχαιολογία, υποδεικνύει με έμμεσο, αλλά σαφή, τρόπο, τις κρατούσες φοβίες έναντι μιας ιστορικής μεθόδου η οποία, παρά τους ποικίλους εμβολιασμούς με τις νέες τεχνολογίες, εξακολουθεί να επιλέγει τα πολιτισμικά στρώματα, να ξεσκαρτάρει τα «αμόλυντα» κάτω στρώματα από τα αμφιβόλου ιστορικότητας επάνω... Αυτός ο περίεργος εξοστρακισμός της αρχαιολογικής έρευνας από κάποιες συγκεκριμένες προκαπιταλιστικές περιόδους (16ος - 18ος αιώνας), κυρίως όμως από την περίοδο της πρώτης αστικής ανάπτυξης και των πρώτων βιομηχανικών κοινωνιών (19ος - 20ός αιώνας), για την επίσημη αρχαιολογική πολιτική δεν δημιουργεί κάποιο ψυχολογικό πρόβλημα· όταν, μάλιστα, αναλογισθεί κανείς τα τεράστια κενά που παρουσιάζουν οι ανασκαφικές έρευνες ως προς τα μεσαιωνικά πολιτισμικά στρώματα του ελλαδικού χώρου, μια

πρόταση για την ανασκαφή μιας στάνης, ενός βιοτεχνικού συγκροτήματος ή ενός νεοκλασικού σπιτιού ηχεί ως παράλογο ανέκδοτο.

Η αρχαιολογία των νεότερων χρόνων αποτελεί ήδη πραγματικότητα· σε ορισμένες χώρες έχει παγιωθεί και συστηματοποιείται, ενώ σε άλλες καθιερώνεται ή και γενικεύεται. Οι προθέσεις και τα ερμηνευτικά σχήματα ποικίλλουν κατά σχολή: θεωρίες της συμπεριφοράς, θεωρίες της προσαρμοστικότητας, περιβαλλοντική-οικολογική προσέγγιση, εθνογραφική προσέγγιση, νεο-εξελικτικισμός, αλλά και ταξινόμηση, αλλά και τυπολογικές μέθοδοι: τα αρχαιολογικά δεδομένα που προκύπτουν επιδέχονται πολλαπλές ερμηνείες, όπως ακριβώς συμβαίνει και με κάθε άλλη ιστορική περίοδο. Ανεξάρτητα, πάντως, από την μεθοδολογία ή την θεωρητική οπτική, η λογική που επιβάλλει την έρευνα στα νεότερα στρώματα τείνει να γενικευθεί και επικεντρώνεται στην αμφισβήτηση της στρωματογραφικής «καθαρότητας». Έστω, όμως, ότι δεν εγείρεται αμφισβήτηση ως προς τον εξελικτικισμό ή, ακόμη, ως προς εκείνη την άποψη που υποστηρίζει την «ιστορική συνέχεια»: πώς τεκμηριώνονται και πώς μεθοδεύονται επιστημονικά οι ισχυρισμοί αυτού του τύπου, όταν η κρατούσα αρχαιολογική πρακτική επιβάλλει τις χρονικές ρήξεις με την ιστορία;

Πόλεις άχρονες; Ο «ξύλινος» ρόλος που κάποια ιστορικίζοντα ιδεολογήματα επιφυλάσσουν στον αρχαιολόγο («ερευνητής του παρελθόντος») ήδη επικρίνεται, με ιδιαίτερη δε σφοδρότητα από εκείνους τους ερευνητές που έχουν μεθοδεύσει κατά τρόπο έγκυρο τις σωστικές ανασκαφές που διενεργούνται μέσα σε σύγχρονα αστικά κέντρα: «Όταν το αντικείμενο μελέτης ενός συνόλου διαθέτει ένα παρελθόν, ένα παρόν και ένα μέλλον, ο αρχαιολόγος δεν επιτρέπεται να αποκοπεί από αυτές τις τελευταίες δυο διαστάσεις, του χρόνου και του χώρου. Το παρελθόν ούτε ενιαίο ούτε απολιθωμένο είναι: εγγεγραμμένο στην διάρκεια δεκάδων αιώνων, θα γνωρίσει μεταβολές, μεταπλάσεις, ριζικές αλλαγές. Κάθε μια από τις φάσεις αυτού του παρελθόντος συνιστά, στην εποχή της, το παρόν, το οποίο ήδη φέρει το σπέρμα του μέλλοντος (...). Η αρχαιολογική μελέτη γίνεται, κατ' αυτό τον τρόπο, μελέτη των με-

ταβολών που σημειώνονται στην χρονική διάρκεια, όπως και μελέτη μιας αδιάλειπτης ενέργειας του ανθρώπου —έλλογης ή μη— στο περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει· τέλος, μελέτη της εξελικτικής πορείας μιας οικισμένης θέσης στην διάρκεια της ιστορίας. Έτσι, πίσω από την πραγματικότητα των αντικειμένων διαφαίνονται οι άνθρωποι και η κοινωνία τους». (Galinié 1984).

Στο σημείο αυτό θα επιθυμούσαμε μια διευκρίνιση σχετικά με τον, συχνά παραγνωρισμένο, αρχαιολογικό λόγο: όταν αναφερόμαστε στην αρχαιολογική ερμηνεία μιας νεότερης πολιτισμικής ομάδας, δεν θεωρούμε ως όρο απαραίτητο την ανασκαφική πρακτική, αλλά την αρχαιολογική συμπεριφορά· η οποία, πάντως, δεν προϋποθέτει αναγκαστικά και σε όλες τις περιπτώσεις την σκαπάνη. Συνεπώς, η χωροοργάνωση, τα τεχνουργήματα, οι νοοτροπίες, οι οικονομίες και τα ιδεολογήματα του μεταμεσαιωνικού ανθρώπου, αλλά και των κοινωνιών του 20ού αιώνα, είναι δυνατόν να καταγραφούν, να ταξινομηθούν και να αποδοθούν στην σύνολη ιστορική έρευνα και

μέσω των μεθοδολογικών εργαλείων της αρχαιολογίας. Ιδιαίτερα για τον 19ο και τον 20ό αιώνα, η μελέτη μιας δεδομένης πολιτισμικής ομάδας σημαίνει τον προσδιορισμό της με τα όποια και όσα μεθοδολογικά εργαλεία διαθέτει η σύγχρονη αρχαιολογία. Η πολιτιστική και κοινωνική ταυτότητα του «ζώντος» αρχαιολογικού αντικειμένου προσκαλεί τον αρχαιολόγο να συγκεκριμενοποιήσει τις συχνότητες, τις ομοιότητες ή τις αντιθέσεις που παρατηρεί στις ομάδες του αρχαιολογικού υλικού: πρόκειται για μια κοινωνία σε κίνηση; ποιά η κοινωνική αξία του προϊόντος; πώς αποτυπώνονται οι κοινωνικές και πολιτισμικές διαδικασίες;

«Ο αρχαιολόγος δεν έχει να κάνει άμεσα με την βούληση των ανθρώπινων όντων, τα δημιουργήματα των οποίων παρατηρεί. Για να προσεγγίσει τον άνθρωπο, για να συλλάβει τις αιτίες που ορίζουν οποιαδήποτε δημιουργία, θα πρέπει αναγκαστικά να πάρει τον δρόμο των υποθέσεων, να αποκωδικοποιήσει σύμβολα, να επιχειρήσει να συλλάβει την σημασία της τάξης των πραγμάτων». (Galinié, ό.π.). Για να προσδιορισθεί, συ-

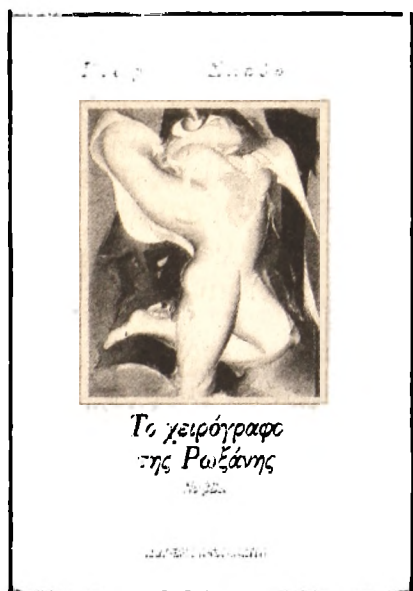
νεπώς το περιεχόμενο ενός πληθυσμού αντικειμένων, η αποκωδικοποίηση προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, και την ταξινόμηση: ιδιότητες, κατηγορίες, χαρακτηριστικά, θα αποδοθούν στην ποσοτική και ποιοτική αρχαιολογική διαχείριση.

«Πληθυσμός αντικειμένων» το περιεχόμενο —κτιστό και ανθρώπινο— του ιστορικού κέντρου κάποιας ελληνικής πόλης; Θα επιθυμούσαμε να επιμείνουμε στον αρχικό ισχυρισμό: μια ενδεχομένη καταστροφή ή αλλοίωση των ελληνικών ιστορικών κέντρων, που απομένουν ζωντανά, φτωχαίνει την ιστορική έρευνα κατά ένα ακόμη αρχαιολογικό τεκμήριο.

Ωστόσο, το ΑΝΤΙ δεν είναι ένα βήμα θεωρητικό ώστε να επεκτείνουμε περισσότερο μια τέτοια συζήτηση. Ας μας επιτρέψει λοιπόν ο αναγνώστης να υποστηρίξουμε τους συλλογισμούς μας μέσα από το παράδειγμα της Καρδίτσας, για το ιστορικό κέντρο της οποίας σημειώναμε στο προηγούμενο τεύχος.

Στο επόμενο: ΜΕΡΟΣ Β'. «Σκάβοντας το παρόν, στην Δημοτική Αγορά της Καρδίτσας».

Κυκλοφορούν Τα νέα βιβλία του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΚΟΥΡΤΗ

Το χειρόγραφο της Ρωξάνης

Ο σπαραχτικός σε ειλικρίνεια μονόλογος μιας νέας γυναίκας που ψάχνει να βάλει σε μια σειρά τα γράμματα του, μέχρι τώρα, χαμένου αλφάβητου της ζωής και της προσωπικότητάς της.

Ιστορίες με πολλά στρας

Ιστορίες τρυφερές και με χιούμορ, οι περισσότερες σκληρές, ωστόσο όλες αληθινές, όπου καταγράφεται η φθορά και το υπαρξιακό αδιέξοδο στις ερωτικές και κοινωνικοπολιτικές σχέσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

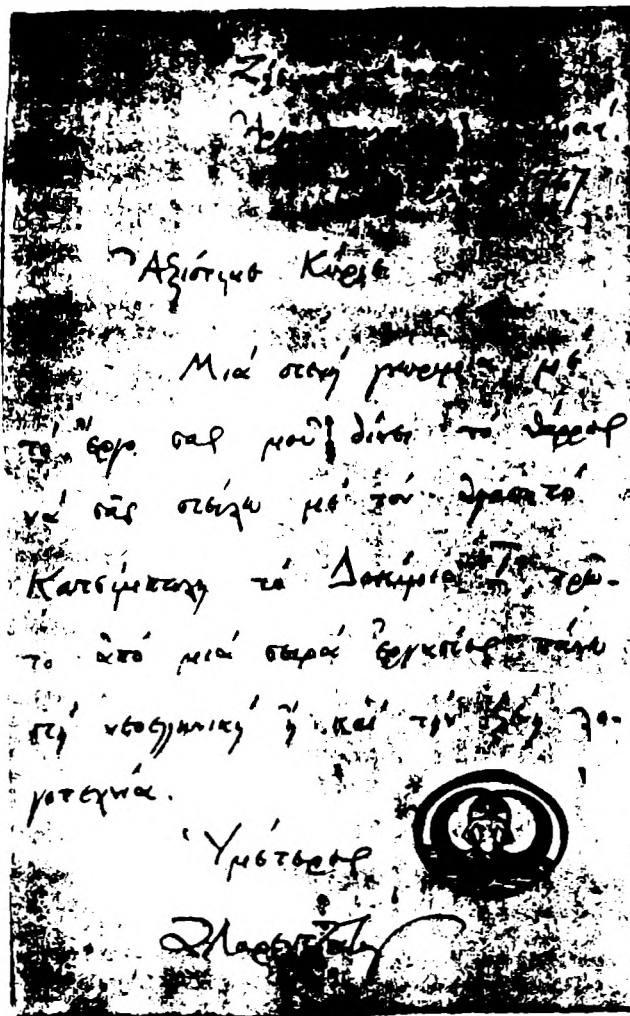
Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Για κάποια άποσιωπητικά και μία τελεία του Νίκου Χ. Γιανναδάκη

Τώρα πού πάνε έφτά περίπου χρόνια από την ημέρα του «έγκλεισμού» μου στο λειτούργημα του έφορου μιάς πολυσέβαστης μά και, συνάμα, ταλαίπωρης (όπως ακούγεται ότι ήταν) έπαρχιακής βιβλιοθήκης, είναι περίσια δύσκολο και, κάποτε, όδυνηρό νά δραπετεύω και νά ξαναφέρνω τά βήματά μου σέ στράτες παλιές και άποσιωπημένες — όχι βέβαια σέ εκείνες τίς πολυσύχναστες πού άπολήγουν στίς τεχνητά φωτισμένες πλατείες, αλλά σέ κάποιες άλλες όπου (πρέπει έξαρχής νά διευκρινιστεί αυτό) έγκρύπτεται ή δυνατότητα μιάς συνάντησης, ή και συναναστροφής, μέ ό,τι σέ κάθε έποχή παραμένει σταθερό και άθικτο τόσο στο πέραςμα όσο και στο γύρισμα των κάθε λογής πολιτικών και πολιτιστικών (όπως ή τρεχάμενη γλώσσα θά έλεγε) άερηδων. Σέ τέτοιες στράτες νιώθει κανείς πώς περπατεί άμα βρεί τον χρόνο και πιάσει τό διάβασμα των γραμμάτων του Γιώργου Σεφέρη και του Ζήσιμου Λορεντζάτου, πού άποτελούν την καινούργια προσφορά των έκδόσεων του «Δόμου» και πού τά έπιμελήθηκε φιλολογικά, μέ την καταξιωμένη από παλιά τιμιότητά του και εύσυνειδησία, ό Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος.

Έδω είναι έπιβεβλημένη μία παρένθεση. Τό πρώτο γράμμα της είκοσάχρονης αυτής άλληλογραφίας (1948-1968) δέν είναι εκείνο πού καταχωρίζεται στην προκείμενη έκδοση του «Δόμου» (δηλαδή τό ταχυδρομικό δελτάριο πού στέλνει ό Σεφέρης από την Πρεσβεία της Άγκυρας στον καινούργιο του φίλο τον Φεβρουάριο του 1948), αλλά ένα άλλο, γραμμένο από τον Ζήσιμο Λορεντζάτο στην Κηφισή όν Άπρίλιο του 1947. Τό τελευταίο

Η φωτοτυπία του πρώτου γράμματος της άλληλογραφίας Σεφέρη - Λορεντζάτου.

αυτό γράμμα — του όποιου ή ύπαρξη έπιβεβαιώνει άπόλυτα την είκασία πού διατυπώνει ό Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος στο συνετά συγκρατημένο και άθόρυβα περιεκτικό προλογικό του «σημείωμα» — είναι χωμένο και άπολησμονημένο μέσα στο Δοκίμιο Ι (Σολωμός), πού είχε χαρίσει ό Ζήσιμος Λορεντζάτος στον ποιητή πριν την γνωριμία τους την προσωπική¹. Από μία φωτοτυπία του, πού βρίσκεται στη «Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη», τό αντίγράφω (έτσι, για την ιστορία του πράγματος, πρύ λένε): «Αξιότιμε Κύριε / Μία στενή γνωριμία μέ τό έργο σας μου δίνει τό θάρρος νά σάς στείλω μέ τον άγαπητό Κασιόμπαλη τό Δοκίμιο Ι, πρώτο από μία σειρά έργασίες πάνω στη νεοελληνική ή και την ξένη λογοτεχνία. Υμέτερος Ζ. Λορεντζάτος».

Έχω άσφαλώς την έπίγνωση πώς ή κουβέντα γύρω από τά ειδικά θέματα της έλληνικής και της ξένης λογοτεχνίας έμπίπτει στην περιοχή της προσωπικής μου (άπόλυτης ή σχετικής, ανάλογα μέ την περίπτωση) άγνοιας. Για τά θέματα, λοιπόν, της λογοτεχνίας γενικά, μέ τά όποια καταπιάνονται στά γράμματά τους ό Σεφέρης και ό Ζ. Λ., τό μόνο πού έχω νά πώ είναι εκείνο τό γνωστό άρχαίο ρήμα, πώς δηλαδή *ά μέν συνήκα, γενναία, οίμαι δέ και ά μή συνήκα, πλήν δηλίου γέ τινος δειτρί κολυμβητού*. Όσο δέ για τά άλλα πού διαλαμβάνονται εκεί, μέ αίτία ή μέ άφορμή την περί τά θέματα της λογοτεχνίας συζήτηση, κάποιες πρώτες, επί του περιθωρίου γραμμένες σκέψεις πού κάναμε διαβάζοντάς τα ίσως νά χρησιμεύσουν σέ κάποιους από τούς άλλους άναγνώστες τους σάν πρώτα ύλικά για τον σχεδιασμό και τό φτιάξιμο της δικής τους «σχεδίας»...

Σωστά παρατηρεί ό Ν. Δ. Τ. πώς «για τίς μέρες του Σεφέρη, χάρη στον ίδιο και πολλούς άλλους, ξέρουμε άρκετά, δέ συμβαίνει όμως τό ίδιο και μέ τον άναχωρητικό Λορεντζάτο». Θά συμπλήρωνα, ώστόσο, πώς για τον «άναχωρητικό Λορεντζάτο» δέν μαθαίνουμε από αυτά τά γράμματα μόνο για τίς «μέρες» του, αλλά και — πράγμα πού είναι έξίσου σημαντικό — μερικά στοιχεία πού έπιτρέπουν μία κάποια άνίχνευση της προσωπικής του πνευματικής πορείας. Γιατί, κατά την ταπεινή μου γνώμη, ή εξέλιξη της άλληλογραφίας του Ζ. Λ. μέ τον Σεφέρη σκιαγραφεί τό χρονικό όρισμένων «βημάτων» της διαδρομής του προς τό χαμένο κέντρο και της συγγραφής του όμωνύμου δοκιμίου του για αυτό — μιάς συγγραφής πού προκάλεσε (και έξακολουθεί έν πολλοίς νά προκαλεί) την άμήχανη σιωπή και την εύεξήγητη άμηχανία. Τό πολυσήμαντο αυτό για τή νεοελληνική αυτοσυνειδησία δοκίμιο, πού θά τό παρομοίαζα μέ κομποσκοίνι, οι σμαραγδένιες διανοητικές χάντρες του όποιου είναι πότε μέ καιρό και μέ κόπο και πότε μέ κάποιο είδος σπουδής συναρμολογημένες, είναι σάν νά άνακρατάει (χωρίς τά διαλαμβανόμενα σέ αυτή την άλληλογραφία) από κάποιο έρμητικά κλεισμένο ή μυστικό έργαστήρι, μέ μοναδικό όρατό «αίτιο» για τό γράψιμό του τά έπετειακά των τριάντα χρόνων της σεφερικής Στροφής τό 1961.

Ίσχυρίστηκα πώς ή εξέλιξη της άλληλογραφίας του Ζ. Λ. μέ τον Σεφέρη σκιαγραφεί τό χρονικό όρισμένων «βημάτων» του πρώτου προς τό χαμένο κέντρο και της συγγραφής του όμωνύμου δοκιμίου του για αυτό. Πρόκειται για ένα «δρομολόγιο» πράγματι «ζόρικο», πού βασικά, ενδιάμεσο «σταθμό» έχει την έκδοση της ποιητικής συλλογής *Μικρά Σύρτις*. Έπισημαίνουμε έδω, για του λόγου τό αληθές, τά κυριότερα από τά «βήματα» αυτά. * Έχοντας φέρει «σέ καλό σημείο» τό γράψιμο της μελέτης του για τον *Θησέα* του Άντρέ Ζίντ, ό Ζ. Λ. γράφει στον Σεφέρη στις 27.12.1948: «Θά ήθελα νά έβλεπες τό τρίτο μέρος όπου δοκιμάζω νά ξεψαχνίσω μερικά σημεία του κειμένου: γραφή, γλώσσα κλπ., γενικά την *αίσθητική άποψη*...». * Ύστερα από δεκαπέντε περίπου μήνες (στις 30.3.1950), εκεί όπου άναφέρεται στο *Cocktail Party* του Τ. S. Eliot, γράφει: «... ξέρουμε την *άνελεύθερη παράδοση* της Έκκλησίας — ιδίως ή έπιστήμη την ξέρει καλά». Αυτή ή χωρίς κανένος είδους ιστορική ή ούσιαστική *διακρίση* άναφορά στην Έκκλησία θά πρέπει νά έχει νά κάνει και μέ τή *σιωπή* του Ζ. Λ. σέ δύο άποστροφές του Σεφέρη για τό Βυζάντιο: ή μία γράφεται από την Πόλη στις 6.10.1949 («Προσπαθώ νά καταλάβω τί είναι τό Βυζάντιο») και ή άλλη από την Άγκυρα στις 26.11.1950 («Αλήθεια, κατά βάθος, ή Πόλη θά ήταν μία λύση για μένα: θά μου 'δινε τουλάχιστο τό περιθώριο νά χωνέψω την ιδέα του Βυζαντίου και θά μ' έφερνε πιο κοντά στο δικό μου φώς»). * Έπιστρέφοντας από τό Παρίσι στην Έλλάδα (μέσω Khartoum), και άφού δέχεται από τον Σεφέρη τά καλωσορίσματα «στ' άγια χώματα», λαβαίνει μέσα του μορφή ένας λόγος, πού, για εκείνη την έποχή (την έποχή δηλαδή πού άνασκολοπιζόταν σύμπας ό τόπος από τούς κατόχους των ξενόφερτων πολιτι-

κοθεωρητικῶν «εὕρηκα»), εἶναι ἐντελῶς «παράταιρος». Γράφει στίς 22.11.1951: «Ἐδῶ βασιλεύει μιά παράξενη κατάσταση. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν χάσει τὴν ἐπαφὴ τοὺς μὲ τὸν τόπο... Φανερά δὲν ἔχουν μνήμη προσωπική γιὰ τὴ γῆ τοὺς... Ἡ ζωὴ στένεψε τρομερά, περιορίστηκε σὲ μιά λαϊκὴ γωνιά πού ὅλο καὶ θὰ μικραίνει σπρωγμένη ἀπὸ τὸ ἄλλο κύμα, τῶν ἀποϊκῶν χωρὶς μνημονικό, πού πλημμυρᾶν τίς ἀσημες πολιτείες μας». * Ὁ Σεφέρης φαίνεται ὅτι συμφωνεῖ σὲ αὐτὴ τὴ διαπίστωση καὶ προβαίνει (στίς 2.12.1951) σὲ ἕναν προσδιορισμὸ τοῦ πρώτου «ὑπαίτιου» τῆς ἐν λόγω «παράξενης κατάστασης»: «Ἐκεῖνο πού εἶναι πιὸ ἄμεσο καὶ ἀνατριχιαστικό εἶναι ὅταν ρωτηθοῦμε τί σωστό κάνει τὸ πανεπιστήμιο, ἡ ἀκαδημία, ἡ παιδεία μας γενικά καὶ οἱ ὑπεύθυνοι γι' αὐτὴν — ὅλα, μοιραία, πᾶνε κατὰ διαβόλου. Αὐτοὶ νεγροποιοῦν τὸν κόσμο». * Ὡστόσο ὁ καιρὸς περνᾷ καὶ στίς 24.5.1953, ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Sherrard στὸ Λονδίνο, ὁ Ζ. Α. προσδιορίζει ἀλλιῶς τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ: «Ἐχῶ τὴν ἐντύπωση πὼς θὰ τὴ βαριόσουν τὴν Ἀγγλία ἢ θὰ τὴν ἔβρισκες πεθαμένη. Βρίσκω πὼς ὅλοι αὐτοὶ οἱ λαοὶ κατὰστρεψαν τὸ δράμα μας... Βλέπω ἀπάνω τοὺς μιά συνέχεια τῆς Ρώμης ἢ τῆς σχολαστικῆς λατινικότητος πού παρακολουθεῖ τυπικά τὴν Εὐρώπη σὲ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις της, καὶ καμιά φορά (μεταξύ μας) εὐγνωμονῶ τὴ σκλαβιά πού μᾶς κράτησε μακριὰ ἀπὸ τὸν «πολιτισμὸ» τῆς Δύσης, ὅπως ἡ ἱερὴ Ἑξέταση κράτησε γιὰ χίλια χρόνια στὸ σωτήριο σκοτάδι τῆς τὴν Ἰσπανία». * Λίγες μέρες ἀργότερα (στίς 2.6.1953) ὁ Σεφέρης στέλνει μίαν ἀπάντηση ὅπου διαφαίνεται ὅτι οἱ «μονόλογοι» τῶν δύο φίλων πᾶνε νὰ γίνουν μονότροποι: «Δὲν ξέρω τὴν Ἰσπανία. Ξέρω τὸν τόπο μου καὶ ἐκεῖνο πού μέ λυπεῖ εἶναι πού βλέπω καθαρά πὼς στὸν καιρὸ μας εἶναι ἡ μόνη ζωντανὴ γωνιά (ἢ μιά ἀπὸ τίς μόνες) καὶ συνάμα, δὲν ξέρω πὼς γίνεται, αὐτὴ ἡ ζωτάνια δὲ βρίσκει τρόπο νὰ σαρκωθεί». Σὲ αὐτὴ τὴν ἀπάντηση τοῦ Σεφέρη, ὁ Ζ. Α. ἀποκρίνεται μὲ τὴ *σιωπὴ* του καὶ, δεκαοχτὼ περίπου μῆνες ἀργότερα (συγκεκριμένα στίς 16.12.1954), μὲ τὴν ἀποστολὴ τῆς «πράξης» του, πού εἶναι ἡ χειρόγραφη μορφή τῆς ποιητικῆς του συλλογῆς *Μικρά Σύρτις*. * Αὐτὴ ἡ ποιητικὴ συλλογὴ ἀποτελεῖ τὴν πρόδρομὴ ἐκφραση τῆς *καινούργιας* ρότας τοῦ Ζ. Α., πού ἀφετηρία της ἔχει τὴν ἐπανακάλυψη τῆς βαθύτερης σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ μέσα σὲ αὐτόν καὶ τὸ πᾶν ἀπὸ αὐτόν καὶ τὴν ἀλήθεια πὼς, γιὰ νὰ λάβει ὅ,τιδήποτε τὸ ἀνθρώπινο νόημα καὶ θεμέλιο, εἶναι ἀνάγκη νὰ φτιάχνεται καὶ νὰ παραμένει μέσα στὰ ὅρια αὐτῆς τῆς σχέσης. Κάπως ἔτσι θὰ ἀρχίζα ἀν ἦταν νὰ ζωγραφίσω μέ λόγια τὰ περιεχόμενα στὴ *Μικράν Σύρτιν*, ἀλλὰ μέ σταματᾷ τὸ φᾶσμα τοῦ Σεφέρη, πού, ὅπως τουλάχιστον δείχνει τὸ γράμμα του τὸ γραμμένο ἀκριβῶς ἕνα μῆνα μετὰ (στίς 16.1.1955), ἦλθε διαβάζοντάς τὴν σὲ ἀμνηχανία μεγάλη: «Προτοῦ ξαναδιαβάσω σήμερα τὴ *Σύρτι*, πῆρα καὶ κοίταξα τὰ γράμματά σου ἀπὸ τὸ 1948... Χεροπιάνω ἕνα μέρος, τὸ ἄλλο, τὸ μεγαλύτερο μου φαίνεται, δὲν τὸ χεροπιάνω... Νομίζω πὼς ἀν διάλεξες αὐτὸ τὸ δρόμο θὰ πρέπει νὰ δουλέψεις κάμποσο ἀκόμη. Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ στοιχεῖα πού πρέπει νὰ συγχωνευτοῦν, νὰ γί-

νουν μιά σάρκα. Ἡ φωνή σου πρέπει νὰ ξεχωρίζει καλύτερα». Ἀπὸ τὰ λόγια αὐτά εὐκολα συνάγει κανεὶς τὴν ἀμφιβολία τοῦ Σεφέρη γιὰ τὸ πραγματικό βάρος πού ἔχει ἡ δηλούμενη στὴ *Μικράν Σύρτιν* πνευματικὴ μεταστροφή τοῦ φίλου του, καθὼς καὶ τὴν ἐπίμονη προσήλωσή του στὰ ζητήματα τῆς *μορφῆς* (ἐνῶ γιὰ τὸν Ζ. Α. τὰ ζητήματα εἶναι πιὰ ἐντελῶς ἄλλοῦ τοποθετημένα). Τὸ ἴδιο εὐκολα, νομίζω, μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσει πὼς οἱ μονόλογοι (πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω) ἐξελίσσονται τώρα πάνω σὲ γραμμές ἀσύμπτωτες, ἐνῶ τὸ μεταξύ τοὺς κενὸ τὸ γεμίζει ξανά ἡ *σιωπὴ* τοῦ Ζ. Α. * Ἐκεῖνη τὴν περίοδο καὶ (θὰ τολμούσαμε νὰ ποῦμε) στὰ περιθώρια τῶν χειρόγραφων *σελίδων* τῆς *Μικρᾶς Σύρτεως* θὰ πρέπει νὰ ἀρχισε ἡ συγγραφὴ ἀπὸ τὸν Ζ. Α. τῶν πρώτων, ἀξονικῶν σκέψεων πού θὰ ἐνσωματωθοῦν τελικά στὸ δοκίμιό του γιὰ τὸ *χαμένο κέντρο*. Ὡστόσο, στὸ «μάτι τοῦ κυκλώνα» δὲν ἔχει ἀκόμα περαστεῖ ρητὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σεφέρη. Ἡ δικοπὴ μέρα ὅμως φτάνει καὶ, γιὰ τὸν Σεφέρη, πέφτει ἀκριβῶς στὴ στιγμὴ πού δούλευε τὴ μετάφραση τῆς *Ἀποκάλυψης* («σημαδιακὴ ἀλληλουχία», σημειώνει ὁ ἴδιος στίς 26.4.1956). Στὸ εὐχαριστήριο γράμμα του γιὰ τὸ... *Κύπρον, οὐ μ' ἐθέσπισεν...*, πού τοῦ τὸ εἶχε στείλει ὁ Σεφέρης μέ τὸν Γ. Π. Σαββίδη, ὁ Ζ. Α., στίς 18.4.1956, γράφει, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, καὶ τοῦτα τὰ λόγια: «... Φυλλομετρῶ τὸ βιβλίο καὶ, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν ξέρω τί νὰ σοῦ πῶ βλέποντάς σε νὰ κρατᾷς στὰ χέρια σου ἕνα ὄργανο — τὴν ἐλληνικὴ λαλιά — ὄργανο πού ὁ σύγχρονος τρόπος ζωῆς θὰ ἐξαφανίσει σὲ λίγο ἐντελῶς... βλέποντάς σε, λέω, νὰ κρατᾷς στὰ χέρια σου ἕνα ὄργανο ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἱεροῦ, καὶ χρησιμοποιώντας το... στὸ κενό! Γιατί νομίζω πὼς αὐτὸ πού καὶ ἐγώ... θεωροῦσα «ποίησις» δὲν εἶναι παρὰ μιά παραμόρφωση τῆς λειτουργίας αὐτῆς στὸ κενό... θεσπισμένη ἀπὸ δύο σχετικὰ περιορισμένες καὶ ἀσήμαντες ἐποχές: τὴ στερνὴ κλασικὴ περίοδο καὶ τὰ τελευταῖα πεντακόσια περίπου χρόνια στὴν Εὐρώπη. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐποχές καὶ οἱ πολιτισμοὶ πού δημιούργησαν... βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς νομιζόμενης καὶ λεγόμενης σήμερα «ποίησης» ἢ τοῦ *αἰσθητικοῦ αὐτοσκοποῦ*... καὶ μπάζουν σὲ μιά κατάσταση κανονικὴ... στὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ πολιτείες τοὺς... εἶχαν συνδέσει τὸν ἑαυτό τοὺς μὲ κάτι ἀνώτερο ἢ ἱερό... ὥστε ἡ ζωὴ τοὺς δὲν αὐτοκαταλυόταν στὸ κενό... ἀλλὰ λάβαινε τὸ νόημά της ἀπὸ τὴ *σύνδεση* αὐτῆς...». Ἔτσι, μέ αὐτὸ τὸ γράμμα, ὁ κύκλος πού ἀρχίζει νὰ γράφεται ἢ νὰ χαράζεται μέ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ζ. Α. γιὰ τὴν *αἰσθητικὴ ἀποψη* κλείνει μέ τὴν ὀριστικὴ ἐγκατάλειψη καὶ τὴν καταδίκη τοῦ *αἰσθητικοῦ αὐτοσκοποῦ* — καὶ ὁ κύκλος αὐτὸς περιγράφεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ζ. Α. στὸν «Πρόλογο» τῶν *Μελετῶν*² του δέκα χρόνια ἀργότερα. Ἐντούτοις, ἕνα σημεῖο μένει παντοτινὰ *ξυνόν* σὲ αὐτὸ τὸν κύκλο, καὶ εἶναι σὰν τὸ σεφερικό *γιασεμί λευκό* «εἴτε βραδιάζει εἴτε φέγγει»: ἡ θέση τοῦ Σεφέρη μέσα στὴν καρδιά τοῦ Ζ. Α. «Αὐτό» — καθὼς ξεκαθαρίζει ὁ ἴδιος μέ ἕνα γράμμα του στίς 19.12.1958.

* * *

Ἡ σειρά τοῦ Σεφέρη νὰ ἐκφράσει μιά γενικὴ γνώμη γιὰ τὰ κείμενα τοῦ Ζ. Α. ἐρχεται στίς 10.8.1966, μέ ἀφορμὴ τὴν ἐκδοση τοῦ βιβλίου τῶν *Μελετῶν* ἀπὸ τὸν «Γαλαξία»: «... κοιτάζοντας τὸ σύνολο τοῦ βιβλίου νομίζω πὼς ἐκεῖνο πού κάνει τὴν ἀτέλειά του εἶναι τὸ *ἀτελείωτό* του: εἶναι γεμάτο ἰδεατὰ ἀποσιωπητικά θὰ ἔλεγα». Ἡ γνώμη αὐτὴ τοῦ Σεφέρη εἶναι μᾶλλον σωστὴ. Ὡστόσο, ἀπὸ τὴ γνώμη αὐτὴ γιὰ τὸ *ἀτελείωτο* τοῦ βιβλίου τοῦ Ζ. Α. προκύπτει καὶ, συνάμα, μένει μετέωρο τὸ «διατί». Καὶ αὐτὸ τὸ «διατί» κάτι μοῦ λέει πὼς δὲν θὰ πρέπει νὰ κεῖται πολὺ μακριά, σὲ μέρη ἀπρόσιτα. Στὰ ἴδια τὰ γράμματα τοῦ Ζ. Α., πρῶτα-πρῶτα, δύο τουλάχιστον φορές γίνεται λόγος γιὰ αὐτὸ πού τὸν «ἀπωθεῖ» στὴ γραφὴ τοῦ Τ. Σ. Ελιοῦ καὶ πού εἶναι «ἕνας ἀντιπαθητικὸς τόνος προσηλυτισμοῦ... τόνος πού φέρνει στὸ νοῦ κομισάριους» (30.3.1950) καὶ τὸ «φοβερά ἠθελημένο» της (12.6.1950). Ὑπάρχει μετὰ μιά ἔμμεσα αὐτοπροσδιοριστικὴ ρήση τοῦ Wittgenstein, πού τὴν παραθέτει ὁ Ζ. Α. στὴν εἰσαγωγὴ του στὸν *Tractatus*, ὅπου μπορούμε (νομίζω χωρὶς δυσκολία) νὰ ξεχωρίσουμε καὶ τὴ δική του φωνή: «Θὰ ἤθελα νὰ πῶ πὼς «τὸ βιβλίο τοῦτο (sc. ὁ *Tractatus*) εἶναι γραμμένο γιὰ νὰ τιμῇ τὸ Θεό» (zur Ehre Gottes) — ἀλλὰ αὐτὸ θὰ ἦταν σήμερα παλιανθρωπιά, πού σημαίνει: δὲν θὰ τὸ καταλάβαιναν σωστά».³ Ἐχουμε, ἀκόμα, τὴν ἐκμυστήρευση τοῦ ἴδιου τοῦ Ζ. Α. στὸν Σεφέρη, πού εἶναι γραμμένη στίς 5.7.1949: «Πηγαίνω ὅπου πηγαίνω γιὰ νὰ νιώσω καλύτερα ἐτοῦτο τὸν τόπο καὶ ὅ,τι συνδέεται μὲ τὸ νόημά του, παλιὸ καὶ νεότερο... Δὲν ξέρω τί θὰ κάνω, μὰ συλλογίζομαι πὼς δύσκολα θὰ ἐγκαταλείψω τὸ *σχῆμα* τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς *καριέρα*. Τέλος, στὸ δοκίμιο γιὰ τὴν *Ἔννοια τῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς*⁴, ὁ Ζ. Α. παρατηρεῖ (σ. 16-17): «Μερικοὶ ὑποστήριξαν πὼς *ἀποτελειωμένο λογοτέχνημα* [καὶ φαντάζομαι ὅτι ἐπιτρέπεται ἐδῶ νὰ προσθέσω: *o altra cosa*] δὲν ὑπάρχει, σὲ κάποιο σημεῖο ἀποφασίζεις πὼς δὲν μπορεῖς νὰ προχωρήσεις περισσότερο καὶ σταματᾷς ἢ τὸ ἀφήνεις. Τότε τὸ παρουσιάζεις. *Μὲ ἄλλα λόγια ἡ τελειότητα, πού σχετίζεται μὲ τὸ ἐπίθετο ἀποτελειωμένος, δὲν ἔχει ὄριο*». Κεντολογίς, θέλω μέ ὅλα αὐτὰ νὰ πῶ πὼς αὐτὸ πού ὁ Σεφέρης στὰ κείμενα τοῦ Ζ. Α. γνωματεύει μὲ τὴ λέξη «ἀτελείωτο» εἶναι, στὰ μάτια τὰ δικά μου, τὰ σημάδια πού ἀφήνει ἡ δυσκολοκατόρθωτη ἀπόπειρα μίας γραφῆς πού πάει νὰ ἀνταμώσει (καὶ νὰ ὑπακούσει) τὸ ἡρακλειτικό *σημαίνει*.

* * *

Ἡ τελεία στὰ γράμματα τοῦ Ζ. Α. πρὸς τὸν Σεφέρη ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν μπαίνει τὸ 1968, οὔτε μέ τὸ δοκίμιο γιὰ τὸ *χαμένο κέντρο*, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα, στὸ δοκίμιο γιὰ τὴν *Ἔννοια τῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς*, ἐκεῖ ὅπου ἰχνηλατεῖ κάποιες «ἀλλῆς λογῆς» πνευματικὲς προκείμενες στὰ *Τρία κρυφὰ ποιήματα*⁵. Ἴσως. Τὸ βέβαιον πάντως εἶναι πὼς στὰ γράμματα τοῦ Ζ. Α. πρὸς τὸν Σεφέρη φανερώνεται ἕνα μέρος τοῦ (προσωπικοῦ ἢ κρυφοῦ) δρόμου τῆς ἀπόδρασης ἐνός ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ «ἐγώ» του καὶ, ἐν συνεχείᾳ, τῆς κατάδυσής του σὲ αὐτὸ πού εἰ-

ναι (παντού και πάντα) «κοινόν». Σέ αυτό τόν δρόμο —και γιά νά λάβει τελικά μορφή ὅ,τι ἀσχημάτιστο βρίσκεται μέσα σου, γιά νά συντελεστεῖ δηλαδή ἡ *μόρφωσή* σου —πρέπει νά ἀφεθεῖς, καταπῶς λέει μιὰ παλιά κινέζικη παροιμία πού ἀκουσα πρὶν πολλά χρόνια ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ζ. Λ., «σάν τὸ πτώμα πάνω στό σανίδι ὅταν τὸ πλένουνε», ἢ, ἀλλιῶς, νά φτάσεις καί νά νιώσεις (ὅπως ἐξομολογεῖται ὁ Ζ. Λ. στὸν Σεφέρη στὶς 19.12.1958) πῶς ἔχεις χάσει «σχεδόν ἐντελῶς τὴν ἐπαφή μέ τόν ἄνθρωπο ἐκεῖνο πού ἔγραφε τὰ γράμματα».

* * *

Εἶναι, ὅμως, καιρός νά γυρίσω ξανά στό «κελί» μου. Καί τώρα πού κάθομαι καί κοιτάζω πῶς προσεκτικά αὐτά πού ἀπὸ τὰ περιθώρια τῶν σελίδων τῶν ἐν λόγῳ γραμμάτων μετέφερα ἐδῶ, ἀναρωτιέμαι εἰλικρινά σέ ποιόν καί σέ τί θά μπορούσαν νά φανοῦν «ῶφέλιμα»: Ὡστόσο, σκέφτομαι πῶς, ἂν κρίνω ἐξ ἰδίων τὰ ἀλλότρια, σέ κάτι σίγουρα ὠφελήθηκα ἐγὼ ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου τοῦ «Δόμου» καί ἴσως σέ κάτι παρόμοιο νά ὠφελήσει καί κάποιους ἄλλους, ἂν, μέ ὑποκινημένη τὴν περιέργειά τους ἀπὸ τὸ διάβασμα αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ γραφτοῦ, ὁδηγηθοῦν στό ἴδιο τὸ βιβλίο. Καί τὸ «κάτι» στό ὁποῖο σίγουρα ὠφελήθηκα εἶναι τοῦτο: ὅταν, πρὶν λίγες μέρες, ἔτυχε νά ἀκούσω ἀπὸ μιὰ συντροφιά νά τραγουδᾷ ἕνα ἀγαπημένο μου ριζιτικό, τὸ «μᾶνα σά ῥθοῦν οἱ φίλοι μου, σάν ἔρθουν οἱ (γι)έδικοί μου», ἐνίωσα νά βλέπω τὰ πρόσωπα καί τὰ πράγματα γύρω μου νά εἶναι λουσμένα σέ ἕνα ἀλλιώτικο φῶς...

1. Βλ. Γ. Π. Σαββίδης, *Σχεδίασμα Χρονολογίας τοῦ Γιώργου Σεφέρη (1873-1962)*.
2. Ζήσιμος Λορεντζάτος, *Μελέτες*, Ἀθήναι, Γαλαξίας 1966.
3. Ζήσιμος Λορεντζάτος, «Ὁ *Tractatus* τοῦ Wittgenstein καί «ὁ ἀναξ οὐ τὸ μαντεῖον...», *Δευκαλίων*, τ. 7/8, 1971.
4. *Ἐκρηβόλος*, τ. 5, 1980.
5. *Ibid.*, σ. 29-38.

Δεκαπεντάχρονη θητεία

Π. Δ. Μαστροδημήτρη,
Εἰσαγωγή στή Νεοελληνική Φιλολογία, πέμπτη ἐκδοση,
ἐκδόσεις «Δόμος», Ἀθήνα 1990,
σ. 542.

Εἶχα ἐξαγριωθεῖ ὡς πρωτοετής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς μέ τὴν «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν» τοῦ καθηγητῆ μου Ν. Β. Τωμαδάκη. Μαθητῆς τῆς σχολῆς τοῦ Συκουτρῆ ὁ Τωμαδάκης θεωροῦσε πῶς τὰ ἐγχειρίδια αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ὅπου ἡ βιβλιογραφία δέν ὑπολείπεται πολὺ τῆς μερίδος τοῦ λέοντος, εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνεν γιά τοὺς φιλόλογους καί, προπάντων, γιά τοὺς μέλλοντες φιλόλογους. Ἐπλεον ὅμως σέ ἄλλα νερά καί ἡ «Εἰσαγωγή», τὴν ὁποία μέ πολλή δυσκολία πέρασα, δέν ἦταν ἀ-

πλῶς ἕνας ἀντίπαλος ἀλλὰ καί ἐφιάλτης γιά τὴν ἀξιοθρήνητη μνήμη μου. Δέν μπορούσα τότε νά διανοηθῶ ὅτι, ἀκριβῶς ἐκεῖνα πού μέ βασάνιζαν —ἡ ἄμμος τῶν ὀνομάτων καί ἡ θάλασσα τῶν χρονολογιῶν—, ἀργότερα θά ἦταν γιά μένα τὸ ραβδί τοῦ τυφλοῦ.

Φαντάζομαι ὅτι παρόμοια αἰσθήματα θά τρέφουν σήμερα ἀρκετοὶ φοιτητές τῆς Φιλοσοφικῆς γιά τὴν «Εἰσαγωγή στή Νεοελληνικὴ Φιλολογία» τοῦ Π. Δ. Μαστροδημήτρη. Οἱ Εἰσαγωγές αὐτές εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους βιβλία δυσκολοδιάβαστα, ἰδίως ὅταν εἶσαι ὑποχρεωμένος νά τὰ ἐξεταστεῖς. Δέν εἶναι δυνατόν —καί πάλι ἀπὸ τὴ φύση τους— νά τὰ διεξέλθει κανεὶς μέ τὴν, σχετικὴ ἔστω, ἀνεση πού διαβάζεται —ὅταν διαβάζεται— μιὰ ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας: ὅ,τι στήν Ἱστορία γίνεται σημείωση, τὴν ὁποία ὁ συγγραφέας ἔχει τὴν εὐχέρεια νά ἀποθηκέψει στό τέλος τοῦ βιβλίου, στήν Εἰσαγωγή ἀποτελεῖ συχνά κύριο μέρος.

Ἐνδέχεται —καί ἴσως ἐνδείκνυται— νά μὴ διαβάζεται μιὰ Εἰσαγωγή ἀπὸ τὴν πρώτη γραμμὴ ὡς τὴν τελευταία. Πάντοτε ὅμως εἶναι ἕνα βιβλίο πού, ὅπως καί τὰ Λεξικά, πρέπει νά ὑπάρχει στή βιβλιοθήκη ἑνὸς φιλόλογου. Παλαιότερα εἶχα ὀνομάσει τὴν Εἰσαγωγή τοῦ Μαστροδημήτρη «φιλολογικὸ Συνέκδημο» καί δὲ βλέπω, τώρα πού ἔχουμε στὰ χέρια μας τὴν Ε' ἐκδόσή της, νά ὑπάρχει ἀνάγκη νά ἀνακαλέσω. Ὅσο καί ἂν φαίνεται παράδοξο, πιστεύω πῶς ἐγκυρότερη εἶναι ἡ κρίση ἑνὸς γυμνασιακοῦ παρά ἑνὸς πανεπιστημιακοῦ φιλόλογου γιά τὴ χρησιμότητα βιβλίων ὅπως ἡ «Εἰσαγωγή»: ὁ καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου εἶναι ἐκεῖνος πού βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ ὁργανωμένες καί ἐπαρκεῖς βιβλιοθήκες, καί συνεπῶς τὰ δικά του καθημερινὰ προβλήματα ἐρχεται νά λύσει κατὰ μέγα μέρος ἡ «Εἰσαγωγή». Δέν ἰσχυρίζομαι ὅτι ἡ «Εἰσαγωγή» μπορεῖ νά ὑποκαταστήσει τὴν Ἱστορία τῆς Λογοτεχνίας —τῆς ὁποίας πάντως εἶναι καί κλειδί καί συνοπτικὸ διάγραμμα— οὔτε ὅτι ἀναπληρώνει τίς βιβλιοθήκες. Εἴμαστε ὅμως ὑποχρεωμένοι νά ὁμολογήσουμε ὅτι ὑποκινεῖ συχνά τὸν γυμνασιακὸ φιλόλογο στήν ἀ ν α ζ ῆ τ ῆ σ ῆ τ ῶ ν βιβλιοθηκῶν, καί αὐτὸ βέβαια δέν εἶναι μικρὸ προσόν.

Στὸ κάτω κάτω μιὰ καί μονάκριβη *Εἰσαγωγή στή Νεοελληνικὴ Φιλολογία* ἔχουμε, ἐνῶ οἱ Ἱστορίες τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ὅλο καί πληθαίνουν. Καί ὅταν στήν Ε' ἐκδόσή της, μολονότι ἀφαιρέθηκαν κάποια τμήματα τῆς προηγούμενης, ἔχει αὐξηθεῖ κατὰ 80 σελίδες, ὁφείλουμε ἕναν ἐπαινο στό συντάκτη της, πού φροντίζει νά μὴν ἀφήσει ἀπέξω τίποτε ἀξιόλογο. Γιατί εἶναι ἄθλος νά δαμάσεις καί νά βάλεις σέ τάξη ἕνα ὕλικο πού καθημερινὰ ξεχειλίζει.

Ἐξακολουθῶ νά πιστεύω ὅτι τὸ μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν πρέπει νά γίνεται στήν τάξη, ἔτσι ὥστε τὰ παιδιὰ σχεδόν νά τραγουδοῦν. Καί ὁ καλύτερος ὁμως ἀρχιτραγουδιστὴς φιλόλογος δέν μπορεῖ παρά νά στηρίξει ἕνα μέρος αὐτῆς τῆς διδακτικῆς ἐ - ὁ - θ υ μ ῖ α ς σέ καλὴ γνώση τῶν πραγμάτων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Θά ἦταν φυσικὰ μέγα λάθος νά διδάξει στή γυμνασιακὴ του τάξη κομμάτια τῆς Εἰσαγωγῆς, ἐξίσου ὁμως σημαντικὸ σφάλμα θά ἦταν νά τὴν ἀ-

γνοεῖ, ἀφοῦ αὐτὴ, γιά νά περιορισθῇ σὲ ἕνα παράδειγμα, τὸν πληροφορεῖ ποιά εἶναι τὰ Λεξικά τῆς Νεοελληνικῆς, πράγμα πού εἶναι κατὰ κανόνα ἀγνωστο στοὺς νεοσύλλεκτους τῆς φιλολογίας. (Καί ἐπειδὴ ὁ λόγος γιά Λεξικά: ὁ Β' τόμος (Λ-Π) τοῦ *Ἑτυμολογικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νεοελληνικῆς* τοῦ Κ. Δαγκίτση ἔχει ἐκδοθεῖ πρὸ πολλοῦ. Στὰ Εἰδικὰ Λεξικά νά προστεθεῖ καί τὸ σπουδαῖο ἐννεάτομο *Εἰκονογραφημένον Βοτανικόν - Φυτολογικόν Λεξικόν* τοῦ Δημητρίου Σ. Καββάδα, τὸ *Λεξικὸ τῆς πιάτσας* τοῦ Β. Καπετανάκη (1951, κυκλοφορεῖ β' ἐκδοση), τὸ ὁμοτίτλο τοῦ Ἀντ. Μιχ. Κολτσίδα, Θεσσαλονίκη 1978, καί τὸ παρόμοιο τοῦ Ζάχου).

Ἡ πρώτη ἐκδοση τῆς «Εἰσαγωγῆς» ἐγινε τὸ 1974. Μέ τὴν Ε' συμπληρώνει εὐδόκιμη δεκαπεντάχρονη θητεία.

Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Το περιοδικό «Ονόματα» και η Ελληνική Ονοματολογική Εταιρεία

Πρὶν ἕνα χρόνο περίπου κυκλοφόρησε ὁ 12ος τόμος τοῦ περιοδικοῦ «Ονόματα». Το μοναδικὸ ἐλληνικὸ ονοματολογικὸ περιοδικὸ ἐκλείσει τὴ δευτέρη περίοδο τῆς ζωῆς του με τὸν θάνατο τοῦ ἱδρυτῆ του Ι. Θωμόπουλου, πού δὲν πρόλαβε νά δει τυπωμένο τὸν δωδέκατο τόμο— τιμητικὸ ἀφιέρωμα γιά τὴν προσφορά του υλικῆς, ἠθικῆς καί ἐπιστημονικῆς στὶς ονοματολογικὲς μελέτες.

Τὸ περιοδικὸ «Ονόματα» ἀρχισε νά ἐκδίδεται τὸ 1952 με πρωτοβουλία τοῦ Ι. Θωμόπουλου πού το χρηματοδοτοῦσε αποκλειστικά μέχρι τὸ 1981 πού κυκλοφόρησε ὁ 6ος τόμος.

Ὁ δεύτερος κύκλος τοῦ περιοδικοῦ ἀρχίζει με τὸν 7ο τόμο. Τὸ περιοδικὸ ἀποτελεῖ ἀπὸ τότε τὴν ἐπιστημονικὴ ἐκδοση τῆς «Ελληνικῆς Ονοματολογικῆς Εταιρείας» πού ἐδρεύει στήν Αθήνα καί λειτουργεῖ ὡς ἐπιστημονικὸ σωματεῖο ἀπὸ τὸ 1981 σύμφωνα με τὴν υπ' αριθμ. 1749 ἐγκρίση τοῦ Πρωτοδικείου Αθηνῶν. Ἡ ὁψιμη ἔστω ἰδρυση τῆς εταιρείας ἦταν ἀπαραίτητη καί επιβεβλημένη. Ἀνάλογα περιοδικὰ καί εταιρεῖες ὑπάρχουν σὲ ἄλλες χώρες ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα, χρηματοδοτούμενα καί υποστηριζόμενα εἴτε ἀπὸ τὸ κράτος, εἴτε ἀπὸ πανεπιστήμια, εἴτε ἀπὸ ομάδες ονοματολόγων ἐρευνητῶν.

Οἱ ονοματολογικὲς ἐρευνες στήν Ελλάδα προσείλκυαν τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν σοβαρῶν ἐπιστημόνων, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἀπέτελεσαν ἰδιαίτερο τμήμα ἐρευνας.

Συμφορεύτηκαν παράλληλα με τὶς γλωσσικὲς ἐρευνες. Ο Γ. Ν. Χατζιδάκις ἔχει ἀσχοληθεῖ με ονοματολογικὰ θέματα σὲ αὐτοτελὴ ἀρθρα του, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ονοματολογικῶν αναφορῶν τοῦ βρίσκεται διάσπαρτο στο ογκῶδες ἔργο του καί εἶναι συνδεδεμένο με τὶς ἐπιστημονικὲς περὶ τῶν γλωσσικῶν

φαινομένων της ελληνικής απόψεις του.

Το Κέντρο του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών, έχει καταγράψει και αρχειοθετήσει ονοματολογικό υλικό που είναι ενσωματωμένο στο γενικό γλωσσικό αρχείο, αλλά από το 1966 με νομοθετική ρύθμιση που έγινε με πρωτοβουλία της Ακαδημίας Αθηνών, ιδρύθηκε ξεχωριστό «Αρχείο τοπωνυμίων και κυρίων ονομάτων» προσηρτημένο στο Ιστορικό Λεξικό.

Το ονοματολογικό υλικό που υπάρχει στο Ιστορικό Λεξικό αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας των περισσότερων επιστημόνων που υπηρέτησαν στην Ακαδημία και κατόπιν στα πανεπιστήμια, αλλά το προϊόν των σχετικών εργασιών τους είναι ονοματολογικές μελέτες εγκατεσπαρμένες σε διάφορα περιοδικά της ελληνικής χώρας, κυρίως γλωσσικά και φιλολογικά αλλά και σε γενικού χαρακτήρα τοπικά έντυπα και εφημερίδες. Για το σημερινό ονοματολόγο οι μελέτες αυτές είναι κατά ένα μεγάλο μέρος δυσπρόσιτες.

Ο Ι. Θωμόπουλος με την έκδοση του περιοδικού «Ονόματα» και την ίδρυση της «Ονοματολογικής Εταιρείας» προσπάθησε να οργανώσει την ονοματολογική έρευνα. Πραγματικά έκανε το πρώτο και σημαντικό βήμα. Σήμερα έχουμε στα χέρια μας τους δώδεκα τόμους του περιοδικού, που παρά τις αδυναμίες τους, αποτελούν τη μοναδική αξιόλογη ονοματολογική σειρά που έχουμε να επιδείξουμε.

Οι τόμοι περιέχουν ονοματολογικές μελέτες Ελλήνων και ξένων επιστημόνων. Η επιθυμία του Θωμόπουλου, να λάβει το περιοδικό διεθνές κύρος πραγματοποιήθηκε ήδη από τους πρώτους τόμους.

Το ενδιαφέρον των ξένων επιστημόνων ως επί το πλείστον επικεντρώνεται σε ονοματολογικά θέματα σχετικά με την κλασική αρχαιότητα και το Βυζάντιο, ενώ οι Έλληνες ονοματολόγοι δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον σε νεώτερα ονοματολογικά θέματα. Αρκετά από τα άρθρα αυτά είναι πραγματική προσφορά στον τομέα αυτό της γλωσσικής επιστήμης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν μερικές μελέτες που αναφέρονται σε σύγχρονα ονοματολογικά θέματα, όπως η μελέτη του Δ. Λουκάτου (τόμ. 4ος) που μελετά τις σύγχρονες τιτλωνυμίες εργαστηρίων και μαγαζιών στην Ελλάδα και του Κ. Δεσποτόπουλου (τόμ. 5ος) που αναφέρεται στο σύστημα του επωνύμου των Ελλήνων, θέμα που άπτεται τόσο της νομικής επιστήμης όσο και της κοινωνιολογίας.

Η προσπάθεια του Ι. Θωμόπουλου ευωδόθηκε. Τα «Ονόματα» θεωρούνται ένα από τα αξιόλογα ονοματολογικά περιοδικά. Η συνέχιση της έκδοσής τους είναι ευχή όλων, όπως ευχή όλων είναι να ξεπεραστούν και οι αδυναμίες του περιοδικού — που δεν είναι λίγες — χωρίς αυτές να θεωρηθεί ότι υποβιβάζουν την επιστημονική αξία και συμβολή του.

Οι αδυναμίες αυτές αφορούν αφ' ενός στην εμφάνισή του, αφ' ετέρου στο περιεχόμενο. Οι σχετικές με την εμφάνιση είναι απόρροια μάλλον των ισχνών οικονομικών πόρων του. Παρ' όλα αυτά το περιοδικό στο εξώφυλλό του πρέπει να

κρατήσει αυστηρή ομοιομορφία όχι μόνο στον τίτλο του αλλά και στους υποτίτλους (όμοια πάντα στοιχειοθεσία). Οι πίνακες περιεχομένων να έχουν σταθερή θέση. Να επιλεγούν τυπογραφικά στοιχεία ορισμένων τύπων που θα εξυπηρετούν τις ανάγκες του ειδικού αυτού περιοδικού και που δεν θα αλλάζουν από εργασία σε εργασία. Τόσο οι συντάκτες των άρθρων όσο και οι επιμελητές των τόμων πρέπει να χρησιμοποιούν αυτά τα στοιχεία.

Οι επιμελητές των τόμων σε συνεργασία με τους συγγραφείς οφείλουν να μας δίνουν ορθογραφημένα κείμενα.

Σχετική με την εμφάνιση, αλλά και με την επιστημονική συγκρότηση του περιοδικού, θεωρώ τη θεματολογική κατάταξη του υλικού (τοπωνύμια - ανθρωπονύμια - παρωνύμια κτλ.) καθώς και την ιστορική σύμφωνα με τις περιόδους του ελληνισμού (κλασική - βυζαντινή - νεώτερη). Η κατάταξη των εργασιών κατά την αλφαβητική σειρά του ονόματος του συγγραφέως εξυπηρετεί μεν τον αναγνώστη, αλλά δεν είναι η κατάλληλη για περιοδικά που έχουν επιστημονικούς στόχους.

Ως προς το περιεχόμενο θα πρέπει να τονίσουμε την ανάγκη συντάξεως πινάκων πραγμάτων (θεματολογικών) και λέξεων. Βιβλίο που δεν είναι εύχρηστο, απομονώνεται στις βιβλιοθήκες. Την αδυναμία αυτή τη συναντούμε και σε άλλα επιστημονικά περιοδικά, αλλά σε γλωσσικές μελέτες, και μάλιστα ονοματολογικές, η απουσία πινάκων είναι ζήτημα ουσίας και όχι εμφάνισης. Στο συγκεκριμένο περιοδικό, όπως διαπίστωσα από το υλικό που περιέχουν οι δώδεκα τόμοι, οι πίνακες πρέπει να περιέχουν όχι μόνο τις λέξεις που αποτελούν το θέμα έρευνας αλλά και τους εξελικτικούς των τύπους.

Ιδιαίτερο βάρος επίσης πρέπει να δοθεί στην ονοματολογική βιβλιογραφία, διεθνή και ελληνική, αφού τα «Ονόματα» είναι το κύριο ονοματολογικό μας περιοδικό.

Ως προς το περιεχόμενο επίσης των άρθρων που θα περιέχει ο κάθε τόμος, απαιτείται κάποια αυστηρότητα. Το περιοδικό είναι επιστημονικό και τα άρθρα που περιέχει σημαντικά, πράγμα που απαιτεί «υψηλό» ύψος γραφής. Η ονοματολογία είναι παρεξηγημένος επιστημονικός κλάδος. Όπως η γλωσσική επιστήμη, στην οποία και ανήκει, έτσι και αυτή συνδέεται με άλλες περιοχές της γνώσης (ιστορία - γεωγραφία - εθνολογία - λαογραφία - κοινωνιολογία κ.ά.), γεγονός το οποίο δεν επιτρέπει ερασιτεχνισμό. Ο συγγραφέας δεν φτάνει να είναι εραστής της επιστήμης· απαιτείται να έχει και βαθύτερη κατάρτιση.

Γνωρίζω ότι οι τεχνικές και επιστημονικές αδυναμίες που ανάφερα παραπάνω κατά μεγάλο μέρος προέρχονται από τις οικονομικές αντιξοότητες του πρώτου καιρού που διαιωνίστηκαν. Πρέπει όμως να επαναλάβω ότι τα «Ονόματα» αποτελούν τη μόνη συγκροτημένη ονοματολογική δραστηριότητα στον ελληνικό χώρο και θεωρώ ότι οι δώδεκα τόμοι που έχουμε στα χέρια μας είναι έργο σοβαρό, επιστημονικά αναγκαίο και επιθυμούμε να συνεχιστεί.

Ελευθερία Ν. Γιακουμάκη

Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-
ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Στο τιμεντένιο δάσος

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ
ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Ο μικρός αδελφός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ΠΕΡΙ ΓΟΥΣΤΟΥ

Αγαπητό ΑΝΤΙ, Απ' ό,τι φαίνεται θεώρησε ο ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ κατ' αρχήν ότι δεν μου είναι γνωστά τα γεγονότα της Κομοτηνής και έσπευσε να μου τα απαριθμήσει στην απάντησή του πάνω στην πρώτη μου επιστολή. Με αυτό τον τρόπο έθεσε έμμεσα σα ζήτημα το εάν είμαι ενημερωμένος σχετικά και το ανήγαγε ταυτόχρονα σε κεντρικό σημείο και επιχείρημα της —ας την πούμε έτσι— αντιπαράθεσής μας.

Μα ποτέ δεν αμφισβητήθηκε ότι τα γεγονότα αυτά «έλαβαν χώρα» ούτε και αυτό έχει σχέση με τα ερωτήματα, που έμμεσα έθετα στον ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗ. Προς τι λοιπόν η επανα-

λαμβανόμενη απαρίθμηση γεγονότων τα οποία προβλήθηκαν αρκετά από τον ελληνικό αλλά και διεθνή Τύπο;

Στη συνέχεια και μέσα στα πλαίσια της ίδιας λογικής και τακτικής προβάλλει ο ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ τον εαυτό του σαν το άτομο το οποίο κατηγορείται δήθεν μέσω της επιστολής μου, επειδή, λέει, «κατήγγειλε» αυτά τα γεγονότα. Και αναρωτιέται ταυτόχρονα εάν εγώ κατά βάθος τα εγκρίνω και επιδοκιμάζω. Αν είναι δυνατόν. Μα καθαρά και ξάστερα είχα γράψει ότι είμαι ριζικά αντίθετος με τέτοιου είδους ενέργειες. Αλλά για να πάψει άδικα να βασανίζεται επανалаμβάνω ότι είμαι αντίθετος με τις πράξεις βίας και καταπίεσης γενικά και στη συγκεκριμένη περίπτωση, όταν αφορούν μειονότητες.

Αυτό όμως το χαρακτηρίζει ο κ. ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ ως «υπεκφυγή» και μάλιστα διαπιστώνει ότι με όσα γράφω δικαιολογώ τη βία! Γι' αυτό το σκοπό επικαλούμαι λέει, την «εθνική διάσταση», την «κοινωνική βαθύτητα» κλπ. του ζητήματος. Μα πόσο πιο ξεκάθαρα πρέπει να διατυπώσω τις απόψεις μου; Και γιατί τέλος πάντων δεν δίνει απάντηση ο Η-

ΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ στα ερωτήματα που του τίθενται; Αμφισβητεί μήπως ότι το μειονοτικό αποτελεί εθνικό και κοινωνικό ζήτημα και όχι απλά τοπικό; Όσον αφορά δε τους Πόντιους πρόσφυγες, αμφισβητεί μήπως ότι αποφασίστηκε η εγκατάστασή τους στη Θράκη προκειμένου να αυξηθεί ο ελληνικός πληθυσμός της; Λόγοι «εθνικού» συμφέροντος, ναι ή όχι; Γι' αυτό το λόγο δεν αντιτίθεται άλλωστε και η Άγκυρα;

Γιατί πάλι καταδικάζει ο ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ άκριτα την αντίθεση των Συνδέσμων και Επιμελητηρίων Κομοτηνής στην εγκατάσταση των προσφύγων όσο καιρό δεν δοθούν τα κατάλληλα αναπτυξιακά κίνητρα στην περιοχή, ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία κοινωνικών προβλημάτων; Μήπως ο ίδιος δεν γνωρίζει ότι η Θράκη χαρακτηρίζεται ως η πιο υποανάπτυκτη περιοχή της ΕΟΚ;

Γιατί τα θεωρεί όλα αυτά ο ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ σαν «υπεκφυγές» μου; Τι εννοεί αυτός λοιπόν με τον όρο «εθνικό ζήτημα»; Αναφέρεται και στη φυλάκιση του Σαδίκ. Ήταν αυτή απόφαση κάποιας «θρακικής» ή της ελληνικής Δικαιοσύνης;

Ταυτόχρονα προτείνει να σταλούν οι περισσευόμενοι κυπατζήδες «πακέτο» στην Κομοτηνή με την ένδειξη «Μουσουλμάνοι που νομίζουν ότι είναι Τούρκοι» υπονοώντας μεταξύ σοβαρού και αστείου να τους «ξεφορτωθεί» έτσι το ελληνικό Δημόσιο και να τους κατασπαράξουν οι εκεί «βάρβαροι», «ρατσιστές» και «αγροίκοι» «ομογενείς».

Μήπως είναι λίγο κακόγουστο το αστείο κ. ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗ; Και ζητάει από μένα να «ξεκαθαρίσω τη θέση μου»; Και δεν αισθάνεται λέει τύψεις έστω και αν τραυματίσει «τις ευγενείς ψυχές των λεπτειλεπτών ομογενών τραμπούκων που έδρασαν στην Κομοτηνή». Τον πληροφορώ ότι ούτε «έδρασα» στην Κομοτηνή ούτε «τραμπούκος» είμαι αλλά ούτε και του ζήτησε κανείς να έχει τύψεις.

Βιάστηκε για άλλη μια φορά ο ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ. Στην προσπάθειά του να αποφύγει τις κακοτοπιές ακολούθησε την πεπατημένη παρερμηνεύοντας τις προθέσεις και θέσεις μου και αποφεύγοντας το διάλογο.

Ευχαριστώ το ΑΝΤΙ για την —δεύτερη— φιλοξενία.

Φιλικά

Ευριπίδης Παπαδημητρίου

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εισαγωγή

στην ελληνική πολυφωνική
έκκλησιαστική μουσική

Ή ελληνική πολυφωνική έκκλησιαστική μουσική, πού δείγματα της ανιχνεύονται ακόμη και στο Βυζάντιο του 15ου αιώνα, διαγράφει την ιστορική της πορεία ανάμεσα στην Κρήτη, στα Έπτάνησα και στα προηγμένα κέντρα του ελληνισμού της Δυτικής Ευρώπης, για να φτάσει τελικά στον κυρίως ελληνικό χώρο και να καθιερωθεί έστω και με την άνοχή της έκκλησιαστικής αρχουσας τάξης.

Ένα βιβλίο σταθμός στην πορεία για την ανάκαλυψη της εθνοθρησκευτικής μας μουσικής ταυτότητας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα 106 79
Τηλ. 360.77.44 — 36.47.93

ΜΑΘΕ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ

Μια σειρά από δέκα βιβλία που προσφέρουν στους γονείς των μικρών παιδιών μια εξαιρετική ευκαιρία για να συζητήσουν μαζί τους μερικά λεπτά και σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά καθώς μεγαλώνουν.

Barbara Sailing

- Πρόσεχε στο Παιχνίδι, στο Δρόμο και στο Σπίτι
- Δεν Είμαι τόσο Αλλιώτικος από τους Άλλους
- Ποιος κάνει Κουμάντο Εδώ;

Betty Boegehold

- Μπορείς να Λες «Όχι»
- Ο Μπαμπάς δεν Μένει πια Μαζί μας

Barbara Shook Hazen

- Γιατί δεν Μπορείς να Μείνεις στο Σπίτι Μαζί μου;
- Είναι Δύσκολο να Μεγαλώνεις
- Αυτό Είναι αδικία
- Μικρά Ψέματα, Μεγάλα Ψέματα

Jules Older

- Μη σε Πιάνει Πανικός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΡΙΚΟΣ»

Μαυρομιχάλη 64 - Τηλ. 3629675

ΑΘΗΝΑ

● Ο Ημεροδότης απαντά!

Οι εξηγήσεις του κ. Παπαδημητρίου είναι ευπρόσδεκτες —απαράδεκτη είναι η άποψή του ότι όταν καταγγέλλονται οι ακροδεξιοί, οι τραμπούκοι και οι πλιατσικολόγοι που έδρασαν στην Κομοτηνή, τότε καταγγέλεται όλος ο πληθυσμός της Θράκης. Η «υπανάπτυξη» δεν δικαιολογεί τα πάντα ούτε εξιλεώνονται όσοι έδρασαν (και δρουν) εκεί εκ του γεγονότος ότι δεν κάνουν άλλο παρά να εφαρμόζουν την επίσημη κρατική πολιτική. Ως προς τον «διάλογο», ο κ. Παπαδημητρίου στην πρώτη του επιστολή εξέφραζε απλώς «απογοήτευση» και «αγανάκτηση» για τα γραφόμενά μου —και το μόνο ερώτημα που έθετε ήταν αν οφείλονται σε δική μου «προκατάληψη, κακή ενημέρωση ή διάθεση στιγματισμού των κατοίκων της περιοχής». Τέτοια «ερωτήματα», αξίζουν και αντίστοιχες απαντήσεις. Και όσο για τα αστεία μου ποτέ δεν είναι κακόγουστα —το αφεντικό, που διακρίνεται για το γούστο του, θα με είχε απολύσει. Ας ανατρέξουν οι ενδιαφερόμενοι στα τεύχη 428 και 437 να κρίνουν.

Ημεροδότης

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

● Η συνεργάτης του «ANTI», Ευρυδίκη Trichon - Μιλσανή απαντά στην κριτική που άσκησε ο Α. Φασιανός (τεύχος 438) σε άρθρο της με θέμα την έκθεση δεκαεπτά Νέων Ελλήνων ζωγράφων στη Βιλ Ζουίφ στο Παρίσι (τεύχος 437). *Παρίσι 1.6.90*

Αγαπητέ Αλέκο,

Δεν είναι στις συνήθειές μου να απαντώ ούτε να δευτερολογώ. Η πρώτη σκέψη είναι πάντα καιρία. Ωστόσο μου δίνεις την ευκαιρία να διευκρινίσω μερικές λεπτομέρειες σχετικά με τα ήδη ειπωμένα. Στις συζητήσεις μου με τον Κρεμονίνι, εξείρετο δάσκαλο και καλλιτέχνη, κυριαρχούσε πάντα η φράση του «η τέχνη μου πρέπει να εκφράζει τη διαφορά μου». Δεν είδα λοιπόν πολλές διαφορές στους «κρεμονινικούς» της εν λόγω έκθεσης κι αυτό με απογοήτευσε. Επίσης εδώ και πολύ καιρό οι σουρεαλιστές μας έμαθαν πως η καθαρά αισθητική ομορφιά δεν είναι αρκετά δυνατή για να μας συγκινήσει αν δεν περικλείει την έκπληξη. Κι αυτό επίσης μου έλειψε.

Θα θυμάσαι σίγουρα Αλέκο πως όταν έκανες την πρώτη σου έκθεση στα 19 σου, η τέχνη σου δεν είχε τίποτε που να θυμίζει τους δασκάλους σου κι ίσως ποτέ σου δεν υπήρξες τόσο πρωτότυπος και τόσο επαναστατικός όσο εκείνη την εποχή που εξέφραζες πηγαία τη διαφορά σου.

Το συντηρητικό πνεύμα, η αγάπη της ωραίας κλασικής φόρμας, της παράστασης, είναι αξίες ελληνικές προς τις οποίες οι Έλληνες κατευθύνονται αυτόματα. Δεν είναι ελαττώματα αυτά, κι αν είναι —αυτό εξαρτάται από την ιστορική ανάγνωση που θα τους γίνει— δουλεύοντάς τα μπορεί να μετατραπούν σε προτερήματα.

Ας μην παρεξηγούνται λοιπόν οι νέοι —που κατά τα άλλα τους αναγνωρίζω ποιότητα, άνεση και σοβαρότητα— από την καλοπροαίρετη κριτική μου. Έχουμε σήμερα συνηθίσει τόσο πολύ να μην εκφράζεται καμιά γνώμη και αντίρρηση, που ο κριτικός έχει παραιτηθεί από το ρόλο του. Η γνώμη του ειδικού όταν απορρέει από το ενδιαφέρον και την κατανόηση αποδεικνύεται πάντοτε θετική. Ας φροντίσουν λοιπόν οι νέοι να προβάλλουν την ιδιαιτερότητά τους γιατί οι καιροί δεν είναι στις σχολές και στα γκρουπ αλλά στον ατομικισμό και στην πολυμορφία.

Ευρυδίκη Trichon Μιλσανή

Ένα νέο περιοδικό

Από τις εκδόσεις «ΕΞΑΝΤΑΣ» κυκλοφόρησε ένα καινούριο περιοδικό Λογοτεχνίας, Θεωρίας και Τέχνης με τον πολύσημο τίτλο **ΣΥΝΤΕΛΕΙΑ** που διευθύνεται από τους ποιητές *Νάνο Βαλαωρίτη*, *Μαντώ Αραβαντινού* και *Ανδρέα Παγουλάτο* που είναι ο διευθυντής έκδοσής του. Το νέο περιοδικό έχει σαν συμβούλους τον *Νίκο Κεσανλή* για τα Εικαστικά και τον *Κώστα Βεργόπουλο* για τις Επιστήμες του Ανθρώπου.

Ανταποκριτές του είναι: Στη Γαλλία ο γνωστός συγγραφέας και θεωρητικός *Ζαν-Πιέρ Φάυ* και στη Γερμανία ο πεζογράφος *Αλέξανδρος Σχοινάς*.

Στο πρώτο τεύχος δημοσιεύθηκαν πέντε αφιερώματα:

1. Μια σειρά ανέκδοτα γράμματα του *Κώστα Ταχτσή* στον *Νάνο Βαλαωρίτη* με μεγάλο λογοτεχνικό ενδιαφέρον και άγνωστες φωτογραφίες του *Κ. Ταχτσή*.

2. Ένα γράμμα-αφήγημα του *Νίκου Ταχτίση*.

3. Δύο δοκίμια του θεωρητικού της τέχνης *Νικόλα Κάλας*.

4. Ένα απόσπασμα από τον «Οδυσσέα» του *Τζέημς Τζόυς* σε μετάφραση *Μαντώ Αραβαντινού* και

5. Ποιήματα του μεγάλου Πορτογάλου ποιητή *Φερνάντο Πεσόα* σε μετάφραση *Ανδρέα Παγουλάτο* που συνοδεύονται με κατατοπιστικά σημειώματα και πλούσια εικονογράφηση.

Παρουσιάζεται ακόμα ποίηση των *Ελένης Αυγούστου*, *Σπήλιου Αργυρόπουλου*, *Ν. Βαλαωρίτη*, *Μ. Αραβαντινού* και *Παγουλάτο* και δοκίμια των *Κ. Βεργόπουλου*, *Πιέρ Γκοντιμπέρ*, *Μπίας Παπαδοπούλου* της *Ζ. Σιαφλέκη*.

Το εξώφυλλο του πρώτου τεύχους, φιλοτέχνησε ειδικά για τη **ΣΥΝΤΕΛΕΙΑ** η ζωγράφος *Χρύσα Ρωμανού* και την καλλιτεχνική επιμέλειά της έκδοσης είχε η *Μαρία Βειπούλου*.

Μη διαβάσετε αυτή την ανακοίνωση

Εκτός αν σας ενδιαφέρει. Και αυτό θα μπορούσατε να το βρείτε μέσα σε δύο δευτερόλεπτα με μια γρήγορη ματιά, χωρίς να διαβάσετε όλο το κείμενο. Η τεχνική της γρήγορης ματιάς είναι ένας τρόπος διαβάσματος χρήσιμος σε πολλές περιπτώσεις.

Το πώς θα διαβάσετε ένα κείμενο για να έχετε την καλύτερη απόδοση εξαρτάται βασικά από το σκοπό για τον οποίο διαβάσετε. Παράλληλα όμως η απόδοσή σας εξαρτάται και από τον τρόπο που βλέπετε τις λέξεις του κειμένου. Αν η ματιά σας προχωρεί πάνω στις τυπωμένες γραμμές λέξη προς λέξη, τότε το διάβασμα γίνεται με πολύ αργό ρυθμό, με εσωτερική προφορά, με επιστροφές σε προηγούμενα και το αποτέλεσμα είναι χαλαρή συγκέντρωση και χαμηλή απόδοση. Ενώ θα μπορούσατε να είχατε ήδη τελειώσει αυτό το κείμενο αν διαβάζατε φράση προς φράση, με σύντομες ματιές, με γρήγορη αντίληψη και με ρυθμό δυο και τρεις φορές πιο γρήγορο από αυτόν που έχετε σήμερα. Αυτόν το νέο τρόπο διαβάσματος με γρήγορο ρυθμό —που μπορεί να φθάσει και τις 1000 λέξεις το λεπτό— μπορείτε να τον πετύχετε εύκολα μέσα σε τρεις εβδομάδες με ένα ειδικό πρόγραμμα συστηματικής εξάσκησης που σας προσφέρει η Μέθοδος **ΓΡΗΓΟΡΟ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ**. Είναι ίσως το πιο σημαντικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα αφού το 70% των γνώσεών μας το αποκτούμε με το διάβασμα.

Για τη μοναδική αυτή Μέθοδο συμπληρώστε και ταχυδρομήστε το παρακάτω Δελτίο.

Ν. Ευστρατιάδη, Ταξιαρχών 21, 174 55 ΑΛΙΜΟΣ
Τηλ. 98.40.352, 98.30.718

Παρακαλώ στείλτε μου με αντικαταβολή δρχ. 10.400 τη Μέθοδο **ΓΡΗΓΟΡΟ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ** (3 κασέτες, βιβλίο, ασκήσεις)

Όνομα
Οδός· αρ.....
Ταχ. Κώδικας..... Πόλη.....
Τηλ..... Υπογραφή.....

Το Γρήγορο και Δυναμικό Διάβασμα διδάσκεται επίσης σε ειδικά σεμινάρια που διοργανώνει το ΕΛΚΕΠΑ (τηλ. 80.69.901) και το Ελληνοαμερικανικό Κολλέγιο Αθηνών (τηλ. 64.78.160).

ANTI

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΕΜΕΣ ΠΡΕΣ ΕΠΕ»
ΝΙΚΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ
ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ 88
Τηλ. 51.48.983-51.23.290

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 2.200 δρχ. ·
Ετήσια 4.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 15.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 3.800

Εξωτερικού

Ευρώπη · Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. · Καναδάς · Αν. Ασία ·
Αυστραλία · Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 56

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 200
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 300

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 · 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

διαβάστε το καλοκαίρι

Ελληνική πεζογραφία

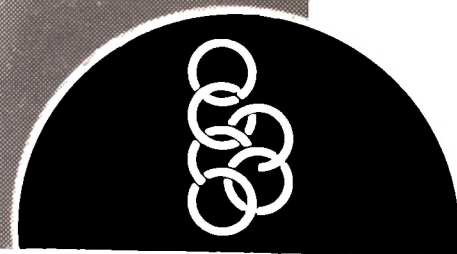
ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ Πλανόδιος σαλπικτής
ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΜΑΝΙΩΤΗΣ Η φοβερά προστασία
ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Στη μικρή πλατεία εκείνος χόρευε
ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ Βαμμένα κόκκινα μαλλιά
ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ Γάτα με πέταλα
ΕΛΙΑΝΑ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΟΥ Η Γειτονιά των Καλών Κλεφτών

Γ. Γενναδίου 3 - Τηλ. 36.02.007

Ο καθαρός ήχος

καλὸ ταξίδι στο **ΤΟΚΙΟ**

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ